EPICTETI STOICI PHILOSOPHI ENCHEIRIDION ITEM, CEBETIS THEBANI TABULA DE VITA HUMANA...

Epictetus, Simplicius

SIMPLICII COMMENTARII IN EPICTETI Enchiridion, Hieronymo Vuolſio interprete.

PROOEMIVM SIMPLICII, quo Epictetea doctrinæ fundamenta iaciuntur.

ARRIANVS vitam & obitum Epicteti prolixis libris eſt perſecutus. Vnde cognoſci poteſt, qui vir ille fuerit. Idem Arrianus & hunc libellum, quod Enchiridion inſcribitur, compoſuit, delectis ex Epicteti diſputationibus philoſophiæ locis maxime neceſſariis, & animos vehementiſſime permouentibus: vt ipſe teſtatur in epiſtola ad Maſgalenum, cui Opus ipſum dedicauit, vt & amiciſsimo ſuo, & maximo Epicteti admiratori. Finis autem libelli eſt (modo ſint qui obtemperent, quique his cognoſcendis non contenti, præceptis ipſis afficiantur: eoque cum infixerint animis, vita quoque & moribus exprimant) animum noſtrum in eam aſſerere libertatē, in qua a parente & auctore Deo productus fuit: vt neq; formidet quicquam, neque vlla re doleat, neque vlli deteriori naturæ ſeruiat. Enchiridion porro inſcribitur, quod vt pugio militibus, ita hic libellus iis, qui recte viuere ſtudent, paratus atque in promtu perpetuo eſſe debeat. Genus orationis eſt neruoſum & acre, vt qui omnino mortui non ſunt, eo veluti ſtimulo quodam pungantur, & ſuas affectiones tum intelligant, tum ad eas corrigendas excitentur, alii plus alii minus.

Arrianus ſcriptorum auctor, quæ Epicteti nomine circūferuntur.

Enchiridi ſcopus.

Epicteti dictio.

Qui vero his diſputationibus non afficitur: is non niſi apud inferorum tribunalia corrigetur. Omnis autem doctrina hæc, Naturæ humanæ fundamento innititur, quæ poſita ſit in ratione & mente queque corpore ita vt artifex inſtrumento quopiam vtatur. Qua de cauſa coniugium & procreationem liberum, cæterarumque rerum expetendarum fructum homini concedit. Sic tamen, vt mentis vim & a corpore & a brutis affectibus vbique inuictam præſtare, eorumque vſum ad ſuum bonum referre iubeat. Externarum igitur rerum, quæ in bonis habentur, quæque cum vero bono conſentire poſſunt, fructum, vt dixi, concedit, ſed moderatum. Quæ vero ab illo diſſentiunt, ea plane reiicienda eſſe monet. Illud autem in his diſputationibus mireris, quod eos qui obtemperant, & præcepta in vita obſeruant, felices & beatos efficiunt, nec tamen neceſſe habent remunerationem virtutis poſt obitum polliceri, quamuis & hęc omnino ſecutura ſit. Quod enim corpore, brutisque affectibus pro inſtrumentis vtitur: id ea procul dubio natura eſt, quæ ab illis ſeparetur, & poſt eorum permaneat interitum, eà nimirum perfectione præditum, quæ ſit naturæ ſuæ conſentanea. Et vt animam vna cum corpore interire ſtatuas: tamen qui præcepta hæc obſeruat, is perfectionem ſuam conſecutus, ſuoque perfruens bono, vere felix eſt & beatus: ſicut & corpus humanum naturalem ſuam perfectionem conſecutum, ſuo bono potitur, nec quicquam præterea deſiderat. Dictio conciſa eſt, & ſententioſa, qualis præceptionum quas ὑποθηκας Pythagorei dicũt, eſſe conſueuit. Atque etiam certo quodam ordine hæ conſentiunt, & inter ſeſe vbique fere cohærent, vt longius progreſſis apparebit. Quamuis enim capita diſtincta ſint: ad vnam tamen artem omnia vitæ humanæ correctricem referuntur, & ad vnum finem ſermones tendunt, vt rationis particeps animus ad ſuæ dignitatis conſeruationem & ſuarum actionum naturalem vſum excitetur. Etſi autem

Stoica doctrinæ fundamentum: Corpus eſſe inſtrumentum animi.

Vita beata etiam in terris.

Animorum immortalitas.

Præceptionum conſenſio.

oratio clara eſt: nihil tamen fortaſſe nocuerit, eam pro virili explicare. Nam & ipſe ſcriptor ea magis afficietur, eiuſque veritatem rectius perſpiciet: & ſtudioſis diſputationibus huiuſmodi minus aſſuetis, hæc interpretatio indicis loco erit, eosque veluti manu ducet. Illud vero quod dixi, in primis declarandum eſt, cũ quo homine ſermones iſti habeantur, & ad cuius humanæ vitæ virtutem perducant eum qui obtemperarit. Neque igitur ad eum pertinent, qui repurgare vitam ſuam ſtudet (is enim, quantum licet, a corpore corporisque affectionibus refugit, & veluti totus in ſeipſo vertitur) multoque minus ad eum, qui contemplationi rerum eſt deditus. Is enim vita rationi conſentanea non contentus, quantus quantus eſt, Deorum eſſe collega ſtudet. Sed illis conueniunt, qui vitam rationi conſentaneam conſectantes, corpore pro inſtrumento vtuntur: quique nec corpus animi, neque animum corporis eſſe partem, neque hominem duabus conſtare partibus animo & corpore, cenſent. Talis enim eſt vulgaris homo, demerſus in materiæ ſordibus, ab eaque oppreſſus, nihilo magis rationis particeps animal quam brutum, ac verbo potius homo quam re ipſa. Qui autem verus homo eſſe ſtudet, & nobilitatem ſuam recuperare cupit, quam Deus, magna cum excellentia reliquorum animalium, ipſi donauit: is in eo elaborat, vt in viuendi ratione ſuum animum, prout eius natura capax rationis fert, ita ſequatur, vt corpori mens imperet, & ſuper id ſeſe efferat: eoque non vt cohærente parte, ſed pro inſtrumento vtatur. Huic enim & doctrina morum, & gubernandæ tam Reipublicæ quam familiæ ratio poriſſimum traditur: ad quas res hæ diſputationes pertinent. Verum autem hominem eum eſſe, cuius natura in animo rationis capaci conſiſtat, in primis oſtendit Platonis Socrates, cum Alcibiade ſuo diſputans: qui hoc argumentum tractaturus docet, qua vitæ ratione, quibus actionibus, ij qui ſibi paruerint, talem hominem perficere queant. Vt

Commentarii ſcopus.

Quatuor vitæ genera.

α. ὁ καθαρτικῶς δυνηθεὶς ζῆν.

β. ὁ θεωρητικός.

γ. ὁ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ χρώμενος.

δ. ὁ πολὺς ἄνθρωπος.

Veri hominis officium.

Corpus animi eſſe inſtrumẽtum, autoritate Socratis probatur.

enim corpus naturalibus motionibus intendendis exercetur & corroboratur: ita etiam animus, per naturales actiones naturam ſuam ad habitum naturæ congruentem perducit. Sed nihil fortaſſis horum ſermonum explicationi obſtat, ac potius neceſſarium eſt, id quod Epictetus pro conceſſo ſumſit: hominem vere eſſe animum rationis capacem, qui corpore vt inſtrumento quodam vtatur: antequam ſingulas partes explicemus, in primis declarare ac demonſtrare. Epictetus enim tali homini conuenientibus & propriis actionibus ob oculos poſitis, hortatur & exſtimulat ſectatores ſuos ad eas cognoſcendas & exſequendas, vt quod diximus, naturam noſtram perficiamus. Cæterum eum eſſe verum hominem, non demonſtrat: ſed pro conceſſo, vt dictum eſt, ſumit. Socrates igitur exemplis rerum in oculos incurrentium vſus, hominem vt ſcalpello, ita manu etiam ad opus vti: deinde illo adiuncto, alium eſſe vtentem, & aliud id quo is vtatur vt inſtrumento: colligit, hominem eſſe, qui corpore pro inſtrumento vtatur. Vti autem corpore pro inſtrumento cum in artibus, tum aliis actionibus, non aliud niſi animum ratione præditum *[qui corpore pro inſtrumēto vtatur] Deinde ex his concludit: id quod corpore vtatur, omnino imperare ei quo vtatur: idque hac diuiſione proponit, hominem neceſſario vel animum eſſe, vel corpus, vel vtrumque. Quod ſi homo corpori imperet, ipſum vero corpus ſibi non imperet: hominem corpus non eſſe, conſtare: ac ne vtrumque quidem ſimul, eadem de cauſa. nam ſi homo eſt, inquit, corpori qui imperet, corpus autem ſibi ipſum non imperet: nullo modo vtrumque ſimul imperabit. Denique ſi corpus per ſeſe immobile ac mortuum eſt, animus vero eſt qui moueat: & quoniam in artibus videmus artificem eſſe qui moueat, inſtrumenta vero artis quæ moueantur: perſpicuum eſt, inſtrumenti vice eſſe corpus, animi reſpectu. Is igitur eſt homo: & qui hominem curare voluerit, animum curet oporte-

Animus fabro, corpus malleo comparatur.

* *hæc redundare videntur.*

Fabri eſt imperium, inſtrumenti ſeruitium.

oportebit ratione præditum, & in propriis eius bonis verſetur. nam qui corpus curat, non hominem, nec ea quæ ſunt hominis curat, ſed inſtrumentum. Qui vero pecuniæ & id genus aliis rebus ſtudet, nec hominem curat, nec hominis inſtrumentum: ſed ea quæ ipſi inſtrumento ſeruiunt. *Animus potius curandus quam corpus: corpus magis quam pecunia.*

IN EPICTETI ENCHIRIDII PRIMVM CAPVT, Simplicii Commentarii, Hieronymo Vuolfio interprete.

EPICTETVS.

RES *quædam in poteſtate noſtra ſunt: quædam non ſunt. In noſtra poteſtate eſt, opinio, appetitio, deſiderium, auerſatio: & vt vna complectar verbo, qualibet noſtra actiones.*

SIMPLICIVS.

IN noſtra poteſtate ea eſſe dicit, quæ nec ab alio habemus, nec ab vllo alio impediri poſſunt: cuiuſmodi ſunt, motus animorum, qui intrinſecus ſuopte iudicio & arbitratu cientur. Voluntas enim extrinſecus moueri non poteſt. Quamuis enim id quod expetitur, extrinſecus ſit: ipſe tamen motus ad illud, intrinſecus eſt: veluti, hoc illo ve modo, ſentire de rebus, vt diuitias, aut mortem, aut aliud eius generis, vel bonum, vel malum, vel neutrum eſſe. Cum igitur ſic aut aliter quapiam de re ſentimus, ſiue noſtra ſponte, ſiue edocti ab aliis: non picas & pſittacos imitabimur, qui id quod docentur garriunt, nec intelligunt quid dicant. Neque enim vt pſittacus dicit, ſe conditum bibiturum: ita & nos dicimus, hæc opinio atque perſuaſio noſter motus eſt, aliquando extrinſecus excitatus, & prouocatus ab aliquo docente, non tamen ab eodem inſertus. *In noſtra poteſtate eſſe. ἡ αἵρεσις internus motus eſt.*

Sic alicuius rei appetitio intrinſecus & ipſa oritur, etſi res quæ appetitur, extrinſecus eſt. Vt enim appetitioni occaſionem illa præbeat, ipſa tamen appetitio tota eſt intrinſecus. Neque enim vt ii, qui per impulſionem alieno mouentur motu, extrinſecus ſuam motionem habent, ita hic quoque fit: ſed potius vt in iis, qui ſuis viribus excitantur. Talis eſt & appetitio, cum ſit animi velut extenſio quædam ad id quod appetitur, & declinatio appetitioni contraria, quæ eſt auerſio & fuga ab eo quod declinatur.

ὑπόληψιν ὄρεξις ἢ ἔκκλισις, ὄρεξιν ἢ ἔκκλισιν ὁρμὴ ἢ ἀφορμὴ ſequitur.

Conſtat autem opinionem, quæ eſt cognitio quædam a ratione gubernata, digna homine, antecedere. Quæ cum in eorum aliquo verſatur, quod nobis bonum malumue eſt, aut eſſe videtur: omnino propenſio aut auerſio commouetur, appetitio ſequitur. Prius enim quam appetas rem deſideratam, & amplectaris, aut eam quam declines, quæ eſt rei deſideratæ contraria, auerſeris: animo propendeas aut abhorreas oportet. Ac Stoici quidem appetitionem & auerſationem, tum deſiderio, tum declinationi præponebant, iis animorum motibus, qui deſiderium & declinationem præcederent, conſideratis.

Ira & cupiditas e temperie corporum orta, non plane ſunt in poteſtate hominis.

Cæterum brutæ appetitiones iræ & cupiditatis, contiguæ corporibus, & vita quædam corporum, adeo vt ex eorum temperie quaſi effloreſcere videantur: multum habent alieni motus, nec plane ſui iuris ſunt: neque proprie in eorum qui aliquid deſiderant, poteſtate ſunt, quamuis intrinſecus & ipſæ cieantur.

Animus corpori vel ſeruire vel imperare poteſt.

Atque etiam ipſe particeps rationis animus, cum ſeſe corpori dediderit, & brutis corporeisque motibus: veluti neruis quibuſdam trahitur atque impellitur, neque iam motus ſuos habet ita expeditos & ſolutos. Cum vero idem ſic agit, vt eius naturali actioni conuenit: tum libere & ſua ſponte, intrinſecus a ſemetipſo cietur. Ac in tali animo, quidnam in noſtra poteſtate ſit, citra controuerſiam cernitur. Quod vt accuratius cognoſcatur, quid nam & quibus in rebus ſit, vtque radicem hominibus id eſſe ac principium bene beate-

teque

teque aut contra viuendi intelligatur, rem paulo altius repetamus. Omnium rerum fons & principium eſt bonum. Quod enim ab omnibus appetitur, & ad quod omnia referuntur: id omnium rerum eſt & principium & finis, & id quod bonum eſt, omnia producit, tam media quam prima & poſtrema. Verum prima quidem, ſibique contigua, ſimilia ſibi ipſi producit, vna bonitas multas bonitates, & vna ſimplicitas atque vnitas (liceat enim nobis declarandæ rei cauſa & hiſce & aliis id genus vti vocabulis) quæ omnes alias ſuperat, multas vnitates, vnumque principium multa principia. Idem enim eſt vnum, principium, bonum, & Deus. Deus enim princeps eſt & cauſa rerum omnium, primum autem etiam ſimpliciſſimum eſſe neceſſe eſt. Nam quicquid compoſitum eſt, vtcunque compoſitum ſit & multiplicatum, id eſt vno poſterius, eſtq; multitudo: & ea quæ bona non ſunt, bonum appetunt, vt ſe ipſis excellentius, quodque ipſum principium non eſt, omnino a principio ortum eſt. Id principium vires habere ſummas atque vniuerſas neceſſe eſt. Amplitudo autem virium & quaſi abundantia in eo ſita eſt, vt cum omnia producat a ſeipſo: ſimilia producat prius quam diſſimilia. Quapropter multa principia vnum principium, multas ſimplicitates, multas bonitates continenter a ſe ipſo producit. Res enim omnes cum inter ſeſe differant, ſuisque differentiis compleantur, ad vnum ſingulæ ſuum principium reducũtur. Veluti, pulcra omnia, quæcunque & vbicunque ſunt, ſiue in corporibus ſiue in animis, ad vnum reducuntur pulcritudinis fontem: ſic etiam moderata, ſic vera omnia, itemq; principia omnia, cum primo principio cohærent, quatenus principia & fontes & bonitates ſunt, cum ea qua decet diminutione & proportione. Quam autem rationem habet vnum illud principium ad res omnes, eandem habet vnumquodque principium ad eam multitudinem quæ ſub ipſius proprietate continetur. Neque enim aliter fieri poterat,

Deus fons omnis boni, rebus conditis bonitatẽ ſuam non ex æquo communicat.

Synonyma, Vnum, principium Bonum Deus.

Vnus eſt, in quo, & ex quo, & per quẽ omnia.

quia vnaquæque multitudo, diſcrimine aliquo ſeparata, ad ſuum illud principium contenderet, a quo omnibus vna & eadem forma affulgeret. Omnē enim multitudinem vnum antecedit, & omnis quę in multis rebus eſt proprietas, ab vno ad multa porrigitur. Omnia igitur ſingularia principia in toto conſiſtunt, ab eoq; cientur, non ratione interualli, neq; loci: ſed vt in toto partes, & vt in vno multitudo, & in vnitate numerus. Illud enim eſt omnia, ante omnia: & in vno principio multa principia multiplicantur, & in vna bonitate multæ bonitates ſunt collocatę. Atque illud non eſt principium, & vnumquodq; reliquorum, aliud pulcri, aliud veritatis, aliud congruentiæ, aut alterius alicuius rei, ſed ſimpliciter eorū quæ ſunt principium, ſed principium principiorum. Oportet enim principii proprietatem non a multitudine incipere, ſed in vnam vnitatem colligi principium principiorum. Ac prima illa quæ a primo bono producuntur, quia cum hoc cohærent: a bonitate non receſſerunt, cum immobilia & immutabilia ſint, & in eadem ſemper beatitate collocata, non indiga boni: quia per ſe bonitates ſunt. Cætera vero omnia, ab vno bono & multis bonitatibus producta, cum remota ſint ab eo vt per ſe bona ſint, & immobiliter in eſſentia diuinæ bonitatis collocata: participatione habent bonum. Verum extrema, & quæ aliunde mouentur, veluti corpora, ſicut & eſſentiam & motum aliunde habent, nec ipſa cohibere ſeſe poſſunt: propterea quod diuiſionem admittunt, & inſtabilia ſunt, nec tota per totum ſibi ipſis ita conſentiunt, vt vnumquodque totū ſui totius ſit cauſa: nec ſeſe mouere poſſunt, quia per ſeſe mortua ſunt & expertia ſpiritus: ita & bonum ſuum extrinſecus habēt. Media vero infra naturam immobilem, quæ ſemper ſui ſimilis eſt, eodemq; modo ſe habet, ſubſiſtentia, ſed extremis quæ aliunde mouentur præſtantiora: mouentur illa quidē, ſed a ſemetipſis mouentur, & non extrinſecus ab aliis quibuſdam, vt corpora. Huiuſmodi

Beati ſpiritus immutabiles.

Animi participes bonitatis.

Extrema, hoc eſt, corpora cientur aliunde.

Animi per ſeſe mouentur, & corpora mouēt.

modi ſunt animi, qui & ſeipſos & corpora mouent: eoque corpora, quæ intrinſecus mouentur, animata dicimus: quę vero extrinſecus tantum, inanima, cum ſcilicet animus, qui a ſeipſo mouetur, etiam corpora mouet. Qui ſi corpus ita moueret, vt ipſe ab alio quopiam extrinſecus moueretur: ipſum corpus ab eo proprie moueretur, quod animum moueret. Ea igitur natura quæ a ſeipſa cietur, vt inferior immobili, quæque participatione bona redditur, mouetur illa quidem ad bonum: ſed a ſe ipſa mouetur, & non ab alio: illudque & deſiderat & vehementer appetit, eiusque propriæ motiones ſunt hæ: ſolicitudo, appetitio, deſideriū & delectus, quæ a Græcis dicuntur ἔφεσις καὶ ὄρεξις καὶ ὁρμὴ καὶ αἵρεσις.

Medii animi bonum appetunt.

Ac principes quidem animi, vt ab iis quæ per ſeſe bona ſunt continenter producti, etſi nonnihil illis inferiores, quia bonitates non ſunt, ſed bonum appetunt: tamen vt illi cognati, arctiſſime & indiuulſe illud appetunt, & voluntatem (αἵρεσιν) vniformiter ad illud intentam habent, nunquam ad deterius declinantes.

Animi principes, indiuulſi a bono, προαίρεσιν non habent.

Quod ſi capiendi conſilii deliberatio (ſic enim προαίρεσιν hic vertere liceat) alia aliis antepon it, & aut e duobus alterum, aut vnum aliquid e pluribus amplectitur: nulla fortaſſis in hoſce animos cadit deliberatio, ni quis ipſam eo προαίρεσιν vocet, quod prima bona amplectatur. Animi vero hominum, quorum illa ratio eſt, vt ea coniungant, & inter ſeſe quaſi deuinciant, quæ perpetuo ſupra perpetuoque infra manent, ea præditi natura, vt & ad hæc & ad illa ſe conuertant: ſi ad ſuperna illa toti inclinarint, ſimplices habebūt & aduerſario carentes appetitiones ſuas, ſuumque delectum.

Humani animi, corporis addicti deſideriis, libertatem ſuam amittunt.

Cum vero ad ſuperna conuerti nequeunt, eo quod etiam ſecundum conuerſionem ad inferiora agere volunt, quæ & ipſa ideo eis inſita eſt, vt animent & moueant ea corpora quæ per ſeſe & inanima ſunt, & aliunde cientur: vtque gubernent ea, quorum illa ratio eſt vt alieno motu aliquid boni conſequantur, quique ſuo motu ea mouent quæ aliun-

Voluptatū ſimulacris ineſcati animi, tum vero bono excidunt, tum in errata, peccata, calamitates incidunt.

decientur: tum igitur cum ſunt iis affixi rebus atq; dediti, quæ res oriuntur atque intereunt, & ad boni priuationem prolabuntur, voluntas eorum (αἵρεσις) aduerſario carere deſinit: ſemper tamen ad res expetendas & bonas fertur, ſiue illæ vere bonæ ſint, ſiue ob adiunctas voluptatis illecebras falſa boni ſpecie blandiantur. Nam quia cum vero bono ſemper & vera voluptas eſt coniuncta, vbicunque animus adumbratum aliquod voluptatis ſimulacrum animaduerterit, non conſiderans verane ea ſit, veroque bono cognata, an vero fallax & adulterina boni vmbra, tanquam ad bonum accurrit: nec illud expendit, multo plus ineſſe moleſtiæ tam conſequentis quam antecedentis. Neque enim eſu delectatur quiſquam, niſi prius famis moleſtiam ſenſerit: neque potu qui non ſitierit, moleſtia denique cum voluptate cohæret. Proinde ſi voluptatem quę bibendo percipitur, inhibueris, ſitim adhuc ineſſe videbis: voluptasque durat, quandiu moleſtia ei adhæret. Nam vbi fames, ſitis, algor, aut ſimile aliquid ſedatum fuerit: ſuauia illa eſſe deſinunt, ac potius aduerſa fiunt, & faſtidium cient. Omnino certe moleſtia eos comitatur, qui voluptatis impulſi illecebris, excedunt modum, & e iucundi boni ſtudio peccata noſtra omnia oriuntur, ſicut e ſtudio veri boni recte facta. Ac propter αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν & bonum & contrarium conſequimur. Nam cum voluntas ſoluta puraque & in ipſius rationis poteſtate fuerit, a qua natura noſtra pendet: tum ad res vere expetendas & ad veritatem fertur. Quare proprium animi bonum virtus, a Græcis ἀρετὴ dicitur, quod proprie ſit optabilis, & vera optione comparetur. Sin brutorum affectuum cupiditates ſecuta fuerit, & id quod horum eſt, ſuum duxerit: falſum tum habet delectum. In noſtra enim poteſtate eſt αἵρεσις & προαίρεσις noſtra. Nam opinio, appetitio, deſiderium & declinatio ad αἵρεσιν & προαίρεσιν referuntur, quæ omnes ſunt internæ animorum motiones, & non externæ impulſiones. Quapropter

Plus aloes quam mellis habet fucoſa voluptas.

Virtus Latine a viro, Græce ἀρετὴ dicitur, quod expetenda ſit.

& his

& his dominatur: eaque de cauſa & Deus & leges & homines prudentes conſilium & voluntatem intuentes, vt quæ in noſtra poteſtate ſint, peccata recteque facta diſcernunt, non autem ipſas actiones quæ in noſtra poteſtate non ſunt, quæque conſiliis ac voluntatibus diſcernuntur. Nam cædi non voluntariæ, vt quę non conſulto neq; arbitratu noſtro facta ſit, quæq; in noſtra poteſtate non fuerit, venia datur. Qui vero iure meritoque aliquem occiderit, etiam laudatur. Ita non ipſæ actiones laude aut vituperationem in ſeſe continent: ſed conſilio & voluntate, quæ in nobis ſitæ ſunt, diſtinguuntur. Recte igitur Epictetus ab his ſuæ inſtitutionis exordium ſumſit: & nos, vti huc omnia noſtra conſilia referamus, monet, vt qui ex iis & bona & mala conſequamur. Cum vero dicit res alias in noſtra poteſtate eſſe, alias non eſſe: non totam rerum naturam partitur, ſed eas tantum res complectitur quæ in nobis ſunt, & coniunctæ nobiſcum. neque enim vllam habet adæquationem contentio, quæ diuiſiones decet, ſi quis diuiſioni eorum, quæ in noſtra poteſtate ſunt, opponat omnia quæ & in mundo & ſupra mundum ſunt. Sed quoniam ſunt qui negent quicquam eſſe in poteſtate noſtra, nonnullique omnes actiones noſtras omneſq; caſus neceſſario fieri exiſtimant: alii vero caſu, fortuito & temere, quaſi nos cylindri inſtar agitemur: ſatis quidem eſſent ea quę iam diximus de ordine eorum quæ in noſtra poteſtate ſunt, deque delectu & voluntate, quibusque declarauimus non poſſe fieri quin ita ſe res habeat: nihil tamen fortaſſe prohibet, ſeorſim etiam, & ex profeſſo verba contra iſtos facere, qui voluntatis libertatem tollunt. Ac caſus quidem, & negatio libertatis, & fortuitum, ſi ita dicuntur, quaſi nos ſine aliquo præcipuo fine agamus: neque vera eſt ea oratio: &, vera vt eſſet, non in omnibus actionibus noſtris vera eſſet. Etenim artes & naturæ omnes metam quandam & finem ſibi proponunt, ad quem ab initio ad extremum vſque actiones ſuas omnes

Conſiliũ & volũtas potius ſpectatur, quã facti euentus.

Epicteteа rerum diuiſio, nõ ad naturam vniuerſam, ſed ad hominẽ refertur.

Fatũ & Fortuna libertati voluntatis opponuntur.

1. Nihil fortuito geri, ſed ad certũ finem referri omnia.

referant. Atque adeo omnis omnium animantium motus & actio, boni alicuius gratia ſuſcipitur, ſiue id vere bonum ſit, ſiue tale eſſe videatur. Nam & mali fuga tanquam vtilis, fit propter bonum.

Earũ quoq; rerum quæ fieri nequeunt, quæq; nocent, appetitio, humani eſt arbitrii.

Sin aliquis fortuitum ſic accipiat, quaſi id quod deſideretur, aut fieri nequeat, aut non expediat (ſicut temere & fortuito medicinam aliquem propinaſſe dicimus, quæ aut prodeſſe nequit, aut aliquando etiam obeſt) ne is quidem voluntatis noſtræ libertatem ſuſtulerit. Non enim eorum modo quæ fieri poſſunt, quæque proſunt, appetitionem & fugam penes nos eſſe dicimus: ſed eorum etiam quæ fieri nequeunt, quæque nocent.

2. Neq; inopia, neq; obiectis, neque habitu cogi appetitionẽ.

Quare non ea modo quæ recte, ſed & ea quæ perperam fiunt, in noſtra eſſe poteſtate dicimus. Qui autem opinionem & appetitionem, coactam, non liberam, nec in poteſtate noſtra eſſe dicunt, atque adeo nec delectum nec conſilium, vt quæ aliunde moueantur, & non intrinſecus a nobis progrediantur: hi partim

1. Inopia.

inopiam cauſantur (quis enim eſuriens aut ſitiens aut algens, velit nolit, cibum, potum, calorem

2. Obiectũ.

non appetit? Quis ægrotans non deſiderat ſanitatem?) partim illud ipſum quod opineris, quod appetas, quod fugias, volentem nolentem ad ſe attrahere dicunt. Quis enim, qui vel minimam arithmeticæ partem didicerit, bis duo eſſe quatuor non exiſtimet? Quo pacto igitur tui arbitrii ſit ſic exiſtimare, ac non potius hoc ipſa rei natura cogat? Quis vero bono & pulcro rebusue contrariis animaduerſis, non & illa expetat, & has declinet, iis ipſis impellentibus? Nam & præſtantiſſimi quique naturæ rerum indagatores, id quod appetatur primam mouendi vim habere dicunt. Id vero quod aliunde neceſſario plane moueatur, quo pacto adhuc in noſtra eſſe poteſtate queat? partim

3. Habitus, affectio, ſeu conſuetudo.

eius qui appetat affectionem cauſantur, vt quæ neceſſario moueatur ad id quod ipſius natura ferat: cum aliter facere non poſſit, quin hoc modo appetat: Nam temperantiæ habitu præditus, temperata

rata facta & ſtudia deſiderat: intemperans, intemperantia: nec in alterius vtrius poteſtate eſt, quamuis velit, non ſic appetere. Nonnulli certe quidem, quamuis appetitiones ſuas moleſte ferant, easque cieri nollent: tamen ab habitu & conſuetudine impelluntur ad res a ſeſe deſideratas, ab iiſque alieno motu pertrahuntur, plane quaſi in ipſis ſitum non ſit facere aliter. Ac de rebus qui gnarus earum eſt, vere, indoctus, male ſentit: neque aliter fieri poteſt. Neque enim vllo modo ſciens falſum opinari poteſt, neque rudis verum. Nam penes rudem quidem eſt, opinari falſa: non falſa, penes ſcientem. Neque enim rudis falſum amplecteretur, ſi penes ipſum id eſſet, & doctus, ſi penes ipſum eſſet opinari vera: falſum etiam opinari poſſet, ſi quis id eum velle largiretur. Vt enim ſenſilibus in rebus fieri nequit vt ſenſus integri & vigentes fallantur: ita ſe res in iis etiam habet, quæ ratione percipiuntur. Atque hæc ſunt, quæ dicere ii queant, qui libertatem voluntatis tollunt. Mortales autem plurimi, fatalem cœli conuerſionem, vt cæterorum omnium, ſic & appetitionum noſtrarum, itemque opinionis & delectus ſtatuunt eſſe cauſam, aſtrologorum ſubnixi teſtimoniis, qui e poſitu aſtrorum in geneſi pronuncient, alium fore voluptuariũ, alium auarum, alium Muſarum & ſapientiæ amatorem: & appetitiones prædicant, ſeſe per ætatem oſtenſuras. Qui vera ſi dicant, omnino neceſſe eſſe exſiſtere appetitiones fato inſitas, nec ſitum in nobis eſſe vt alias proferamus. Quomodo igitur penes nos erit, hoc aut illo modo appetere, ſi omnino neceſſe nobis eſt, nolentibus volentibus vniformiter ad hoc illudue deſiderium incitari? Hæc & id genus alia contra libertatem voluntatis afferri queunt, quibus id effici videatur, vt neque appetitiones, neque declinationes, neque conſilia noſtra in noſtra poteſtate eſſe videantur.

III. Fatalem cœli cõuerſionẽ non tollere libertatem voluntatis.

REFVTATIO OPINIONVM quæ Epicteti diuiſioni repugnare videntur.

Egeſtas, inopia ſiue penuria, non inſerit aut cogit, ſed mouet & excitat appetitionem.

I. Aduerſus rationem de egeſtate, dicendum eſt: eam non inſerere appetitionem. Multa enim prorſus inanima, vt ſtirpes, qualitate aliqua egentia, velut humiditate aut ſiccitate, aut caliditate aut frigiditate: tamen eam non appetunt, quia vi appetendi carent. Nam quæ appetunt, eadem etiam ſentire id quod appetitur, neceſſe eſt, & ad id moueri. Nec tamen appetitum inſerit egeſtas: ſed id quod appetendi vim habet, aliqua re egens, ad egeſtatem propulſandam, appetitum prouocat. Neque vero pruritus nobis manus inſerit, ſed manus pruritum ſedant. Neque etiam a vitæ neceſſitatibus artes inſeruntur, ſed animus ad eas neceſſitates ſubleuandas excogitat & opponit artes. Omnis enim appetitio, motus internus eſt animi appetentis, ab eo ipſo progreſſa, non extrinſecus inſerta. Ac brutarum animantium vita, quæ corporea eſt, neque fere quicquam habet quod ſupra corpora velut emineat: in egeſtate corporis, tanquam ſibi propria, vniformes habet appetitiones. Vnde hæ coactæ videntur, & non liberæ. At hominis animus rationis particeps, eo quod in medio ſitus eſt, triplici ratione præditus, vna qua ad deterius, corporeum illud & brutũ, altera qua ad ſeipſum: tertia qua ad id quod præſtantius eſt, mouetur: triplicem quoque vitam & appetitionem habet. Ac quando corpori, & brutę corporis vitæ ſeſe dediderit: tunc illius egeſtatem, ſuam eſſe ratus, neceſſario vna cũ illo appetit. Et hęc eſt appetitio illius, quæ libertatem controuerſam habeat. Cum vero ſuam vitam viuit, aut præſtantiorem: tum & appetitionem habet ei vitæ conſentaneam eiuſque bonum deſiderantem. Huius igitur animi vere eſt ea autoritas, vt hæc aut illa deſideret: vt qui appetitionum plura genera a natura inſitá

Animi humani triplex vita & appetitio.

inſita proferre poſſit, alia deteriora, alia præſtantiora, quorum illis vitioſus redditur, his virtute augetur. Nam is delectus qui præſtantiora amplectitur, verus delectus eſt. Vnde & ſæpe fit, vt corpore egente, eſuriente & cibum appetente, animus ieiunium vltro deſideret, vel ob legem aliquam ita iubentem, vel propter corporis ſuiue ipſius curam. Perſpicuum autem eſt, licuiſſe illi tum vna cum corpore appetere, id quod plerique animi faciunt. Sed maioris boni deſiderio, appetitionem aliam profert. Animi igitur ratione præditi reſpectu, Epictetus hoc alioue modo appetere, in noſtra eſſe poteſtate affirmauit. Qui vero appetitionem a rebus appetendis excitari dicunt: verum illi quidem ex parte dicunt, ſed non quantum ipſi putant. Hæ enim animum ad appetendum non ita mouent, quaſi is aliunde cieatur, cum ſuggerunt ſuſceptionem ſui, idoneam ad prouocandum id quod eas amplecti natura ſolet. Vt enim res ſubiecta ſenſui, ſentienti ſenſum non inſerit, neque id, quaſi aliunde moueatur, ad ſe attrahere ſolet, ſed ſeſe offert idoneam quæ cum eo coniungatur, cuius natura coniunctionem illam admittit: ſic & res appetenda ſuam conuenientiam proponens, prouocat animi ad ſeſe deſiderium, qui ad illud aptus eſt. Quamobrem rebus appetendis propoſitis, alii eas appetunt, alii non. At ſi res appetenda eam naturam haberet, vt appetentem cogeret, & motus ab ea inderetur, neceſſe omnino eſſet eam appeti ab iis quę appetendi vim haberent: quamuis alia magis, alia minus. Ac ne appetitio quidem illa eſſet, ſed impulſio aut attractio violenta, qualem in corporibus cernimus. Nam appetitio extenſio quædam eſt, manente eo quod appetit, & non recedente: quemadmodum manus extendimus, quamuis loco non moueamur. Eſt igitur appetitio motus quidam noſter intrinſecus: itemque opinio, & ſimilia. Verum is motus alias conuenienter ad rei appetitæ & opinatæ naturam fit, alias ab ea recedit, cum nos ad aliquid appetēdum ferri pu-

Verus delectus.

Appetitio quomodo a rebus appetendis excitetur.

Decipimur ſpecie rectique, boniq.

tam', cui plus ineſt quod auerſari debeamus: quodque aliquid appetendum oſtentat eliciendi appetitus cauſa, ſed fugiendum aliquid in ſeſe occultat, quod propter perplexitatem adumbrati boni, ineſſe non animaduertitur. Nam qui furatur, dum ad opulentiæ ſimulacrum, vt rem appetendam fertur, rem fugiendam tali opulentiæ adhærentem, quæ animum cum primis iniurium facit, neque nouit, neque veretur. Captiuitatem porro & ſupplicium, quam ſolam in hac appetitione calamitatem cenſet, ob feruorem cupiditatis reiicit: illud vero amplectitur, multos qui talia faciant, non deprehendi. Poſſumus igitur rem quæ appetitur, examinare, ſit ne reuera talis, an ſimulacrum duntaxat appetendæ rei adumbratum habeat: vt modo de opulentia dicebamus. Atque illud magis etiam in noſtra poteſtate eſt, vt noſtram appetitionem erudiamus & doceamus, ea quæ proprie appetenda ſunt, appetere, & ſimulacris non falli. Aduerſus eos autem qui dicunt, quoniam appetitus appetentis, & opinio opinantis, ſuapte natura ad ſuum appetibile & opinabile feratur, non penes ipſum eſſe, vt ſic contraue feratur: ſicut neque penes glebam ſit deorſum ferri. nam alioqui ſurſum etiam ferri poſſet. Aduerſus hos igitur dicendum, duplicem eſſe neceſſitatem: vnam libertati voluntatis oppoſitam, alteram cum eadem coniunctam. Externa itaque libertatem tollit (nemo enim qui extrinſecus aliquid facere cogitur, aut nō facere, libere agere dicetur) Interna vero cogens omnia pro ſua natura agere, hæc magis libertatem confirmat. Quod enim per ſe mouetur, pro natura ſua moueri a ſeſe neceſſe eſt: neq; propterea ab alio mouetur. Neque enim extrinſecus neceſſitas ea prouenit, ſed cum eius quod per ſe mouetur natura coniuncta eſt: eamque conſeruat & ad ſuas actiones producit. Quod ſi habitus etiam melioris & deterioris ſibi ipſe cauſa eſt animus, propter obedientiam & contumaciam: actionum etiam cauſa, quæ ab habitu oriuntur, illi erit aſcribenda.

Exemplum furis.

Res quæ appetitur, examinanda.

Appetitio coerceri poteſt.

Neceſſitas externa.

Interna.

Habitus in poteſtate hominis.

benda. Neque tamen in omnibus libertas & poteſtas noſtra eo metienda eſt, quod etiam contraria facere poſſit. Nam animi, bono ſemper affixi, bonumque amplectentes, liberum etiam delectum habent: (neque enim is delectus coactus eſt) & bono ſuo ſemper inhærent, neque ad contrarium vnquam abſtrahuntur. Noſtri vero animi dum quidem boni ſunt, bona appetunt: cum vero mali ſunt, mala. Itemque a vitio tranſeunt ad virtutem, ſi curentur: & a virtute ad vitium, ſi negligantur: atque vtrumque faciunt arbitratu ſuo, nullaque neceſſitate coacti. Quare nullius vitii cauſa in Deũ conferri poteſt. Etenim fecit animum qui malus fieri poſſit, eo quod non prima illa tantum condidit, ſed media etiam & poſtrema: vt ita omnia perfecta redderentur, & prima vere manerent prima, non autem extrema ſterilia, imbecilla euaderent, materiæue permiſcerentur. Fecit igitur animum qui malus fieri poſſet, Deus qui bonus eſt, ob diuitias ſuæ bonitatis. Nec tamen aliter eum fieri malum paſſus eſt, niſi ipſe voluiſſet. Aduerſus eos autem qui dicunt fatali conuerſione non actiones modo noſtras, ſed & appetitiones cogi, nec quicquam liberum nobis relinqui, nec libertatem aliud niſi nomen inane eſſe, dicendum eſt: ſiquidem rationis particeps animus, ortus atque interitus expers ſit (quod nunc vt conceſſum ſumatur, demonſtrandum alibi: licet Stoici aliter de eo ſentiant) ſi igitur ortus atque interitus expers ſit rationis capax animus, ipſe a mobilibus cauſis effici atque affici dici non poteſt. Sed inſtrumentum eius, hoc eſt animal, quod eſt corpus vitæ particeps, hoc inde commutatur. Mobiles enim cauſæ pro diuerſa ad terrena habitudine, alias alia efficiunt: inſtrumentum vero producitur aptum animo, qui eo eſt vſurus. Vt igitur e diſcrimine inſtrumentorum artis, vſuros eis artifices cognoſcere licet, hæc eſſe fabri lignarii, illa ædificatoris, illa fabri ærarii: neque ſic in genere tantum, ſed & habitus vtentium eis artificum, &

Libertas nõ in contrariis tantum, ſed etiam in eodem cernitur.

Cur DEVS ancipiti animo fecerit hominem.

Animus ortus & interitus expers, a ſideribus cogi nequit.

Corpus animo cuiq; pro meritis attributum, aſtris eſt obnoxium.

Ex inſtrumentis coniectura ſit de artifice.

artis actiones atque opera dignoſci poſſunt (nam qui in artibus excellunt, etiam inſtrumentis melioribus vtuntur) ſic aſtrorum periti, inſtrumenti naturam e cauſarum diſcrimine perſpicientes, etiam de habitu eius qui inſtrumento ſit vſurus, coniecturam capiunt, ac frequenter ſcopum attingunt. Nam plerique animi, in corruptis præſertim rebus publicis, in quas onerati vitiis, amiſſa priſtina dignitate contrahuntur, cum ſeſe inſtrumentis effuſius dediderunt, iis non iam vt inſtrumentis ſuis, ſed vt ſui partibus vtuntur: itaque ſuas appetitiones proferunt corporibus accommodatas. Ad hæc, fatalis conuerſio conſentanea eſt productioni animorum, qua conuerſione animi corporibus inſeruntur, non ita quidem vt ea cogat animos hæc aut illa appetere, ſed vt cum eorum appetitionibus conſentiat. Quemadmodum igitur in vrbibus ſacra tempora & loca religioſiores homines eodem congregant: ad populares vero voluptates idonea, eos qui peius viuunt & petulantius, contrahunt: atque ita e locis & temporibus etiam de appetitione & habitu eorũ qui conueniunt, capi coniectura poteſt: ſic etiam e temporibus & locis fatalis conuerſionis, de animis qui ei conuenienter generantur, pronuntiare licet. Cum enim pro vltrice diuinæ bonitatis forma habitudo fati congruens huic loco fuerit: tum in eum locum animi, qui ſupplicio egent, demittuntur. In omnibus enim vim congregandi ſimilitudo & neceſſitudo habet. Fatum igitur, cum appetitiones animorum non cogat, neq; libertatem tollat, ſed ipſi animi nunc cum hoc, nunc cum alio fato conſentiant, & pro ſua dignitate paratis inſtrumentis, quod modo dicebam, conformentur: non mirum eſt, quas appetitiones habituri ſint, e fatali conuerſione cognoſci. Ac vitæ quidem genus amplectuntur animi pro ſuæ prioris vitæ dignitate & habitu. Vita autem bene aut male vtendi facultatem in ſemetipſis habent. Vnde fit, vt nonnulli mercatoriam amplexi vitam, bene viuant: & qui philoſo-

Vitæ genus neceſſariũ, ſed ratio vitæ ac morũ libera.

phiæ

phiæ ſtudium præ ſe ferunt, turpiter ſe gerant: quod vitæ quidem genus ipſum, veluti ruſticum aut mercatorium aut Muſicum, tum ipſi animi ſortiuntur, tum locum eis pro dignitate aſſignat Deus: vitæ autem qualitatem, animi ſuo arbitratu adiungunt. Proinde & laudem inueniunt, & reprehenſionem incurrunt, pro diuerſa vitæ ratione. Ac ne improbum quidem quicquam a fato inſeritur, vt quidam affirmari non dubitant: eo quod callidi, puerorum amatores atque adulteri naſcantur. Etſi enim quidam aſtrologi vere hæc prædicunt: id eo accidit, quod nos talem proprietatem inde ortam, vel moderate vel immoderate ſuſcipimus. Etenim mentis deprauatio & calliditatem & fœdam libidinem gignit. Nam qui ſiderum impreſſionem moderate ſuſcipiunt, adoleſcentiam tuentur: deque ea bene merentur. qui vero immoderate, peſtes eius & corruptores euadunt. Nam & qui ſolares radios oculis non conniuentibus intuetur, obſcurato viſu occæcatur: quamuis Sol largitor ſit luminis, auctorque videndi omnibus. Cum igitur aſtrologi alicunde cognoſcunt, qui moderate, qui immoderate vim illam ſuſcepturi ſint: alios prudentes, alios callidos fore dicunt: ſi modo fieri poteſt, vt harum rerum certæ notæ, e figurarum illis delineationibus cognoſcantur. Alia certe quidem perſpicua ſunt omnibus: cuiuſmodi illud eſt, quod ſole Cancrum peragrante, immoderato calore afficimur. alia obſcura & ignota iis qui artem ignorant aſtrologicam. Nam ea quæ ſemper naturam ſuam ſequuntur, & vim ab opifice inditam tuentur, ſummaque potentia prædita ſunt: omnino voluntatem etiam habere bonam, & nullius mali eſſe cauſam, conſtat. Omnis enim malitia ex imbecillitate oritur: ſiquidem vires bonum quiddam ſunt. Veruntamen bonorum etiam ſæpe affluentia & copia iuſto maior, nocere ſolet. Atque hæc iis reſponſa ſint, qui propter fatum voluntatis libertatem tollere conantur. Nunc aduerſus omnes dicatur, eos qui

Siderũ vim per ſe bonã, imbecillitate ac vitio materiæ corrumpi.

Abſurda quæ fatalē neceſſitatem conſequuntur.

id quod in noſtra poteſtate eſt, & animi libertatem tollant, naturam animi & ignorare, & tollere. Nam illius motum per ſeſe, tollunt: in quo natura eius inprimis conſiſtit. Siue enim per ſeſe mouetur, intrinſecus e ſemetipſo excitatur ad appetitiones & cupiditates: nec extrinſecus alicunde trahitur aut impellitur, vt corpora: ſiue extrinſecus mouetur, per ſeſe non mouetur. Deinde vitalem animi vim, & aſſenſionem & negationem non conſiderant iĳ, qui voluntatis libertatem tollunt. Quis enim in ſe ipſo non animaduertit, ſe velle & nolle? amplecti & declinare? aſſentiri & refragari? quæ omnia interni ſunt ipſius animi motus, non externæ quædam impulſiones & tractationes, vt in rebus inanimis. Hoc enim viua corpora differunt ab inanimis, quod intrinſecus mouentur. Quod ſi verum eſt, id a quibus illa mouentur, per ſe & non aliunde mouetur. Nam ſi extrinſecus illud moueretur: etiam corpus primum ab eo moueretur, quod extrinſecus, vt ante dictum eſt, & non intrinſecus moueret. At ſi extrinſecus moueretur: conſimili modo, vt reliqua inanima, & ipſum eſſet animæ expers.

Animi motio.

Animi vires.

Diſcrimen virtutum & vitiorū.

Præmia & pœna.

Præterea qui libertatem tollunt, qui velle & nolle, qui delectum (αἵρεσιν) & conſilium (προαίρεσιν) qui appetitionem & declinationem ſimilesque animorum motus tollunt, ſimul diſcrimen etiam virtutis & vitii tollunt, nec laudationē aut vituperationem iuſtam relinquunt, atque etiam bonas leges hiſce de rebus latas euertunt. His vero ſublatis, vita cuiuſmodi eſt futura? Quid ab immanitate beluarum diſtabit? At dicat aliquis: nonne ſæpe a tyrannis aut noſtris affectibus, amore atque odio coacti, alia atque alia ſuſcipimus, aut admittimus, non volentes? Quo pacto ergo tum poteſtas noſtra & libertas cernetur? Reſpondeo, tum etiam delectum ſuī iuris eſſe. Quamuis enim principaliter id optabile non ſit, ad quod neceſſitate ferimur: tamen deteriori collatum optabile videtur, itaque id amplectimur, neque fieri poteſt, quicquam vt agas, niſi pri-

παρανάγκη, id eſt, voluntas coacta, non tollit libertatem.

Qui ſine aſſenſu agit, non agit, ſed agitur.

us aſſenſus te facturum eſſe. Nam qui non conſulto aliquid facere videtur, vt qui nolens in foueam incidit impulſus ab alio: is inanimæ rei inſtar id facit, ac pati quam agere verius dicitur. Quare licet inuiti agamus: tamen ſic agere volumus. Proinde eadem neceſſitate propoſita, alii maioris mali metu id ſuſcipiunt, quod imperatur: alii non ſuſcipiunt, quod maius malum exiſtimant id facere quod iubeantur, quam pœnas contumacibus propoſitas ſubire. Sic in iis etiam qui inuiti aliquid agere videntur, poteſtas & libertas noſtra manet. Nec enim idem eſt voluntarium, & id quod in noſtra poteſtate eſt: ſed voluntarium id eſt, quod præcipue expetitur. In noſtra vero poteſtate, quod amplecti poſſumus, ſiue propter ſeſe, ſiue ob mali grauioris fugam.

τὸ ἑκούσιον καὶ αὐτεξουσίου διαφέρει.

Fit etiam interdum, vt voluntarium cum inuito miſceatur: cum res expetenda, non plane expetenda fuerit, ſed & eius particeps quod auerſemur.

Miſta neceſſitate voluntas.

Hanc quaſi miſturam voluntarii & inuiti probe deſcripſit Homerus, cum ait: Volens, inuito pectore quamuis. Hæc copioſius exponere volui, quod omnis fere propoſitus ſermo ab eorum diuiſione pendet, quæ in noſtra poteſtate ſunt, & non ſunt. Nam cum is ad inſtitutionem animi pertineat: bene ſtatim initio, vbi noſtrum bonum & malum ſit collocandum, exponit. Et quia noſtra pte ſponte moueamur, id in actionibus noſtris habere nos docet.

Hæc ſi longior videbitur oratio, cum magnitudine vtilitatis comparetur.

Nam quæ aliunde mouentur, vt naturam, ſic & bonum ſuum & malum aliunde habent, pro ea affectione quæ extrinſecus eis accedit. Quæ vero intrinſecus mouentur, cum ſui motus & actionis ſint cauſæ: bonum quoque ſuum & malũ in iis habent, eorumq; propriæ actiones ſunt, in cognitione opiniones de rebus, in facultate vitali & appetendi vi appetitiones, declinationes & deſideria.

Homo bonũ ſuum in ſemetipſo poſitũ habet.

Quare cum recte opinamur, cum ita vti decet appetimus & declinamus, & bonum noſtrum & naturæ conuenientem perfectionem habemus: ſin minus, contraria. Peculiaria vero noſtra ſunt

Animi functiones externa adiumenta non deſiderant. opera hæc, vt quæ a nobis ſolis arbitratu noſtro perficiantur. Nam rerum externarum actiones ſiue artium, ſiue neceſſitatum vitæ, doctrinæ item & diſciplinæ, & ſi quid his eſt præſtantius, multis egent adiumentis. Opinari autem & perſequi, noſtra propria ſunt opera, & in poteſtate noſtra ſita. Quare in nobis ipſis bonum & malum noſtrum ſitum eſt. Nemo enim ea præſtare cogitur, quæ in ſua poteſtate non habet.

EPICTETVS.

IN noſtra poteſtate non ſunt, corpus, poſſeſſio, gloria, principatus, quæcunque denique noſtra opera non ſunt.

SIMPLICIVS.

Animus ad res fortuitas multum cōfert, ſed non omnia. HÆC in noſtra poteſtate eſſe negat, non quin animus ad hæc quoque & horum contraria aliquid conferat (nam & corpus, & res familiaris, animo procurante, pulcrius gubernantur: deſtituente, peius: idemque animus ſuo ſtudio & gloriam & principatum parat. imo ne magiſtratum quidem gereret quiſquam, in his præſertim rebus publicis, animo non aſſentiente) ſed quod his rebus non ſolus ille dominetur, & ad ea conſequenda multis aliis adiumentis egeat. *Corporis robur vnde.* Nam corpus firmum a primo ſui ortu ſemen, & ſanam coagmentationem flagitat: flagitat & bonum victum, & exercitationes, ſalubriaque loca, ſalubrem aerem, & aquas bonas. Quæ ſi omnia ſuppetant, fortius id ad cuiuſuis muneris functionem efficere licebit. Neque vero quicquam horum noſtri arbitrii eſt, vt ea omnino vel conſequamur omnia, vel propulſemus. Hoſtibus certe ingruentibus fortioribus, nos a nemine conſpici: ægrotantes, ſubito conualeſcere vellemus. Neutrum tamen horum nobis datur. *Opes.* Eadem eſt & opum ratio: ad quas parandas vt multorum auxiliis eſt opus, ſic eædem a multis potentioribus immi-

nui

nui poſſunt. Exiſtimatio quoque de nobis, non ſita eſt in nobis, quamuis occaſiones quaſdam ei præbeamus ipſi, ſed in iis qui de nobis exiſtimant. Penes eos enim eſt, exiſtimare quicquid velint. Itaque ſæpe cum numen impie violent: & ſibi ipſi & aliis religioſi videntur. Contraque alii, qui honeſtius & magnificentius de numine ſentiunt, & humana quædam & imperfecta de eo profiteri recuſant, a nonnullis impii exiſtimantur, & frugi homines quidam bardos exiſtimant. Ita nec gloria noſtri arbitrii eſt, ſed illorum quibus hoc aut illo modo ſentire de nobis libuit. Iam magiſtratus ſine populo qui pareat, & miniſtris qui operam nauent, conſtare non poteſt. In quibus vero ciuitatibus vænales ſunt magiſtratus, multoque auro addicuntur: inops pecuniæ nullos ad magiſtratus habebit aditus, quantumuis eos appetat. Sic iſta omnia non in poteſtate noſtra ſita ſunt, quia non ſunt actiones noſtræ. Primo autem loco in diuiſione recenſet corpus, quod propter id iis egere cœpimus, quæ in noſtra poteſtate non eſſent. Omnium enim bellorum pecunia cauſa eſt, quam ob victum & cultum corporis aſciſcere cogimur.

Fama.

Magiſtratus.

Corpus egeſtatis, egeſtas bellorũ cauſa.

EPICTETVS.

AC ea quidem quæ nobis parent, libera ſunt natura ſua, nec prohiberi ab vllo, nec impediri poſſunt. In quæ autem ius ipſi nullum habemus: ea infirma, obnoxia ſeruituti, obnoxia impedimentis, aliena.

SIMPLICIVS.

Poſtquam dixit, quæ noſtra, quæ aliena ſint: nunc cuiuſmodi vtraque ſint, declarat. Noſtra eſſe libera, quod neque vt fiant, cogi ab aliis: nec quo minus fiant, prohiberi poſſunt, neque alius iis vtendi poteſtatem habet. Talis enim eſt libertas, quæ ſui iuris eſt, & poteſtatem habet ſui vſus. Aliena

Libertas.

vero,iis obnoxia, qui ea vel præbere vel prohibere poſſunt,dominos illos habent,iiſque ſeruiunt. Ac ea quæ ſeipſis contenta ſunt, robuſta & firma ſunt. Quæ vero alienam opem deſiderant, imbecilla & egena. Illa prohiberi nequeunt, cum ſui iuris ſint. Quis enim nos prohibebit hoc aut illo modo opinari,appetere,auerſari? Aliena vero, quæ ab aliis & conferri & auferri ſolent: ſæpe quoque prohibentur,cum vel non tribuuntur,vel adimuntur. Conſtat igitur ea quæ in noſtra poteſtate ſunt, vt ſunt noſtræ actiones,nobis eſſe propria. Quæ vero penes nos non ſunt,in aliorum ſita poteſtate: ea eſſe aliena. Quare bona & mala, quæ in noſtra poteſtate ſunt, vt recte ſentire, aut male, recte appetere vel perperam,noſtra bona ſunt aut mala. Quæ vero in noſtra poteſtate non ſunt,noſtra nō ſunt:ſed partim corporis, inſtrumenti noſtri: partim pecuniæ aut gloriolæ,remotiora etiam a nobis.

EPICTETVS.

PRoinde memento, ſi ea quæ natura ſeruiunt,libera putaris,& aliena pro tuis habueris: fore vt impediaris,lugeas, perturberis, & Deos & homines accuſes. Sin id ſolum tuum exiſtimaris,quod tuum eſt: aliena vero,vt ſunt,aliena: nemo te coget vnquam, nemo impediet, neminem accuſabis, neminem criminaberis, nihil quicquam inuitus ages, a nemine læderis, inimicum non habebis. Neque enim quicquam capies detrimenti.

SIMPLICIVS.

Poſtquam expoſuit quæ in nobis ſita ſint, quæ non ſint, & cuiuſmodi vtraque ſint, & quam nobiſcum collata rationem habeant: & quæ in noſtra poteſtate ſint, ea eſſe noſtra: quæ non, aliena: deinceps monet,vt ea adminiſtremus, quemadmodum natura eorum fert,& non alio modo. Nam hæ nobis felicitatis & miſeriæ cauſæ ſunt. Bonis potiri,

& in nullum malum incidere, beatos facit. Bonis & vtilibus rebus excidere, aut in noxias incidere, infelices. *Beatitas, Miſeria.* Quod ſi bonum noſtrum in eo ſitum eſt, vt naturæ conuenienter appetamus & declinemus: hæc vero in rebus noſtri arbitrii ſita ſunt, in his bonum eſt quærendum, vt omnino conſequamur id quod quærimus, (propterea quod eius adeptio penes nos eſt, ſiquidem appetitio & declinatio penes nos eſt) & noſtrum bonum conſequamur. Sin ea quæ penes nos ſunt appetiuerimus, & in iis bonum quæſiuerimus: bifariam nos fruſtari neceſſe erit: vno modo omnifariam, quod, etſi ea conſecuti fuerimus, non noſtra tamen bona conſecuti ſumus: altero, quod plerunque fruſtrari neceſſe eſt eum, qui aliena tanquam ſua quærit, quique ea deſiderat quorum poteſtas in aliis ſita eſt. Accidit igitur, vt in his etiam appetitiones impediantur, & turbentur, non recta via progredientes cum dolore vtique & luctu. Vt enim rerum expetendarum facti compotes, & euitatis contrariis delectamur: ſic rebus expetendis fruſtratos, aut in auerſandas delapſos, dolere neceſſe eſt, & queri de autoribus earum rerum, alias de hominibus, alias de iis qui vniuerſitatem adminiſtrant. Aliud quodque malum nobis accidit. Nam cum ea nobis eripiuntur quæ noſtri iuris non ſunt, dum iis afficimur, ea etiam amittimus quæ in noſtra poteſtate ſunt, quæque nobis eripere nemo poteſt: rectum appetitum, & rectam declinationem. Expoſitis igitur malis quæ hanc peruerſionem ſequuntur: nunc ait, ſi recte noſtra & aliena tractauerimus, & non aliena, ſed noſtra bona, & in noſtra ſita poteſtate amplexi fuerimus: hoc eſt, ſi operam dederimus, vt ſecundum naturam appetamus & declinemus: fore vt nemo prorſus nos cogat aut impediat ſic appetere & declinare, ſiquidem id noſtri arbitrii eſt. Quod ſi ita eſt: nunquam etiam dolebimus. Nihil enim aliud nobis eſt moleſtum niſi duo hæc: fruſtratio eorum quæ volumus, & eorum quæ nolumus perpeſſio. *Moleſta. Fruſtratio. Perpeſſio.*

Iis autem intenti rebus, quæ penes nos ſunt, neque vlla re fruſtrabimur quam deſideramus: neque in vllam incidemus quam declinamus. Itaque nemi-nem vnquam timebimus: ſi quidem eos timemus, qui aut nobis nocent, aut commoda noſtra inter-uertunt. Neque vero quiſquam adeo robuſtus eſt, vt appetitiones & declinationes, in quibus bonum & malum ſitum eſt, eius qui rationi congruenter vi-uit, cogat. Quare nec inimicum quenquam habe-bimus. Inimicus enim iudicatur, qui nocet. Nemo vero ei nocet, cui ab alio noceri non poteſt. Talis igitur neque expoſtulabit cum quoquam, neque ac-cuſabit quemquam: atque etiam nihil vnquam fa-ciet inuitus. Hilaris igitur, ſecura, libera & vere bea-ta erit talis hominis vita, perturbationis expers, plena voluptatis. Obſeruabis igitur, quemadmo-dum oſtendat, viri boni & ſapientis vitam non mo-do vtiliorem eſſe quam aliorum, ſed etiam iucundi-orem. Nam Platone auctore, „Omne animal natura „& voluptate ducitur, & moleſtias auerſatur. Res au-tem iucundæ partim cum bonis & vtilitatibus no-ſtris coniunctæ ſunt, partim cum malis & damnis. Proinde hic vigilandum, vt voluptates vtiles deli-gamus, & hiſce aſſueſcamus. Modeſtiam enim bono viro ſuauiorem videri, quam luxuriam improbo, illud oſtendit, quod multi improbi modeſti fiunt. Qui vero ratione & cõſilio modeſti ſunt, nunquam luxum amplectuntur. Enimuero niſi talis vita modeſtis inſigniter iucunda eſſet: non eam vltro amplecterentur, nec in ea ſuauiter acquieſcerent. Vitam igitur viri boni & ſapientis iucundiorem etiam eſſe, demonſtrat e vitæ ratione eorum vo-luntaria, impedimenti & iniuriarum experte, qui bonum & malum in iis rebus ſolis, quæ in noſtra poteſtate ſunt, collocant.

Formidabiles. *Inimici.* *Voluptas.* *Dolor.*

EPICTETVS.

Cvm igitur tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, vt ſis non mediocriter incitatus: ſed alia

ſed alia prorſus relinquas, alia in aliud tempus differas. Quod ſi & hæc (philoſophicam animi tranquillitatem) & magiſtratus atque opes etiam appetieris, fortaſſe nec hæc conſequeris ob priorum illorum (felicitatis in animo ſita) deſiderium: illis certe quidem omnino excides, per quæ ſola libertas & felicitas comparatur.

SIMPLICIVS.

Poſtquam oſtendit quibus in rebus bonum ſit poſitum, in iis nimirum quæ in noſtra poteſtate ſunt: & qualis eorum vita ſit futura, qui id bonum inde petant, non autem a rebus externis & alienis: & in adeptione boni eam nullo modo impediri poſſe & prohiberi, nulloque damno eſſe violabilem, vt quæ nullis noxiis rebus aditum præbeat: quæque non vtilis tantum, ſed & iucunda ſit: cuius nec appetitio impediatur, nec declinatio in aliquid aduerſum incidat, ſed ab omni parte mali perpetuo expers & beata: nunc ſtudium & alacritatem auditoris excitat, monetque tantas res non modo non obiter tractandas eſſe, ſed dum iis occupatus ſis, nihil aliud vel obiter agendum. Quapropter plane relinqui iubet ea, quæ cum animi ratione præditi vita, naturæ conſentanea, non conſentiunt: cuiuſmodi ſunt, ſordidæ diuitiæ, principatus, imperia, delitiæ & voluptates corporis, quod fieri non poſſit, vt idem & his rebus occupetur, & animo excolendo ſtudeat. differri vero eas res externas iubet, quæ prudenter tractatæ, bonis animi non officiūt: cuiuſmodi ſunt, parare domum & ſeruitium, legitimæ nuptiæ, ingenuorum liberorum procreatio, iuſtus magiſtratus, aliquando etiam rerum neceſſariarum curatio. Hæc omnia, & id genus alia, in præſentia eſſe differenda, monet ſtudioſos, idq; merito: quod nullis omnino rebus eos diſtrahi oporteat, & a ſtudio virtutis atq; exercitatione abſtrahi, qui eam perfecte conſequi cupiunt. Ac cum qui res externas non populariter, ſed more viri boni ad-

Relinquēda.

Differenda.

miniſtrare voluerit: ea prudentia eſſe præditum oportebit, qua res vtiles & noxias diſcernat, & brutas appetitiones rationi obedientes præbeat, vt nec inſurgere illas aduerſus hanc patiatur, nec moueri ſinat, niſi ob eas res appetendas quas ipſa iuſſerit, & quando, & quatenus: & ad illas res excitari, intra præfinitum ipſis modum. Peccata enim exſiſtunt aut ratione quid fieri debeat, non dictante, ob prudentiæ penuriam: aut ea quidem quamuis languide, tamen perſpiciente quid facto ſit opus, ſed brutis appetitionibus, ob neglectam inſtitutionem, tyrannice aduerſus languidum rationis iudicium inſurgentibus. Talem tragœdia Medeam depingit:

Ouidii Medea: Aliudq; cupido. Mens aliud ſuadet. Video meliora, proboq;: Deteriora ſequor.

Scio nefas quod, & quod in ſcelus ruam:
Sed ira mentis omne iudicium premit.

Ad verum igitur externarum rerum vſum & ingenio doctrina exculto, & appetitu moderato atque ſubacto eſt opus. Sic hiſce veluti firmiſſimis armis munitus, par tempus tales res ſuſcipere poterit. Quapropter ſtudioſos homines monet, vt res externas quæ cum virtute congruere poſſint, in aliud tempus differant, donec virtutem vtendi eis, continenti exercitatione compararint. Neque enim ad bellum inermem abire decet: neque res gerendas abſque prudentia & moderatione animi ſuſcipere.

Nemo ſimul & veritati & vanitati ſeruire poteſt.

Epictetus vero non modo inutile, ſed inane etiam eſſe eorum qui adhuc erudiuntur, rerum externarum ſtudium pronuntiat. Animi enim moderatione & appetitionibus ac declinationibus ratione moderatis, per quas ſolas hominibus libertas & felicitas pariuntur, excidere omnino neceſſe eſt eos, qui & appetunt & declinant ea quæ non ſita ſunt in poteſtate noſtra. Neceſſe enim eſt ſeruire brutis cupiditatibus, tanquam agreſtibus & furioſis dominis. Seruiendum item eſt hominibus, qui talia deſideria & explere & prohibere poſſunt, ne prohibeant: iis item, qui in res fugiendas coniicere poſſunt. Adhæc, ſubtrahendo curandi noſtras res otio, rerum externarum occupatio omnino in cauſa eſt,

ſa eſt, vt noſtris bonis excidamus. Nam qui vtraque expetunt, & vtriſque ſtudent: nec diſcernunt bona & mala, neque iuſtam curam ſuis bonis impendunt, nec legitimo ſtudio non adhibito iis potiri poterunt. Fit etiam fere, vt externis quoque bonis fruſtrentur, non iis ſolis occupati ſcilicet, ſed aliquo modo ſua etiam bona deſiderantes: neque toto pectore quiduis & facere & perpeti, propter adeptionem eorum volentes, retrahente verecundia quadam. Etſi autem talis vita minus praua eſt, quam eius qui vnice rebus externis incumbit: laborioſior illa tamen, atque inſuauior eſt, & dum abhorrentia nexum, connectere ſtudet, ſecum ipſa pugnat, crebro pœnitet, fruſtratur vtriſque dum vtraque conſectatur, moleſta vtique & auerſanda. *Miſeria diuerſis ſtudiis diſtrahi animi.*

Eſt autem obſeruatione dignum, cur Epictetus deinceps crebro vtatur verbo MEMENTO, quo rationis compotem animum compellat, qui rationes rerum ſemper coniunctas ſecum habet, earumque innatam veritatem: ſed aliquando velut deficiente acie ob diſtractionem natalitiæ eius facultatis, in obliuionem ruit, quæ ipſi malorum omnium cauſa eſt. ideoque flagitat, vt MEMENTO crebro ei inculcetur. MEMENTO.

Cum non mediocriter incitatum eſſe oportere dicit, eum qui tantas res appetat, non hoc vult, non ſupra modum atque immodice, ſed non infra modum, non minus quam par ſit, incitatum eſſe oportere. Nam ſi periculum eſt, ne ſuis bonis excidat: periculum certe (vt ait Pindarus) ignauum virum non admittit. *Non mediocriter.* ἀγὼν ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει.

EPICTETVS.

***P**Roinde viſo cuiuis aſpero ſic occurrere ſtatim aſſueſcito: viſum id eſſe, nec plane id quod eſſe videatur. Poſt in exquirendo & probando eas adhibeto regulas, quas habes, eamque inprimis & maxime. Vtrum id viſum verſetur in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis, an alienis? Quod ſi in alienis, illud in promtu ſit, nihil id ad te attinere.*

SIMPLICIVS.

Poſtquam monuit, eum qui ſuis potiri bonis, & propriam ſibi felicitatem comparare velit, non diſtrahi oportere rebus externis, cum iis etiam qui ſua curant, viſa quædam occurrant, quibus impulſi aut rem aliquam externam appetant, aut ea declinent quæ alieni iuris ſunt: docet, quemadmodum his vtendum ſit, ne ea nobis noceant. Aſpera vero viſa appellat appetitiones & auerſationes rerum externarum, vt quæ brutæ ſint & væcordes, quæque immoderatis & perturbatis commotionibus vere exaſperent vitam. Quod autem in iis quæ ſequuntur apertius monet, ne ſtatim ſequamur quoduis viſum, ſiue appetens ſiue declinans: idem nunc quoque dicit, ſtatim ei vbi commotum fuerit, eſſe reſiſtendum, eiuſque impetum inhibendum, cogitando, viſum id eſſe. *Viſa.* Viſa porro modo res veras, vereque vtiles & iucundas repræſentant, modo inania ſimulacra ceu ſomnia comminiſcuntur. Hac ipſa igitur cogitatione viſi contentio laxatur, cum ſtatim opponimus, rem non eſſe talem, qualis eſſe videatur: nec rationis iudicium impedit, quod iudicium, cum primum viſi tempeſtas remiſerit, aſperitate imminuta, ad rem illam cōſiderandam monet eſſe adhibendum. *Regulæ viſa iudicandi.* Regulæ autem viſa iudicandi ſunt multæ, quæ ſumuntur aut a natura viſorum: an ſcilicet ad animi, corporis, fortunæue bona pertineant? item, ad vtilitatemne, an ad voluptatem referantur? fierine poſſint, an ſecus? aut a Dei cum primis & prudentium hominum auctoritate, aliquid probantium aut improbantium, magnificientium aut negligentium. *Luxuria & iniuria Deo non placent.* Quicquid enim Deo & cordatis hominibus probatur: in eo vtique eſt ſuæ ſalutis ſtudioſo elaborandum. Nemo autem adeo eſt autamēs, aut ſuarum cupiditatum amans, vt exiſtimet luxuriam aut iniuriam placere Deo. Cum autem multæ ſint regulæ, quibus viſorum diſcrimina diiudicentur: vna eſt hominum, quatenus homines

hominesſunt, propria, qua nobis communiter in omnibus eſt vtendum : illam dico, quæ pendet a diuiſione rerum noſtrarum & alienarum. Nam ſi viſum rei quæ nobis offertur, ſiue appetendæ, ſiue declinandæ, non in noſtra poteſtate eſt, rectum eſt intelligere, & ſtatim dicere eam nihil ad nos attinere. Nam cum noſtri arbitrii non ſit, neq; bonum neq; *Libertas* malum noſtrum eſſe poteſt, ob libertatem volun- *voluntatis.* tatis, quæ propria eſt naturæ humanæ prærogatiua. Omnino enim cum talis natura in natura rerum exſtitiſſet : aliter fieri non potuit, quin penes ipſam & bonum eius & malum eſſet.

EPICTETVS.

APpetitionis eum finem eſſe memento, vt id quod appetis, conſequare: auerſationis, ne in id incidas, quod declines. Is porro quem appetitio fruſtratur, infortunatus homo eſt: qui vero in id incidit, quod auerſatur, calamitoſus. Itaq; ſi ea ſolum auerſere, quæ naturæ rerum tuæ poteſtati ſubiectarum repugnant: in eorum quæ auerſaris nihil incides. At ſi morbum auerſaris, aut mortem, aut inopiam: calamitatem ſubibis. Auerſationem igitur ab iis rebus amouebis omnibus, quæ in nobis ſitæ non ſunt: appetitionem autem hoc tempore prorſus auferto. Nam ſi ea quæ noſtri arbitrii non ſunt, concupieris: fruſtrari neceſſe erit. Ea vero quæ nobis parent, quatenus honeſte poſſint expeti, nondum es aſſecutus. Sed eo tantum motu animi vtitor, quo vel ad eas res accedas, vel ab iiſdem recedas: verum leuiter, & cum exceptione, & remiſſe.

SIMPLICIVS.

Hoc quoque cum eo quod anteceſſit, cohæret: quo demonſtrat, ea quæ appetenda videantur, facere nos votorum compotes & beatos, adhibita regula rerum quæ noſtri aut alieni iuris ſunt. Sin minus: voti impotes & calamitoſos. Ac primum explicat, quoſnam voti compotes & fortunatos di-

camus,quos infortunatos & calamitoſos. Item declinationis promiſſum & finem eſſe, non incidere in id quod declinet: idque fortunatum eſſe. Sicut infortunatum,id quod deſideres non conſequi,propterea quod conſecutus non ſis. Calamitoſum vero, fortunato contrarium, eſt incidere in id quod fugias. Nam aſſecutus quidem es aliquid, ſed malum es aſſecutus His probe diſtinctis, ſubiicit ordine: ſi ea ſola declines, quæ repugnent eorum naturæ quæ in tua poteſtate ſunt, cuiuſmodi eſt intemperantia, iniuria, & id genus alia, quæ vitare tui arbitrii ſit, fore vt in nihil eorum incidas. Itaque neque calamitoſus vnquam eris. Morbum autem, aut paupertatem, aut aliquid aliud quod noſtri arbitrii non eſt, ſi declines, quia penes te non ſit iſta effugere: neceſſe eſſe,te aliquando in ea incidere & infelicem fieri. Eodemque modo ſi ea deſideres, quæ tui arbitrii non ſunt: neceſſe eſſe ſæpe fruſtrari, non potitum eo quod deſideres. Si vero appetitio & declinatio in iis verſetur quæ in nobis ſita ſint: nunquã fruſtratum iri nos, nunquam calamitatem ſubituros, ſed ſemper fortunatos fore, votorumque compotes. Oratio porro ſic inter ſeſe cohæret. Qui in rebus in noſtra poteſtate non ſitis, appetitionem & declinationem collocat: is & rebus deſideratis ſæpe fruſtratur, & in eas incidit quas declinat, propterea quod ea in aliorum poteſtate ſunt. Talem autem infortunatum, calamitoſum, ærumnoſum, infelicem eſſe conſtat. Vide autem quam Socratica hæc ratio ſit, & ad captum auditorum accommodata, qua appetitiones noſtræ ad res meliores & pulcriores traducuntur. Nam omnes, tam mali quam boni, felicitatem in eo collocant, ſi & optatis ſuis fruantur, & ea quæ oderunt effugiant. In eo autem differunt, quod viri boni vera & ſyncera bona atque commoda expetunt, & vera mala atque incommoda auerſantur. Nam ratio eſt, quæ in eis iudicet, & brutæ appetitiones eorum aſſuefactæ ſunt vt rationi pareant, iucundaque exiſtiment ea

Omnibus in terris quæ ſunt a Gadibus vſq; Auroram & Gangẽ, pauci diſcernere poſſunt, Quæ ſunt vera bona, atq; illis diuerſa, remota Erroris nebula.

quæ

quæ ratio probarit. Vulgus autem hominum, quod & rationem neglectam habet,& brutas appetitiones ob continentem motum exercitatas, voluptate res appetendas metitur, non vtilitate & in voluptates incidit ſæpe moleſtiis non adeo diſſimiles. Ac ne voluptates quidem illæ proprie ſunt, ſed velut vmbræ quædam voluptatum & ſimulacra. Omnes tamen, vt dixi, felicitatem & ſucceſſus in adeptione deſideratarum rerum ponunt, & in euitatione fugiendarum. Præceptio igitur hæc etiam improbis demonſtrat, ſi neque appetendo fruſtrari, neque declinando impingere velint: vt in rebus quæ noſtri arbitrii ſunt, vtilia deſideria, & noxias auerſationes collocent. Nam ſi ea quæ nobis non parent, deſiderarint aut declinarint, & fruſtrari eos neceſſe erit, & ſubire calamitatem: quod & ipſi fugiendum eſſe cenſeant. Aufer igitur declinationem ab omnibus iis quæ in nobis ſita non ſunt, & in ea transfer, quæ eorum naturæ quæ in nobis ſita ſunt, repugnant. Nam morbum quidem aut paupertatem ſi declines, quia non plane penes nos eſt effugere talia (etſi enim facultatem quandam habemus, quæ ad ea effugienda nonnunquam aliquid confert: tamen ea neque ſemper valet, nec ſatis virium habet) ideo neceſſe erit nos calamitatem ſubire, incidentes in ea quæ declinamus. Sin Epicteto paruerimus, declinationem in ea transferemus, quæ eorum naturæ quæ noſtri arbitrii ſunt repugnant, vt declinemus falſas de rebus opiniones, & ea quæ vitam naturæ ac rationi conſentaneam impediunt: quia penes nos eſt, effugere talia. Quare ſola declinatione egemus, quæ penes nos eſt. Sed hæc perſpicua ſunt. Quomodo autem iubet omnem appetitum in præſentia tolli? Nam appetitus rerum quæ noſtri arbitrii non ſunt, ſublatio, euidentem habet vtilitatem: quia eas nō conſecuti, votorum impotes erimus, & moleſte viuemus: & vt aliquando eas conſequamur, neq; vtile nobis, neque proprium bonum conſequemur. Cæterum auctor

Appetitus tironum periculoſus.

noſter ſecus: bonorum quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt appetitione quamobrem interdicit? Quia, inquit, quatenus hæc recte appetantur, nondum didiciſti. * Quis vero bono potiatur, niſi id appetat? Quod ſi bonum noſtrum non in actionibus, ſed in appetitionibus & declinationibus naturæ conſentaneis ſitum eſt, qua ratione hortatur, vt in præſentia plane tollamus appetitum? Fieri qui poteſt, vt homo ſine appetitionibus viuat? Præterea pugnare videtur hoc cum eo, quod paulo ante dictum eſt, cum diceret: In tantarum igitur appetitione rerum, memento te non mediocriter incitatum aggredi eas oportere. Neque enim de motu corporis loquebatur, ſed de cupiditate & appetitione. Iam quo pacto rem proſequi poſſumus, ſine appetitione? Nam prius quam rem proſequamur, eam appetamus neceſſe eſt. Quid vero ſi ad tyrones & nouitios diſcipulos hæc verba pertinent, quibus appetere minime tutum eſt, priuſquam didicerint quæ ſint appetenda: ſed proſequi rem & ab ea abhorrere ſatis eſt, pro ea propenſione, quæ appetitionem & declinationem antecedit. Neque omnem fortaſſis appetitum rerum in nobis ſitarum tollit, vt dicere videtur, quamuis diſcipulos alloquens: ſed appetitus vehementiam improbat, vt & auerſationis, quam permittit. Nam proſequi rem, & abhorrere a re leuiter & remiſſe iubet. Conſtat autem nos proſequi rem, vbi deſiderauerimus: abhorrere a re, declinando. Nam propenſionem antecedit appetitio, auerſionem declinatio. Et cum prius diceret: In tantarum appetitione rerum memento, non mediocriter incitatum eas aggredi oportere: non vehementem appetitum ſuaſit, ſed ea quæ ipſe ordine ſubiungit, quædam prorſus eſſe relinquenda, quædam in aliud tempus differenda. Recte cauet igitur, ne ii qui erudiuntur, vehementi propenſione & auerſione, appetitione item & declinatione, præ alacritate modum excedendo, & quaſi ſepta tranſiliendo, vires eneruent. Hoc enim in pleriſque

** Vide Annotationes.*

Appetitionis vehementia moderanda.

Modus eſt pulcerrima virtus.

&animi

& animi vigorem hebetat, & corpora ante tempus conſumit. Ac multis hoc iam accidit, qui importuna & immodica alacritate ſunt exercitationem aggreſſi. Nam paucæ tum corporum tum ingeniorum naturæ ſunt, quæ ſubito a deterioribus ad meliora tranſire poſſint. Id quod Diogeni, Crateti, Zenoni, & ſimilibus contigit. Plerique autem & labi paulatim, & erigi paulatim ſolemus, tam animis quam corporibus. Via enim media conſtantior & tutior animi vim & alacritatem cohibet, tuetur, paulatimque auget. Quare propendere & abhorrere leuiter & remiſſe iubet, καὶ μέθ' ὑπεξαιρέσεως: hoc eſt, ſic, vt nonnihil laxetur, & non ad ſummum extendatur appetitus & declinatio, propenſio & auerſio. Nam qui a petulanti vita ad frugalitatem traducitur: non ſtatim ad ſummam tenuitatem & ieiunium proſilire debet, ſed paulatim a priore victu ſubducere ſeſe: & vt Aureorum carminum auctor monet,

Lente feſtinandum.

Cedendo molire fugam, ne talia vincant.

In cognitione quoque ii qui erudiuntur, viſa non ſtatim pro decretis amplecti debent: vt ſi mutanda ſit forte ſententia, non grauate id faciant. At vero ſi vtriſque leuiter & remiſſe affici ſtudioſis prodeſt: cur declinationem in ea quæ naturæ eorum, quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt, repugnant, transferri iubet? Appetitum vero in hoc tempore prorſus tolli? Eo ne, quod ij qui a praua conſuetudine ad meliorem vitæ rationem tranſire incipiunt, primum euomere debent malæ vitæ venenum & dum demum bonæ vitæ cibis ali. Nam quod Hippocrates de impuris corporibus ait, quo magis alantur, eo magis ea lædi: id de animis multo magis eſt verum. Nam prius inhærens improbitas bona oblata corrumpit & auerſatur, alias vt moleſta, alias vt noxia, alias vt inutilia & ſupra vires. Simulque augetur, vt iudicio cõtemnere meliora videri velit, & fit inſanabilis: vt denique meliores rationes & actiones, etſi facile poſſet, non admittat. Peinde ac ſi quis in morbo regio mel amarum ratus, poſt etiam id guſtare re-

οὐ χρὴ δόγματα εὐθὺς τὰ φαντάσματα ποιεῖσθαι.

Repurgandus prius animus, quã alendus.

Metiri ſe quemq; ſuo modulo ac pede verum eſt.

cuſet. Itaque ordo poſtulat, vt recta diſciplina admittatur. Nihilominus tamen hæc oratio eos etiam qui erudiri incipiunt, ad hilaritatem, ſecuritatem & libertatem præparat, vt ſuauem agant vitam, quam omne animal natura cum primis conſectatur. Etſi autem vacuitatem a perturbationibus omnibus appetere præclarum eſt, & vitam naturæ ac rationi conſentaneam: incipientibus tamen ſatis ſit, moderari perturbationes, & cadere interdum atque reſurgere. Tales igitur, ea quæ recte appetuntur conſequi nequeunt. Hoc enim verba volunt: Nondum es conſecutus. Si ea deſideraris, quæ ſupra vires tuas ſunt: & dolere te & fruſtrari neceſſe erit, interdum etiam remolleſcere & animum deſpondere. Nam qui maiora ſuis viribus deſiderant: hi modis omnibus ſibi apta contemnunt, eaque comparatione maiorum reſpuunt. Neque vero magnis ante parua potiri licet: neque ante ea quæ commoderata nobis ſunt, ad maiora penetrare.

EPICTETVS.

Singulas res quæ vel delectant, vel vſui ſeruiunt, vel diliguntur, memento conſiderare cuiuſmodi ſint: exorſus a minutiſſimis. Si ollam agitas, te ollam agitare: ea confracta, non perturbaberis. Si filiolum aut vxorculam diligis, te hominem diligere: eo enim mortuo, non perturbaberis.

SIMPLICIVS.

Poſtquam ea diuiſit quæ in noſtra poteſtate ſunt, aut non ſunt, quorum illa propria, hæc aliena putanda: & quo pacto tractanda ſint, edocuit: declinanda ſcilicet repugnantia naturæ, appetitionem vero in hoc tempore cohibendam, ob eas fortaſſe cauſas quas dixi: nunc cum iis etiam quæ in poteſtate noſtra non ſunt, ſæpe vtendum ſit, quomodo ea, quamuis aliena, ſine tumultu & moleſtia tractanda ſint, docet: triſariam partitus ea quæ in

noſtra poteſtate non ſita ſunt. In ea quæ nudã voluptatem præbent abſque vtilitate. talia enim ſunt, quæ oblectant animum. In res vtiles & fructuoſas: & in ea quæ ob neceſſitudinem & affectionem diliguntur, etſi neque vtilia neque fructuoſa ſunt. Nam hæc tria, voluptas, vtilitas & naturæ neceſſaria caritas mortalibus difficultatibus affigunt animum. Delectantur autem alii aliis, nonnulli tragœdiis & comœdiis: nonnulli pugilum certaminibus, aut ludis Circenſibus, rebuſue ſimilibus: alii ſaltatoribus, præſtigiatoribus, mimis, ridiculis; alii ſpectaculis iucundis: hisque vel naturalibus, vt qui pauonum & auicularum elegantiam, pratorumue viriditatẽ, aut nemorum amœnitatem admirantur: vel artificioſis, vt qui picturis, ſtatuis, ædificiis, aut aliarum artium pulcritudine obſtupeſcunt. Sunt & qui aurium dediti voluptatibus, pulcris vocibus & Muſicorum inſtrumentorum ſonis capiantur: & vero maiorem ii voluptatem capiunt, qui hiſtoriis & fabuloſis narrationibus (id quod a puero nobis inſitum eſt) deliniri ſolent. Sunt & res vtiles ac neceſſariæ non vnius generis. Quædam enim ſunt animis vtilia: vt magiſtri, boni ſodales, libri eruditi, & ſimilia. Quædam corporibus: vt cibi, veſtes, exercitationes. Alia ſunt rerum externarum: vt principatus, prædia, pecunia, & id genus alia. Cara vero ſunt ob naturalem coniunctionẽ, etſi nullum præbeant vſum: liberi, vxores, cognati, ciues. Horum igitur omnium, inquit, recordare, & in promtu habeto naturam qualis ea ſit: nempe mortalis, ereptu facilis, non arbitrii noſtri. Nam perpetua naturæ horum recordatio, ereptionis eorum eſt meditatio: quæ vbi aſſueueris, te, cum illa inciderit, perturbari non ſinet: ſicut & alia conſueta, quantumuis grauia, & corporibus & animis tolerabilia fiunt. Recte autem & hic & in iis quæ ſequuntur monet, a paruis, atque adeo minimis eſſe incipiendum, ne, vt prouerbio dicitur, figlinam a dolio auſpicemur. Nam qui maiora initio ſuſcipit, facile ſuccumbit,

1. Iucunda.

2. Vtilia & neceſſaria.

3. Cara.

Vis meditationis & cõſuetudinis.

Ab imis Qui bene ſumma petas, noueris eſſe viã.

fruſtratur, fractis viribus fit imbecillior, deſperat. Qui vero a minimis incipit, ſemel vtiq; fit aliquanto robuſtior, fidentior & melior quam ante fuit: vt iam & paria facile ſuperet, & paulo maiora tutius aggrediatur. Nam qui eodem die quater edere conſueuit, ſi totũ ieiunare diem ſtatim conatus fuerit: & corpus mutatione ſubita turbabit, & ipſe ærumnoſe moleſteque viuet. Itaque talis progreſſio & periculoſa & inconſtans eſſe conſueuit. Sin a quaternario ad ternarium deſcenderit, eique aſſueuerit: facile aſſueſcet bis, & multo facilius, atq; etiam tutius & conſtantius ſemel tantum edere conſueſcet. Eadem eſt eorum quoque ratio quæ propter vſum diliguntur, ſi quis in paruis & parui momenti rebus aſſueuerit naturam eorum in promtu habere, quamque facile poſſint eripi cogitare. Cuiuſmodi eſt olla, ob vſum cara, eam eſſe fragilem. Quid vero eſt olla vilius? Ita paulatim progrediendo, & vires acquirendo, tandem etiam inter oſculandum filium, non verbo tantum dicere, aut animo ſibi fingere, ſed per omnem ætatem ita ſentire poterit, ſe hominem oſculari, rem fragilem & caducam. Ita vero ſentiens, ita conſuefactus: ſi is ereptus fuerit, non perturbabitur. Obſeruabis autem, vt prudens & artificioſa ſit tractatio rerum: vtque ijs, quorum poteſtas in nobis ſita non eſt, per ea quæ penes nos ſunt quaſi noſtri arbitrii eſſent, ſit vſus. Nam arbitrii noſtri non eſt, ne filius moriatur. Sed naturam eius in promtu habere, eoque cogitare, mori eum poſſe non minus quam viuere: non perturbari eo mortuo, & ſic affectos eſſe, quaſi mortuus non eſſet: illud, ne is moriatur, quod in nobis ſitum non eſt, efficit, vt in nobis ſitum ſit. Talis enim dicere poteſt? Mihi vero filius non eſt mortuus: aut, quod verius eſt, vt mortuus ſit, ego animo ita ſum tranquillo quaſi mortuus non eſſet. Recte autem rerum vtilium & cararum exempla poſuit: tantum non digito demonſtrans, eos qui omnino progredi cœpiſſent, plane aſpernari oportere illa, quæ

Senſim praua conſuetudo corrigenda.

Olla.

Filius.

Si noſtra cõſtanter tenuerimus: alienis etiã imperabimus.

Voluptas contemnenda.

quæ nonnullis ſolius delectationis cauſa ſtudio ſint.

EPICTETVS.

OPus aliquod aggreſſurus: ipſe tibi ſubiicito, cuiuſmodi ſit illud opus. Si lauatum abieris, ea tibi quæ in balneo fiunt, proponito: alios perfundi, alios loco pelli, alios conuiciari, alios furari. Sic tutius rem aggredieris, ſi ipſe tibi dixeris: Et ſtatim lauabo, & inſtitutum meum naturæ congruens conſeruabo. Idem hoc in quouis negotio faciendum. Sic enim, ſi quid impedimento lauationi tuæ fuerit: in promtu erit: Equidem non hoc ſolum volui, ſed & inſtitutum meum naturæ conſentaneum tueri. Neque vero tuebor, ſi ea quæ fiunt, ægre tulero.

SIMPLICIVS.

Poſtquam docuit, quomodo in rebus extra nos poſitis, quibus ſtudemus, vt ſunt, iucundæ, vtiles & caræ, affecti eſſe debeamus: nunc quæ præparatio in noſtris actionibus adhibenda ſit, præcipit, quarum euentibus caſus & fortuna ſæpe dominantur. Eſſe igitur harum quoque naturam præmeditandam: & cogitandum, qualia vna incidere ſoleant, poſſe illa tibi quoque euenire: vt ſi quid grauius acciderit animo non ſit nouum. Cæterum ſi res neceſſaria non erit, eam ne ſuſcipiet quidem. Nam Cato maior & hoc vnum e ſuis erratis fuiſſe dicebat, quod aliquando nauigaſſet, cum iter terra conficere potuiſſet. Vt autem nihil grauius accidat, ſi tamen ea negotii natura ſit vt ſequi poſſit & ſoleat: tam ſuſcipere id cum neceſſe non eſt, quam cum tutiore via inſiſtere liceret, periculoſiorem ingredi, quod & eam incolumes multi conficiant, peccatum erit. Si vero neceſſitas vrgeat omnino, vt aut in inſulam nauigandum ſit, aut ex inſula: vt patri & amico ferendæ ſuppetiæ, vt pugnandum pro patria: ipſum quidem opus reformidandum non eſt, ſed natura eius præmeditanda, & ea quæ conſequi

Actionibus noſtris Fortuna ſæpe dominatur.

Nõ neceſſariis occupationibus ſuperſedendum.

Neceſſaria fortiter aggredienda, & euentus anceps æquo ferendus animo.

ſolent: vt pręmeditatione ad illa aſſuefacti, cum aduenerint, non perturbemur. Nam qui ita ſe parat, is & cum non acciderint illa, gaudebit, vt euitatis iis quæ meditatione ipſius iam quaſi acciderant: & cum acciderint aliquando, eo tranquillius & tutius ea ſuſcipiet, quod exſpectauit. At dices: primum fore timidos & ignauos, qui aduerſos rerum exitus ſubinde cogitarint. Deinde, moleſtam eſſe omnino fixam triſtium euentuum cogitationem, quæ quidem diuturnitate temporis augeatur, ſi negotium prorogetur. Itaque Demoſthenicum illud magis laudabis, qui ſuadet, ſemper omnes res honeſtas ſuſcipiendas eſſe cum bona ſpe: & quemcunque Deus euentum dederit, magno animo ferendum. Sed heus tu, ſi Demoſthenes eam ſpem bonam dicit, quæ conatu bonarum rerum nititur, qualiſcunque ſit exitus, cum Epicteto plane conſentit, niſi quod methodum non adiicit, quã magno animo ferenda ſint quæcunq; Deus dederit, etiamſi aſperrima fuerint. Epictetus autem ferendi rationem tradit, pręmeditanda natura rei quæ & nos deceat, & nonnunquam moleſtiis & difficultatibus implicata ſit. Quæ vtroque modo tolerabilia fiunt: tum propter rei & dignitatẽ & vtilitatem, cum qua moleſtię nonnunquam ſunt coniunctæ: tum quia præmeditatæ ſunt, neq; præter ſpem acciderunt. Sed ſi Demoſthenes eam ſpem bonam appellat, qua & ſalus conſeruetur, & periculum euitetur: vix, ac ne vix quidem fieri poteſt, vt is qui ſpem ſalutis atque ſucceſſum perpetuo foueat ingruẽtes calamitates moderato & æquo animo ferat. Neq; enim corpus neque animus ſubitas mutationes ſine perturbatione fert: cum & anni tempora (licet eorũ mutatio paulatim fiat) morbos plerumque gignant. Neq; vero timidos, ignauos, mœſtos, iſta difficultatum & periculorum præmeditatio efficiet. Nam ſi actionem & bonam & vtilem eſſe animo (hoc eſt homini) ratio monſtrarit, tametſi non abſque periculo, vt boni deſiderium & fidentes & actuoſos facit: ſic periculi cogitati-

Sentẽtiæ Demoſthenicæ explicatio.

Improuiſa tela grauius terrent.

Rei honeſtas cũ euentus moleſtia cõparanda.

cogitationem id conſolatur, quod rectæ rationi paruerint, quæ præceperit, expetendum illud opus etiam cum periculo fuiſſe. Nam periculum & damnũ cum ad corpus & res externas pertineant, non proprie mala ſunt noſtra, noſtrarumue rerum, ſi modo ſapimus. Vtilitas vero rei honeſtæ, vel cum periculo ſuſcipiendæ, cum ſit animi, hoc eſt bonorum noſtrorum: multis doloribus, damnis, exiliis & ignominiis æquari, ac potius præponderare poteſt, & excellentia boni conſolari. Omnis enim homo bonum maius cum minore malo coniunctum amplectitur, præſertim ſi bonum eſſe noſtrum, malum vero alienum eſſe videatur. Cæterum non verbis tantum & labiis iſta leui quodam impulſu animi, ſed vere & ex animo dicenda ſunt, vt diſcrimen illud in vita & moribus appareat. nam tum quo pacto adhuc triſtis & anxius, difficultates honeſtis conatibus interdum obiici ſolitas exſpectabit? Nam illud ipſum ijs qui naturę congruenter viuunt, maximo ſolatio eſt, quod non citra ærumnam, ſed cum periculis, vitæque diſcrimine id quod bonum eſt, amplectuntur. Declarat hoc Menœceus, & alii qui ſe pro patriæ ſalute Dijs Manibus deuouerunt. Etſi autem Epictetus id quod vult, exemplo viliſſimæ rei docet: tamen ſimul orationem ſuam per ea quæ multis & ſæpe accidunt, clariorem facit, & memoriam atque aſſenſum auditorum excitat: ſimul (id quod ipſe ſtatim ſubiicit) tirones in minoribus primum exercendos eſſe monet, ob eas cauſas quas ante diximus. Sed poſſunt hæc etiam ad maiora transferri, quæ cum maioribus ſæpe periculis coniuncta ſunt, & in ijs rei natura nobis digne conſideranda, vna cum euentibus eam non raro conſequentibus, vt quiſque ſecum conſtituat, ſe ea quoque, ſi inciderint, moderate laturum eſſe. Sic enim naturæ ſuę ſtatum tuebitur, ſi & bonæ actionis fructum capiet, & euentibus non perturbabitur. Nam ſi perturbatus fuerit, ſeque in malis eſſe putauerit: aut initio non recte iudicauit ſuſcipiendum

Menœceus.

Nota & certa exempla efficacia ſunt.

Fructu bonæ conſcientiæ lætandum: euentu non dolendum.

id eſſe: aut,ſi tum recte,nunc effœminatum in modum & timide perturbatur, mutatque ſententiam quæ vtraque contra naturam ſunt

EPICTETVS.

HOmines perturbantur non rebus, ſed iis quas de rebus habent opinionibus,verbi cauſa: Mors non eſt malum. Alioqui enim & Socrati ita viſum eſſet. Sed opinio de morte eſt, quæ malum eam faciat. Cum igitur impedimur, aut diſtrahimur: non alios culpemus, ſed noſmetipſos,hoc eſt,noſtras opiniones.

SIMPLICIVS.

Qui mortẽ contemnit, cætera omnia minoris facit.

Hactenus expoſuit,quo pacto fieri poſſit,ne difficultatibus, quæ comitantur actiones, perturbemur. Cogitandum enim, fore vt eæ ſequantur: & ſtatuendum, rem eſſe nihilo minus ſuſcipiendam, animo præmeditatione confirmato. Nunc aliam rationem tradit,ab ipſarum rerum natura ſumtam, quæ difficiles eſſe videntur, nosque perturbant: exemplo hic vſus non paruo,ſed morte, eorum quæ nos perturbant maximo.Nam eo quod propoſitum eſt,per eam demonſtrato: multo magis in iis quæ minus atrocia videntur, demonſtratum erit. Ait igitur,res quæ nobis videantur acerbæ accidere,ideoque nos turbent,vt in periculo conſtitutos,neque acerbas eſſe per ſeſe, neque veras noſtræ perturbationis cauſas. Sed opinionem de earum acerbitate conceptam eſſe,quæ nos perturbet: atque oſtendit, mortem immaturam humana vi illatam, quæ omnium atrocium rerum atrociſſima videatur, non eſſe atrocem. Oſtendit autem paucis ille quidem, ſed accurate & efficaciter,hac argumentatione. Quę natura terribilia ſunt,omnibus terribilia videntur: vt natura calida, frigida, pulcra, & alia id genus, omnibus talia videntur, iis præſertim quorum natura integrior eſt, & prudentia maior. Mors non omnibus videtur terribilis, nam Socrati terribilis viſa non

Naturalia ſunt vniuerſalia.

viſa non eſt, qui cum eam effugere poſſet, ſuſtinuit tamen: totumque illum diem apud amicos immortalitatem animorum declarauit, & qualis ſit repurgatrix philoſophorum vita edocuit. Concluſio quoque ex ijs quæ poſita ſunt perſpicua eſt, mortem ſuapte natura non eſſe formidabilem. Itaque mors ipſa nos non peturbat: ſed opinio de mortis atrocitate, ea eſt quæ nos perturbet, neque mel amarum eſt: ſed icterici affectio id amarum videri facit, ob redundantem in eo amarum humorem. Is humor expurgandus eſt, vt naturales rerum qualitates percipiamus. Ita hic etiam opiniones de rebus corrigẽdæ ſunt, adhibita regula noſtrarum & alienarum rerum, quæque in poteſtate noſtra ſunt aut non ſunt, qua bonum & malum noſtrum iudicemus. * Quod ſi mors in noſtra poteſtate ſita non eſt: mala non erit. Quæ ſi non animi, ſed corporis malum eſt: noſtrum malum non erit. Plato autem, & Platonis Socrates, eam etiam bonam eſſe, & meliorem vita corporea pronuntiant: nec his quidem bonam, illis vero malam, ſed in vniuerſum bonam omnibus. Nam Socrates in Phædone dicit: Fortaſſis hoc tibi mirabile videtur, ſi hoc ſolum cæterarum rerum ſit ſimplex, neq; vnquam homini malũ accidat, vt reliqua omnia. Vnde etiam præſtiterit eſſe mortuum quam viuere. In Legibus autem, Plato ſuis verbis idem affirmat, hoc modo: Coniunctio corporis & animi non eſt præſtantior ſeparatione, ſi id quod ſentio, dicendum eſt. At Epictetus mortem vt hominum opinione maxime formidabilem, inſtituti ſui probandi cauſa adhibuit. Sed quia vnuſquiſque noſtrum quamuis calamitatem morte grauiorem ducit (etenim aliquando dolore non modo vehementi vrgente, ſtatim mortem optamus: cum paupertate vigemur, paupertatem morte grauiorem ducimus) licet in his etiam eadem vti demonſtratione, qua Epictetus de morte vſus eſt. Nam vehementiſſimos cruciatus in morbis, etiam plebeij homines vltro admittunt, cum ſe,

Socrates & Plato mortẽ vita præferunt.

Dolores poſſe ferri.

Catapotia. Sectiones. Vſtiones.

mercede etiam medicis numerata,ſecandos & vrendos præbent. Etſi enim hoc vitæ cauſa faciunt mortemque maius malum iudicant: at ferri poſſe dolores,ſi expedire videatur,hoc ipſo declarant. At Lacedæmoniorum adoleſcentes, terribilem illam flagellationem vltro gloriolæ tantum cauſa ſuſtinebant, tolerantia pene ad necem vſque declarata, idque eos æquis animis & alacres feciſſe conſtat. Alioqui enim vltro in tale certamen non deſcendiſſent. Sic autem erga illos cruciatus affecti erant, non quin cruciarentur,etſi fortaſſe minus quam inexercitati & delicati: ſed quod perſuaſum haberent, cruciatus eſſe ornamenta potius & commoda viriliter eos tolerantibus & ſine perturbatione, quam malum. Ne in paupertate quidem mali eſſe quicquam dixerit Epictetus. Alioqui enim & Crateti Thebano ita viſum eſſet, qui bona ſua reipublicæ conceſſit,cum dixiſſet:

Laconica verbera.

Paupertatē non eſſe malum.

Crates Cratetem priuat hac pecunia. ac tum demum ſe in libertatem aſſertum putauit, cum diuitias paupertate commutaſſet.Adeo neutrum horum natura tam eſt graue atq; intolerabile,vt nobis videtur: ſed & contrariis ſuis aliquando vtilius, cũ ad noſmetipſos, hoc eſt, noſtrum rationis compotem animum eorum vſum retulimus. Opus igitur eſt, vt qui ſe a talibus perturbari nolit, rectas de ijs habeat opiniones. Quod cum in noſtra poteſtate ſit,illud etiam in noſtra poteſtate erit, ne perturbemur, & magnum ad id nobis afferet adiumentum, vt ijs etiam, quæ in noſtra poteſtate non ſunt, ita vtamur, quaſi in noſtra poteſtate ſita eſſent. Etſi enim an ignominia afficiar, an pecunia ſpolier, an vapulem arbitrii mei non eſt: at recte de his ſentire, non ea eſſe mala,ſed ſæpe vtilia,penes me eſt. Tale autem decretum ſatis eſt ad illud, vt huiuſmodi ne accidere quidem videantur: aut ſi acciderint,noxia non iudicentur,ſed interdum conducibilia. Quiuis enim, vt ego quidem exiſtimo, pulcrius nobis, hoc eſt,animo exiſtimet, in rebus aſperis vacare perturbatione,

Rerum aduerſarũ perpeſſio exornat animũ.

batione, quam non incidere in res aduerſas: eoque pulcrius, quo res aduerſæ grauiores aſperioresque fuerint. Vt enim corpora vehementiſſimis quibuſque motionibus quæ quidem eas ferre queunt, maxime exercentur, iam ad valetudinem quam ad vires & celeritatem: ita & animi, vt vbi opus eſt, aliquid quã facilime & tranquilliſſime feratur. Quod duabus hiſce rebus conſequemur: vna, vt recte de ijs ſentiamus, altera, vt præparati ad ea ſimus, cum tractatione corporis aſperiore, quæ ad omnia opportuna eſt, quaque fit vt multi improbi homines verbera, & ea quæ dolorifica cenſentur, contemnant: tum præmeditatione & exſpectatione, quæ omnia in nobis ſita ſunt. Quod ſi neque mors, nec huiuſmodi quicquam terribile eſt, conſtat, neque ipſa, neque eos qui illa inferunt, perturbationis nobis eſſe cauſam, ſed noſmetipſos, noſtraſque opiniones. Nunquam igitur cauſa perturbationis noſtræ alteri aſcribenda eſt, ſiue is dolor ſit, ſiue metus, ſiue quid aliud eius generis: ſed nobiſmetipſis, & noſtris opinionibus.

Perſuaſio.
Præparatio.

EPICTETVS.

Alios accuſare ob calamitatem ſuam, hominis eſt inerudití: ſeipſum, eius qui erudiri cœpit. Nec ſe, nec alium, eruditi.

SIMPLICIVS.

Cohæret hoc cum ſuperiore, ſique coniunctione addita legeretur: Nam inerudití munus eſt, alios accuſare ob ſuam calamitatem: cauſa recte exponeretur, cur alii nõ accuſandi eſſent ob ea propter quæ nos perturbamur, timemus, dolemus, aut in malis eſſe nos exiſtimamus. Hoc enim ex inſcitia nobis vſuuenit. Deinde inerudití affectioni recte annectit eius habitũ, qui erudiri incipit, & qui iam eſt eruditus. Hic enim, vt naturæ congruenter vi-

uens,nec vnquam ſuis deſideriis fruſtrandus,nec in ea quæ declinat incidens: neque in vllo ſe malo eſſe putat, neq; vllum accuſat vt auctorem ſuæ calamitatis. Sed is qui erudiri incipit, interdum fruſtratur ſuis deſideriis, & in ea quæ vitat incidit: quia tum in agendo brutas etiam affectiones adhibet. Sed diuiſione rerum, quæ in noſtra poteſtate ſitæ ſunt, aut non ſunt, occupatus, nouit ſeipſum ſibi auctorem eſſe & fruſtrationis & calamitatis: non autem alium, ſi quando bonum aut malum ſuum in rebus alieni iuris collocarit. Cur autem dixerit aliquis, is qui erudiri cœpit, cum in ſe bonum & malum ſuum poſitum eſſe norit (niſi enim id ſciret, ſeipſum non accuſaret) peccat, vt ſeipſum accuſet? An eo ſit, quod cognitio bonorum & malorum antecedit, vt quæ rationis noſtræ ſit actio, ſed non ſtatim in omnibus brutæ affectiones ſe accommodant, conformant & ſubiiciunt rectæ rationi: præſertim vero cum ob ſocordiam & diſſolutionem rationis, & continentem brutæ partis motionem corroboratæ perturbationes quaſi tyrannidem occuparint. Sic affecta fuit ea quæ in Tragœdia dicit:

Non ſtatim exſequimur ea, quæ vera & recta eſſe intelligim⁹.

" *Sciam licet quod aggredi parem nefas,*
" *Tamen ira mentis omne conſilium premit.*

Quamobrem ad tempus boni conſulendum eſt, ſi ratio partim cogendo, partim veluti magico carmine deliniendo, affectus in ſuam ſententiam pertraxerit. Nam tum rationis etiam cognitio fit euidentior, & ſcientifica, & omnis dubitationis expers. Non mirum igitur, eos qui erudiri cœperũt, peccare interdum, affectibus nondum plane ſubactis, & ratione nondum ſecundum ſcientiam agente: ſe ipſos autem accuſare, & non alios, ob diuiſionem illam rerum noſtri & alieni iuris vtcunque admiſſam. Prorſus inerudìti autem ſæpe & multum peccant, quod & ob affectionum commotionem, & ob rationis ignorationem verum bonum & malum nondum diiudicarunt, neque ſe a bruta natura vel nuda cogitatione remouerunt. Quam dico brutam

Gens indocta ruit per vetitum nefas.

tam naturā? Quod nos ipſos naturamque noſtram eſſe corpus opinamur, auari autem a diuitiis pendēt. Peccamus igitur cum inerudití ſumus, propterea quod bonum & malum noſtrum in rebus externis collocantes, quodnam verum bonum & malum noſtrū ſit, & vnde ſit prorſus ignorantes: eos nobis malorum auctores eſſe putamꝰ, qui aut aliquid nobis adimunt noſtra opinione bonum, & appetendum in rebus externis, aut in ea coniiciunt, quæ a nobis declinantur. Neque vero externa iſta, quæ vel in bonis vel in malis habentur, omnino talia ſunt, ſed interdum vtraq; rationem contrariam habent. Quapropter inerudití adoleſcentes, pædagogos, vt a quibus male tractentur, oderunt: eos vero a quibus ad voluptates inuitantur, diligunt. Epictetus autem paucis ille quidem, ſed notas euidentes nobis expoſuit, quib. erudití ab inerudítis & tironibus diſcernantur. Nam erudití ab omni errore & peccato remoti, ob rationis perfectionem, & brutæ partis cum ea conſenſionem & obedientiam, neminem vnquam accuſant vt vllius ſibi mali auctorem. neque enim in vllum ſuum malum vel ipſi ſeſe coniiciunt, vel ab alio coniiciuntur, ſiquidem erudití ſunt. Quia ſi erudití ſunt, non in rebus externis malum collocant. Inerudití autem vtraque de cauſa errant & peccant, eorum & ratione & bruta parte male affecta: atque aliis ſuum vitium imputant, quaſi id in rebus externis ineſſe cernerent. Eſt autem & facile & iucundum, & indoctis omnino dignum, culpam eorum quæ ipſi deliquerint, in alios conferre. Qui vero erudiri incipiunt, & principia ſalutis habent: etiamſi peccarint, & in malum aliquod inciderint, tamen vbi ſit malum, & vnde naſcatur, ſciunt, & quæ ſit ortus illius cauſa, ideoque illam accuſant. Neque quiſquam opinor, his iudicandi velut inſtrumentis vtens, vnquam errabit in diiudicando ſtatu erudití, inerudití & tironis. Nam ea proprie eſt eruditio, cum puer qui in nobis eſt, a pædagogo, qui & ipſe in nobis eſt, caſtigatur. Puer

νέοι μισόπονοι καὶ φιλοκόλακες.

Erudití.

Inerudití.

Tirones.

Puer & pædagogus in nobis.

Vtilitas. *Voluptas.*

autem in nobis eſt bruta illa pars, quæ cum vtile videat, in ſolum iucundum eſt intenta, vt pueri. Pædagogus vero eſt ratio, quę componit & moderatur brutas in nobis appetitiones, easque ad vtilitatem dirigit. Itaque ineruditi, qui puerilem in modum appetitum in vita inconſiderate ſequuntur, multũ peccant, quamuis ignari ob incuriã, nec ſemetipſos accuſant. Qui vero erudiri incipiunt, hi pædagogum alacrem & excitatum iam habent, & puerum obedire incipientem. Quamobrem etiamſi peccant, tamen quis peccati ſit auctor ſentiunt, cumque & non alium accuſant. Eruditi autem & pædagogum habent ſobrium, & puero iam imperantem, & puerum caſtigatum, & ad ſuam perfectionem iam perductum: eo quod pædagogo paret, cum eoque conſentit. Hæc enim pueri virtus eſt.

EPICTETVS.

OB nullam alienam præſtantiam efferaris animo. Si equus ſemet iactans diceret, ſum pulcer: ferendum eſſet. Tu vero cum inſolenter glorieris, te pulcrum equum habere: ſcito, equo te bono ſuperbire. Quid igitur eſt tuum? vſus viſorum. Quapropter cum in vſu viſorum ita moratus fueris, quemadmodum natura poſtulat, tum effereris. tum enim aliquo tuo bono lætaberis.

SIMPLICIVS.

Docuit quemadmodum fieri poſſit, vt in calamitatibus aliunde ingruentibus tranquilli, ſecuri & alacres ſimus. Nunc, quales nos in externis rebus, quæ expetendæ videantur, præbere debeamus, tradit. Vocat autem eas aliena bona, ea ratione quam primum inſtituit, cum diceret, ea quæ in nobis ſita non eſſent, infirma, ſerua, impedita eſſe, & aliena, nosque vetat vllius externi boni ſpecie efferri. ἔπαρσις autem, hoc eſt elatio, hic illi non leuitatem, ſublimes ſpiritus aut arrogantiam ſignificat, vt in malam

ἔπαρσις. *Elatio.*

lam ſæpe partem ea voce vti ſolemus (alioquin non ſuaderet vt noſtris & veris bonis efferremur) ſed (vt mihi quidem videtur) ἔπαρσις hic ei ſignificat opinionem incrementi alicuius, & quaſi granditatis, ob alicuius boni acceſſionem. Non igitur, inquit, alienis bonis augeri nos atque excellere putandum eſt. Nam vnumquodque bonum, eius bonum eſt in quo eſt: & eius quod naturæ congruenter afficit, non autem alterius. Quod igitur in equo bonum eſt: id ipſius equi eſt bonum, non noſtrum. Siue enim animoſus, ſiue celer, ſiue tractabilis eſt, equi virtutē habet: quæ noſtra virtus non eſt, eoq; nec bonum noſtrum, neq; auget nos aut perficit. At dicat aliquis, nonne rerum & inſtrumentorum virtus ad poſſeſſores, & eos qui his vtuntur, referri ſolet? Solet illa quidem. Verum aſciæ virtus fabrum bonum non facit, niſi ante fuerit. Quoniam aſciæ, ratione aciei & figuræ alia virt⁹ eſt, alia fabri, ratione artis. Ipſius aſciæ bonum eſt acies, & elegantia formæ: eaque ad miniſterium facit, atq; ad opus quod per eam perficitur. hæc enim inſtrumenti virtus eſt. Ad fabri autem perfectionem nihil confert. nam illius peculiare bonum in artis rationibus ſitum eſt, etiamſi opus externum peius confectum fuerit, ſiue ob materiam, ſiue ob inſtrumenta, ſiue ob aliquod aliud impedimentum. Quodnam igitur, inquit, noſtrum bonum eſt, quo ſic affici debemus, quaſi noſtro incremento & perfectione? Prius rectam opinionem in primis, nunc vſum opinionum naturæ conſentaneum id eſſe dixit: & quod illic ὑπόληψιν opinionem, hic φαντασίαν viſum appellauit. Videntur enim atque exiſtimantur a nobis res tales, aut tales, alias recte, alias perperam. Atque illud etiam viſis naturæ congruenter vti fuerit, ſi res tales nobis eſſe videantur, quales ipſæ ſunt: neque commiſceantur inter ſeſe & immutentur, vt luxuriam bonum, temperantiam malum exiſtimemus. Rectiſſime autem is viſorum vſus naturæ conſentaneus dicitur, cum appetuntur bona, & declinantur

Alia inſtrumenti virtus eſt, artificis alia.

Bonum hominis, veri iudicium de rebus.

Viſorū vſus naturæ conſentaneus.

queant: obiter his etiam frui concedit. Ac mihi
quidem exemplo peropportuno videtur eſſe vſus.
Mare. Nam mare ob profunditatem, fluctuationem cre-
braſque & varias mutationes, & quia ſuffocat eos
qui id intrant, veteres etiam fabulatores generatio-
Nauis. nis ſymbolum eſſe dixerunt. Nauigium autem fu-
erit, quod animos ad ortum perducit, ſiue id fatum,
ſiue ſors, ſiue quid aliud eſt dicendum. Nauis gu-
Guberna- bernator Deus, qui & vniuerſa, & animorum redi-
tor. tum ad ortum, ſua prouidentia eo quo decet, & pro
dignitate cuiuſque, dirigit & gubernat. Nauis ſub-
Portus. ductio, eſt animorum in ſuum locum, nationem &
familiam perductio: qua fit, vt alii in aliis locis, na-
tionibus, familiis, & e diuerſis parentibus naſcan-
Aquatio. tur. Exitus ad aquandum, eſt rerum neceſſariarum
occupatio, ſine quibus propagari vita non poteſt.
Quid eſt enim aqua iis qui orti ſunt, ad victum &
Cochlea. potum magis neceſſarium? Obiter autem cochle-
Bulbus. am aut bulbum tollere quid ſit, ipſe concinne ex-
plicauit: eſſe vxorem, & rem familiarem. Ac talia
ſi a rectore vniuerſitatis dentur, accipienda illa qui-
dem eſſe, ſed non quaſi aut præcipua, aut noſtra bo-
na. Nam principale noſtrum bonum eſt, contentio
& conuerſio ad nauis gubernatorem. Imo in his
nec vt neceſſariis eſt elaborandum, ſed vt reuera ac-
ceſſiones, & degendæ vitæ commoditates accipien-
Reuocatio da ſunt. Quod ſi gubernator ad nauem reuocet, hoc
ad nauem. eſt, ad ſeſe & veram patriam vnde venimus: Curre,
inquit, ad nauem, his omnibus, quæ ad generationẽ
pertinent relictis, vocantem ſequens, & minime re-
ſpiciens, ne ab ipſa natura ſolutus, tuopte ſtudio &
Vincula. voluntate ibi hæreas. Niſi enim vltro atque alacer,
inquit, ſecutus fueris, iſtis rebus omnibus relictis,
vinctus in nauem pecudum inſtar coniicieris: hoc
eſt, inuitus, & tum teipſum, tum eos qui adſunt de-
plorans, vitam relinques, vt homines amentes &
ouina præditi ſtoliditate ſolent. Eum autem qui
obiter coniugio & procreationi liberûm, rebuſque
ſimilibus operam daturus eſt: tempeſtiue id facere
decet.

decet, vt modo conuenienti rebus hiſce ſatiatus ſine vlla mora hinc recedat, & alacriter gubernatorem vocantem ſequatur. Si vero ſenex fueris, & prope iam a fine abſueris: nullo tali vinculo conſtringitor, ſed totus in reditum & diſceſſum ex hac vita intentus eſto: ne cum tempus diſcedendi adfuerit, vocatus ſarcinis onuſtus deprehendaris, & a vinculis retraharis, ac recens ductam vxorem & infantes liberos lamenteris. Atque adeo ſenem, diſceſſum ex hac vita, quam diuturnam in ea manſionem, magis ſpectare & curare decet.

Seni mors potius quã vita meditanda.

EPICTETVS.

NE poſtules ea quæ fiũt ita fieri vt tu vis: ſed vt fiũt, ita velis ea fieri. Sic omnia ſecunda tibi accident.

SIMPLICIVS.

Quæ res externæ relinquendæ, quæ percipiendæ nobis ſint, diſſeruit: ac neceſſariis vtendum neceſſario, cæteris vero obiter: ſed harum nullam præcipue expetendam, conceſſo ad hunc modum rerũ externarum vſu. Nunc regulas tradit, quibus obſeruatis, rebus externis, citra noxã & perturbationem, atque etiam cum delectatione queas perfrui. Vt autem ſine moleſtia viuamus, nec ea quæ fiunt improbemus: aut rerum naturam ſe ad voluntatem noſtram accommodare, aut nos ea quæ rerum natura nobis decreuerit, omnia probare neceſſe eſt. Aliter enim fieri nequit, vt bene agi nobiſcum arbitremur. Neque vero aut fieri poteſt, aut ſemper nobis expedit, vt rerum vniuerſitas omnibus optatis noſtris reſpondeat. Multa enim nobis placent, quæ ipſis etiam nobis ſunt inutilia: ſiue quod eorum naturam ignoramus, ſiue quod brutis affectibus interdum indulgemus. Nos igitur, ſi beati eſſe volumus, aſſueſcere, vt iis quæ ab vniuerſitate fiunt, acquieſcamus neceſſe eſt. Verum hoc præceptum nonnullis durum, atque adeo ne fieri quidem poſſe videbitur, vt quiſquam velit ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt. Quis enim ſanæ mentis homo probet vel

Multa fiũt, quæ viri boni eſſe non videatur, approbare.

Communia mala. communia mala, quæ ab vniuerſo oriuntur: vt terræ motus, diluuia, incendia, peſtem, famem, interitum omnis generis animantium & frugum? vel ea *Hominum ſcelera.* quæ nefarie ab hominibus in homines perpetrantur: vrbium excidia, captiuitates, cædes iniuſtas, latrocinia, direptiones, libidines, & tyrannicam violentiam vſque ad impietatem adigentem, & ab eruditione & philoſophia repellentem, omniſque virtutis & amicitiæ & mutuæ fidei, & tam ſcientiarum, quę vix multis ætatibus inuentæ confirmatæque ſunt, tantam euerſionem vt earum ſola nomina memorentur, quam artium multarum, quæ diuinitus iuuandi noſtri cauſa datæ ſunt, vt medicinæ, vt fabrilis, vt architecturæ ac ſimilium eam deprauationem, vt earum vmbræ tantum & ſimulacra ſint reliqua? Hæc igitur & id genus alia, quæ in noſtram ætatem redundarunt, non dico videre, eorumque particeps eſſe, eaque fieri, ſed vel audire quis velit, niſi homo maleuolus & omnis honeſtatis inimi-*Dubitatiões tollendæ.* cus? Huiuſmodi dubitationes non hominum vulgo duntaxat, ſed & eruditioribus obſtrepentes, diſſoluendæ ſunt, ſi & Epicteti orationi ſua debebit conſtare auctoritas, & rerum auctoris Dei reprehenſione carere gubernatio. Vbi enim vtilitatem, ibidem etiam pietatem collocamus: vt paulo poſt *Non eſſe vere mala, quæ nos in malis habeamus.* nos ipſe docebit Epictetus. Aio igitur, ſi vere mala ea ſunt, quæ modo tragicis verbis dubitatrix prædicauit oratio, & talia mala, qualia nobis videntur: nec vir bonus is fuerit, qui delectetur malis: neque eum qui hæc gubernat, non eſſe cauſam malorum, obtineri poteſt: aut ſi malorum auctor credatur, vt eum honoremus, aut amemus, aut colamus, fieri nequit, etiamſi infinitæ rationes in medium afferantur. Quoduis enim animal (vt ipſe dicturus eſt) noxias res earumque cauſas fugit & auerſatur, vtiles vero earumque cauſas conſectatur & admiratur. Sin hæc non eſſe mala quæ fiunt, vt putamus, ſed bona potius, vt quæ ad magna bona conducant, eorumque cauſa fiant, demonſtratum fuerit: & ſi

quid

quid omnino mali inſit iis quæ fiunt, id non in ipſis ineſſe rebus, ſed in appetitionibus & affectionibus noſtris: neque is malus erit, qui ea quæ fiunt, ita fieri voluerit vt fiunt, neque gubernator harum rerum videbitur malorum auctor. Iſta igitur in quibus ea fiunt, quæ mala videntur, in ortus & interitus loco conſtituta, partim corpora ſunt, partim animæ brutæ, affixæ corporibus, nec fere quicquam ſeiunctum ab iis habentes, cum ſint tantum vita corporum, & ſecundum illa vnaque cum illis mouentur. Rationis vero participes per ſe mouentur, ſeiunctæ a corporibus, & ſui iuris voluntate appetituque præditæ ſunt, harum corpora motu prorſus alieno agitata, omnemque naturam extrinſecus habentia, præcipue quidem a cœli conuerſionibus oriuntur, intercidunt, variaſque mutationum vices ſubeunt. Sin propiora & ipſam materiam ſpectes, a ſeſe inuicem afficiuntur. Id enim eſt conſequens, ea quæ naſcuntur & pereunt, ab æternis conſtitui: & ab iis quæ per ſeſe mouentur, ea quæ cientur aliunde: & ab iis quæ continēt, ea quæ continentur. Eſtque hic ordo, hoc ius vniuerſi, vt hæc illa conſequantur, cum in ſeſe non habeant principium motionis, aut delectus: nec appetitio in eorū ſita ſit poteſtate: neque diſcrimen dignitatis eorum libera voluntate oriatur, ſed e ſuis cauſis pendeat: ſicut nec vmbræ corporum ſuo arbitratu hoc aut illo modo conuertuntur aut afficiuntur, ſed cauſarum ſuarum ſtatum ſequuntur, * ſemper eadem præditæ dignitate. Ac ne ipſis quidem quæ mutantur corporibus, ſiue compoſitis ſiue ſimplicibus, malum eſt illa mutatio: primum quod eorum natura eſt talis, nec fieri poteſt vt aliter ſe habeant. Etenim nec rationis capacibus animis malum eſſet ignorantia, & brutis appetitionibus vita conſentanea, niſi ita nati eſſent vt & verum cognoſcerent, & brutis appetitionibus imperarent, ſupraque illas velut eminerent. Deinde quod compoſita rebus contrariis conſtant, & inter ſeſe pugnantibus quæ

Terra locus ortus & interitus.
Corpora.
Animæ brutæ.
Animi hominum.
Corpora a cœlo & elementis afficiuntur.
Corporum mutatio & diſſolutio nil habet mali.

in alienis collocatæ locis per morbos ſibi mutuo ſunt infeſtæ atque iniuriæ: alias igitur ea quæ in ipſis corrumpuntur excernentia, confirmantur: alias ad interitum tendentia, ipſa quidem a labore & ærumna & redundantia contrariorum, quæ eis ineſt, liberantur, & ſingula quæ in eis inſunt ſimplicia, ſuis totis reſtituuntur, vt quaſi repubeſcant, & ab innata eis ex contrariis imbecillitate recreentur. Eorum enim quodlibet agens aliquid in contrarium, vtiq; viciſſim aliquid etiam ab eo patitur. Cum vero ſimplicia, contrariarum mutatione qualitatum in ſe mutuo conuertuntur: id fiunt denuo, quod ante fuerunt. Nam aqua in aerem mutatur, vnde prius facta erat: & aer in ignem, vnde fuerat ortus. Neque in his ſcilicet quicquam eſt mali, etiamſi inde vel diluuia, vel conflagrationes, vel aliæ vehementiores mutationes efficiantur, ob elementorum vniuerſi æquationem: ſiue etiam peſtilentiæ aut terræmotus compoſita corpora diremerint.

ἐκπυρώσεις κατακλυσμοὶ, ἐπιδήμιαι, σεισμοί.

Quod ſi hæc etiam conducunt ob infinitam eius quod ortum habet reuolutionem, eo quod vnius interitus ortus eſt alterius: qui fieri poteſt, vt partis interitus ſit malum, ſi toti conducit? Nam in ſingulis etiam cernitur animantibus ipſa natura cōtemnere partem propter totum, cum fluxiones a partibus communibus corde, ventre, hepate & cerebro, in extremos pedes relegat, & manus, & ad cutem per tubera, lichenes, & eius generis alia depellit, & abſceſſus pernicioſos in membris facit ob incolumitatem totius. Atque etiam ars medica naturæ in hoc imitatrix, apoſtemata putrefacit, ſecat, vrit, & intendit atque amputat partes totius ergo conſeruandi. Neque quiſquam tamen eſt, qui male iſta fieri arguat.

Partem ſuo toti ſeruire eſt æquum.

Itaque ſi per ſe ſola eſſent corpora, nec eorum quæ his accidunt quicquam ad humanos animos pertineret: nihil profecto in eorum mutationibus ineſſe mali crederetur. Sed quia etiam animæ corporibus inſunt: omnis ex eo querela naſcitur. Quarum tamen brutæ cum corporibus cohærent,

Bruta anima naturā corporis ſequuntur.

rent, eiſq; vitam impertiunt, atq; in illis & cum illis ſuam & naturam & vim & efficaciam habēt. Rationis vero participes, & natura ſeiunctæ, ac plane ſeparabiles a corporibus, tum per ſe mouentur, tum liberam voluntatem habent, & appetitiones atque affectus ſuo arbitratu moderantur, vt ſupra oſtenſum eſt. Brutas autem contra, (ſiquidem ne veſtigium quidem proprii ſui motus, nec internam appetitionem, aut qualemcunque motionem habent, ſed plane corporum vita ſunt) perſpicuum eſt, ſuam quoque naturam vna cum corporibus fato attributam, & dignitatem pro earum ratione & cum illis aſſignatam, quæ vna cum eorum motionibus afficiatur, habere, vt antea de vmbra eſt dictum. Quod ſi ſtirpium vitæ magis conuenit, quæ eo radices deorſum egerunt, ac ſenſu carent & motu, cum appetitione & concitatione animi coniuncto, quæ res brutis etiam contigerunt: pecudum animæ, inter animas ſtirpium corporibus inhærentium, & eas quæ ſecundum naturam abſolutæ ac per ſe mobiles ſunt mediæ, aliquod veſtigium habent appetitionis & concitationis, intrinſecus in ipſis excitatæ, quæ alias pro natura ſui generis moueatur, vt cum leo moderatam in ſuo genere habet iram, alias efferueſcat aut deficiat. Itaque dignitatem quoque imparem, & vitam diſſimilimam habent a fato attributam: quā ſic obtinent, vt aliunde moueatur. Debent enim ea quæ inter aliqua interiecta ſunt, cum vtriſque extremis quandam habere affinitatem. Cæterū particeps rationis animus per ſe mobilis, & appetitionis atq; affectionis ſuæ plane dominus, ea etiam eſt dignitate quam a libera voluntate conſequitur: corpore autem vtitur, & affectus habet, qui ad ipſum referantur. Is, cum naturæ congruenter viuens, pro inſtrumento vtitur corpore, ſeiunctus ab eo, & ſupra id eminens: tum noxæ corporis impediunt animi actiones quæ per corpus fiunt, nullis tamen ipſum animum afficiunt malis. Nam dolorem in pede manere, diuinus

Anima brutorum inter ſtirpium & hominum animas interiecta.

Humani animi dignitas a libertate voluntatis pendet.

Seruitium corporis.

Sodalitium corporis. Socrates aſſerebat. Si vero maiore quam par eſt neceſſitudine cum corpore contracta, id non iam vt inſtrumẽtum, ſed vt ſui partem, ac potius vt ſemetipſum amplexatus: tum cum eo & per id affectibus agitatus & obbruteſcens. & iracundiæ atq; cupiditatis appetitiones, ſuas eſſe ratus, illisque inſeruiens, rationesque ſubiiciens quibus illa deſideria explcantur: & prorſus corrumpitur, & morbis animi laborat, egetque medicina qua illis liberetur. *Morbi & calamitates alia, ſunt & pœna & medicina animorum.* Solent autem contraria curari contrariis. Debet igitur animus appetitu voluptatis & ſuauitatis, atq; amore corporum, opum, honorum, potentiæ, ſimiliumque rerum vitiatus. earundem rerum fruſtratione & puniri & ſanari, in primis vero corporis doloribus, quod eſt animo propinquius, cuiuſque cruciatus magis ſentiuntur. Cum enim animus & Deum & ſeipſum deſeruerit, ſeque totum corpori & rebus externis dediderit, eaq; ſeipſum eſſe putarit, & ſuum bonum in illis quæſierit, eaque ratione deprauatus ægrotarit: quonam alio modo iſta aſpernaretur & ad ſeipſum & Deum conuerteretur, & in his bonum ſuum quæreret, niſi præter noxam iſta etiam moleſta experiretur. Nam quia propter voluptatem ad ea vergit, ſpe in eis & cum eis illa potiundi: dum illa voluptate fruitur, affixus illis deliqueſcit. *Clauus fortiſſimus voluptas.* Nullus enim clauus eſt, qui ita fortiter affigat & agglutinet animos, vt voluptas, & illecebræ voluptatis Bonus igitur ille medicus, ea quibus inhiat animus cum moleſtijs offerendo, eadem vt auerſetur facit: quemadmodum nutrices infantes ablactaturæ, aliqua re amara papillas inungunt. *Initio conſecuturi doloris metu retrahimur a voluptate.* Animi ergo initio duobus propoſitis malis, dolori corporis, mortem & diſceſſum a corpore antepo- nunt: nunquam id facturi vigente & florente corpore, vnaq; conſueſcunt odiſſe & auerſari voluptatem, quæ hic percipitur maioris doloris formidine inde excitandi: ſicut & pueri primum a rebus noxiis metu retrahuntur. atque aliquis noxio quopiam cibo aut potione impenſe gaudens, ſæpe doloribus inde

inde affectus, magnæ moleſtiæ fuga & metu iis abſtinet. Etenim quis rebus iucundis ſine moleſtia perfruens, quamuis noxiis, ex animo ab iis abhorreat? Atque iſta voluptatum timore doloris maioris abſtinentia, permutatio quædam potius eſt affectus, quam liberatio. Nam ſuauitate quæ ineſt in vacuitate a moleſtiis, fructum ſuauitatis permutamus, & affectus alium ſibi affectum adiungit. Expedit autem hoc initio nobis, ob pueriles & ſtultos affectus noſtros, vt ea ſuſpecta habeamus & inuiſa, quibus vehementer afficimur: poſteaque naturam eorum conſiderantes, ea præterquam quod noxia ſint, multo etiam plus habere moleſti quam iucundi, & in nos ipſos deſcendentes, & bonum in nobis ſitum eſſe deprehendentes: non autem in corpore, aut rebus externis, atq; ſimilitudinem noſtri quandam cum Deo ſentientes, eamque honorantes: iam non metu, ſed ſcientia & virtute vitam naturæ conſentaneam amplectamur. Nam & pueri quæ prius declinabant & proſequebantur metu, poſt aucta prudentia vltro faciunt. Et hunc ſcopum propoſitum habet curator noſter Deus & rationis particeps animus neque adhæreſcat corpori & rebus externis, neque his metu, ſed iudicio abſtineat: tanquam bono & malo noſtro in appetitione & declinatione ſitis. & ad hunc finem prouidentiæ medicina contendit, vt reducat animum ad amplectendam vitam naturæ conſentaneam: quemadmodum etiam optimus quiſque medicus ſectionibus & vſtionibus naturalem habitum corporibus reſtituit, vt naturalibus actionibus fungantur: eſtque improbitatis medicina pœna: & eum vſum habent mala, vt habeantur quæ nobis eueniunt. Vt autem medicis ſuccenſemus, vſtiones & ſectiones & moleſta remedia adhibentibus: ſic homines væcordes & puerili ſententia, hæc moleſte ferunt. Et qui huiuſmodi caſibus & ſeipſum & alios obſeruarit, atque affectiones animorum animaduerterit: is facile nimirum intelliget, moleſta iſta velut anſam præbere animo

Tandem vltro & per ſeſe, meliora amplectimur.

Quæ nocēt, docent.

uens,nec vnquam ſuis deſideriis fruſtrandus,nec in ea quæ declinat incidens: neque in vllo ſe malo eſſe putat, neq; vllum accuſat vt auctorem ſuæ calamitatis. Sed is qui erudiri incipit, interdum fruſtratur ſuis deſideriis, & in ea quæ vitat incidit: quia tum in agendo brutas etiam affectiones adhibet. Sed diuiſione rerum,quæ in noſtra poteſtate ſitæ ſunt,aut non ſunt, occupatus, nouit ſeipſum ſibi auctorem eſſe & fruſtrationis & calamitatis: non autem alium, ſi quando bonum aut malum ſuum in rebus alieni iuris collocarit. Cur autem dixerit aliquis, is qui erudiri cœpit,cum in ſe bonum & malum ſuum poſitum eſſe norit (niſi enim id ſciret, ſeipſum non accuſaret) peccat, vt ſeipſum accuſet? An eo ſit,quod cognitio bonorum & malorum antecedit, vt quæ rationis noſtræ ſit actio, ſed non ſtatim in omnibus brutæ affectiones ſe accommodant, conformant & ſubiiciunt rectæ rationi: præſertim vero cum ob ſocordiam & diſſolutionem rationis, & continentem brutæ partis motionem corroboratæ perturbationes quaſi tyrannidem occuparint. Sic affecta fuit ea quæ in Tragœdia dicit:

Non ſtatim exſequimur ea,quæ vera & recta eſſe intelligim⁹.

» *Sciam licet quod aggredi parem nefas,*
» *Tamen ira mentis omne conſilium premit.*

Quamobrem ad tempus boni conſulendum eſt, ſi ratio partim cogendo, partim veluti magico carmine deliniendo, affectus in ſuam ſententiam pertraxerit. Nam tum rationis etiam cognitio fit euidentior, & ſcientifica, & omnis dubitationis expers. Non mirum igitur,eos qui erudiri cœperũt, peccare interdum, affectibus nondum plane ſubactis, & ratione nondum ſecundum ſcientiam agente: ſe ipſos autem accuſare, & non alios,ob diuiſionem illam rerum noſtri & alieni iuris vtcunque admiſſam. Prorſus inerudіti autem ſæpe & multum peccant,quod & ob affectionum commotionem, & ob rationis ignorationem verum bonum & malum nondum diiudicarunt, neque ſe a bruta natura vel nuda cogitatione remouerunt. Quam dico bru-

Gens indocta ruit per vetitum nefas.

tam

tam naturā? Quod nos ipſos naturamque noſtram eſſe corpus opinamur, auari autem a diuitiis pendēt. Peccamus igitur cum inerudit ſumus, propterea quod bonum & malum noſtrum in rebus externis collocantes, quodnam verum bonum & malum noſtrū ſit, & vnde ſit prorſus ignorantes: eos nobis malorum auctores eſſe putam⁹, qui aut aliquid nobis adimunt noſtra opinione bonum, & appetendum in rebus externis, aut in ea coniiciunt, quæ a nobis declinantur. Neque vero externa iſta, quæ vel in bonis vel in malis habentur, omnino talia ſunt, ſed interdum vtraq; rationem contrariam habent. Quapropter inerudit adoleſcentes, pædagogos, vt a quibus male tractentur, oderunt: eos vero a quibus ad voluptates inuitantur, diligunt. Epictetus autem paucis ille quidem, ſed notas euidentes nobis expoſuit, quib. eruditi ab ineruditis & tironibus diſcernantur. Nam eruditi ab omni errore & peccato remoti, ob rationis perfectionem, & brutæ partis cum ea conſenſionem & obedientiam, neminem vnquam accuſant vt vllius ſibi mali auctorem. neque enim in vllum ſuum malum vel ipſi ſeſe coniiciunt, vel ab alio coniiciuntur, ſiquidem eruditi ſunt. Quia ſi eruditi ſunt, non in rebus externis malum collocant. Ineruditi autem vtraque de cauſa errant & peccant, eorum & ratione & bruta parte male affecta: atque aliis ſuum vitium imputant, quaſi id in rebus externis ineſſe cernerent. Eſt autem & facile & iucundum, & indoctis omnino dignum, culpam eorum quæ ipſi deliquerint, in alios conferre. Qui vero erudiri incipiunt, & principia ſalutis habent: etiamſi peccarint, & in malum aliquod inciderint, tamen vbi ſit malum, & vnde naſcatur, ſciunt, & quæ ſit ortus illius cauſa, ideoque illam accuſant. Neque quiſquam opinor, his iudicandi velut inſtrumentis vtens, vnquam errabit in diiudicando ſtatu eruditi, ineruditi & tironis. Nam ea proprie eſt eruditio, cum puer qui in nobis eſt, a pædagogo, qui & ipſe in nobis eſt, caſtigatur. Puer

νέοι μισόπονοι καὶ φιλοκόλακες.

Eruditi.

Ineruditi.

Tirones.

Puer & pædagogus in nobis.

Vtilitas. autem in nobis eſt bruta illa pars, quæ cum vtile videat, in ſolum iucundum eſt intenta, vt pueri. Pædagogus vero eſt ratio, quę componit & moderatur brutas in nobis appetitiones, easque ad vtilitatem dirigit. Itaque ineruditi, qui puerilem in modum appetitum in vita inconſiderate ſequuntur, multũ peccant, quamuis ignari ob incuriã, nec ſemetipſos accuſant. Qui vero erudiri incipiunt, hi pædagogum alacrem & excitatum iam habent, & puerum obedire incipientem. Quamobrem etiamſi peccant, tamen quis peccati ſit auctor ſentiunt, eumque & non alium accuſant. Eruditi autem & pædagogum habent ſobrium, & puero iam imperantem, & puerum caſtigatum, & ad ſuam perfectionem iam perductum: eo quod pædagogo paret, cum eoque conſentit. Hæc enim pueri virtus eſt.

Voluptas.

EPICTETVS.

OB nullam alienam præſtantiam efferaris animo. Si equus ſemet iactans diceret, ſum pulcer: ferendum eſſet. Tu vero cum inſolenter gloriaris, te pulcrum equum habere: ſcito, equo te bono ſuperbire. Quid igitur eſt tuum? vſus viſorum. Quapropter cum in vſu viſorum ita moratus fueris, quemadmodum natura poſtulat, tum effereris. tum enim aliquo tuo bono lætaberis.

SIMPLICIVS.

Docuit quemadmodum fieri poſſit, vt in calamitatibus aliunde ingruentibus tranquilli, ſecuri & alacres ſimus. Nunc, quales nos in externis rebus, quæ expetendæ videantur, præbere debeamus, tradit. Vocat autem eas aliena bona, ea ratione quam primum inſtituit, cum diceret, ea quæ in nobis ſita non eſſent, infirma, ſerua, impedita eſſe, & aliena, nosque vetat vllius externi boni ſpecie efferri. ἔπαρσις autem, hoc eſt elatio, hic illi non leuitatem, ſublimes ſpiritus aut arrogantiam ſignificat, vt in malam

ἔπαρσις. Elatio.

lam

Iam ſæpe partem ea voce vti ſolemus (alioquin non ſuaderet vt noſtris & veris bonis efferremur) ſed (vt mihi quidem videtur) ἔπαρσις hic ei ſignificat opinionem incrementi alicuius, & quaſi granditatis, ob alicuius boni acceſſionem. Non igitur, inquit, alienis bonis augeri nos atque excellere putandum eſt. Nam vnumquodque bonum, eius bonum eſt in quo eſt: & eius quod naturæ congruenter afficit, non autem alterius. Quod igitur in equo bonum eſt: id ipſius equi eſt bonum, non noſtrum. Siue enim animoſus, ſiue celer, ſiue tractabilis eſt, equi virtutē habet: quæ noſtra virtus non eſt, eoq; nec bonum noſtrum, neq; auget nos aut perficit. At dicat aliquis, nonne rerum & inſtrumentorum virtus ad poſſeſſores, & eos qui his vtuntur, referri ſolet? Solet illa quidem. Verum aſciæ virtus fabrum bonum non facit, niſi ante fuerit. Quoniam aſciæ, ratione aciei & figuræ alia virt⁹ eſt, alia fabri, ratione artis. Ipſius aſciæ bonum eſt acies, & elegantia formæ: eaque ad miniſterium facit, atq; ad opus quod per eam perficitur. hæc enim inſtrumenti virtus eſt. Ad fabri autem perfectionem nihil confert. nam illius peculiare bonum in artis rationibus ſitum eſt, etiamſi opus externum peius confectum fuerit, ſiue ob materiam, ſiue ob inſtrumenta, ſiue ob aliquod aliud impedimentum. Quodnam igitur, inquit, noſtrum bonum eſt, quo ſic affici debemus, quaſi noſtro incremento & perfectione? Prius rectam opinionem in primis, nunc vſum opinionum naturæ conſentaneum id eſſe dixit: & quod illic ὑπόληψιν opinionem, hic φαντασίαν viſum appellauit. Videntur enim atque exiſtimantur a nobis res tales, aut tales, alias recte, alias perperam. Atque illud etiam viſis naturæ congruenter vti fuerit, ſi res tales nobis eſſe videantur, quales ipſæ ſunt: neque commiſceantur inter ſeſe & immutentur, vt luxuriam bonum, temperantiam malum exiſtimemus. Rectiſſime autem is viſorum vſus naturæ conſentaneus dicitur, cum appetuntur bona, & declinantur

Alia inſtrumenti virtus eſt, artificis alia.

Bonum hominis, veri iudicium de rebus.

Viſorū vſus naturæ conſentaneus.

mala: non autem cum tantum intelligimus hoc eſſe bonum, illud malum: ſed cum & id quod bonum viſum eſt, appetimus, & malum declinamus. Neque enim agendi poteſtas noſtra eſt, ſed appetendi ſecundum naturam, & declinandi. Quid vero ſi per vſum viſorum naturæ conſentaneum, etiam illud innuit, opera quoque noſtra conſentire oportere cum rectis opinionibus & appetitionibus? Ne temperantiam bonum tantummodo iudicemus, ſed & temperanter viuamus: & iis muneribus fungamur, quæ naturæ, quæ rectis opinionibus & appetitionibus congruant? Ne iuſtitiam bonum quidem iudicemus, & vtcunque expetamus, eo quod omne bonum expetendum videatur, interim vero iniurii ſimus: id quod incontinentibus accidit, cum voluptatis appetitus boni appetitionem vincit. Nam ratio obſcure illa quidem, ſed tamen cernit quid deceat, & aliquantiſper pro eo pugnat, excitatis etiam appetitionibus & declinationibus rectis, licet obſcuris: ſed brutis affectibus eam vincentibus & diſtrahentibus, & ſuis cupiditatibus vt ſeruiat cogentibus Huius ea conditio eſt, vt ante dixi, quæ in Tragœdia deſcribitur:

Aliudq; cupido, Mẽs aliud ſuadet: video meliora, proboq;, Deteriora ſequor.

Sciam licet quod aggredi parem nefas.
Tamen ira mentis omne conſilium premit.

Non igitur recte tantum ſentiendum, & appetendum & declinandum eſt, ſed etiam officia conſentanea rectis opinionibus præſtanda. Atque in his ſitus eſt viſorum vſus naturæ conſentaneus, quem noſtrum eſſe bonum iudicandum eſt, nihil autem rerum externarum. Sicut enim fabri, quatenus faber, bonum eſt, artis rationibus congruens actio, quæ in rebus externis cernitur: ita philoſophi actio in cogitationibus vertitur.

EPICTETVS.

Qvemadmodum in nauigando in portum ſubducto nauigio, ſi aquatum exieris, obiter fortaſſis etiam cochleolam colliges aut bulbum: animo autem in nauigi-

in nauigium intento eſſe oportet, ac continenter ſolicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinquere, vt ne vinctus tanquam oues in nauem coniiciaris: ita etiam in vita, ſi tibi vice cochleæ aut bulbi, detur vxorcula & puer, nihil impediet. At ſi gubernator vocarit, curres ad nauim, relictis illis omnibus, neque reſpicies. Quod ſi ſenex es caue vnquam a naue recedas longius: ne quando vocatus deficias.

SIMPLICIVS.

Breuiter & argute nos a ſpecie bonorum externorum auocauit, cum oſtendiſſet omnia illa eſſe aliena, & nullum eorum noſtrum eſſe bonum. Ne quis autem exiſtimet, eum nos prorſus & nuptiis & procreatione liberorum & omnibus poſſeſſionibus atque vſu rerum externarum prohibere: nunc ordine tradit, quibuſnam ex illis, & quomodo vti liceat. Præcipit enim ea nos omnia ad Dei rerum omnium gubernatoris curam referre oportere: & ſic his vti modeſte, vt ab illo pendeamus, ac primum neceſſaria neceſſariis, ſine quibus viui non poteſt, quæ aquatione ſignificauit, cuiuſmodi eſt victus, amictus, domicilium, quæ & quatenus homini frugi ſunt ſatis. His igitur aliquid curæ ſecundo loco tribuendum. Quæ vero neceſſaria non ſunt, ſed ad vitam agendam opportuna, vt vxor, liberi, res familiaris, & ſimilia: quæ obiter inquit ac tertio loco dantur a gubernatore vniuerſi, cum per tempus dederit, accipienda ſunt, animo ſemper in id quod principaliter appetendum eſt, intento. Delicias vero, diuitias, principatus, & id genus alias rerum alienarum occupationes, vt quæ cum vita rationi conſentanea coniungi nequeant, ne obiter quidem admitti ſinit. Hæc enim ea ſunt, quæ ſupra penitus eſſe relinquenda monuit. Coniugium autem, procreationem liberorū, & ſimilia, iis qui modo erudiri cœperint, in aliud differendi tempus auctor fuit, vt doctrinæ initia confirmarentur. Iis vero qui iam aliquantum profecerunt, vt his abſque noxa vti

Mens addicta Deo.

Neceſſaria.

Commoda.

Superuacua.

queant: obiter his etiam frui concedit. Ac mihi quidem exemplo peropportuno videtur eſſe vſus. *Mare.* Nam mare ob profunditatem, fluctuationem crebraſque & varias mutationes, & quia ſuffocat eos qui id intrant, veteres etiam fabulatores generationis ſymbolum eſſe dixerunt. *Nauis.* Nauigium autem fuerit quod animos ad ortum perducit, ſiue id fatum, ſiue ſors, ſiue quid aliud eſt dicendum. Nauis gubernator Deus, *Gubernator.* qui & vniuerſa, & animorum reditum ad ortum, ſua prouidentia eo quo decet, & pro dignitate cuiuſque, dirigit & gubernat. Nauis ſubductio, *Portus.* eſt animorum in ſuum locum, nationem & familiam perductio: qua fit, vt alii in aliis locis, nationibus, familiis, & e diuerſis parentibus naſcantur. *Aquatio.* Exitus ad aquandum, eſt rerum neceſſariarum occupatio, ſine quibus propagari vita non poteſt. Quid eſt enim aqua iis qui orti ſunt, ad victum & *Cochlea.* potum magis neceſſarium? Obiter autem cochle- *Bulbus.* am aut bulbum tollere quid ſit, ipſe concinne explicauit: eſſe vxorem, & rem familiarem. Ac talia ſi a rectore vniuerſitatis dentur, accipienda illa quidem eſſe, ſed non quaſi aut præcipua, aut noſtra bona. Nam principale noſtrum bonum eſt, contentio & conuerſio ad nauis gubernatorem. Imo in his nec vt neceſſariis eſt elaborandum, ſed vt reuera acceſſiones, & degendæ vitæ commoditates accipienda ſunt. *Reuocatio ad nauem.* Quod ſi gubernator ad nauem reuocet, hoc eſt, ad ſeſe & veram patriam vnde venimus: Curre, inquit, ad nauem, his omnibus, quæ ad generationẽ pertinent relictis, vocantem ſequens, & minime reſpiciens, ne ab ipſa natura ſolutus, tuopte ſtudio & voluntate ibi hæreas. *Vincula.* Niſi enim vltro atque alacer, inquit, ſecutus fueris, iſtis rebus omnibus relictis, vinctus in nauem pecudum inſtar conicieris: hoc eſt, inuitus, & tum teipſum, tum eos qui adſunt deplorans, vitam relinques, vt homines amentes & ouina præditi ſtoliditate ſolent. Eum autem qui obiter coniugio & procreationi liberûm, rebuſque ſimilibus operam daturus eſt: tempeſtiue id facere

decet,

decet, vt modo conuenienti rebus hiſce ſatiatus ſine vlla mora hinc recedat, & alacriter gubernatorem vocantem ſequatur. Si vero ſenex fueris, & prope iam a fine abſueris: nullo tali vinculo conſtringitor, ſed totus in reditum & diſceſſum ex hac vita intentus eſto: ne cum tempus diſcedendi adfuerit, vocatus ſarcinis onuſtus deprehendaris, & a vinculis retraharis, ac recens ductam vxorem & infantes liberos lamenteris. Atque adeo ſenem, diſceſſum ex hac vita, quam diuturnam in ea manſionem, magis ſpectare & curare decet.

Seni mors potius quã vita meditanda.

EPICTETVS.

Ne poſtules ea quæ fiũt ita fieri vt tu vis: ſed vt fiũt, ita velis ea fieri Sic omnia ſecunda tibi accident.

SIMPLICIVS.

Quæ res externæ relinquendæ, quæ percipiendæ nobis ſint, diſſeruit: ac neceſſariis vtendum neceſſario, cæteris vero obiter: ſed harum nullam præcipue expetendam, conceſſo ad hunc modum rerũ externarum vſu. Nunc regulas tradit, quibus obſeruatis, rebus externis, citra noxã & perturbationem, atque etiam cum delectatione queas perfrui. Vt autem ſine moleſtia viuamus, nec ea quæ fiunt improbemus: aut rerum naturam ſe ad voluntatem noſtram accommodare, aut nos ea quæ rerum natura nobis decreuerit, omnia probare neceſſe eſt. Aliter enim fieri nequit, vt bene agi nobiſcum arbitremur. Neque vero aut fieri poteſt, aut ſemper nobis expedit, vt rerum vniuerſitas omnibus optatis noſtris reſpondeat. Multa enim nobis placent, quæ ipſis etiam nobis ſunt inutilia: ſiue quod eorum naturam ignoramus, ſiue quod brutis affectibus interdum indulgemus. Nos igitur, ſi beati eſſe volumus, aſſueſcere, vt iis quæ ab vniuerſitate fiunt, acquieſcamus neceſſe eſt. Verum hoc præceptum nonnullis durum, atque adeo ne fieri quidem poſſe videbitur, vt quiſquam velit ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt. Quis enim ſanæ mentis homo probet vel

Multa fiũt, quæ viri boni eſſe non videatur, approbare.

Communia mala. communia mala, quæ ab vniuerſo oriuntur: vt terræ motus, diluuia, incendia, peſtem, famem, interitum omnis generis animantium & frugum? vel ea *Hominum ſcelera.* quæ nefarie ab hominibus in homines perpetrantur: vrbium excidia, captiuitates, cædes iniuſtas, latrocinia, direptiones, libidines, & tyrannicam violentiam vſque ad impietatem adigentem, & ab eruditione & philoſophia repellentem, omniſque virtutis & amicitiæ & mutuæ fidei, & tam ſcientiarum, quę vix multis ætatibus inuentæ confirmatæque ſunt, tantam euerſionem vt earum ſola nomina memorentur, quam artium multarum, quæ diuinitus iuuandi noſtri cauſa datæ ſunt, vt medicinæ, vt fabrilis, vt architecturæ ac ſimilium eam deprauationem, vt earum vmbræ tantum & ſimulacra ſint reliqua? Hæc igitur & id genus alia, quæ in noſtram ætatem redundarunt, non dico videre, eorumque particeps eſſe, eaque fieri, ſed vel audire quis velit, niſi homo maleuolus & omnis honeſtatis inimi- *Dubitatiões tollendæ.* cus? Huiuſmodi dubitationes non hominum vulgo duntaxat, ſed & eruditioribus obſtrepentes, diſſoluendæ ſunt, ſi & Epicteti orationi ſua debebit conſtare auctoritas, & rerum auctoris Dei reprehenſione carere gubernatio. Vbi enim vtilitatem, ibidem etiam pietatem collocamus: vt paulo poſt *Non eſſe vere mala, quæ nos in malis habeamus.* nos ipſe docebit Epictetus. Aio igitur, ſi vere mala ea ſunt, quæ modo tragicis verbis dubitatrix prædicauit oratio, & talia mala, qualia nobis videntur: nec vir bonus is fuerit, qui delectetur malis: neque eum qui hæc gubernat, non eſſe cauſam malorum, obtineri poteſt: aut ſi malorum auctor credatur, vt eum honoremus, aut amemus, aut colamus, fieri nequit, etiamſi infinitæ rationes in medium afferantur. Quoduis enim animal (vt ipſe dicturus eſt) noxias res earumque cauſas fugit & auerſatur, vtiles vero earumque cauſas conſectatur & admiratur. Sin hæc non eſſe mala quæ fiunt, vt putamus, ſed bona potius, vt quæ ad magna bona conducant, eorumque cauſa fiant, demonſtratum fuerit: & ſi quid

quid omnino mali inſit iis quæ fiunt, id non in ipſis
ineſſe rebus, ſed in appetitionibus & affectionibus
noſtris: neque is malus erit, qui ea quæ fiunt, ita
fieri voluerit vt fiunt, neque gubernator harum re-
rum videbitur malorum auctor. Iſta igitur in qui- *Terra locus*
bus ea fiunt, quæ mala videntur, in ortus & interi- *ortus & in-*
tus loco conſtituta, partim corpora ſunt, partim *teritus.*
animæ brutæ, affixæ corporibus, nec fere quicquam *Corpora.*
ſeiunctum ab iis habentes, cum ſint tantum vita *Animæ bru-*
corporum, & ſecundum illa vnaquæque cum illis mo- *tæ.*
uentur. Rationis vero participes per ſe mouentur, *Animi ho-*
ſeiunctæ a corporibus, & ſui iuris voluntate appe- *minum*
tituque præditæ ſunt, harum corpora motu prorſus *Corpora a*
alieno agitata, omnemque naturam extrinſecus *cœlo & ele-*
habentia, præcipue quidem a cœli conuerſionibus *mentis affi-*
oriuntur, intercidunt, variaſque mutationum vi- *ciuntur.*
ces ſubeunt. Sin propiora & ipſam materiam ſpe-
ctes, a ſeſe inuicem afficiuntur. Id enim eſt conſe-
quens, ea quæ naſcuntur & pereunt, ab æternis
conſtitui: & ab iis quæ per ſeſe mouentur, ea quæ
cientur aliunde: & ab iis quæ continēt, ea quæ con-
tinentur. Eſtque hic ordo, hoc ius vniuerſi, vt hæc
illa conſequantur, cum in ſeſe non habeant princi-
pium motionis, aut delectus: nec appetitio in eorū
ſita ſit poteſtate: neque diſcrimen dignitatis eorum
libera voluntate oriatur, ſed e ſuis cauſis pendeat:
ſicut nec vmbræ corporum ſuo arbitratu hoc aut
illo modo conuertuntur aut afficiuntur, ſed cauſa-
rum ſuarum ſtatum ſequuntur, * ſemper eadem *Corporum*
præditæ dignitate. Ac ne ipſis quidem quæ mutan- *mutatio &*
tur corporibus, ſiue compoſitis ſiue ſimplicibus, *diſſolutio*
malum eſt illa mutatio: primum quod eorum na- *nil habet*
tura eſt talis, nec fieri poteſt vt aliter ſe habeant. *mali.*
Etenim nec rationis capacibus animis malum eſſet
ignorantia, & brutis appetitionibus vita conſenta-
nea, niſi ita nati eſſent vt & verum cognoſcerent, &
brutis appetitionibus imperarent, ſupraque illas
velut eminerent. Deinde quod compoſita rebus
contrariis conſtant, & inter ſeſe pugnantibus quæ

in alienis collocatæ locis per morbos ſibi mutuo ſunt infeſtæ atque iniuriæ: alias igitur ea quæ in ipſis corrumpuntur excernentia, confirmantur: alias ad interitum tendentia, ipſa quidem a labore & ærumna & redundantia contrariorum, quæ eis ineſt, liberantur, & ſingula quæ in eis inſunt ſimplicia, ſuis totis reſtituuntur, vt quaſi repubeſcant, & ab innata eis ex contrariis imbecillitate recreentur. Eorum enim quodlibet agens aliquid in contrarium, vtiq; viciſſim aliquid etiam ab eo patitur. Cum vero ſimplicia, contrariarum mutatione qualitatum in ſe mutuo conuertuntur: id fiunt denuo, quod ante fuerunt. Nam aqua in aerem mutatur, vnde prius facta erat: & aer in ignem, vnde fuerat ortus. Neque in his ſcilicet quicquam eſt mali, etiamſi inde vel diluuia, vel conflagrationes, vel aliæ vehementiores mutationes efficiantur, ob elementorum vniuerſi æquationem: ſiue etiam peſtilentiæ aut terræmotus compoſita corpora diremerint.

ἐκπυρώσεις κατακλυσμοὶ, ἐπιδήμιαι, σεισμοί.

Quod ſi hæc etiam conducunt ob infinitam eius quod ortum habet reuolutionem, eo quod vnius interitus ortus eſt alterius: qui fieri poteſt, vt partis interitus ſit malum, ſi toti conducit? Nam in ſingulis etiam cernitur animantibus ipſa natura cõtemnere partem propter totum, cum fluxiones a partibus communibus corde, ventre, hepate & cerebro, in extremos pedes relegat, & manus, & ad cutem per tubera, lichenes, & eius generis alia depellit, & abſceſſus pernicioſos in membris facit ob incolumitatem totius.

Partem ſuo toti ſeruire eſt æquum.

Atque etiam ars medica naturæ in hoc imitatrix, apoſtemata putrefacit, ſecat, vrit, & intendit atque amputat partes totius ergo conſeruandi. Neque quiſquam tamen eſt, qui male iſta fieri arguat. Itaque ſi per ſe ſola eſſent corpora, nec eorum quæ his accidunt quicquam ad humanos animos pertineret: nihil profecto in eorum mutationibus ineſſe mali crederetur. Sed quia etiam animæ corporibus inſunt: omnis ex eo querela naſcitur. Quarum tamen brutæ cum corporibus cohærent,

Brutæ animæ naturã corporũ ſequuntur.

rent,eisq; vitam impertiunt,atq; in illis & cum illis ſuam & naturam & vim & efficaciam habēt. Rationis vero participes,& natura ſeiunctæ,ac plane ſeparabiles a corporibus, tum per ſe mouentur, tum liberam voluntatem habent, & appetitiones atque affectus ſuo arbitratu moderantur, vt ſupra oſtenſum eſt. Brutas autem contra, (ſiquidem ne veſtigium quidem proprii ſui motus, nec internam appetitionem,aut qualemcunque motionem habent, ſed plane corporum vita ſunt) perſpicuum eſt, ſuam quoque naturam vna cum corporibus fato attributam, & dignitatem pro earum ratione & cum illis aſſignatam, quæ vna cum eorum motionibus afficiatur, habere, vt antea de vmbra eſt dictum. Quod ſi ſtirpium vitæ magis conuenit, quæ eo radices deorſum egerunt, ac ſenſu carent & motu, cum appetitione & concitatione animi coniuncto, quæ res brutis etiam contigerunt: pecudum animæ, inter animas ſtirpium corporibus inhærentium, & eas quæ ſecundum naturam abſolutæ ac per ſe mobiles ſunt mediæ, aliquod veſtigium habent appetitionis & concitationis, intrinſecus in ipſis excitatæ, quæ alias pro natura ſui generis moueatur, vt cum leo moderatam in ſuo genere habet iram, alias efferueſcat aut deficiat. Itaque dignitatem quoque imparem, & vitam diſſimilimam habent a fato attributam: quā ſic obtinent,vt aliunde moueatur. Debent enim ea quæ inter aliqua interiecta ſunt,cum vtriſque extremis quandam habere affinitatem. Cæterū particeps rationis animus per ſe mobilis,& appetitionis atq; affectionis ſuæ plane dominus, ea etiam eſt dignitate quam a libera voluntate conſequitur: corpore autem vtitur, & affectus habet,qui ad ipſum referantur. Is,cum naturæ congruenter viuens, pro inſtrumento vtitur corpore, ſeiunctus ab eo,& ſupra id eminens: tum noxæ corporis impediunt animi actiones quæ per corpus fiunt, nullis tamen ipſum animum afficiunt malis. Nam dolorem in pede manere, diuinus

Anima brutorum inter ſtirpium & hominum animas interiecta.

Humani animi dignitas a libertate voluntatis pendet.

Seruitium corporis.

Sodalitium corporis. Socrates aſſerebat. Si vero maiore quam par eſt neceſſitudine cum corpore contracta, id non iam vt inſtrumētum, ſed vt ſui partem, ac potius vt ſemetipſum amplexatus: tum cum eo & per id affectibus agitatus & obbruteſcens, & iracundiæ atq; cupiditatis appetitiones, ſuas eſſe ratus, illisque inſeruiens, rationesque ſubiiciens quibus illa deſideria expleantur: & prorſus corrumpitur, & morbis animi laborat, egetque medicina qua illis liberetur.

Morbi & calamitates aliæ, ſunt & pœna & medicina animorum. Solent autem contraria curari contrariis. Debet igitur animus appetitu voluptatis & ſuauitatis, atq; amore corporum, opum, honorum, potentiæ, ſimiliumque rerum vitiatus, earundem rerum fruſtratione & puniri & ſanari, in primis vero corporis doloribus, quod eſt animo propinquius, cuiuſque cruciatus magis ſentiuntur. Cum enim animus & Deum & ſeipſum deſeruerit, ſeque totum corpori & rebus externis dediderit, eaq; ſeipſum eſſe putarit, & ſuum bonum in illis quæſierit, eaque ratione deprauatus ægrotarit: quonam alio modo iſta aſpernaretur & ad ſeipſum & Deum conuerteretur, & in his bonum ſuum quæreret, niſi præter noxam iſta etiam moleſta experiretur. Nam quia propter voluptatem ad ea vergit, ſpe in eis & cum eis illa potiundi: dum illa voluptate fruitur, affixus illis deliqueſcit.

Clauus fortiſſimus voluptas. Nullus enim clauus eſt, qui ita fortiter affigat & agglutinet animos, vt voluptas, & illecebræ voluptatis. Bonus igitur ille medicus, ea quibus inhiat animus cum moleſtijs offerendo, eadem vt auerſetur facit: quemadmodum nutrices infantes ablactaturæ, aliqua re amara papillas inungunt.

Initio conſecuturi doloris metu retrahimur a voluptate. Animi ergo initio duobus propoſitis malis, dolori corporis, mortem & diſceſſum a corpore anteponunt: nunquam id facturi vigente & florente corpore, vnaq; conſueſcunt odiſſe & auerſari voluptatem, quæ hic percipitur maioris doloris formidine inde excitandi: ſicut & pueri primum a rebus noxiis metu retrahuntur. atque aliquis noxio quopiam cibo aut potione impenſe gaudens, ſæpe doloribus inde

inde affectus, magnæ moleſtiæ fuga & metu iis abſtinet. Etenim quis rebus iucundis ſine moleſtia perfruens, quamuis noxiis, ex animo ab iis abhorreat? Atque iſta voluptatum timore doloris maioris abſtinentia, permutatiò quædam potius eſt affectus, quam liberatio. Nam ſuauitate quæ ineſt in vacuitate a moleſtiis, fructum ſuauitatis permutamus, & affectus alium ſibi affectum adiungit. Expedit autem hoc initio nobis, ob pueriles & ſtultos affectus noſtros, vt ea ſuſpecta habeamus & inuiſa, quibus vehementer afficimur: poſteaque naturam eorum conſiderantes, ea præterquam quod noxia ſint, multo etiam plus habere moleſti quam iucundi, & in nos ipſos deſcendentes, & bonum in nobis ſitum eſſe deprehendentes: non autem in corpore, aut rebus externis, atq; ſimilitudinem noſtri quandam cum Deo ſentientes, eamque honorantes: iam non metu, ſed ſcientia & virtute vitam naturæ conſentaneam amplectamur. Nam & pueri quæ prius declinabant & proſequebantur metu, poſt aucta prudentia vltro faciunt. Et hunc ſcopum propoſitum habet curator noſter Deus & rationis particeps animus neque adhæreſcat corpori & rebus externis, neque his metu, ſed iudicio abſtineat: tanquam bono & malo noſtro in appetitione & declinatione ſitis. & ad hunc finem prouidentiæ medicina contendit, vt reducat animum ad amplectendam vitam naturæ conſentaneam: quemadmodum etiam optimus quiſque medicus ſectionibus & vſtionibus naturalem habitum corporibus reſtituit, vt naturalibus actionibus fungantur: eſtque improbitatis medicina pœna: & eum vſum habent mala, vt habentur quæ nobis eueniunt. Vt autem medicis ſuccenſemus, vſtiones & ſectiones & moleſta remedia adhibentibus: ſic homines væcordes & puerili ſententia, hæc moleſte ferunt. Et qui huiuſmodi caſibus & ſeipſum & alios obſeruarit, atque affectiones animorum animaduerterit: is facile nimirum intelliget, moleſta iſta velut anſam præbere animo

Tandem vltro & per ſeſe, meliora amplectamur.

Quæ nocent, docent.

corporis & rerum externarum, aut (vt Epicteti noſtri more loquamur) eorum quæ in noſtra poteſtate ſita non ſunt, contemtionem. Vt autem corporum medicina duplex eſt, & eius vna pars ægrota corpora curat & per contraria corrigit: altera victus ratione & exercitationibus ſanitatem tuetur, confirmat, auget: quædamque exercitationes ſunt valde laborioſæ, nec niſi viris fortibus & conſtantibus tolerabiles: Sic & animorum auxiliator, non ægrotantes tantum vitæ difficultatib. curat, ſed & ſanos exercet, ac ſaniores & fortiores facit, eorumque virtutem ad imitationem aliorum illuſtriorem reddit. Nam etiam ſanos hominum animos, vt & valentia corpora, indigere exercitationibus, in promtu eſt. Motio enim confirmat, ignauia vero labefacit, vt inquit Hippocrates. Cur? Quia ea quæ ſuam perfectionem ſemper obtinent, & naturæ ſuæ conuenientes actiones: eaſdem paratas ſemper atque in promtu habent. Quæ vero nihil agunt, exercitatione egent ad imitationem perpetuæ motionis: ne per ignauiam actionis oblita & velut emortua, cum tempus neceſſitasque poſtularit, ſuo muneri deſint. Quod enim alias actuoſum, alias otioſum eſt, idque ob imbecillitatem, actione confirmandum eſt. Omnis autem exercitatio iiſdem rebus perficitur, per quas principalis actio ad quam exercemur. Nam excitatio ad luctam, iugi luctatione fit: ad cæſtum, crebro dimicando & verberibus aſſueſcendo. Sic etiam ad bellum exercebere ſi colluſor hoſtem imitetur: quoque ii qui vna tirocinium faciunt maiores robuſtioresque fuerint, eo magis exercitatio metam ſuam attinget. Itaque ſi quis ad id etiam exerceatur, vt voluptatem contemnat: eum rebus iucundis tractandis ad earum contemtum aſſueſcere neceſſe erit. Si ad ferendum moleſtiam, opus eſt vt moleſtiarum ſit particeps. Si ad timorem, vt in res timendas coniiciatur. Si ad cruciatus, vt nobilium Lacedæmone adoleſcentum flagellationis certamen æmuletur, & omnes eas exercitationes doloris

Deus & ſanat ægrotos, & ſanos exercet.

Exercitatio cum genere certaminis cognationē habet.

doloris plenas, quæ ad id certamen referuntur: aut Saluſtium qui noſtra ætate, in viuum carbonem femori impoſitum ſufflando periculum faciebat, quam diu ardorem illum tolerare poſſet. Nam exercitationes a principalibus actionibus ipſo genere non differunt, ſed paulo maiore facilitate & deſinendi, cum nobis viſum fuerit facultate. Quoniam igitur qui humanos animos naſcendi cauſa demittit Deus, vires etiam eis addidit, quibus inſtructi abſque noxa vti rebus terrenis tam allicientibus quam terrentibus, easque ſuperare poſſent: eas vires exercens idem Deus, ne per ignauiam laxiores & remiſſiores fierent, neue vſum earum tempore poſtulante ceſſarent, certamina multa proponit animis. Neque Hercules aut Theſeus aut Diogenes aut Socrates in tales viros euaſiſſent, nec humanæ virtutis magnitudo quo vſque progredi poſſet eluxiſſet, niſi & illos cum beſtiis immanioribus & ſceleratis hominibus commiſiſſet, & hos ſumma victus tenuitate ad vitam naturæ conſentaneam compuliſſet. Illud quoque attentis non eſt obſcurum, eos qui res aduerſas generoſe pertulerint, fortiores euadere in poſterum. Si enim rerum maxime formidabilium horrorem aſſuefactio ludum & iocum facit, vt in eiuſmodi certamen nonnulli ob exiguam ſtipem vltro deſcendant: quo pacto fieri poteſt, quin rerum leuiorum exercitatio efficiat, vt ea contemnantur, quæ inexercitatis permoleſta videantur? Quæ igitur difficultates & ærumnæ habentur, hæ quia ſiue vt curationes ægrotantium, ſiue vt valentium exercitationes animis adhibentur, malæ eis eſſe non poſſunt. Alioqui eodem modo & medicamenta & gymnaſia corporibus grauia, mala diceremus. Cum autem pro dignitate tum naturæ tum voluntatis fiant: mala nō erunt. Quod enim pro dignitate fit, iuſtum eſt: quod iuſtum, bonum. Ac ne corporibus quidem ſuapte natura ſenſus expertibus, malum eſt ſecari aut vri. Nam compoſito, in ſua ſimplicia reſolutio non

Saluſtii prună.

Periculis & ærumnis gliſcunt animi

Natura & voluntatis dignitas.

Compoſiti reſolutio nõ eſt malum.

eſt malum. Quod ſi corporum medicinam exercentem, vrentem, intendentem, membra reſecantem, & plane ſæuos carnifices imitantem, malum non dicimus, ſed bonum: ſi medicis cum gratiam habemus, tum mercedem numeramus: cur in medicina Dei non acquieſcimus? Neque enim iracunde, nec vindictæ cupiditate, nec præter meritum, neque nocendi cauſa quicquam horum facit Deus: ſed inſtar medici & curatoris & parentis, & ad maximam vtilitatem noſtram, & (quo vno verbo rem complecti totam licet) pro ſua diui na bonitate. Multiformis autem eſt Dei medicina, t qui alios morbis, inopia, ignominia: alios peſtile tia, fame, terræmotu, inundatione, naufragio, bello: alios pœnis humanitus inflictis, medicetur. Neque vero mala hæc ſunt, ſed bona: ſiquidem medicari bonum eſt. Si quis autem eſt qui hæc dicenda eſſe bona haud cenſeat, quod non præcipue ſint expetenda: qualia ea quæ proprie bona ſunt, eſſe oportet: non ſtatim ea mala vocet, ſed ad verum bonum acquirendum neceſſaria, quam ad rem ea neceſſario requirimus, & propter illa amplectimur. Nam & ſectiones & vſtiones medicas, & id genus alia nemo præcipue ſpectat: ſed deſiderio ſanitatis illa admittimus, quam per ea conſequi neceſſe habemus. Ac recte illa neceſſaria vocarunt ſapientes: quæ omnia neceſſe eſt adhiberi, ſi bono potiri ſtudeamus: quæ quidem & ipſa bona ſunt, ſiquidem ad bonum conducunt, partim ad valetudinem corporis, partim ad animi ſanitatem, inferiora tamen principalibus bonis: cum quibus ea vulgo conferentes, mala exiſtimant, male vtique ſentientes: ſiquidem per hæc conſequi ea quæ bona ſunt, eſt neceſſe.

Medicina Dei ſalutaris & clemẽtiſſima.

Medicina quæ faciunt dolorem, vt bona haud ſint, tamen ad parandũ bonum ſunt neceſſaria.

Epilogus.

Si igitur propoſitæ dubitationes profligatæ ſunt, & ea quæ fiunt omnia, pro dignitate partim naturæ, partim voluntatis fiunt, & quidem vtilitatis cauſa fiunt a Deo: dubio procul quiuis cordatus homo & volet ea fieri quæ fiunt (niſi inuideat iis quibus ius ſuum tribuitur, aut medicina adhibetur) & talem medicum colet, venera-

venerabitur, ſyncereque diliget, & bene mereri ſtatuet. Ac eas quæ obiiciuntur hominibus difficultates, quaſdam eſſe medicinas: & eam medicationem eorum qui hac egent, & corporibus & animis prodeſſe, quiuis, vt opinor, conceſſerit. Ipſam vero ſeu animi ſeu corporis ægrotationem, & medicationis tam moleſtæ & dolorificæ neceſſitatem: quis bonum, & non malum: atque eius auctorem, mali auctorem non exiſtimet? An vero iterandum eadem iſta mihi? corporis morbum nec ipſi corpori eſſe malum, cum & tali natura ſit præditum, & ad compoſiti ſpectet diſſolutionem, & reſtitutionem ſimplicium ſuis totis, eorumque diſceſſum & liberationem ab habitatione alieno in loco & pugna contrariorum: nec animo, ſiquidem eum medicationem illius eſſe demonſtratum eſt *, & multifariam euidenter apparet. Quod ſi morbus vni corpori eſſet noxius, eiuſque interitus: ſed animo vtentis eum, & compagi vniuerſi, & quæ in eo ſunt elementorum & irrequietæ generationis circulo per hoc in infinitum progredienti, eo quod vnius interitus ortus eſt alterius, expedire conſtaret: optimus ille adminiſtrator eius quod corrumpi ſolet naturam, & partis deteriorisque interitum, ob præſtantius & totum & perpetuam generationis ſeriem contemſerit. At morbidi animi ortus, neque ipſi prodeſt neque vniuerſitati quicquam confert. Eius igitur auctor, mali alicuius eſt auctor: & qui eum deprauari & ægrotare vult, malus fuerit? Sic eadem manere dubitatio videbitur. Quæ ergo morbi & malitiæ cauſa ſit animo, ex iis quæ prius de rebus noſtri & alieni iuris dicta ſunt, recordemur: animi bonum in eo ſitum eſſe, vt ſecundum naturam appetat & declinet, malum in eo quod ſit contra naturam. Appetitionem autem & declinationem in nobis ſitas eſſe, demonſtratum arbitror. Quare ipſi nobis & virtutis cauſa & vitii ſumus. Vnde fit, vt & boni laudentur, vt qui bonum ipſum ſuapte vi ſint conſecuti, vnde virtus ipſa nomen ha-

Repetitio loci de natura corporũ, & animorum culpa.

ἐκ προνοίας.

Deterius ob ſalutem præſtantioris negligendum.

Animus ſuapte culpa vitioſus.

bere videtur: & reprehenduntur improbi, vt qui non tales eſſe poſſent, & ex ſocordia improbi euaſerint. Nam ſi hæc extrinſecus insererentur: voluntas bona aut mala eſſe deſineret, in eiusque locum caſus & neceſſitas ſuccederet. Deus igitur ne hicquidem vllius auctor mali reperietur. Quid vero, ſi nec ipſius morbus animi, quod vitium dicitur, omnino malum eſt, ſed & ipſum habet aliquid ad humanæ virtutis conſtitutionem neceſſarium? Vt enim ſanitas horum corporum, ſanitas non eſſet, niſi natura eorum magis etiam ferret vt ægrotarent, ſed eſſet habitudo quædam perennis, nec morbis opponeretur, cuiuſmodi cœlicolarum eſt: ſic etiam humanorum virtutes animorum, modeſtia, iuſtitia, prudentia, & omnis ille reliquus earum cœtus non exſtaret, niſi animorum ea natura eſſet, vt deprauari poſſent. Alioqui virtutibus prædıti eſſent angelicis, ac potius diuinis, non humanis: quæ quidem tales ſunt, vt etiam ad vitium detorqueantur. Si igitur bonæ ſunt humanę virtutes, & valetudo proſpera corporis, nec prima tantum & inaſpectabilia bona promanare a fonte boni oportebat, ſed & media & vltima: eorum quoque bonorum quæ deprauarētur, deprauationem exſiſtere neceſſe erat. Neq; enim eſſentiam principalē habent, ſed iis quę erant, acceſſionis vice adiuncta fuerunt. Conſideranda hoc loco eſt diuinæ bonitatis excellentia, quæ & corporis interitum, quod vmbræ inſtar, vt dixi, vna cum cauſarum motu neceſſario circumagitur, bonum effecerit: tum ipſis ægris caducisque corporibus, ratione coniunctionis cum integris elementis & renouationis: tum animis, quorum inſtrumenta ſunt corpora, qui per eum ſanentur: tum quod vniuerſo illi genito, ad infinitam, vt dictum eſt, diſtributionem ſeruiant: & ſeipſum ab animi vitio, quod ſolum vtcunque vitium videretur, liberarit. Primum quod id vt ad bonum neceſſarium, & non vt malum conceſſione quadam rebus adiunctum ſit. Deinde quod hoc ipſum voluntatem animi ſequi omnino

Animi vitia & virtutem illuſtrant, & a cœlicolis diſtinguūt, & ad bonum aliquod referuntur.

omnino iuſſerit, nec vnquam in rerum naturam penetrare, niſi ille vellet. Quamobrem non volun- *τὸ ἀκούσιον, συγγνωστόν.* taria, vt quæ mala non ſint, tam a Deo quam a legibus ignoſcuntur, & malum quodammodo non ineſt animo voluntarium. Neque enim animus vnquam malum tanquam malum amplectitur, ſed vt *Decipimur ſpecie boni.* bona quædam, alias pecuniam, alias voluptatem corporis, aut potentiam aut honorem appetit: noxam vero his adiunctam aut plane non videt, aut negligit, cupiditate adamatarum rerum ſubactus. Sic vndecunque eiectum eſt e rerum natura perfecte malum. Ac facilius concedi poſſit, eſſe id quod *Libertas voluntatis excellens Dei donum.* nullo modo ſit, quam perfectum & arbitrarium aliquod humani animi malum exſtitiſſe. Si quis vero Deum mali auctorem exiſtimet, vt animi conditorem cuius animi fruſtratio & lapſus malum ſit: ſiquidem per ſe mobilis & libera natura animorum malum eſt, mali dicere auctorem neceſſe eſt huius conditorem. Sin bonum eſt, & multo iis quæ in mundo ſunt bonū maius & honorabilius: qui mali auctor eſſe queat is, bonum qui condiderit? Cum *Homo quid quiduis aliud eſſe malit.* igitur id quod naturæ congruit, & optabile & expetendum ſit: quis mortalium (qui quidem humanā virtutem intellexerit) ſtirps aut quodlibet brutum animal quam homo eſſe malit? Quamuis enim & ſtirpes & brutas animantes bona eſſe dicamus, certo tamen boni ordine, & inferiora bonis cæteris condita, & ad certos vſus a Deo ſunt deſtinata. Iam ſi illud etiam in nobis ſitum eſt, vt vel boni vel mali ſimus, eiusq; rei poteſtas noſtra eſt, neque quicquam eſt quod noſtram vel voluntatē vel declinationem vlla ex parte vel cogere vel prohibere poſſit: hæc natura & vis libertatis (meo quidem iudicio) præclara eſt, & magnifica, & principalis, atque illius auctor bonus & potens. Sin ipſe animus per ſeſe aberrarit, cum ne aberraret penes ipſum eſſet: quis æquius aberrationis illius auctor dicatur, quam ipſe animus, qui principium & cauſa eſt tam boni quam auerſionis a bono, quique a ſe ipſo principium ha-

beat auerſionis? Nam ea cauſa quæ initio eum fecit, non ſimpliciter talem fecit qui auerteretur: ſed eum qui, ſi ipſi vellet, minime auerti poſſet. Si ergo voluntas eſt ipſius animi motus internus, ipſe ſibi cauſa erit auerſionis. Ac obſerua Dei ſolertiā. Nam cum in medio eorum quæ ſemper ſurſum ſemperq; deorſum ſunt, quædam exſiſtere media, quæ alias ſupernis, alias infernis aſſimilarentur, & extrema cum vniuerſi perfectione deuincirent, nutus vero & propēſio ad inferiora ſuborta vim habet eam quę auerti a recto queat: tantam mediis hiſce vim impertiit, vt quoad ipſa vellent, inconcuſſa manerent, & ipſe vndecunq; nullius auctor mali conuinceretur. Atq; hæc prolixi⁹ tractata, non ad ea ſolum pertinent, quæ nūc ab Epicteto dicūtur: ſed ad ea quoq; declaranda, quæ de mali ortu & cauſa paulo poſt idem docebit. Nam in præſentia quidem hoc vtiq; ſatis eſt, cum dicit Epictetus. Velis ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt: eum non loqui de animi improbitate (neque enim ille dixerit, bene agi cum illis, qui & ſua & aliorum improbitate delectentur) ſed de iis quæ corpori & rebus externis accidant, quibus homo eruditus cuiuſcunq; fuerint modi recte vti poſſit, & quo duriora fuerint, eo fructum ex his capere vberiorem. Nam illa ſunt ea quæ fiunt, quæ nos, dum inerudití ſumus, noſtris appetitionibus & declinationibus congruere volumus: non autem ipſæ appetitiones & declinationes, in quibus bonum & malum noſtrum eſt ſitum. Hæ enim penes nos ſunt, noſtrique arbitrii. Quæ autem noſtri iuris non ſunt, ea ſuadet ne ſtudeamus fieri vt volumus, quod id nec penes nos ſit, nec perpetuo nobis expediat: qui ſæpe ea quibus delectamur, quamuis pernitioſa, fieri cupiamus: aſperiora vero licet medicinæ loco adhibeantur, recuſemus.

Animus humanus in medio ſitus, vel ad cœlū aſcendere, vel ad inferos deſcendere poteſt.

Epictetus de euētibus fortuitis loquitur.

EPICTETVS.

Morbus eſt corporis impedimentum: inſtituti non item, niſi ipſe velis. Claudicatio pedis eſt impedimentum.

dimentum, inſtituti non item. Quod ſi ſingulis in rebus quæ incidunt, conſideraris: inuenies eas alterius cuiuſpiam rei, non tui, eſſe impedimentum.

SIMPLICIVS.

Qui res ſecundas ſibi eſſe velit, non id operam dare oportere dixit, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt ipſe velit, ſed vt ita fiant vt fiunt. Quibus verbis ſimul id quod nunc propoſitum eſt, indicat, externarum rerum difficultates ferendas eſſe, modice: ſimul, vt opinor, quiddam quod obiici poſſit, diſſoluit. Ac probatio huiuſmodi fere mihi eſſe videtur. Siquidem noſtri iuris eſſent externæ difficultates: vel ſic, quia nobis expedirent, æquis animis, licet acerbio res fuerint perferendæ. Si vero noſtri iuris non ſunt, ſed earum quælibet alterius cuiuſdam: quid moleſte ferimus aliena? Morbus corporis eſt impedimentum. Et recte impedimentum dixit, non malum. Neque enim corpori malum eſt morbus aut interitus, vt prius eſt demonſtratum: ſed impedimentum actionum illius eſt claudicatio, qua ipſe præditus fuit Epictetus. Quare verba eius non ex ore, ſed ex animo depromuntur. Claudicatio igitur pedis eſt impedimentum: paupertas impenſæ, non voluntatis niſi ipſa velit. Quod ſi corpus eſſemus, aut pes, aut pecunia, noſtrum iſta eſſent impedimentum. Quia vero nihil horum ſumus, ſed animus rationis particeps, corpore pro inſtrumento vtens & rebus externis ad miniſterium: & quia bonum & malum in voluntate ſitum, ab iſtis non impeditur: ne nos quidem impediri conſtat, neque noſtrum eſſe impedimentum quicquid extrinſecus acciderit, ſed ſingula alterius alicuius, quorum nos nihil ſumus: eoque ob illa non ſuccenſendum, quaſi noſtra eſſent. Ita enim fit, vt voluntas ob res alienas ſuo laboret malo, ægritudine. Et ſic id quod propoſitum eſt, demonſtratum eſſe arbitror. Soluit enim id quod ab vtili obiici queat, vt Rhetores dicunt. Dixerit enim aliquis ægrotare aut egere, non eſſe

Corporis & fortunarum incommoda nō pertinere ad animū, nec eius eſſe mala.

Et ægrotum & pauperē officio poſſe fungi.

vtile. Quis enim ægrotans muneribus naturæ fungi poteſt? Quis in extrema inopia quærendo victui inuigilare non cogitur? Hoc igitur argumentum ſoluit, quod morbus, paupertas & id genus incommoda, non ſint impedimenta voluntatis, a qua tum natura hominis, tum bonum & malum pendeat. Quis enim vetat ægrotantem naturæ ſuæ amplecti conſentanea, declinare contraria? Extrema vero inopia, quomodo impellet ſuſcipere aliquid bono viro indignum? An non & Diogenes & Crates & Zeno tum germane philoſophati ſunt, vitamque naturæ humanæ conſentaneam & tenuitatis diuitias, oculatis quidem hominibus tum vel maxime demonſtrarunt, copiis & opibus cum extrema inopia commutatis? Quis vero talem virum æquo animo non alat? Quis non accipere ſe potius quam dare beneficium exiſtimet? Atque adeo, quid alia exempla requirimus, cum is ipſe qui hoc dicit Epictetus, & ſeruus fuerit, & infirmo corpore, & ab ineunte ætate claudus, & extremæ paupertatis ita ſtudioſus, vt eius domuncula Romæ nullis vnquam clauſtris eguerit? vt in qua nihil eſſet præter lectulum & culcitram in quibus dormiret. Et is eſt qui dicit, Claudicationem pedi eſſe impedimento, non voluntati: niſi ipſa voluerit, oratione e vita ſua depromta, nec in eo laborat, vt illa proferat quæ vulgo laudantur, id quod plerique facimus. Quare huius viri ſermones felicium animorum ſpecimen germanum exhibent.

Diogenes. Crates. Zeno. Epictetus.

EPICTETVS.

QVicquid inciderit, in eo memento, ad te conuerſus, inquirere, qua facultate ſis ad vſum eius inſtructus? Si quem formoſum formoſamue videris: ad eam rem temperantiæ facultas in promtu erit. Si labor obiectus fuerit, tolerantiam reperies. Si conuicium, patientiam inuenies. Quod ſi te ita conſuefeceris, viſis non obtemperabis.

SIMPLICIVS.

Magna quædam propoſuit, quæque multis non poſſe fieri videntur: cuiuſmodi eſt, morbum corporis vt alienũ malum eſſe deſpiciendum: velle quemque debere, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt fiunt: item nec externarum rerum ſuauitatibus nos demulceri, neq; moleſtiis affligi oportere. Merito igitur nunc oſtendere inſtituit, fieri iſta poſſe, nec negata eſſe naturæ humanæ quæ præſtare iubeamur. Oſtendit autem hoc modo: Humanum animum ſic eſſe conditum, vt non ſemper ſupra maneat, vt angelicæ, & præ his diuinæ mentes: ſed vt & ad ortum aliquando deſcendat, & huiuſmodi rebus confligetur. Datas igitur vnicuique vires & facultates, quibus permanere incolumis, illasque res vincere & ſuperare poſſit: aduerſus opinionem rerum iucundarum, continentiam (Dixit autem continentiam, & non temperantiam, quia cum iis qui adhuc erudiuntur ſermo inſtitutus eſt) in quibus commouentur quidem affectus, & cum ratione certant: ſed vincuntur, ſi ratio efficax fuerit. Atque hoc eſt continens vitæ genus, quemadmodum cum non vincit affectum ratio, ſed ipſa vincitur: is habitus incontinens dicitur. In iis vero qui perfecte ſunt eruditi, affectiones, quæ puerile quiddam in nobis ſunt, perfecte & citra controuerſiam rationi parent, vt ab iis tantum moueantur quæ ratio iuſſerit, & quando & quatenus: eſtque temperantia incolumitas & „ dominatus rationis noſtræ. * Diuiditur enim hæc, „ cum ab affectibus ſubigitur, ab eisque diſcerpitur: viua vero manet & integra, cum affectiones ſuperat. Ad res porro laborioſas & moleſtas eruditis fortitudo præſto eſt, quæ dolorem ne ad veſtibulum quidem animi accedere patiatur, ſed omnia aſpera tanquam exercitationis ergo ſibi obiecta, ſine moleſtia & afflictatione perferat. Iis autem qui erudiuntur tolerantia ſuccurrit, abiectis moleſtiis generoſe reſiſtens, atque efficiens ne animus con-

Ea poſſe fieri quæ ab Epicteto præcipiuntur.

ἐγκράτεια.

σωφροσύνη.

Tanquam puer a pædagogo, ſic affectus a ratione cohibendi.

ἀνδρεία.

καρτερία.

cidat, ſed pugnet & propulſet doloris ictus. Nam acris tolerantiæ aduerſatio victoriam rationi confert, perturbationi cladem. Quæ ſi ſæpe adhibita cum prudentia fuerit, perturbatio aſſueſcit parere rationi, & non aduerſari: quippe iam erudita. Neque iam opus eſt, vt cum moleſtia toleretur aliquid. Neque enim qui talis eſt, adhuc dolet. Neque enim appetit quicquam, neque fruſtratur vlla re, neque declinat quicquam in quod incidit. Omnis autem dolor hiſce de cauſis excitatur. Ad conuitium porro propulſandum patientia præſto erit. Neque enim laborem, neq; afflictationem ſuapte natura conuitium iis qui id audiunt infert, ſed decretum quod in nobis eſt ſiue vanum, ſiue iracundum. Illud quidem tantum facit vt improbet conuitiatorem. Ne igitur ex affectu noſtro improbatio illa fiat: cognoſcenda quidem eſt conuitiatoris improbitas (aut enim falſo conuitiatur, aut ob ſimultatem aliquam) ipſum vero conuitium ferendum, cum nihil nobis noceat. Quid vero ſi conuitiatoris improbitas vel hac de cauſa, quod is ipſe læditur, ferenda eſt, qui voluntatẽ ſuam, hoc eſt, qui ſeipſum contaminarit? E conuitio autem etiam fructus aliquis eſt capiendus, iſque haud dubius, ſi falſum id fuerit. Atque adeo etiam ſi verum fuerit, quod malum aliquod noſtrum retegit, aut nobis ignotum. aut vt notum ſit: eiuſmodi tamen, quod latere alios putemus. magnam enim hoc vim habet ad tirones eruditionis cohibendos, qui nondum propter ſolum bonum, ſed & ex ambitione ſordidiores affectus moderantur. Vtilis enim eſt ad affectuum qui in nobis vigent, correctionem ambitio. Vnde extrema tunica perturbationum ambitio dicitur, quod reliquis perturbationibus ipſa adiutrice exutus animus, hanc poſtremam exuit, vt tandem ad ipſum bonum nudus perueniat. Non debemus igitur (inquit) a quolibet externo caſu nos ad res externas trahente, ſtatim aſſentiri viſo eius, quo id quod accidit bonum malumve dicitur, neq; appetitionem aut

Fruſtratio. *Perpeſſio.*

ἀνεξικακία.

Calumniator ſeipſum lædit.

E conuiciis fructum capere licet.

Fabius: Licet ipſa vitium ſit Ambitio, frequenter tamen cauſa virtutum eſt.

aut declinationem ſtatim commouere: ſed iis auxiliis, quæ intra nos habemus, accitis & adhibitis, quicquid inciderit propulſare.

EPICTETVS.

NVnquam te quicquam perdidiſſe dicito. ſed reddidiſſe. Filiolus obiit? Redditus eſt. Prædium eſt ereptum? An non id quoq; eſt redditum? At improbus eſt qui eripuit? Quid id tua refert, per quem is qui dederat, abs te repetierit? Sed quandiu conceſſerit, tãquam alienum, id curato, vt cauponam viator.

SIMPLICIVS.

De rebus externis vſurpandis, deque rerum quarundam euentu locutus, & vt rebus oblatis tam ſuauibus quam moleſtis vtendum ſit: nunc quemadmodum iis amiſſis affecti eſſe debeamus, docet. Vt autem is qui ſua ſe retur amittere, non doleat, & ereptorem accuſet, fieri nequit. Qui vero aliena reddit, niſi plane ſit iniurius, neque dolet, neque ſuccenſet ſua repetenti. Res externæ porro noſtræ non ſunt, eoque nec in poteſtate noſtra ſitæ: ſed ſola hæc noſtra ſunt, deſiderium, appetitio & declinatio, in quibus bonum & malum noſtrum ſitum eſt. Quæ cum ita ſint, plane perſuaſum atque in promtu habere debemus, res omnes externas nobis eſſe alienas. Erit autem in promtu, ſi non verbotenus duntaxat pro alienis ea habuerimus, ſed nos ad rem ipſam conſuefecerimus. Qui igitur filio mortuo plorat, eoque ſe priuatum queritur: eum apparet ſic affectum eſſe, quaſi eum prius ſuum fuiſſe ſenſiſſet. eaque de cauſa amiſſionem vocat reſtitutionem, eamque moleſte fert: nec obſcurum eſt, talem, ſi poſſet, vlturum eſſe ereptorem. Qui vero ſe alienum reſtituiſſe putat, nec ſeipſum affligit, nec eum accuſat qui repetiit id quod dederat. Obſeruabis autem quid nobis per hæc oſtendat Epictetus: quod non modo cogitatio ſuam affectionem orationi quæ ab ea proficitur imprimat, ſed etiam verbis ex-

Aliena reddimus.

Noſtra retinemus.

Vt ab animi affectionib. ſermo proficiſcitur: ſic affectiones animi ſermone excitantur.

citentur cogitationes, atque afficiantur. Sunt igitur (inquit) res externæ alienæ appellandæ, vt ipſis nominibus admoniti alienas eas iudicemus, iiſque tanquam alienis vtamur, & hoc ipſum ſemper de eis ſentiamus. Et quoniam earum cura & ſtudium, amorem etiam erga illas auget: hæ quoque vt rebus alienis adhibendæ ſunt, curandæ ſunt illæ quidem, non negligendæ: ſed non ita curandæ, quaſi propriæ, quæque eripi nequeant: ſed vt diuerſoriũ viatores, qui & alienum id eſſe norunt, ſeque ſtatim id relicturos cogitant. Dum vero adſunt, commoditatis eius pro virili rationem habent. Præclare autem QVAE DEDERIT inquit, vt in promtu ſit, ab alio eſſe data, eadem erepturo. Quia vero ſunt, qui etiam ereptionis modos ad augendum moleſtiam exaggerent: Quare mihi ſic, aut illo modo eripuit? Cur ſic periit puer, aut vxor? Facile ferrem, ſi febre, non conuulſione deceſſiſſet? Perinde eſt (inquit) iſtud, ac ſi moleſte feras, quod is qui dederat, per hunc illud, non autem per alium eripuerit. Enimuero eum qui ſuo arbitratu dedit, etiam ſuo arbitratu repetere decet. Exempli autem loco protulit Epictetus ea quæ maxima in commiſeratione mouent, liberos, vxorem: cum quibus reliqua comparata, vel a quibuslibet contemnuntur. Sed quod ipſe prius dixit, quodque poſt repetet, a paruis auſpicandum eſt. Furatus eſt aliquis pecuniam: ademit ſeruulum aut ædes, atq; etiam rem familiarem publicauit, ne dicas ea te perdidiſſe, ſed reddidiſſe.

Res externæ ita curandæ nobis, vt viatori diuerſorium.

Quod quis vtẽdum dedit, quouis modo repetendi poteſtatẽ habet.

EPICTETVS.

SI proficere ſtudes, iſtiuſmodi cogitationes miſſas facito: ſi mea neglexero, non erit vnde viuam. Niſi puerum caſtigaro, malus erit. Præſtat enim perire fame, timoris ac moleſtiæ expertem: quam copiis omnium rerum circumfluentem, animo viuere perturbato. Et puerum malum eſſe præſtat, quam te infelicem. A paruis igitur auſpicare. Oleum effunditur? villum

vllum ſurripitur? Subiice tibi: Tanti venit tranquillitas, tanti conſtantia: gratis autem nihil acquiritur. Cum vero puerum vocas, fieri poſſe cogita, vt praſto non ſit: &, vt ſit, nihil agat ex animi tui ſententia. Neq; vero ei tam bene ſit, vt tuarum perturbationum habeat ille poteſtatem.

SIMPLICIVS.

Res externas pro alienis curandas eſſe, & vt diuerſorium a prætereuntibus, præcepit. Audit autem dicere quoſdam: Si mea neglexero, non erit vnde viuam. Niſi caſtigaro ſeruum, improbus erit. His reſpondet, primum ſermonis inſtitutum obſeruans, quo bonum & malum noſtrum in rebus quæ in noſtra poteſtate ſitæ ſunt collocatur, non autem in corpore, neque in rebus externis. Pertinet autem ad eos oratio qui adhuc erudiuntur, necdum eo peruenerunt, vt ſimul & ſeipſos & res externas citra noxam curare poſſint. Hoc enim eruditorum eſt qui in tuto collocati, brutam ſui partem rationi obedientem præbuerunt: neque iam verentur, ne forte foras prominentes, a brutis appetitionibus ad res externas pertrahantur, earumque confuſionem & perturbationem admittant. Hi enim cum intra ſeſe maneant, res etiam externas ſuo ordine moderantur. In quibus autem appetitus adhuc feruet, iis periculum eſt, ſi ad externa conuertantur. Nam brutæ appetitiones illis cognatæ ſunt, nec dum moderatæ aut rationi ſubiectæ, eam detrahũt & demergunt in res externas, nondum ſua gubernacula tenentem. Quid ergo faciendum eſt, ne is qui eruditur, rebus neceſſariis egeat? Dici quidem potuiſſet, eius qui inſtituatur frugalitatem detrimentis rei familiaris ab incuria ortis facile poſſe opponi, cum eum paucis contentum eſſe in primis conueniat. Si vero ne hæc quidẽ ſuppetant, non defore qui & paucis contentum, & ob ſui ipſius curam rei familiaris contemtorem alere velint. Licuiſſet igitur, vt dixi, talibus verbis reſpondere, ac vere,

Auditorum diſcrimina conſideranda.

Rei familiaris detrimentis opponenda frugalitas, & alienum auxilium.

At is talibus rationibus tanquam mollibus, & neruos virtutis incidentibus, eiusque puritatem contaminantibus, ſi omnibus modis externarum rerum acceſſionem & adiumenta deſideret prætermiſſis, ad ſummum ipſius comparationis aſcendit: præſtare fame emori doloris & timoris expertem, ſuamque perfectionem conſecutum, quam animo perturbato copiis omnium rerum circumfluere.

Naturæ cõuenienter viuenti magnæ opes inutiles.

Quæ enim copiæ rerum externarum vtilitas ei eſt, qui naturæ congruenter viuit, cum potius illis lædatur? Quis vſus eſt ſumtuoſarum & variarum epularum, ei qui per valetudinem citra noxam illis frui nequit? Illud etiam præſtat, corrumpi puerum, quam te fieri infelicem. Nam ſi fieri poſſet, vt ſimul & te ipſum conſeruares, & puerum curares: nihil eſſet hoc pulcrius.

Noſmetipſos curemus potius quam famulos.

Sin id fieri nequit, duabus de cauſis, tum quod ipſe ineruditus alium erudire nequit, tum quod ſine vllo fructu pueri ipſe maxima detrimenta capit: reliquum eſt, vt illum improbitati ſuæ relinquamus, & noſmetipſos curemus. Sic eum qui eruditur ad ſumma perductum cogit, vt fame perire malit, quam ob externarum rerum curam manere inerud tus. Eſt igitur & pueri improbitas negligenda potius, quam mihi calamitas accipienda.

Zobanus: Ab imis quo bene ſumma petas, noueris eſſe viã.

In ipſa vero comparatione monet, a paruis incipiendum Nam & ipſius rei naturam, & tironis vires acute conſiderat. Moderata enim, & accommodata viribus exercitatio, vt tuta, ita etiam efficax eſt. Si quis autem moderata tanquam peruulgata aſpernatus, in effuſione olei & vini furto exerceri ſe noluerit, ac ſubito ad immoderata perruperit: is neq; hæc tenere poterit, vt qui præter ſcalas ad ea aſcenderit, neque per illa plus proficere quæ contemſerit. Finge aliquem in paruis non exercitatũ imitari Cratetẽ, & ſuam rem vniuerſam ſubito abiicere: fieri ne poteſt quin eum facti pœniteat, neue priorem opulentiam perpetuo requirat?

Rara exempla pericu loſa.

Etſi enim Crates, Diogenes, Zeno, aut quiuis alius ſubito ſummã frugali-

frugalitatem arripuit, vitamque naturæ conſentaneam: rarum tamen hoc eſt,& non tutum, cum eo quod raro fit, aliquem qui non & ipſe rarus quiſpiam, ſed vnus homo de multis fuerit, comparare. Cum autem dixerit,quemadmodum initio a paruis facto exercendi ſimus, ad contemtum imminutæ poſſeſſionis & pecuniæ, quo magis proficiamus: ſubiungit, quomodo in famulis etiam, a paruis auſpicati, exercendi ſimus, ad contemnendam & negligendam eorum noſtri incuriam & contumaciam. Ea enim eſt animo noſtro afferenda opinio: puerum vocatum aut non præſto fore: aut vt præſto ſit,imperata non facturum,eſtque ſic informandus animus, ne tam bene cum illo agatur, vt illius cauſa perturbari me velim. Nam quæ ſubita & improuiſa tironibus honeſtæ diſciplinæ obiiciuntur: ea vehementer illos perturbant, & velut de gradu deiectos eo redigunt, vt inſtituti ſui obliuiſcantur. Præmeditatio vero ſobrios & memores facit, atque ipſa aſſuetudine ad ea præparat quæ viſis & ſpei aſpera ſunt. Quantum autem interſit præparatum aut imparatum aliquid excipere: cuiuis eſt perſpicuum. Neq; enim res acerbæ tantum, ſed & iucundæ præter ſpem oblatæ, animos perturbare ſolent. Nam moleſta quidem ſubito obturant & contrahunt viſionem, vnaq; cum ea & corporis & ſpiritus temperamentum. Iucunda vero ſubito diffundunt & diuellunt, ac diſſipant robur animorum. Hinc fit, vt ſimiles caſus vtraq; horum quantumuis inter ſe contraria ſequantur, vt animorum deliquia, vt rigores & exanimationes,ac ipſa prope mors. Atq; hæc quidem perſpicua ſunt. Cæterum Epictetus in aliarum rerum imminutione monet ſubiiciendum eſſe: Tanti venditur vacuitas a perturbationib. tanti conſtantia & animi tranquillitas, gratis vero nihil acquiritur. In ſeruis autem, ſi quis vocet famulum,inprimis eſſe cogitandum,omnino fore,vt aut præſto non ſit,aut vt præſto ſit,imperata non facturum. Præclarum igitur fuerit,vtrunque præceptum

Abſit vt ob viliſſimos homunciones perturbemur.

Præuiſa tela minus feriunt.

Et præparatio diligens, & vilium rerum cum animi tranquillitate comparatio, coniungẽda.

vtrobique coniungere, & ad eandem rem accommodare. Nam & rei familiaris diminutio ante ſibi velut ob oculos ponenda,& animo concipienda eſt, & ſeruus ſiue vocatus non audiat, ſiue quod iuſſus fuerit non faciat,ſubiiciendum: tanti venditur vacuitas ab angoribus, & animi tranquillitas & conſtantia, gratuito vero nihil contingit. Ipſe autem fortaſſis in effuſione olei,aut vini furto,vt rebus vilioribus præparatione nihil opus eſſe cenſuit,ſed ſatis eſſe ea verba, vbi tale quid acciderit ſubiungere. In rebus etiam minorib. comparatio hæc ſatis habet virium ad mouendos animos: ſiquidem vilium rerum olei & vini iactura eo quemuis adducere poteſt,vt eas cum vacuitate a perturbationibus,& animi tranquillitate & cõſtantia permutet,nec ad tempus duntaxat, ſed conſtanter & perpetuo, ſi quis in hac quaſi mercatura ſolertem nauarit operam.Quis enim,vt Homericus Diomedes,aureis ęrea non permutet? Quis vero maxima animi bona,rerũ externarum iactura non redimat? Etſi aliquando ipſa etiam iactura vitari poteſt: & ipſa præparatio ſatis eſt,vt iacturam illam tua nihil intereſſe putes.

EPICTETVS.

SI proficere vis: ne recuſa, quo minus ob rerum externarum neglectum,amens & fatuus habearis.

SIMPLICIVS.

In honeſto propoſito nõ reformidandæ cauillationes imperitorum.

Multi rebus externis ſtudemus, non modo prouentus ergo rerum neceſſariarum, ſed & ob vitandam apud alios ignauiæ & amentiæ opinionem. Vt igitur iſtam quoque viſionem reprimat, tironem monet proficiendi cupidum, ne propter eam rebus externis ſe dedat, internis neglectis. Nam quæ iſta ratio eſt, permanere amentem, ne ab amentibus amens iudiceris? Ac ipſa illa aſſuefactio,ne amentium in degenda vita iudicium ſequi velis, eosque nihil cures, vtcunque de te ſentiant, ſed in rectam

rationem intuens, & iudicium eorum qui rationi conuenienter viuunt, ſequens res tuas adminiſtres, ad vitam naturæ hominis, qui eſt rationis particeps animal, parandam, plurimum confert.

EPICTETVS.

NE quid ſcire videri velis. Quod ſi quis aliis eſſe videaris: ipſe tibi diffidito. Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qui eſt naturæ conſentaneus, conſeruare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, quin is alterum qui curet, alterum negligat.

SIMPLICIVS.

Oſtentatio doctrinæ & vanæ gloriolæ ſtudium fugiendum.

IN eo vehementer elaborat Epictetus, vt tironis animũ, tempore inſtitutionis præſertim, ad ſeipſum conuertat. Quoniam igitur non rei modo familiaris cura mentẽ ad res externas pertrahit, ſed etiam, & quidem multo magis, vanæ gloriolæ admiratio: politioribus etiam hominibus, & iam aliquo vſque progreſſis obſtrepit: hanc quoque radicitus exſtirpari iubet. Nihil, inquit, ſcire videri velis: non quod ſcientiæ deſiderium impediat, ſed vt oſtentationis reprimat cupiditatem. Hæc enim cum inflat animum, & ad externa trahit, eoque redigit vt ad vulgi opinionem non ſuo iudicio vitam inſtituat: tum ea opinione vulgi contentum ad veram ſcientiam contendere non ſinit. Recte autem non dixit, Nihil videare, ſcire: ſed, Ne videri velis ſcire aliquid, Nam exiſtimatio de nobis, non eſt noſtra, nec in poteſtate noſtra ſita: velle aũt, noſtrum eſt opus. Quoniam igitur ſæpe aliquibus aliquid videmur, etiam inuiti: tum ipſe, Tibi, inquit, diffide. Id enim adiumẽto eſt, ne quis populari ſe cẽſuræ ſubmittat, eaue contentus diſcendo exercendoq; ſe longius nõ progrediatur. Sibi autẽ non multũ placere nec magnifice de ſeſe ſentire, ad eos qui erudiuntur pertinere conſtat. Nam ei qui ſcientiæ cõpos, de ſeipſo tuto &

vere iudicare poteſt, non opus eſt ſibi ipſi diffidere. Opinio porro in animis exſiſtit, non ſcientiæ tantum, ſed & modeſtiæ, aut iuſtitiæ, aut fortitudinis, aut prudentiæ, aut cuiuſcunque virtutis aut ciuilis facultatis, aut dignitatis humana conditione ſuperioris. Hæc, & id genus alia omnia, minuta particula Aliquis, complexus eſt, cum diceret: Ac tametſi aliquis aliquibus videbere. Mox communem concluſionem ſubiicit tam his quæ nunc, quam iis quæ antea dicta ſunt, de rerum internarum cura, non eſſe facile tironi & voluntatem naturæ conſentaneã tueri, & res externas appetere, ſiue pecuniam, ſiue gloriam. Voluntatis enim gubernatio, naturæ conſentanea, complectitur earum rerum, quarum in nobis ſita eſt poteſtas, ſtudium: & earum quæ noſtri iuris non ſunt, contemtionem. Contentio vero de rebus externis contrariũ conſectatur. Quare in vtroq; elaborare tironi difficile eſt. Caute autem non dixit, non poſſe fieri, ſed non eſſe facile, ob rara ingenia & raros motus excellentium ingeniorum. Sed neceſſe eſt, inquit, vnum vtrum recte adminiſtrare volueris, prorſus negligere alterum.

EPICTETVS.

Si in id ſtudes, vt liberi tui, vxor, amici, perpetuo viuant & floreant: ſtultus es. Nam quæ in tua poteſtate non ſunt, ea in poteſtate tua eſſe vis, & aliena eſſe tua. Sic etiam, ſi puerum peccare non vis, ſtultus es. Id enim poſtulas, vt vitium non ſit vitium: ſed quiddam aliud. At ſi eo quod appetis, fruſtrari non vis, hoc quidem potes.

SIMPLICIVS.

Expetenda & ſtudio digna.

Studio digna ſunt, quæ & rite confici poſſunt (nam qui in rebus irritis elaborat, deſipit) & quæ decent illum qui id ſtudium ſuſcipit. Aliena enim curare, ſuperuacaneum eſt. Præterea ſtudio dignum eſt, ſi res propoſitæ habeãt aliquod operæ pretium,

firmitatem

firmitatem & conſtantiam. Quis enim cordatus homo in rebus vilibus, vacillantibus & ſtudio indignis, ſuum ſtudium conſumat. Tironem igitur a ſtudio rerum externarum auocaturus, diuiſione rerum noſtri & alieni arbitrii initio propoſita: externa quæ ſint, aliena etiam eſſe declarat. Neque enim penes nos ſunt aliena, vt demonſtratum eſt. Qui igitur liberos, qui vxorem & amicos viuere vult, aliquid vult & expetit eorum quæ in noſtra poteſtate ſita non ſunt: eaque de cauſa noſtri arbitrii non eſt, eo potiri. Quarum enim rerum poteſtas noſtra non eſt, ea plane conſequi non poſſumus: ſed eorum eſt illa dare, quorum eſt poteſtas. Præterea res externæ ſuapte natura ſunt viles, caducæ, infirmæ, incertæ. Mortalia enim, inſtante fato, mori neceſſe eſt. Item, qui poſtulat vt famulus ſeipſo interdum ſit melior (id quod nobis ſæpe accidit, qui peccata ſeruulorum ægre ferimus) ſtultus eſt, cum ea deſideret, quæ fieri nequeunt. Nec enim fieri poteſt, quin animus brutam ſui partem in degenda vita ſequens (ſiquidem animi vitiū eſt, perperam agere) vitioſe agat. Neceſſe igitur eſt earum rerum ſtudioſum, quæ nec fieri poſſunt, & alienæ caducæq; ſunt, & facile amittuntur, fruſtrari iis, fruſtratumq; dolere & plorare. Si ergo fruſtrari nolumus: in rebus quæ noſtri ſunt arbitrii, elaborandum erit. Noſtri autem arbitrii eſt, ea expetere, quæ ſecundum naturam nobis conueniunt. In eo igitur, & non in rebus externis ſtudium noſtrum conſumamus.

Heri poſtulant. vt ſerui ſint ipſis meliores.

EPICTETVS.

Cuiuſq; dominus is eſt, qui ea quæ ille vult, aut non vult, poteſtatem habet vel conſeruandi, vel eripiendi. Quiſquis igitur liber eſſe volet, neque cupiat quicquam, neq; auerſetur, eorum quæ penes alios ſunt. Sin minus, ſeruire neceſſe erit.

SIMPLICIVS.

Et hoc rerum externarum criminationem conti-

Duram ſeruitutem ſeruiũt, qui res externas deſiderant.

net, & animorum ad eas propenſionis, ob quam non modo fruſtrati iis quæ appetimus, & oppreſſi iis quæ declinamus, dolemus & ploramus: ſed etiam ſeruire, nec vni ſolum, ſed multis, interdum etiam acerbis dominis cogimur. Cuiuſque enim, inquit, herus & dominus eſt is, qui poteſtatem habet, ea quæ ille vult, & deſiderat, aut conferendi, aut auferendi. Nam iis qui noſtra deſideria explere poſſunt, nos ſummittimus, paremus, & ſeruilẽ in modum miniſtramus, vt nobis morem gerant. Et iis qui ea quæ habemus, eripere poſſunt, cum timore adulamur: tremimus, & demulcemus eum vt dominum, qui ea quæ nos declinamus nobis inferre poteſt, ne inferat: & qui eripere poteſt, ne eripiat. Conſtat autẽ & externa & nobis aliena eſſe ea, quorum alii poteſtatem habent vel conferendi, vel auferendi. Noſtrarum enim rerũ nos domini ſumus, & in noſtra poteſtate illæ ſunt. Quod ſi bonum eſt libertas: ſi liberi non autem ſerui eſſe volumus: nec appetamus quicquam quod penes alios eſt, eademque non declinemus. Alioqui multifariam ſeruire neceſſe erit, vt res deſideratas & conſequamur & retineamus: vt declinemus res fugiendas, nec in eas incidamus. Vide autem, vt quauis in re binos dominos habeamus: alterũ intus, alterum foris. Brutus enim appetitus ratione commota, hoc eſt, nobis ipſis, quorum natura pendet a ratione, & capta, iam vna cum illa ſeruit externo domino: vt non modo ſerui, ſed ſeruorum ſerui ſimus. Ac alii quidem ſerui ſaltem in ſomnis ab heris ſuis diſcedunt, & aliquid vacationis ab eis impetrant. Nos vero etiam in ſomnis petulantibus, iniuriis, & monſtroſis edictis immitium iſtorum dominorum paremus: nec, vbi iugum eorum ſubierimus, vllam vacationem habemus: ſed alias factis, alias verbis, alias imaginibus & viſis ab eis exagitamur. & (quod peius eſt:) cordatiores ſerui abſurda herorum mandata multi exequuntur: nos vero & lætamur, & rationes comminiſcimur, quibus ea vel conſequamur, vel decli-

Bini domini, alter internus, alter externus.

nemus

nemus quæ illi imperant, nnnquam ſine damno & detrimento.

EPICTETVS.

MEmento ſic in vita eſſe verſandum, tanquam in conuiuio Si quid circumferēdo ad te peruenerit, porrecta manu partem modeſte capito. Prateriit? Ne detine. Nondum adeſt? Ne longe appetitū extendito, ſed exſpecta dum ad te perlatum fuerit. Sic erga liberos, ſic erga coniugē, ſic erga magiſtratus, ſic erga diuitias ſi affectus fueris, aliquando dignus eris conuiuio deorū. At vero ſi oblata etiam non acceperis, ſed deſpexeris: non conuiua deorum modo, ſed & Imperii conſors eris. Sic enim cū facerent Diogenes, Heraclitus, & ſimiles, merito diuini, vt erant, ita & dicebantur.

SIMPLICIVS.

Tironum ad res externas propenſione multifariam refrenata: ne prorſus ab eis dehortari videatur, quænam ex eis, & quomodo percipiēdæ ſint, docet. Supra dixit, neceſſariis aut alioqui vitæ vtilibus rebus obiter eſſe vtendum, ad nauem animo ſemper intento. Nunc vero monet, quæ ex his dentur, modeſte eſſe accipienda: vt vxorem, liberos, principatum, diuitias, & id genus alia, ſed appetitum ad ea non extendendum eſſe. Sed ſi data auferantur (hoc enim verbum præterire ſignificat opinor) non eſſe retinenda vi: ſed eorum ereptionem ægre non ferendam. Sin nondum adſunt, ne appete eas, neque totus in deſideriis & viſis iſtis eſto, & tui ipſius & profectus tui oblitus. Atque etiam ſi data fuerint, ne lætabundus & auidus in illa totus incumbas: ſed ſobrie, modeſte, & ſummis (quod aiunt) digitis eas attingito, vt iis & imperare, & vt oportet frui queas, ſupra eas eminens, & non demerſus in iis. Conuentum autem hunc eorum qui eodem in loco a Deo tanquam conuiuatore congregantur, conuiuio comparat, in quo quiſque ſibi attributis epulis, congruenter appetitionibus ſuis fruatur, alius modeſte, & pro natura ſua, & ex ſententia conuiuatoris: *Vita conuiuio ſimilis.*

alius inepte & petulanter, tam ſibi inutiliter, quam contra voluntatem conuiuatoris. Quod ſi quid, inquit, eorum quæ vulgus maximi facit, datum non acceperis, ſed deſpexeris, vt Crates & Diogenes fecerunt, qui rogatus ab Alexandro quid vellet? Recede, inquit, e ſole: nam apricabatur. Itaque miratus Alexander magnitudinem animi eius, optauit, ſi fieri poſſet, vt Diogenis ſimilis euaderet. Sin minus: vt maneret Alexander. Qui igitur, inquit, ea etiam cum dantur, non accipit, ſed aſpernatur, & ad eam vitæ excellentiam contendit, quæ a generatione & ortu ſeiungitur, non compotor modo Deorũ, ſed & collega in imperio euadit. Nam prouidentia Deorum in ortu hominum curando, contubernales ſibi facit eos, qui ex eorum ſententia vitam degunt. Si vero ſeiungantur, & ſuper omnia emineant (Nam quod pro auctoritate imperat ſeiunctum eſt ab eo quod paret) hæc eadem imitatores ſui animos ad imperii ſocietatem vocat. Nam tum in ſublimi verſantes, vniuerſitatem rerũ tanquam ab ea exemti & liberi, vna adminiſtrant. Quare (inquit) ij qui hæc deſpexerunt, Heraclitus & Diogenes, diuini & erant, & iure appellabantur. Diuini .n. ſunt, qui ſecundum id quod in ipſis ſummum & ſeiunctũ eſt a contagio corporis, ætatẽ exigunt. Quod enim ab omni parte ſummum, diuinum eſt. Omnium enim rerum ſummum faſtigium eſt Deus.

Compotores & collega deorum.

EPICTETVS.

CVm eiulantem quempiam videris in luctu, ſiue peregre profecto filio, ſiue rebus amiſſis: caue ne te viſum illud moueat, vt exiſtimes, verſari eum in malis ob externa: ſed ſtatim ipſe tecum diſtinguito, ſitq; in promtu, vt dicas, Iſtum affligit non caſus ille (alium enim non affligit) ſed concepta de eo opinio. Ac oratione quidem tua eius perturbationi ſubſeruire, ne dubita: atque adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cauebis autem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.

SIMPLICIVS.

Sicut in iis rebus externis quæ expetendæ videntur, non præproperum eſſe, nec eas auide arripere oportet, reputantem, cuiuſcunq; ſint modi, bonum noſtrum in iis non eſſe collocatum: ita in iis etiam externis rebus, quæ fugiendæ videntur, conſtantem eſſe decet, quod nec mala noſtra in rebus externis ſita ſint. Cum igitur eiulantem, inquit, aliquem videris, ſiue filio mortuo aut peregre agente, ſiue re aliqua ſua perdita: ne te viſum id impellat, vt eum ob res externas in malis eſſe exiſtimes. Neq; enim in rebus externis mala noſtra ſunt, ſicut ne bona quidem. Cur ergo iſte plorans, tanquam malus ſit is euentus, affligitur? Nec is enim ſua natura talis eſt. Alioqui omnes affligeret eos quibus eueniſſet. Sicut id quod natura calet, omnes eos a quibus attingitur, calefacit. At vero Anaxagoras audito filii ſui obitu, placido ſimul & magno animo: Noram, inquit, me eum genuiſſe mortalem. Quid ergo affligit iſtum? Quod opinatur ſibi aliquid accidiſſe mali, id eſt quod eum affligit. Opinio autem noſtra eſt. Itaque verum malum eum affligit: verum id non in rebus externis poſitum eſt, ſed in iis quarum poteſtas in nobis ſita eſt, vt hoc illoue modo res æſtimemus. Quid ergo? Vir bonus non afficietur eorum dolore, qui affliguntur, & improbata eorum opinione ipſos negliget? Nequaquam. Sed tempori ſeruiendum, & quadantenus aſſentiendum illis, cum oratione dolorem præ ſe ferente: tum, ſi opus ſit, vna gemendo, idq; non ſimulate (nec enim bonum virum decet ſimulatio) ſed illud gemendum eſt, tantam eſſe hominum imbecillitatem, vt iſtiuſmodi res gemitu dignetur. Eſt autem animaduerſione dignum, quatenus iſta progredi affectio debeat, ne eo veniatur, vt ipſe etiam ex animo propter caſum illum ingemiſcas. Neque enim opem ei ferre iam poteris qui lamentatur: cui affectui mederi qui vult, eum vt & aliquatenus ab eo affectu

Anaxagoras.

Aliorum ſtultitia dolenda.

Qui ipſe ægrotat, mederi alteri non poteſt.

retrahat, & aliquo modo eidem ſubſeruiat oportet, ipſum in tuto collocatum. Neq; enim is qui omnino in ſuo ſtatu permanſerit, retrahet eum qui ab flumine abripitur, nec ſi totus cum eo abripiatur. Qui enim rebus humanis plane exemtus eſt, cum immiſericors videatur, nihil valet apud eum qui angitur. Ei vero qui eodem affectu vincitur: ipſi conſolatione eſt opus.

EPICTETVS.

Actorem eſſe fabulæ talis, qualis magiſtro probata fuerit, te memento: ſi breuis, breuis; ſi longa, longa. ſi medicum agere te voluerit: fac eam quoq; perſonam ingenioſe repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebeium. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere, alterius.

SIMPLICIVS.

Prius conuiuio vitam hanc, & externarum rerum vſum comparauit: & qui eas largitur Deum, conuiuatori, qui liberum nobis fecerit oblata vel accipere vel repudiare eaque de cauſa noſtram appetitionem inſtar pædagogi informauit, ac docuit, quemadmodum res externæ tam præſentes, quam præteritæ & futuræ ſint amplectendæ. Nam in conuiuiis ſuo quiſque arbitratu vel abſtinet appoſitis, vel fruitur. Nunc eandem ſcenæ ſimilem facit, & eos qui in ea verſantur vt fabulæ actores, Deum vero vt ædilem & magiſtrum deſcribit: in qua eam perſonam quæ aſſignetur vel accipere vel repudiare, non ſit noſtrum. Omnino enim neceſſe eſt eam accipere, qualia multa ſunt quæ a fato dependent. Etſi enim penes nos eſt, aſpernari diuitias: paupertatem tamen aut morbum vitare, non omnino penes nos eſt. Etſi nobis licet non eſſe dominis aut magiſtratibus: at quo minus ſeruiamus aut pareamus, non eſt noſtri iuris. Quare in his noſtri arbitrii eſt vſus, & bonum aut malum noſtrum quod ad hoc attinet,

Vita quid eſt aliud niſi ſcena? Aut ludere diſce, Curis ſepoſitis, aut cruciare miſer,

attinet, non in accipiendo, aut non accipiendo, vt ante dictum eſt, ſed in appetitu & vſu eſt ſitum: qui noſtri iuris eſt, vt ea vel bene vel male tractemus. Nam bene morbum aut paupertatem ferre, & iis vti quæ vel vltro vel coactus acceperis, in tua poteſtate eſt: vt & in ſcena, vbi ſingulis hiſtrionibus aptam fabulę perſonam imponere, ſiue regis, ſiue ſerui, ſiue inſani, qualis eſt Oreſtis, eius eſt qui fabulam edit, quiq; tam perſonarum quæ in ea ſunt, quam hiſtrionum ingenia perſpecta habet. Sed impoſitam perſonam belle repræſentare deſignati hiſtrionis erit. Quare ſæpe ſeruus, aut mendicus, aut furioſus probatur in fabula: diues autem, aut imperator, aut rex improbatur, cum illi datam perſonam belle exprimunt, hi vero ſuam male, prout vtrique in eo elaborarunt. Sic etiam fit in vita. Quot enim regibus, diuitibus, robuſtis, ſeruus pauper & claudus Epictetus, tam a chorago & magiſtro Deo, quam ab huius vitæ ſpectatoribus eſt prælatus, qui perſonam ſibi impoſitam bene & ex magiſtri ſentẽtia egit, & quod in ipſo fuit, probe adminiſtrauit? in quo bonum & malum hominis ſitum eſt, & id quod a cordatis hominibus vel laudetur, vel vituperetur.

Epictetus, regius hiſtrio.

EPICTETVS.

SI coruus inauſpicatum crocitarit, ne te viſum illud moueat: ſed ipſe tecum diuide ſtatim, & dic: Nihil iſtorũ mihi protenditur, ſed aut corpuſculo meo, aut recula mea, aut exiſtimationi, aut libris, aut vxori. Mihi autem fauſta omnia portenduntur, ſi ego voluero. Quicquid enim iſtorum acciderit, ex eo penes me eſt, fructum vt capiam.

SIMPLICIVS.

Caput hoc, mea quidem opinione, ſi præpoſitum ſuperiori fuiſſet, ſuum locum tenuiſſet, poſt id quod præcedit, cuius initium eſt: Cum eiulantem quempiam videris in luctu. Nam ibi cum dixiſſet,

non affici oportere eorum dolore qui ob externæ alicuius rei iacturam in malo ſibi eſſe videantur: neque aſſentiri, talem in malo eſſe. Siquidem noſtri boni & mali vis ac ſumma in iis ſit, quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt. Nunc, ſiue augurium, ſiue omen, ſiue diuinatio mali aliquid portendere tibi videatur: ne ſic quidem, inquit, aſſentiaris: ſed ſepoſitis corporeis & externis rebus cogites, bonum & malum tuum penes te eſſe. Si igitur ipſe in malo eſſe nolueris, iſta quæ portenduntur mala, non tibi portendentur, ſed aut corpori tuo, aut famæ, aut opibus, aut liberis, aut vxori. Tibi vero proſpera omnia ſignificantur, ſi ipſe vis, quia penes te eſt bonum & malum tuum. Atque adeo fieri poteſt, vt mala quæ videntur in rebus externis, tibi proſint: & tanto magis proſint: quanto maiora videntur, ſi recte ea tractaris. Atqui ſi ea tua mala eſſent, nocerent, non iuuarent. Quoniam igitur ijs & iuuari potes, nec tibi quicquam accidet mali niſi ipſe velis: etiam ea quæ portendi mala videntur, ſi volueris, non tua mala erunt, ſed eorum alicuius quæ extra te & a te ſeiuncta ſunt.

EPICTETVS.

INuictus eſſe potes, ſi in nullum certamen deſcendas, quod vincere tui arbitrii non eſt.

SIMPLICIVS.

Quod dixit, nihil tibi portendi mali, niſi ipſe volueris, vt in tua poteſtate ſit, non eſſe in malo: eius ſubobſcure, vt opinor, his verbis cauſam & rationẽ affert. Nam penes te eſt, nunquam cum externis rebus congredi & certare, ſiue appetendo ſiue declinando: in quibus aliquando vinci neceſſe eſt, aut fruſtratum rebus deſideratis, aut circumuentum declinatis: penes te eſt in ijs ſolis verſari, quibus ne vnquam fruſtrere ſiue appetendo ſiue declinando, tui eſt arbitrii. Id vero non aliud eſt, quam ſi dixiſ-

ſet: vt nunquam ſuccumbas, ſed perpetuo ſis inuictus, penes te eſſe. Quod ſi hoc, illud etiam penes te eſt dubio procul, ne vnquam ſis in malo. Nam qui in malo eſt, a malo vincitur. Sin penes te eſt ne vnquam in malum incidas: illud etiam penes te erit, ne quid vnquam tibi mali portendatur. Recte igitur dictum, Nihil tibi portendi mali niſi ipſe velis: hoc eſt, niſi in certamen deſcendas, cuius victoria penes te non ſit: hoc eſt, niſi in rebus externis bonum tuum & malum tuum collocaris.

EPICTETVS.

SI quem igitur eximiis honoribus affectum, aut ampla poteſtate præditum, aut alioqui florentem videris: vide ne quando beatum illum prædices, viſorum impetum ſecutus. Nam ſi in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis vis tranquillitatis conſtiterit, nec inuidia nec æmulatio locum habebit: tuq; ipſe non Imperator, non Senator, non Conſul eſſe voles, ſed liber. Ad eam autem rem via vnica eſt, eorum quæ in poteſtate noſtra non ſunt contemtio.

SIMPLICIVS.

Cum inuictum eſſe dixiſſet eum qui nullum de rebus alienis certamen ſuſciperet, exempla vero eorum quibus hæ proſpere eueniſſe videntur, & æmulatio aduerſus eos & inuidia vel in primis eo attrahunt: compendio demonſtrat, eorum neminem qui bonum humanum quærunt, vnquam inuidere aut æmulari. Nam ſi bonum humanum in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis ſitum eſt: qui vero populari honore, potentia, gloria præcellunt, nihil eorum habent, quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt: huiuſmodi homines, ne bonum quidem habere homini conueniens conſtat. Quid ergo loci aduerſus iſtos habeat inuidia, aut æmulatio? Nam & inuidia dolor eſt, ob alienum bonum ortus: & æmulatio feruor quidam voluntatis exæquandi ſe cum eo *Inuidia. Æmulatio.*

quod bonum habetur. Naſcuntur autem hæ perturbationes ex eo, quod quiuis homo ipſius naturæ impulſu honoris eſt appetens, nec paribus de dignitate vult concedere. Itaque ſi qui ſunt infirmioribus ingeniis, qui ipſi nihil proficere poſſunt, proximum quenque deprimendo æquare illum aut etiam ſuperare contendunt, & ſucceſſibus aliorum dolent, quæ eſt inuidia. Nam ad eum qui cum bene agitur, vel agi videtur, inuidia velut arrepit, in primis vel genere, vel ſtudio, vel fortuna parem. Nemo enim vel prorſus eminenti vel omnino inferiori inuidet, neque cum talibus certat quiſpiam. In quibus vero aliquid animi & neruorum eſt, hi inflammati auiditate feruntur, vt illos ſtrenue progrediendo vel æquent, vel ſuperent, cum quibus ſibi certamen inſtituerunt. Quare inuidia ſemper eſt vitioſus affectus: æmulatio vero cum virtutem ſpectat, bona eſt, & cognata boni amoris: cum autem res externas, mala, nec inuidia melior. Si ergo & inuidia & æmulatio opinione boni excitantur, honos vero & potentia & celebritas nominis, quæ vulgo in bonis habentur, bona non ſunt, cum bonum in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis ſit collocatum, conſtat, in iis inuidiam & æmulationem nihil habere loci, ſi quidem veritas ſpectetur. Non decet igitur, eum qui eruditur, inuidendo vel æmulando eos, quibus iſta ad voluntatem fluere videntur, in eis bonum collocare. Libertas enim ei expetenda eſt a ſuis temerariis affectibus, nihil autem rerum externarum. Vna vero, inquit, ad libertatem via ducit, rerum quæ in nobis ſitæ non ſunt, deſpicientia: quæ nos & libertate priuant, & victoria. In his enim & fruſtrari, eſt iis quæ appetimus, & in ea quæ fugimus, incidere. In his verſantur brutorum noſtrorum affectuum appetitus, & tyrannis eorum, quam in nos exercent. Quamobrem rebus externis deſpiciendis, etiam cognatas cum eis appetitiones, veluti ſociis deſtitutas, rationi præbemus obedientes.

Inuidus.

Æmulatores.

Via libertatis.

EPICTETVS.

Memento, non eum qui conuicietur aut verberet, auctorem eſſe contumeliæ: ſed opinionem de eis tanquam contumelioſis conceptam. Cum igitur te quiſpiam iritarit, opinione tua te iritatum eſſe ſcito. Quapropter in primis operam dato, ne viſa tibi aſſenſum extorqueant. Nam ſi ſemel tempus & moram impetraris, facilius ipſe tibi imperabis. Mors & exilium, & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie verſentur: omnium vero maxime mors. Sic nihil vnquam humile cogitabis, nec impenſe cupies quicquam.

SIMPLICIVS.

Rurſus eleuatis iis quæ in rebus externis habentur bona, & via vnica ad libertatem demonſtrata, rerum quæ noſtri arbitrii non ſunt, contemtione: quæ contra hæc afferri poſſunt vel oratione, vel tironum tacita cogitatione, diſſoluit, ipſis eruditionis principiis innitens. Occurritur autem ei hoc modo: Si res externas deſpexerimus, eaque de cauſa viles & inopes permanſerimus multas potentiorum iniurias perferemus, cum & nullis muniti præſidiis ſimus, & eis adulari recuſemus. Nam & conuiciantur & verberant, & variis nos contumeliis afficiunt, & quæ habemus eripiunt, & relegant, interdum deniq; nos occidunt. Ipſe vero ad hæc reſpondet: nihil eſſe in iſtis graue, quod alioqui omnibus grauia viderentur: ſed opinionem quæ ea grauia faciat, eſſe grauem. Quare non iſtos, cum talia faciant, contumelia nos afficere: ſed quæ in nobis ſit opinionē, qua nos affici contumelia putemus, eam eſſe quæ contumelia nos afficiat. Opinionem autem & exiſtimationem de ea, noſtrum opus eſſe. Nos igitur a nobis ipſis affici contumelia. Neque vero grauem rem eſſe, aut indignatione dignam, contumeliam, inde conſtat. Aut enim verum eſt crimen, aut falſum. Si verum: cur moleſte ferimus

Pauper vbiq; tacet.

Crimen ſeu verū ſeu falſum, æquo ferendum animo.

veritatem? cur facere non piget, audire piget? Sin falſum: ille qui mentitur: læditur. Quid igitur agendum? Ne tibi aſſenſionem extorqueat viſum contumeliæ, vt vocifereris, & lamenteris, te in malo eſſe exiſtimans: ſed ſpatium ipſe tibi præbeas rei conſiderandæ, cuiuſnam modi ſit. Nam ſi temporis aliquid & moræ impetraris, repentinum obiectum te non commouebit, ſed ſimul interim tranquillus eris: ſimul ſpatium habebis principia doctrinæ promendi, & diſtinguendi, vtrum ille caſus in noſtra poteſtate ſit, an non? Quod ſi in noſtra poteſtate non eſſe eum inueneris: adiunges, neque bonum neque malum noſtrum eſſe: & penes te eſſe eo pro bono vti, & fructum inde capere, magno animo eum deſpiciendo. Ne autem aſſentiare, plurimum tibi conferet tacendi conſuetudo: ſi quid tale acciderit, donec æſtum animi deferbuiſſe intellexeris, & canem tuum internum latrare deſiiſſe. Fertur enim & Socrates, ſi quando commotus eſſet vehementius, prorſus tacuiſſe. Cum his, mea ſententia, ſtatim reliqua ſunt connectenda, coniunctione ſubintellecta, vt dicas: Mors vero, exilium, cæteraque omnia, quæ in malis habentur, quotidie tibi ſint ob oculos, &c. Cum enim communi ſermone de omnibus externis caſibus, & rebus, vt habentur, formidabilibus diſſeruiſſet, nullam earum neque terribilem, neque contumelioſam, neque noxiam eſſe, ſed opinionem de iis conceptam eſſe, quæ damno aut contumelia nos afficiat: id adiumentum ne viſis aſſentiaris, aduerſus conuicia & verbera ſubiecit, ne iriteris ab eis, aut concidas. Aduerſus exilium autem & mortem, & id genus alia grauiora, aliud remedium excogitauit, ne illa putemus nunquam ad nos peruentura: ſed continenter exſpectemus, vt quæ aliquando eueniant. Nam ſi ratio demonſtrarit, res externas neque bonas eſſe, neque malas, & conſuetudo nobis eam quaſi naturam attulerit, vt aduerſus ea vt vſitata & quotidiana affecti ſimus: nec ijs quæ moleſta habentur, de-

Canis interior.

Silentium Socratis.

Diuerſorum morborum diuerſa remedia.

prime-

primemur: nec ſuauium rerum imagine vltra modum alliciemur.

EPICTETVS.

Sapientiæ ſtudium ſuſcipere cupis? Statim te para, quaſi futurum ſit vt deridearis, vt multi te ſubſannent: vt dicant, te ſubito philoſophum exſtitiſſe: vt rogent, vnde ſupercilium iſtud? Tu autem ſupercilium ne habeto: ea vero quæ optima tibi videbuntur, ſic teneto, quaſi a Deo ſis in ea ſtatione collocatus. Cæterum memento, te, ſi in eodem ſtatu permanſeris, iis tandem admirationi fore, qui te prius deriſerunt. Sin eis ſuccubueris, dupliciter fore deridendum.

SIMPLICIVS.

Tot præceptis omnes homines, quatenus homines ſunt, hortatus, vt rebus externis earumque admiratione, vt alienarum, relicta, in ſemetipſis bonũ & malum quærant, id quod libera voluntate, appetitione ac delectu præditos animantes deceat: iam velut cum iis qui aliquantum profecerint, & philoſophiam ament, loquitur pleraque, & huius deſiderii principium ſtatim præmunit, ea quæ initio talibus euenire ſoleant prædicens, ne de improuiſo obiecta perturbent, & deſtruant inſtitutum. Nam plerique mortales, eos qui a conſueta viuendi ratione recedere volunt, moleſte ferre conſueuerunt: & alias ne peius cum ipſis agi videatur, familiares præſertim derident & ſubſannant: alias, quaſi prę-ter meritum inſoleſcentes, opprobriis petunt, iratique ſimul & inuidentes, alacritatem eorum retundere ſtudent. Itaque multi hoc deriſu, his ſannis, hiſce opprobriis victi, deſertis ordinibus ad priſtinæ vitæ conſuetudinem redierunt. Neque vero vultu & geſtu tantum ridentur, ſubſannantur, conuiciis exagitantur omnes: ſed nonnulli cum ipſi, tum qui eorum inſtitutionis adiutores ſunt, capitis & fortu-

Philoſophi deriſui expoſiti.

narum diſcrimen adeunt, partim a cognatis ex amore, quod exiſtimant eos vitæ inutiles fore: partim ab alienis,qui tum excellentiæ vitæ elegantioris inuident, tum ob ſui ſuæque vitæ contemtum iraſcuntur. Fit autem omnino, vt aliqui philoſophiam & bene viuendi rationem auſpicati, ingenii quadam bonitate & ſingulari felicitate, nondum tamen prorſus ab ea occupati, ſed ſpe quadam & nuda imagine eius excellentiæ præ reliquis vitę generibus imbuti, eo ſeſe efferant, quia nondum eo peruenerunt. Nihil enim æque a philoſophia & recta viuendi ratione alienum eſt,ac elatum ſupercilium,& inanis iſta elatio, diuinum illud de ſeipſo cognoſcendo præceptum non reputans: quod & principium & finis eſt philoſophiæ totius, & omnis recte viuendi rationis. Statim igitur his indigni videntur,qui ſe efferunt. Nec enim ab animi magnitudine iſta oritur elatio,ſed eſt tumor inanis & præter naturam, ad exteriora ſe diffundens, auulſus ab interioribus. Nam ſalubris magnanimitatis ea ratio eſt,quæ corporis. Id enim naturalem affectionem interiorum partium ſequitur, totumque fuſum æquabiliter,perpetuam temperiem & proportionem exteriorum ad interiora conſeruat. Monet igitur philoſophiæ cupidos, vt eum quidem affectum caueant, vt & hominibus inuiſum, & cauſam cur iis penes quos eſt & facile & iure ſtruantur inſidiæ. Sin purus ab eo fueris, ne riſus, ſannas & probra cures: ſed diligenter cogites, quid ſit homo, & quid tali naturæ conueniat: conſtanterque in ſecta vitæ melioris, velut e Deo incitatus, permaneas. Nihil enim maius deorum immortalium munere hominibus datum eſt philoſophia. Atque adeo ipſi deriſores oſtendunt ſe magnifice de philoſophia ſentire: nos autem vt ea indignos deridere, cum dicunt, Iſte nobis ſubito philoſophus eſt reuerſus. Multo autem magis, ſi manſuetis & moderatis moribus inſtitutum noſtrum ad finem vſque tenuerimus,admirabuntur: cum ipſius philoſophiæ pulcritudinem

Elatio animi vanitatis argumentum.

γνῶθι σαυτόν.

Philoſophiæ excellentia.

Riſus in admirationem vertendus.

critudinem & grauitatem in eo perſpexerint, qui pridem contemnebatur. Si vero, inquit, deriſu eorū victus, ab inſtituto receſſeris, & ad prioris vitæ conſuetudinem redieris: conduplicato riſu excipieris. Nam primus ille riſus, te proficiente & deridentium admirationem conſecuto, nihil ad te pertinebat, ſed in eos ipſos retorquebatur. Sin eis ceſſeris: tum & illo riſu dignus eris, qui clauam poſt cothurnum arripere inſtitueris: & vitæ ratione vili & frugi ſuſcepta, ad philoſophiā acceſſeris: & alterum riſum ipſe vltro merito elicueris, deſerta acie in qua collocatus fueras; riſu & ſannis aliiſque nugis hoſtium adeo nequam ab ea depulſus. Merito igitur dupliciter deridebitur, qui & amentium riſu nihil ad ſe attinente, ſi inſtitutum ſuum tenuiſſet, victus fuerit, & iuſtum iam ac prudentem ſui deriſum attraxerit. Hæc magnas vires habent ad iuuandum animum proſus eneruatum, vt pulcerrima quæque conſilia vbique perſequatur. Sociam enim ei honeſtarum quoque rerum gloriam facit, iuſtos neruos addentem rationi; eaque ſe repurgantem, quod honorem non per ſe omnino, & propter honorantes amplectamur, & extrinſecus locemus bonum: ſed quod eo argumēto colligamus, nos habere aliquid boni, & honore digni. Quare non cuiuſuis honor eſt admittendus, ſed prudētum tantummodo, quorum teſtimoniis tuto credi poteſt.

Riſus ob leuitatē conduplicandus.

Gloriæ teſtimonium virtutis.

EPICTETVS.

SI quando acciderit, vt foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua deiectum eſſe ſcito. Quare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis, tibi videre: idq; tibi ſatis eſto.

SIMPLICIVS.

Dixit ea quæ optima videantur ſic tenenda eſſe nobis, quaſi a Deo mandata ſint: &, ſi recta conſilia

perſequamur, fore vt ii nos admirentur, qui antea deriſerunt. Sin ceſſerimus, conduplicatum nos deriſum lucrifacturos. Nunc in genere his ſubiungit, ſi a te ipſo ad externa conuertaris, vt alicui placeas, inſtitutũ philoſophi deſtrui, quod ad eum ipſum & ad Deum ſit conuertendum. Eo, igitur, inquit ſemper contentus eſto, quod ſis philoſophus, hoc eſt, vir bonus. Sin eo non contentus, etiam elucere bonum tuum cupis (nam vera bona & pulcra celari nequeunt) quo magis credere poſſis te eſſe bonum, ſi tua bonitas conſpiciatur: tum quoque, inquit, aciem tuam non in res externas & populum intendito, qui talium rerum iudex eſſe nequit, ſed tibi ipſi te videri eſt ſatis. Cum enim iam philoſopheris (cum eo enim ſermo habetur) ſimul & tuum inſtitutum tenebis, ad te ipſum conuerſus, ſimulq; te ipſum tui ipſius iudicem habebis populo potiorem. Obſeruabis autem diſcrimen eius quod ante illi dictum eſt, qui ei udiri incipit, & huius quod nunc appetenti philoſophiæ dicitur. Ibi enim dicebat, nihil prorſus ſcire videri velis. Quia is vtique populo doctus videri volebat, & illa gloriola attonitus, iudex ſui ipſius idoneus nondum erat. Hic vero, quia paratior eſt auditor ad conuerſionem ad ſemetipſum, conſpicique ſe vult, vt teſtimonium habeat ſuæ bonitatis: ideo re ipſa contentus eſſe iubetur. Sin etiam videri vis, & iam tuus eſſe iudex potes: tibiipſi videre, inquit, atq; id ſatis erit. Quid vero ſi aliam quoque vtilitatem caput hoc affert? Nam mihi quidem videtur admirabilis hic vir, caute loquens, ſi quid dixerit quod perperam accipi queat, ſtatim errorem illum corrigere. Cum igitur prius dixerit: Si in iiſdem perſeueraueris, qui te dudum deridebant, admirabuntur. Sin ab eis victus fueris, conduplicatum riſum lucrifacies: itaque videretur ab externo iudicio ſuſpendere auditorem; hac admonitione a rebus externis eundem reuocat, & ab aliorum opinione foras trahente animum & contaminante, ad ſeipſum reuocat: qui eſt puriſſimus:

Diſcrimen auditorum.

Epictetus cauet, ne ſua dicta perperam accipiantur.

mus: & cum ab omni vanitate ſit alienus, vſum aliquem præbet. Nam cordatis iudicibus videri bonum, firmum certe argumentum eſt bonitatis. Hoc igitur, vt opinor, cum ſpectaret, dixit: Tibi ipſi videre, idque ſatis erit.

EPICTETVS.

ISta cogitationes ne te crucient, fore vt ſine honore viuas, & nullo ſis loco. Nam ſi honore carere malum eſt: nihilo magis per alium in malo eſſe potes, quã in vitio. Nunquid igitur tui muneris eſt, imperio potiri? aut ad conuiuium adhiberi? Nequaquam. Qui igitur ea iam erit ignominia? Qui nullo vſquam loco eris. Quem in iis ſolis aliquem eſſe oportet, quæ penes te ſunt, in quibus vel ſummo loco eſſe potes? At nihil opis amicis feres? Quo pacto iſtud accipis? Non argentum abs te habituri ſunt? nec eos in Romanam ciuitatem adſcribes? Et quis tibi dixit, ea penes nos eſſe, & non aliena munera? Quis vero id alteri præſtet, quo ipſe careat? Parato ergo, aiunt, vt & nos habeamus. Si parare queo, conſeruata verecundia & fide & animi magnitudine, voſq; eius rei viam oſtenderitis, parabo. Sin id poſtulatis, vt bona ego mea perdam, quo vos ea quæ in bonis non ſunt, acquiratis: videte ipſi quam iniqui ſitis, & temerarii. Vtrum vero præoptatis? pecuniamne, an amicum verecundum & ſyncerum? Ad hoc igitur adiumento mihi eſte: non autem poſtulate vt ea faciã per quæ illa ſim amiſſurus. At enim, patria per me nihil affertur adiumenti. Cuiuſmodi quæſo adiumentum? Porticus per te non habitura eſt, non balnea. Iſtuc vero quid eſt? Neq; enim calceos habet per fabrum ferrarium, neq; arma per ſutorem. Satis autem fuerit, ſuo quemq; fungi munere. At ſi quem alium ei ciuem inſtrueres integrum & verecundum: nihilne eam iuuares? imo vero. Proinde ne tu quidem patriæ fueris inutilis. Quem ergo locum, inquis, habebo in vrbe? Quem poteris integritate & verecundia conſeruata. Sin illi profuturus,

hæc abieceris: quis ei fuerit vſus tui, qui impudens & perfidus euaſeris?

SIMPLICIVS.

Philoſophaturi aut inopiã, aut deriſum, aut contemtum ſui timent.

Homines in animi ſui curam intenti, alii aliis rebus diſtrahuntur: eoque fit vt quædam & ſibimetipſis, & iis qui ipſos ad meliora hortantur, opponant. Ac ij quidem qui modo cœperunt erudiri, vt humiles & abiecti adhuc, dicunt: Si mea neglexero, non erit vnde viuam: Ni famulum caſtigaro, euadet improbus. Qui vero iam profecerunt, hæc vt parua deſpiciunt: itaque ſibi fidunt, vt quod ad quoduis munus obeundum ſint idonei, ſe fame non perituros credant. Sed quo pacto fungantur officio, quod & bonum ſit & honorabile arguntur. Nam veriſſimum honorem hi expetunt, & ignominiam fugiunt, & amicis ac patriæ ſuccurrere volunt. Hinc igitur argumenta petunt, quæ nunc ordine omnia & præclare confutat Epictetus. Ac primum commune illud ponit, ab ignominia ſumtum: Si a rebus externis foroque receſſero,

„ *Quod ſolet exornare viros, illuſtribus actis.*

Penes nos eſt, ne inhonorati ſim⁹.

vt Homerus ait: ſine honore viuam, nulloque numero ero. Hoc argumentum hac ratiocinatione ſoluit: Ignominia malum eſt: Malum in nobis ſitum eſt, vt & bonum. Quod vero in nobis ſitum eſt, id nobis nec ab alio, nec per alium accidit. alioqui .n. haud ſitum in nobis eſſe iam diceretur. Ignominia igitur quoties adfuerit, in nobis ſita, & in nobis ipſis ineſt: ſiue nos alii nullo, ſiue aliquo honore dignentur, Non igitur ignominia aliorum eſt pertimeſcenda, ac ne ignominia quidẽ iudicanda: ſiquidem ignominia, ſi malum ſit in nobis erit. Sed iam etiam propoſitiones videamus, quam vere ſint adhibitæ. Ignominia, inquit, malum eſt. Nam ſi bonũ honorabile eſt, in quo conſentimus omnes, ignominioſum & ipſa ignominia malum erit. Nam ſi bonum eſſet, honorabile eſſet, & non ignominioſum. Ad hęc bonum eſt honos, quia bonis omnibus conuenit.

ἀτιμία malum.

uenit. Nam & Deo, & geniis, & bonis hominibus conuenit honos. Qua de cauſa cum bonus ſit, carere honore malum eſſe conſtabit. * Nam ſi contraria vna exſiſtunt, vna etiam tollentur. Contrarium autem eſt honori, carere honore: vt bono malum. Bonum vero noſtrum, qui libera voluntate præditi ſumus, & malum in nobis & noſtra opinione eſſe ſitum, neq; contra voluntatem noſtram vllum vel bonum vel malum nobis accidere: prius vtique demonſtratum eſt, nec repetenda ſunt eadem. Si ergo ignominia in nobis ſita eſt, & in nobis ipſis ineſt, cum adeſt: non honore carebimus, quamuis res externas plane deſpexerimus. Nam ſi in nobis ſitum non eſt, adipiſci magiſtratum, aut in cōſilium adhiberi, aut inuitari ad conuiuium: non conſequi hæc, malum noſtrum haud fuerit. Itaque ne ignominia quidem noſtra, ſiquidem ignominia malum eſt. Sed quid illud ſibi vult? Non potes in malo eſſe per alium, non magis quā in turpitudine. Nam ſententiola hæc duriuſcula eſſe videtur. * Illud autem, non poſſe quenquā in malo eſſe per alium: euidens eſſe videtur. Nam quia bono euidentius eſt honeſtum, *Honeſtum.* corrigit hoc eius occulta copulatione. Vt enim bo- *Bonum.* no honeſtum, quod Græci τὸ καλὸν eo vocant, quod demulcet, delinit, ad ſe vocat, & amorem omnibus conuertendi ſe ad ipſum ingenerat: ſic & turpe malo clarius & euidentius eſt. Turpe autem dicitur, ob prauum vſum voluptatum. Hoc vero conſilio fit, & non per alium. Si quis ergo per alium in turpitudine eſſe nequit, nec in malo magis eſſe poteſt per alium quam in turpitudine, cum ne in malo quidem per alium eſſe conſtat. Siquidem nihil eſt cauſæ, cur magis in malo ſit quā in turpitudine. Malum enim æque in nobis ſitum eſt, atq; turpitudo. Fortaſſis autem euidentior erit oratio, negandi particula tranſpoſita, * vt ſit, magis ſic quam in turpi, & dicit: non poſſe te in malo eſſe per alium, vt ex particula magis, orationis confirmatio ſumatur. Habet autem veri aliquid oratio, ſi cogitemus,

Rhetorū ſententia, honeſtū & turpe opinione, bonum & malum natura conſtat.

Rhetores honeſtum & turpe laudabili & vituperabili definire, & vulgi iudicio ſubiicere. Vtile vero atque inutile, ſiue conducibile & noxium (quod perinde eſt) itemque bonum & malum, non inſtituto aliquo aut hominum iudicio, ſed natura eſſe, affirmare. Quantum igitur ad hanc quidem cauſam attinet, quo turpitudinis iudicium reprehenſoribus * non permittitur, ait: Non fieri poteſt, vt magis in malo per alium ſis, quam in turpitudine. Si ergo fieri nequit, vt propter alium in turpitudine ſis, vt ante dictum eſt: multo minus fieri poteſt, vt in malo ſis per alium, quam in turpitudine ſcilicet. Omnino ergo fieri nequit, vt ſis in malo per alium. Quomodo autem, inquit, nullo vſquam loco eris, ſi Reipub. gubernandæ poteſtate carcas? Num oblitus es, non hunc eſſe locum, in quo bonum & malum humanum ſitum eſt? Sed id ſitum eſſe in appetitione, declinatione, iis denique rebus quæ tibi parent, in quibus tibi quantiuis pretii eſſe licebit, ſi eas naturæ congruenter tractare volueris? Cum igitur & boni locum in te ipſo habeas, & in eo quantiuis pretii eſſe poſſis, cur te nullo vſquam eſſe loco dicis? Eo nimirum, quod hactenus bonum in rebus externis collocas, quas germanus philoſophus contemnere neceſſe habet. At vt ego, etſi tacuero, in me ipſo magni eſſe pretii poſſim: amici tamen, inquit, nihil a me iuuabuntur. Hæc eius eſt oratio, qui aliquantum profecit. Is enim, quod ad ſeſe attinet, ſæpe res externas contemnit: ſed amicis opem ferre cupit, quod id bonum iudicat honeſtumq; eſſe: eaque de cauſa nonnunquam & opes & poteſtatem ciuilem deſiderat, ne ſuis amicis ſit inutilis. Soluit igitur & hoc, argumento ab iis, quæ in noſtra poteſtate ſunt, petito: & comparatione, quod ſit vtilior amicus is qui bona fide colat amicitiam, illo qui pecuniam & potentiam conferat. Ab iis quæ in noſtra poteſtate ſunt: quod pecunia, ciuiles poteſtates, honores, in noſtra poteſtate non ſint. Quæ ſi quis philoſophorum habeat, alacriter elargiatur,

Vel primum dignitatis gradum tenet, qui naturam ducē ſequitur.

Amicos adiuuandi honeſta cupiditas.

ſeque

ſeque accipere potius ea re quam dare beneficium exiſtimet. Sin iis careat: nullam amicitiæ faciat iniuriam. Quis enim alteri det, quod ipſe non habet? Parato igitur, inquiunt amici, vt & nos ea habeamus. Equidem ſi ita parare poſſum, vt & vir bonus permaneam, & vobis fidelis amicus, neque quicquam admittam philoſopho indecorum: parabo, vos viam oſtendite. Ac videtur hic vir concedere, interdum parare opes propter amicos, & adipiſci magiſtratus, ſi iſta ſic parari tenerique poſſint, vt ne quid admittatur ea vita indignum, quæ naturæ inſtituto viro ſapienti conueniat. Sin hoc maxima ex parte fieri nequit, & eum qui hæc conſequi velit, neceſſe eſt inſtitutum proprii ſui boni perdere: illud vtiq; Parato vt & nos habeamus, nihil aliud eſt, niſi petere vt meum bonũ amittam: hoc eſt, animi ratione præditi bonum, quo homo homo eſt. * Alia obiecta ſunt aliarum appetitionum. Ingrati, væcordes hi & iniqui ſunt. Iniqui, vt deſertores amicitiæ. Nam & Pythagoreis auctoribus, amicitia eſt æqualitas: & iniquum eſt, amicum extrema calamitate velle afficere, brutæ tuæ cupiditatis explendæ cauſa. Ingrati & væcordes, qui amico illorum commodis ex animo inſeruienti, talia mandent: nec quantum interſit videant, inter id quod amicus illis obſequens perdit, & id quod ipſi conſequuntur. Nam is quidem boni maximi iacturam facit: ipſi vero non tantum non ſuum bonum, ſed interdum etiam malum adipiſcuntur. Ingratos autem eos amentes fortaſſis appellat, ob id quod ſequitur, quod pecuniam fideli amico & verecundo anteponant. Atque per id euidentius etiam oſtendit talem amicis non fore inutilem, ſed iis qui pecuniam ſuppeditent vtiliorem. Nam ſi ſerui quoque fideles & verecundi, artificioſis & operoſis præſtant, pluriſque fiunt a dominis: quanto magis tales amici pluris erunt cordatis hominibus, quam ii qui nummulos donant? Nam & ad iucundam vitæ conſuetudinem, & ad conſilium dandum, & ad tuendas res ca-

Propter amicos, & diuitias & poteſtatem parare licet.

Iniqui flagitatores.

Fidus amicus pecunioſo præferendus.

riſſimas ac pretioſiſſimas,& in periculis & morbis,& poſt obitū: fideles amicos vtiliores eſſe conſtat,nulla in re a familiaribus & amicis diſcrepantes. Si ergo veri amici ſunt, in eo iuuabunt amicum, vt fidelis & verecundus permaneat,etiam priuati ſui commodi reſpectu: neq; id ab eo poſtulabunt, per quod eo redigatur, vt nec fidelis amicus neque vtilis eſſe poſſit. Atque etiam fieri poteſt, vt per eadem hæc, illud quoque argumentum refutetur: Eorum quæ in te ſita ſunt,dominus es. Quis vero tibi dixit, In te ſitum eſſe,vt patriæ porticus & balnea conſtruas? Quis vero alteri dare id poteſt, quod ipſe non habet? Quod ſi audierit, Parato igitur,vt & patria habeat: priora illa reſpondebit. Verum hæc, vt communia, nobis conſideranda reliquit, magisque propriam & cognatam multa cum euidentia & vehementia reſponſionem aduerſus patriam attulit. Quid ad te,inquit,ſi per te patria porticus & balnea non habebit. Neque enim calceos per fabrum ferrarium habet, ſed per ſutorem: neque arma per ſutorem,ſed per armorum fabrum. Omnis enim reſp. tum ſibiipſi vtiliter & iuſte adminiſtratur, cū quiſque ciuis & incola ſuo intentus operi, aliena non curat: Si & faber ærarius, & quiuis alius opifex curat,vt ſuum opus reipublicæ proſit. At dicat philoſophiæ ſtudioſus: Ego vero qua re vtilis ero reipublicæ? Cui viciſſim egregie reſpondet: Si efficeres vt alium ciuem fidelem & verecundum haberet, nonne vtilius ei aliquid quam faber ærarius præſtares? Maxime igitur eam adiuuabis, cum aliis ad hunc modum inſtituendis, monendo docendoque, tum vita & moribus honeſti & boni ciuis munus obeundo,exemploq; tuo lōge maiores quam reliqui ſunt operibus afferes ad rempublicam vtilitates. Quem igitur,inquis,in republica tenebo locum? Nam cæterorum quiſque ſuo quopiam munere fungitur, alius magiſtratum gerendo,alius propugnando,alius aliquid ad degendam vitam vtile ſuppeditando. Auctor igitur cōmuniter ad hæc reſpondet: Quemcunque

Felix ciuitas, in qua ſuo quiſque munere fungitur, de alieno haud ſolicitus.

Doctrina et exemplo patriam iuuat philoſophus.

cunque locum in ciuitate tenere poteris,conſeruata fide & verecũdia eum teneto. Si vero dum pecunia, balneis, porticibus,eam iuuare ſtudes, fidem & verecundiam amiſeris: fortaſſe ne illis quidem rebus eam iuueris ſemel perfidus & impudens factus. Vtrum vero magis eam ornant? fideles & verecundi ciues? an porticus & balnea? Verum quærendum eſt, quem locum in republica philoſophus tenere debeat? Annon eius potiſſimum, qui homines faciat, & fidelium ac bene moratorum ciuium quaſi opifex quidam ſit? Nec enim aliud eius munus erit, quam & ſeſe & alios ita repurgare, vt vitam naturæ humanæ conuenientem agant, omniumque communis pater erit & pædagogus, & corrector & conſiliarius,ſeque curatorem præbebit omnium,& adiutor erit omnis boni. Congratulabitur iis quibus res ſecundæ ſunt,vicẽ dolebit calamitoſorum, eoſq; conſolabitur. Denique ea faciet, quæ is qui perſuaſum habet, peculiare ſuum munus eſſe, & in republica locum & curationem,qua omnibus hominib. pro virili ſua bene faciat. Sin eum ad vnum aliquod in republica munus ſeorſim deſtinatum videre volueris,in bene conſtitutis ciuitatibus vtique principatus ei deferetur,vt cæteris antecellenti,ea ratione qua ouibus opilio. Erit & ſenator prudens,& imperator,ſi diſciplinæ militaris peritus fuerit,vt & conſilio & animi robore ſuperior cæteris. Nam Socrates quoque in prælio ad Delium commiſſo, fortiſſime pugnauit: & per hoſtile agmen ſe recipientem, vnum eum nemo, vt aiunt, perſequi auſus fuit magnitudine animi eius perterritis omnibus. Quin & Xenophon decem illis Græcorum millibus conſeruatis, * Olympico præconio eſt ornatus. Cæterum ſciendum eſt, malas reſpublicas omnino tum animis eſſe pernitioſas, tum diuinam illuſtrationem repellere,tum honeſta inſtituta conſpurcare, tum exempla recte viuendi abolere. Quapropter ad veræ inſtitutionis initia plane impediunt animos, & ad doctrinæ confirmationem.

Philoſophi locus & animus in republica.

Socratis fortitudo.

Xenophon.

Malæ reipublicæ pernicies.

Si quis tamen in tali republica repertus fuerit animus, ſingulari quodam ſato corroboratus, is durioribus exercitationibus ad maiorem virtutis perfectionem acuetur. Verum igitur illud eſt, omnem fortunam, omnem euentum, ſiue molliorem, ſiue aſperiorem, fructus aliquid atque vtilitatis afferre ei qui prudenti delectu, quod in quaque re ineſt boni, amplectitur.

EPICTETVS.

Eſt tibi prælatus aliquis in conuiuio, aut ſalutatione, aut dandi conſilij officio. Siquidem iſta bona ſunt, gratulari debes illi, cui ea contigerunt. Sin mala, ne doleas te in ea non incidiſſe: ſed memento, cum ea non agas quibus illa parantur, quæ in noſtra poteſtate non ſunt, fieri non poſſe vt eadem tibi tribuantur. Nam qui valebit tantum is, qui fores non frequentat, atq; is qui frequentat? qui non aſſectatur, atq; is qui aſſectatur? qui non laudat, atq; is qui laudat? Iniuſtus igitur eris & inexplebilis, ſi non numerato eo pretio, quo illa veneunt, gratis ea conſequi te poſtules. Age quanti veneunt lactucæ? Ponamus obolo. Si quis igitur obolo numerato lactucas acceperit, tu autem pretio non numerato non acceperis: ne te deteriore conditione eſſe putes eo qui accepit. Vt enim lactucas habet ille, ſic tu obolum non dediſti. Ad eundem quoq; modum & hic ſe res habet. Non inuitatus es ad conuiuium alicuius? Nec dediſti quanti venit conuiuium. Vendit autem id conuiuator laudatione, vendit obſequio. Dato igitur pretium quanti venit, ſi e re tua eſt. Quod ſi nec illa vis præſtare, & hæc accipere: auarus es & vacors. Nihil igitur cœnæ vice habes? Imo habes: non laudaſti quem noluiſti: non toleraſti eius inſolentiam in ingreſſu.

SIMPLICIVS.

Etiam hæc oratio pars eſſe videtur ſuperioris, reliquis argumentis occurrens, quæ ab iis obiiciuntur,

tur qui eodem modo ſunt affecti. Nam qui ad ſeſe conuertitur, & aliis res externas relinquit, culturamque diuitum & potentum deſpicit, ſine honore videtur ætatem degere: cum ei complures & in ſalutatione, & conuiuio, & petendo conſilio præponantur. Ac potuiſſet ille quidem rurſus etiam ſic ab eo quod in noſtra poteſtate ſitum eſt, aut non eſt, argumentum hoc refellere. Nam ſi bona noſtra in nobis ſita ſunt, iſta vero in nobis ſita non ſunt, iſta noſtra bona non erunt. Verum auctor hac diſſoluendi ratione prætermiſſa, tanquam communi & iam tractata, vtitur alia huic loco magis propria, quæ recte vtentibus ſubindicet, quo pacto maiorem etiam ex huiuſmodi rebus fructum capere poſſint. Ait autem ea in quibus alii honeſtioris vitæ ſtudioſis præferantur, aut bona eſſe, aut mala. Sed explendæ cauſa diuiſionis adiiciatur etiam, aut indifferentia. Multa enim talia quoque ſunt. Quod ſi indifferentia, nihilo plus honoris quam ignominię habent. Quare hanc diuiſionis partem aſpernatus eſt Epictetus. Reſtat igitur, aut bona eſſe, aut mala. Si bona ſunt, gaudere (inquit) debes, alium iis eſſe potitum. Hoc enim * tuæ facultatis eſt, quæ bene cupit omnibus, & gratulatur iis qui bonis rebus potiuntur. Vide quęſo quantũ boni in iſta, vt habetur, ignominia deliteſcens, eluceſcat? Hæc.n. proprie eſt ſimilitudo cum Deo, qua iis quæ inferiora, & poſteriora Deo ſunt, nullum maius bonum contingere poteſt. Deus enim facultate potentiſſima præditus, & omnis facultatis auctor, voluntate etiam optima, bona omnia, malum vero nihil eſſe voluit, quatenus fieri poſſet. Cum autem par ſit eius & potentia & voluntas: omnia bona facit, quatenus vnum quodque bonitatem ipſius capere poteſt. Humanus vero animus facultate ſumma eſſe præditus non poteſt, multis etiã Deo poſterioribus potentia inferior. Sed voluntatem accepit a Deo liberam, cuius ea natura eſſet, vt bene cuperet omnibus, modo ipſa id decreuiſſet. Merito igitur iſta ra-

Argumentũ ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν accommodari poteſt ad omnium externarum rerũ deſpicientiam.

Qui omnibus bene cupit, Deo ſimilis.

tione potiſſimum fit Deo ſimilis, cum ex iſta voluntate agit: & quamuis omnia bona reddere vt Deus nequeat, ea tamen bona reddit quæ poteſt: & quantum in ipſo eſt, omnia bona reddit, nō autem quæcunq; vult. Tum enim voluntas vere voluntas eſt, & perfecta voluntas, cum ei facultas omnis eius qui vult, nauat operam. Eorum enim quæ in nobis ſita ſunt, domini ſumus. Cum autem bene velle omnibus, in nobis ſitū ſit: cupit bonus homo omnibus hominibus benefacere, nec eis tantum, ſed & brutis animantibus & ſtirpibus, eiuſque voluntas vſque ad inanima porrigitur. Verum non poteſt, vt vult, bene mereri de omnibus, quod voluntas quidem in nobis ſita eſt, iſta vero facultas non item, cū aliarum plurium cauſarum adiumenta deſideret, earumque præſtantiorum nobis. Quare noſtrum bonum in voluntate eſt, quod idem in nobis quoq; ſitum eſt. Et hoc quidem ita ſe habet. Si vero ea de quibus hic agitur, ſuapte natura mala ſunt: rurſus ne moleſte ferto, ſed gaude potius ea tibi nō accidiſſe. Sic bonus homo ſui deſpectum non interpretabitur, non potiri iſtis: ſed ſeu bona fuerint, eo quod iis alius potitus fuerit, ſeu mala, quod ipſe ijs careat, lætabitur. Ad hunc modum loco ab vtili, ægritudinem iſtam non potiundi ijs quæ dicta ſunt, profligauit. Siue enim ea bona ſunt, maius illi eſſe bonū oſtendit, carere eis, qui Dei ſimilitudinem expetat: ſiue mala, bonum eſſe in ea non incidiſſe. Deinceps a loco facultatis, & mox a iuſto argumentatur. A facultate: Non poſſe fieri, vt a conuiuatore tribuantur eadem non colenti, quæ colentibus ipſum tribuantur. Cultura vero eſt, frequentare fores eius, aſſectari in foro, omnia eius & dicta & facta laudare. Vt igitur tu, qui, vt philoſophus iſta non facias, eadem conſequare, quæ qui faciunt, non modo fieri non poteſt: ſed iniquitatis etiam eſt, & inexplebilis auaritiæ, non dantem ea quibus ille cœnam vendit, velle eam accipere. Iniquum enim eſt, aliena concupiſcere. Deinde te cœnæ illius expertem, non eſſe

Cultura potētis amici.

deteriore

deteriore conditione eo, qui cœnet: euidenter lactucæ docet exemplo. Nam cum ille cœnam habeat, tu habes aliquid cœna præſtantius, libertatem tuam, non laudandi eum quem nolis, non perferendi ea quæ in eius veſtibulo feruntur. Si vero & hæc & cœnam habere vis: & iniquus es, & inſatiabilis, & talis cum ſis minus bonus. Neque enim erit quo ſis in comparatione melior.

EPICTETVS.

NAtura propoſitum ex iis rebus: de quibus nulla inter nos controuerſia eſt, cognoſci poteſt. Exempli gratia: Si vicini puer poculum aut quid aliud confregerit, in promtu illud ſtatim eſt, ita fieri ſolere. Scito igitur, ſi & tuum confractum fuerit, eundẽ eſſe te oportere, qui fueris, cum frangeretur alienum. Sic transfer iſta ad maiora. Filius alterius obiit, aut vxor? nemo eſt quin dicat, humanum id eſſe. Sin ipſi alicui id acciderit: ſtatim, Hei mihi, inquit, o me miſerum. Meminiſſe autem oportebat, vt affecti ſimus, cum tale quippiam de aliis audiuerimus.

SIMPLICIVS.

Communes hominum de rerum natura notiones, in quibus non aliud, ſed idem ſentimus omnes: veluti, Bonum eſſe vtile, & vtile bonum: &, Bonũ ab omnib. appeti: &, Æquale nec ſuperare, nec ſuperari: &, Bis duo eſſe quatuor. hæ igitur notiones, & id genus aliæ recta ratione in nobis cõſtitutæ, longoq; tempore exploratæ, veræ ſunt, & cum rerum natura congruentes. Peculiares vero ſingulorum notiones ſæpe hallucinantur, alias a ſenſu decepto acceptæ, cuiuſmodi eſt, Lunã eiuſdem eſſe cum ſole magnitudinis: alias a bruto appetitu, & ea eſt quę omnem voluptatem eſſe bonum affirmat: alias a ratione non ſatis explorata, cuiuſmodi eſt eorum qui duo rerum omnium principia, animumque corpus eſſe ſtatuunt. hæ igitur & ſimiles de quib. diſſentimus,

Notiones Communes & Peculiares.

non omnino veræ ſunt, ſed interdum eæ quæ ſunt hiſce contrariæ: neque tutum nobis eſt ex his rerum naturam æſtimare, quam auctor, naturæ propoſitum aut voluntatem appellat. Euidens autem illud argumentum eſt, cum leuitatis peculiarium, tum conſtantiæ communium notionum, quod idem homo eundem caſum aliter ſi ipſi acciderit, grauius ſcilicet & imprudentius fert: aliter, ſi alteri eum accidiſſe viderit. tum enim tranquillius eum & verius intuetur, magisque cum cæteris hominibus conſentit, quibus tale nihil accidit, quique non ex affectu, ſed ratione iudicant. Et hoc rei vilis, contracti poculi, exemplo declarat. Nam cum alterius puer poculum confregerit, in promtu nobis eſt, cæteriſque ſine affectu iudicantibus, vt dicamus, Ita fieri ſolere, vt puer aliquando lapſus allidat vitreum poculum, aut vt id delapſum atq; alliſum confringatur. Cum vero noſtrum confractum fuerit, indignamur, quaſi noui aliquid nobis accidiſſet. Atqui tum quoq; cogitandum erat, ita ſolere fieri. Hæc igitur, inquit, transfer etiam ad maiora. Si filius alterius mortuus eſt, aut vxor: nemo eſt quin dicat, humanum eſſe illum caſum, facto iudicio ſecundum communes notiones, naturæq; congruentes. Nam emori hominem, humanum eſſe, naturæque hominis mortalis conueniens. Sed cum ſuus alicui filius moritur, ſtatim auditur, Hei mihi: Me miſerum: ploratus, tragœdiæ: quaſi nobis ſolis contra naturam aliquid accidiſſet. Meminiſſe autem oportebat, quomodo alio plorante affecti ſimus: cogitare nos tum, vt rectum eſt, non re ipſa, quæ naturalis ſit & neceſſario eueniat, illum turbari, ſed ſuo, quem de re conceperit, affectu. Is vero conduplicatus eſt, tum quod præter rationem & ſupra quam decet, rationis particeps animus mortale corpus diligit, quod moriturum eſſe conſentaneum eſt: tum quod ita vitam inſtituit, quaſi perpetua eius conſuetudine frui poſſit. Maxime autem percellit & perturbat, quod inexſpectatum accidit. Nam ſi quidem

Inexſpectati caſus grauiores.

quidem id meditatum & cogitando quaſi familiare factum fuiſſet, non ita perturbaret atque doleret. Cuius rei illud euidens eſt vtique argumentum, quod ii etiam, qui caſum aliquem acerbiſſime ferunt, paulo poſt ob aſſuetudinem, quaſi nihil tale accidiſſet, leniuntur, & tum notiones naturæ conſentaneas promunt: humanum eſſe, mortale mori neceſſe: nobis etiam fatum breui impendere. Iam ſi poſt euentum, ob ſeiunctionis conſuetudinem, eam tam facile ferimus: etiam ante euentum, ſcilicet exſpectatione ſeiunctionis, ob aſſuefactionem, non adeo perturbatis animis excipiemus. Cuius perturbationis illa inprimis cauſa eſt, quod talia non continenter ob oculos habemus, nec illis aſſueſcimus: & quod rebus præſentibus complurium hominum animi conformes fiunt, vt & in rebus ſecundis eandem ſemper fortunam exſpectent, & aliqua moleſtia obiecta, nunquam ea ſe liberatum iri credant. Altera eſt, & ea quidem hac non leuior, nimius & immodicus talium rerum amor. vnde vel cogitatio ſeiunctionis, illis eſt moleſtiſſima. Nemo enim volens rebus moleſtis immoratur. Amor igitur in primis moderandus eſt; vereque iudicandum, qui ſis qui ames: quid ſit quod ames? Rem eſſe alienam, & ipſam conſuetudinem talium quoque rerum afferre ſatietatem. Miſſum igitur faciendum, quicquid ſit immodicum: & verbis abſtinendum, quæ affectionem illam augeant, factiſque multo magis.

EPICTETVS.

QVemadmodum aberrandi cauſa meta non ponitur: ſic nec mali natura in mundo exſiſtit.

SIMPLICIVS.

Diſputatio de natura malorum explicatiſſima eſſe debet.

Diſputatio de natura atque ortu malorum, non bene explicata tum impietatis erga Deum cauſa exſtitit, tum morum honeſtæque diſciplinæ princi-

pia perturbauit: tum multis, iiſque inexplicabilib. dubitationibus inuoluit eos, qui cauſas illius non veras reddiderunt. nam ſiue quis malum a Deo conditum, ſiue principium eſſe dicat, vt duo ſint principia rerum, bonum & malum: multæ magnæque abſurditates ſequuntur. Nam principale iſtud pronuntiatum ſi ſit vnum, & communiter vtriſque inſit, iiſque inter ſe contrariis, quo pacto eis conueniet, ſi ab vna cauſa ad vtrunque pertinente contineatur? Qui deniq; contraria erunt iſta, ni ſub vno communi genere collocentur? Neque enim diuerſa plane contraria ſunt. neque enim quiſquam dixerit, album contrarium eſſe calido aut frigido: ſed quæ vno communi genere comprehenſa, plurimū inter ſeſe differunt, ea contraria ſunt. vt album nigro, quorum commune genus eſt color, nam vtrunque ex æquo color eſt: & calidum frigido, quorum genus eſt eodem modo tactilis qualitas. Quamobrem vt contraria principia ſint, fieri nequit: quia neceſſe eſt ante ea eſſe commune genus, atque etiam quia neceſſe eſt vnum eſſe ante multitudinem: quod vnumquodque multorum, aut vnum eſſe neceſſe eſt ob participationem vnius, aut nihil eſſe prorſus. Præterea neceſſe eſt ante omnem proprietatem eſſe principalem vnitatem, vnde omnis proprietas inter multa diſtributa oriatur. Nam a diuino & principali pulcro pulcra omnia prodeunt, & a prima diuina veritate omnis veritas. Neceſſe igitur eſt multa principia ad vnum referri principium, quod non ex parte principium quoddam ſit, ſicut reliqua ſingula: ſed quod ſit principiorū omnium principium & eximium, omniaq; cætera in ſeſe contrahat, & omnibus a ſeſe principii dignitatem continēter proximeq; impertiat, cum ea qua par eſt remiſſione & diminutione. Ac ita quidem abſurdum eſt, duo, aut omnino plura vno principia prima ſtatuere. Qui autem duo rerum omnium principia, BONVM & MALVM eſſe dicunt: eum quoque Deum quem ipſi bonum appellant, omnium auctorem

Vnum eſſe principium.

Abſurda Manichea opinionis de duobus principiis.

rem

rem negare, neque vt omnipotentem celebrare, nec ſummam & omnem ei potentiam tribuere, atque adeo totius potētiæ vix ſemiſſem, neq; credere eum qui fons bonitatis & lucis dicitur, bonitatem & lucem impertiri omnibus, neceſſe habent. Quæ autem & quanta diuinę maieſtatis probra eorum orationem conſequuntur? Nam & timidum eum inducunt, MALVM ipſius finibus appropinquans metuentem, ne in ipſos quoque penetret: ob eumque timorem iniuſte atque inutiliter, animos, cum nihil ante peccaſſent, vt aiunt, ſui partes & membra obiicientem MALO, vt bonorum reliquias tueatur, inſtar Imperatoris, qui hoſtibus ingruentibus partem ſui exercitus obiiciat, vt reliquum conſeruet. Hic .n. ſenſus eorū eſt, etſi fortaſſe verbis iiſdem non vtuntur. Qui vero, vt ipſi auctores ſunt, animas proiecit, proiiciue iuſſit, aut oblitus eſt, aut nō cogitauit, quę perpetienda eſſent animis MALO traditis: quippe quæ & vrantur, & in ſartagine torreantur, & modis omnibus excrucientur, vt aiunt: idq; cum nihil antea peccarint, & Dei partes ſint. Poſtremo illud addunt, ſi quæ earum impiæ euaſerint (tales autem apud eos ſunt, nō cædibus, non adulteriis, non aliis corruptæ vitæ ſceleribus pollutæ, ſed quæ duorum eſſe principia bonum & malum negent) eas igitur ad bonum nō reuerti amplius, ſed MALO adglutinatas permanere. Itaque & imperfectus ille manet, partibus ſuis amiſſis, iiſdemque auctoribus (neque enim hoc a me dictum eſto) amens & væcors, qui nec quid ſibi expediret, reputare potuerit, neque MALI naturam intelligat. Nam quo pacto BONI quaſi prouinciam intraret MALVM, cum limites eorum ab omni æternitate diſterminati ſeparatiq; fuerint, vt aiunt, & pro ſua natura ſegregati? A quo autem? Caſu nimirum, & fortuito. Sic illis caſus principium vtiq; fuerit, aut ab aliquo vtroq; illorum ſuperiore. * Quo autem pacto illud ſe habebit, quod id apud eos ante mundum factum eſt? Et quod velut in terra partitionem faciunt? Nam

Sortitio prouinciarum Boni & Mali.

Orientales, Occidentales & Septemtrionales partes BONO tribuunt, Meridionales MALO. Nam & quinque MALI conclauia, velut antra quædã comminiſcuntur: ibique arbores fingunt, & animalia terreſtria & aquatica, perpetuo inter ſeſe pugnantia: quę quamuis immortalia dicantur eſſe omnia, tamen ab eorum QVINQVEFORMI deuorentur. Cum autem ab initio loca natura diſtincta fuerint: fieri qui potuit, vt in BONI partem MALVM penetraret? Quomodo & contrarium fieri potuit? Sic enim album, quamuis album maneat, nigrum erit: & lux, cum maneat lux, tenebras admittet. Quæ ſi fieri nequeunt, nonne cum ignauiæ & iniquitatis, tum vero amentiæ fuerit DEVM animam obiicere MALO, & ab eo tempore in hunc vſque diem eſſe occupatum, vt aiunt, cum eam plane reuocare non poſſit vnquam, eo quod nonnullæ animæ, vt ante memini, æuo infinito maneant in MALO? Idque eum præſcire negant: quamuis MALVM dicant præſcire quid ad ſe mittendum ſit, & machinas eius rei cauſa præparare. Quanto autem pulcrius fuiſſet, vt BONVM in ſeipſo MALVM comminui ſineret: quam vt immiſceret ſe malo, quod vincere non poſſet? Nam ortus & interitus MALVM æque atque BONVM expers ſtatuunt. Quin & illud in eis reprehendas, quod æque hæc in MALO atque in BONO ineſſe ſtatuunt, & ortu & interitu & principio & fine carere vtrunque. Quibus rebus quid eſſe queat excellentius? Iam de Mundi conditione quæ dicunt? Eſſe columnas quaſdam, non illas

Quæ cœlos terraq; ferunt immobile pondus:

(neque enim fabuloſe horum quicquam accipi volunt) ſed eiuſmodi, quales eas gregalium ipſorum quidam prodidit, quæ ſolido & impolito lapide conſtent: adduntque duodenas feneſtras, quarum ſingulis horis vna aperiatur. Eæ porro cauſæ quas defectus luminum afferunt, admirabilé quandam & excellentem ſapientiam præ ſe ferunt. Aiunt enim, cum in ortu Mundi colligata mala, ſuis commo-

ὁ Πεντάμορφος.

Manichæorum κοσμοποιία.

ἐκλείψεις.

commotionibus turbas atque tumultus cieant: lumina ſibi vela quædam obducere, vt ab illa perturbatione ſint immunia: nec Solis & Lunæ defectus quicquam eſſe aliud, niſi occultationes ſub illis velis. Quid? Cuius inſolentiæ illud eſt, quod ſola totius cœli duo lumina honorant, & in BONI parte numerant: cætera vero, vt quæ ad MALVM pertineant, contemnunt? Quid quod Lunæ lumen non a Sole eſſe exiſtimant: ſed animas eſſe cenſent, quas illa ab interlunio vſque ad plenilunium a terra attrahens, a plenilunio rurſus vſque ad interlunium ad Solem tranſmittat? Quid multis moror? Nam cum monſtra confingant, quæ ne fabularum quidem nomine digna ſunt, pro fabulis ea haberi, aut per ambages aliud ſignificare nolunt, ſed vera credi volunt, MALVM QVINQVEFORME commenti, quod conſtet ex leone, piſce, aquila, & neſcio quibus aliis duobus, & huius monſtri impetum formidāt. Tantus ineſt in ſermonibus hiſce contemtus numinis atque impietas, & quod mireris, hæc omnia confinxerunt, quaſi religioſa (ſi Diis placet) & Dei reuerentiam præ ſe ferentia. Quem cum auctorem mali dicere nollent: peculiare MALI principium ſtatuerunt pari & dignitate & potentia cum BONO, ac potius eo valētius. Siquidem hactenus in omnibus ſuis conatibus MALVM exſtitiſſe ſuperius apparet, quod quidem vbique amplectatur BONVM, & quiduis moliatur, ne illud amittat: cum BONVM vltro ſeſe cum MALO commiſcuerit, ſeq;ue & timide & iniuſte & amenter (ſi illis credimus) geſſerit. Itaque dum mali cauſam dicere Deum recuſant, ab omni parte malum deſcribunt: &, vt prouerbio dicitur, fumum fugientes in ignem inciderunt. Ideo igitur & impia aduerſus Deum eſt iſta ratio, & naturalis diſciplinæ, quantū in ipſa eſt, principia corrumpit, & voluntatis libertatem reuera tollit. Nam MALI principium & ortus & interitus expers & robuſtum introducit, volentes animos in MALVM impellens, vt iam nō penes nos ſit peccare aut non

Vis Neceſſitatis impellens animos, MALI principiũ euertit.

peccare: quippe cum tanta vis ſit neceſſitatis, vt ne a Deo quidẽ vinci poſſit. Enimuero cogitandũ erat, ſi ab aliquo robuſtiore coactæ animæ cædem fecerint, aut adulterarint aut id gen⁹ aliquid aliud perpetrarint, eas illa malorum quæ dicitur impulſione, & non ſponte delinquere. Nam quæ vi & abinuitis fiunt, & a Deo & a legibus ignoſcuntur, nec iam vllum peccatum relinquitur. Neque enim quiſquã id malum ſtatuet, nos a robuſtioribus cauſis coactos talia deſignare. Quod ſi talium facinorum vt malorum cauſam inquirentes, MALI principium ſtatuerunt: eoque ſtatuto, & quidem vim inferente, malum nullũ relinquitur: ſeſtiue ſuo ipſi (quod aiunt) gladio iugulantur. Nam inde colligitur: ſi MALI principium ſit, nullum omnino eſſe malum. Si vero malum non eſt, ne principium quidem MALI fuerit. Itaque ſi eſt principium MALI, vt aiunt, nec malum erit, nec mali principium. Hoc igitur fundamento tam euidenter labefactato, ſi quis eiuſdem plagæ vitandæ cauſa, Deum ipſum mali auctorem eſſe aſſerere non dubitet, æque atque boni: maiore compendio is quoque & impietatis erga Deum & mendacii reus peragetur. Nam quo modo vera erit oratio, maieſtatis Dei læſæ rea, omnis veri auctoris? Ac primo, quo pacto Deus ſumma & immutabili præditus bonitate, malum a ſemetipſo produceret? Si enim contrarium eſt bono malum, vt aduerſarii exiſtimant: quomodo contrarium a contrario producetur? Præterea, qui aliquid a ſeipſo producit, eique vt ſit cauſa eſt, & cauſam illius habens, & ab ea cauſa ſtans, id producit: ſi cauſam ſpectes, id ipſe eſt, quod id quod producitur, ipſius natura conſiderata. Itaque imprudens iſta ratio, præter euidentem in Deum impietatem, & mali principium, & principem malum, vt & prior illa, Deum conſtituit. Quod ſi neque principium habet malum, neque auctor mali Deus eſt: malum vnde exſtitit? Neque enim fieri poteſt, vt ortum habeat abſque cauſa. An vero in primis quid id ſit quod Malum dicitur, explicandum,

Nec DEVM eſſe mali principium.

Quid ſit Malum.

dum,

dum, ac tum demum quærendum eſt vnde ſit? Qui enim quid quæque res ſit ignorat, ne cauſam quidem illius reperire poteſt. Dicendum igitur eſt, hoc malum, quod ii qui principium mali ſtatuunt, pleroſq; dubitantium de eo ſentire principalem quandam & præcipuam habere ſubſtantiam & naturam, ſicut bonum: & potentiam bono æqualem, ex æquo contrariam, atque idipſum malum eſſentiam habere, quæ ſuapte natura cum eius contrario bono permiſceri nequeat: quæ ratio nigri eſt cum albo, & calidi cum frigido. Enimuero tale malum prorſus non eſt in natura rerum. Nam ſi principalis aliqua eſſet eſſentia, vt exempli gratia, homo & equus: haberet vtique ſuapte natura perfectionem aliquam & formam, qua id eſſet, quod eſſet. Omnis autem forma perfectione ſuæ naturæ conueniente prædita, bona eſt, & non mala. Quapropter boni malum illud & appetens & particeps eſſe, & fructũ ex eo capere, & amare participationem, & omnia facere ne eam perdat, affirmant. Hoc igitur quo pacto, vt omnino malum, cogitari poteſt? Quod vero malum eſt quo mali dicimur, & peccatores, & vt mali plectimur: id vero accidens eſt, & nõ eſt eſſentia. Siquidem & accedit & recedit abſq; ſubiecti interitu, & per ſe non ſubſiſtit. Quid enim erit malũ, niſi alicuius malum fuerit? Itemq; bonum huic oppoſitũ & ipſum eſt accidẽs. Verum bonum id eſt, quod cuiuſq; naturæ conuenit, quoque id ſuam habet perfectionem. Malum vero affectio contra naturam eſt eius, penes quod eſt: qua caret, eo quod eius naturæ conuenit, ipſoq; bono. Nam ſi malum affectio eſſet naturæ conſentanea, & perfectio eius formæ in qua ineſſet: ipſum quoque bonum eſſet, nec iam malum diceretur. Quare non eſt principalis aliqua natura & ſubſtãtia mali, cuiuſmodi eſt boni: ſed eſt acceſſio boni, cuius eſt fruſtratio atque priuatio. Sic enim ſeſe & morbus habet aduerſus ſanitatem, & improbitas animi aduerſus virtutem: & ſicut recte incedere principalis quædam actio eſt animantis,

Mali nulla eſſentia.

Malum peccati eſt accidens.

quam propoſitam habet,& ad quam contendit: titubare vero & claudicare ingrediendo, ex fruſtratione principalis actionis contingit, & eius acceſſio eſt, cum ſit motio præter naturam: ita ſe habet omne malum aduerſus bonum ipſi oppoſitum, neq; poſſunt hæc vel ęque principalia dici,vel paris inter ſeſe momenti, vt album & nigrum. Nam ſi æque vtraque hæc, & non alterum altero magis aut minus naturalem habet perfectionem,ne priuatio quidem eſt alterius alterum. Nam priuatio, aberratio & fruſtratio formæ eſt,vt claudicatio inceſſus. Horum vero vtrunq; ſynceram habet ſuam formam, nec altero minus. Illic autem cum alterum ſecundum naturam ſit, alterum contra naturam eſt, & accedit ad id quod ſecundum naturam eſt id quod eſt contra naturam, videlicet malum ad bonum. Neque enim bonum ad malum.Sicut nemo dixerit, ad aberrationem a ſcopo accedere adeptionem ſcopi, ſicut neque morbo ſanitatem: ſed ad adeptionem,aberrationem,& ad ſanitatem morbum. Nam principalis ſagittarii finis eſt,attingere ſcopum,eaq; de cauſa iaculatur: & naturæ principalis finis eſt ſanitas, quæ ad conſeruationem animantis pertinet.Denique finis eſt,ad quem actio refertur. Accedit autem ad propoſitum adeptionis aberratio, cũ actio ſcopum non attigerit, nec eum conſecuta finem fuerit, ob quem ſuſcepta fuit, ſed illius loco fruſtrationem. Quod vero obiter accedit ad principalem finem, merito acceſſio finis dicetur: non autem principalis finis,ei quod nolenti obiter accedit.

Omnis actio ad bonum aliquod refertur.

Si ergo bonum appetunt omnia, & quicquid agit, adipiſcendi boni cauſa agit, ſiue id vere bonum ſit, ſiue ipſi eſſe videatur, omnis actionis præcipuum eſſe finem boni adeptionem conſtat: malum vero interdum obiter incidere in actionem, cum non verum bonum deſideratur, ſed quod videtur eſſe bonum,& cui coniunctum eſt bonum. Nam aliquis voluptatem & opes appetens, furatur, & in mari graſſatur, principaliter id quod ipſi bonum videtur

appetens,

appetens, & eius adipiſcendi cauſa agens, ſed vna cum illo id malum etiam quod cum eo cõiunctum eſt, accipere cogitur. Nemo enim adulterium ob ipſum adulterium appetit, aut furtũ ob ipſum furtum, aut malũ aliud eo quod malum eſt: quia malum, quatenus malum eſt, non appetitur. Nam ſi principium & cauſa eſſet eorum quæ ab ipſo oriuntur: finis etiam eorum eſſet & eis appetendum ſicut bonum. Si vero ita ſe haberet, bonum eſſet, & non malum. Quod enim expetendum eſt, bonum: & quod bonum, eſt expetendum. Omnia igitur vtilitatem appetunt, ſiue veram, ſiue imaginariam, ſed eam quoque tamen vt veram. Nemo enim volens decipitur, vt mendacium pro veritate amplectatur, & ſimulacrum pro archetypo. Sed præ ſtupore & admiratione apparentis boni, alias non perſpicimus cohærens cum eo malum: alias quamuis perſpexerimus, ipſi nos fallimus, quaſi bonum maius ſit, malum vero cum eo coniunctum minus. Sæpe etiam maius bonum admittimus cum minore malo: ſicut ſectiones & vſtiones toleramus, malo quod eis ineſt maius bonum ſanitatem iudicantes, quæ per eas acquiritur. Bonum vero appeti ab omnibus, vel ex eo conſtat, quod ipſum malum ſi eſſet, & aliquid ageret: id ſuæ vtilitatis cauſa ageret, hoc eſt, boni ſui cauſa, quod idem valet. Proinde qui malum aliquid agere ſtatuunt: quicquid agat, ob adeptionem boni & conſeruationem agere, eiuſque iacturam cauere dicunt. Quod ſi nihil appetit malum, non eſt eius principalis ſubſtantia. Sed quia omnino eſt, & fit eo quo dictum eſt modo: merito acceſſiſſe, & non natura exſtitiſſe dicitur. Verum, Eſto dicat aliquis, & accidens malum, & fruſtratio boni, & acceſſio eius: quamuis tale ſit, quid erit? Cauſa enim hic quæritur, cum omne quod fit, ab aliqua cauſa fiat. Sin minus: vnde aditus qualicunque malo patuit in ea quæ ſunt? cum Deus (Deum autem cum dico, rerum omnium principium dico) ſit bonus? Etſi autem hac de re prius etiam dictum eſt, cum in

Quæ ſit cauſa mali?

diſputatione de libertate voluntatis, tum in explicatione verborum, quibus iubemur ea quæ fiunt ita velle fieri vt fiunt: tamen etiam nunc breuius eam perſtringemus. Deus fons & principium omnis bonitatis, non prima bona tantum produxit, quæ per ſeſe bona ſunt, nec media ſola cum his quæ in bono æternum permanent, ſed extrema etiam, quorum natura fert, vt ab eo quod ſecundum naturam eſt auerti queant, ad id quod malum dicimus. Etenim poſt æterna corpora, quæ ſuam naturam perpetuo tuentur, & in bono infixa ſunt: ea quoque exſtiterunt, quæ oriuntur atque intereunt, & poſt animas bono ſemper infixas, animæ quæ ab eo auertuntur, exſtiterunt, vt ſimul & immenſa bonitas auctoris rerum omnia bona conderet, quæ exſiſtere poſſent: ſimulque vt mundo ſua perfectio conſtaret, nō prima tantum & media habenti, ſed extrema quoque, id quod eſt proprium perfectionis: ſimul vt ne prima & media, cum plane bona eſſenr, extrema & honoris expertia relinquerentur, atque infirma, ſi extrema quæ orirentur atque occiderent, non exſtitiſſent. Talia enim extrema eſſe neceſſe eſt. Adhæc fieri non poterat, cum talia eſſent prima & media, partim & natura & actionibus immutabilia: partim natura quidem immutabilia, ſed loci mutationem ſuis partibus admittētia: exſiſtere etiam extrema ſublunaria, quæ a cœleſtium corporum conuerſione, etiam natura mutarentur & contra naturam ſuam afficerentur. Ob has igitur rationes & his dubio procul multo grauiores, ſublunaria exſtiterunt, & mortalis locus, in quo locū haberet a bono auerſio. Nam & infimum bonum exſiſtere oportebat: & infimi ea natura eſt, vt peruerti poſſit. Proptereaque ſupra locum hunc nullum eſt malum, quod mali natura quæ eſt auerſio ab extremo bono, quod natura ſolet peruerti, ibi eſt, vbi & bonum infimū. Idcirco etiam anima, natura generoſiore & immutabili prædita: cum quidem ſola eſt, nullius eſt mali particeps. Sed cum natura in eo eſſe loco quadam conuę-

Ordo rerum a Deo conditarum:

In loco mortali locum habet auerſio a bono.

conuenientia,& cum huius loci corporibus coniungi poſſit(prouidentia patris & opificis vniuerſitatis factum id eſt, qui tales etiam animas produxit, vt extrema cum primis, inſolubilibus vitalis complexionis vinculis, deuincirentur) eius mali quod hic eſt, ſecundum earum affectionem naturæ contrariam, in morbis & corruptionibus, conuenientem ſibi capere partem videtur, cum id ſcilicet malum non ſit,ac potius bonum, ea quæ ſe inuicem complexa,in alienis locis ærumnas tolerant,diſſolui, ærumnaque liberari, & ſimplicia potius, pugnæque expertia iacere,ſuiſque locis & ſuis totis reſtitui,renouationis ergo. Atque etiam ſi aliud in aliud mutatur,ne in eo quidem quicquā ineſt mali. Fit enim vnum quoq; id, quod ante fuerat. Nam aqua in aerem mutata,rurſus ex aere fit aqua. Illud vero maximum eſt, quod & compoſitorum diſſolutio, & ſimplicium mutua commutatio rebus vniuerſis cōducit ſi modo alterius interitus ortus eſt alterius: eaque cauſa eſt,cur earum rerum quæ oriuntur, circulus nunquam ceſſet. Ad hæc ſæpe videmus & naturam & artem (vt ante diximus) partes propter totum contemnere: naturam,quę fluxiones & abſceſſus e principalibus locis ad extima depellit: artem, quę & ſecat & vrit,& ſæpe reſecat partē,conſeruandi totius cauſa. Quæ igitur corporibus accidunt,in bonis potius quam in malis ſunt habenda:eorumq; cauſa bonorum cauſa eſt, & non malorum. Etenim ſimplicia corpora quæ ſub Luna ſunt, nihil habent mali,cum & ipſa ſint æterna. Quod vero in partib. videntur eſſe mali: in ipſis etiam ſuis partibus, vt dictum eſt, tam ſimplicibus quam compoſitis, plus boni habet quam mali. Quod ſi ad vniuerſum bonum referatur,plane fiet bonum: proptereaq; malum non fuerit corporum contra naturam affectio. Si quis vero contendit,vt ante a me dictum eſt, non vocandum id eſſe bonum, quod ſit aliquid a natura abhorrens: is ne ſtatim appellet malum propter notionem quam de malo habemus indiſtinctā adhuc,

Separationē contrariorū non eſſe malam.

Alterius in alterum mutationem nō eſſe malam.

Pars ob ſalutem totius negligitur.

Quædā etſi per ſeſe non expetēda,nō ideo tamen mala ſunt.

quaſi id bono ſit prorſus contrarium: ſed neceſſe potius eſt, vt per ſe non ſit expetendum: multum tamen conferre ad id, quod per ſeſe eſt expetēdum. Nam ſi ſimpliciter malū eſſet, nihil ad bonum conferret. Neceſſaria porro, etſi per ſeſe non expetenda ſunt: tamen quoniam ad bonum referuntur, bona & ipſa fiunt: ac bona quidem ſunt & ipſa, ſi vt cunque ſunt expetenda. Nam & ſectiones & vſtiones amplectimur, ac mercedem pro iis ſoluimus, & gratias medicis agimus: haud vtique facturi, ſi eas res malas iudicaremus. Verum eſt bonum hoc remiſſius, & ex ſecundaria claſſe boni, vt nō principaliter, ſed ſecundaria quadam ratione ſit bonum. Quamobrem & eius auctor nequaquam mali auctor vllius fuerit, ſed aut boni aut neceſſarii, quod & ipſum eſt ſecundarium quoddam bonum. Nec immerito: quippe quod & ipſum ex eodem fonte bonitatis, ſed cum remiſſione quadam, promanet. Ac ea quæ de malo corporum eiuſque cauſa diximus, in præſentia ſufficiant. Quia vero mala & peccata potiſſimum habentur humani animi errata, etſi de his quoque ſupra dictum eſt, nihil tamen vetat, quo minus etiam nunc naturam & cauſam eorum indagemus. Dicendum igitur, eorum animas qui nobis præſtantiores ſunt, ſemper in ſublimi verſantes, & in bono æternum infixas, nihil vnquam habere mali. Brutarum autem animantium animas, quæ mediæ ſunt humanarum animarum, & earum, quæ in ſtirpibus affixæ radicibus hærent: quatenus formam corporis referant, idem habere malum quod corpora. Quatenus vero appetitum habeant quendam & impetum, quod in eis malum ſit, humanorum animorum malo eſſe ſimile: & ex eo quod de illo dicetur, ipſum quoque cognoſcetur. Humana autem anima in medio collocata earū quæ ſemper in ſublimi manent, cum ob animalis eſſentiæ celſitudinem, tum propter mentis communionem, & earum quæ ſemper humi ſunt, ob brutæ vitæ cum corpore cognationem, quæq; vitale quoddam vinculum

Animarum diſcrimina.

Genii.

Bruta.

Homines.

culum eſt ſuperiorum & inferiorum: propter liberæ voluntatis affectionem, alias his alias illis fit ſimilis. Nā cum in ſublimi manet, omnis mali prorſus eſt expers, infixa bono. Sin aliquando neruiac vires illi defuerint ad beatā illam vitam amplectendam, & arcana illa ſynceraque ſpectacula intuenda, propterea quod eius natura fert, vt aliquando etiam ad inferiora declinet, ſi voluerit: ipſa principium habet cuiuſcunque malitiæ deſcenſum voluntarium in hunc mortalem locum. Quamuis enim naturam ſortita eſt ancipitem, non tamen coacta vel aſcendit vel deſcendit: ſed ita condita eſt, vt vbi ipſa voluerit, & aſcendat & deſcendat Et quis hoc in anima, natura per ſe mobili admiretur: cum & brutæ animantes, quæ amphibia dicuntur, ea quidem natura ſint, vt & in aqua & in terra habitare poſſint: ſed tamen pro naturali ſuo appetitu vtroque ſe conferant coactæ a nemine, ſed cum ipſis lubet? Anima vero deſcendens ob affectionem & habitudinem ſuam ad mortalem hunc locum, & cum mortali corpore coniungenda, & vnum mortale animal cum eo confectura, vitam brutam agit, partim cognitionis, in qua ſunt ſenſus & viſa, partim appetitionis, cuius generis eſt iracundia & cupiditas. Per quas mortale animal & cognitionem haberet ſuæ naturæ congruentem, qua & brutæ pecudes ſunt præditæ: & quod decederet, cibo & potu perpetuo ſuppleret: & procreatione ſui ſimilium æternitati ſui generis conſuleret: & velut armis muniretur, quibus ea quæ nocitura eſſent, propulſaret: quæ mortali animanti non contigiſſent, niſi brutis hiſce facultatibus expletum fuiſſet. Quis enim, præſertim elegantior, tanto tempore edere & excernere vellet, brutæ pecudis inſtar, niſi a bruto appetitu incitaretur? Quis vero tantam agitationem tanto tempore toleraret, niſi inſana iſta cupiditas generiſq; propagatio ſtimularet? Verum ea quæ & iam & ante diximus, ſatis ſunt ad declarandum, boni cauſa, & propter abſolutionem animalis, brutas ap-

[illegible] hu-
ma[illegible]
tan[illegible]
ſcenſu
hæc infe-
ra, eſt cauſa
mali.

Hominis
bruta vita.

petitiones eſſe datas, atque ita nullum apparet malum. At vero rationis particeps animus, natura ſua, corpore brutaque vita præſtantior, & dominatum in hæc ſortitus: cum ſuum aduerſus ea ſtatum tuetur, & ſeiunctus ab eis, & pro inſtrumentis illis vtens, & bonum miniſterii illorum ad ſuum bonum referens: tum omnia bona ſunt, neque vſquam malum vllum exoritur. Sin ſimilitudinis, quam cum Deo habet, oblitus animus, imperii ſceptrum adiecerit, neglecta principatus auctoritate, totusq; ad corpus & brutam eius vitam inclinarit (id quod ei potiſſimum accidit, cum vehementiam & impetum voluptatis brutarumque appetitionum, puritati & ſuauitati rationis anteponit, totamque ſe brutæ parti dedit, vt eam ſe ipſum eſſe opinetur) tum, cum animus contra ſuam naturam abſque ratione agit, & contra ſuam dignitatem principatu & dominatu pollentem, ſeruire ac parere mauult: tum vero malum exſiſtit, quod nec in eo quod per ſe melius eſt, locum habet: neque in deteriore, ſi id ſuo loco maneat. Cæterum cum animus qui eſt præſtantior, corpori deteriori implicatus, vltra modum ſimilitudinem deterioris amplexus fuerit, eamq; ſimilitudinem præſtantioris prætulerit, hoc eſt, cum pecudi & beſtiæ, quam genio aut Deo ſimilis eſſe maluerit: id vero facit non coactus ab vllo, ſed ipſe arbitratu ſuo, ob libertatem ſuæ voluntatis, & poteſtatem. Optio enim in noſtra poteſtate eſt,
1 cum noſter motus ſit internus. Hic tu mihi attende animum, ne ipſe deceptus, te quoq; in errorem, Lector inducam. Nam delectum & voluntatem, internam eſſe animi motionem, & a re nulla externa cogi, perſpicuum eſſe arbitror: prius certe qui-
2 dem & explicatum id eſt, & demonſtratum. Illud item, animum delectu & voluntate ſua nunc præſtantius eligere, nunc deterius præferre præſtantiori: aperte opinor ex eo eſt oſtenſum, quod & Deus & bonæ leges & homines cordati bonas & malas hominum actiones non factis & euentu metiuntur,

Humana hominis vita.

Auerſio mẽtis a Deo, & ſeipſa, cauſa mali.

Epilogus.

tur, ſed conſilio & voluntate: quodque & honorem habent, & pœnas irrogant, & laudant & vituperāt, ſolum conſilium & voluntatem intuentes, quæ noſtri iuris noſtrique arbitrii ſunt. Iis autem quæ à coactis fiunt, quamuis grauiſſima ſint, ignoſcunt: & peccatum non agenti, ſed cogenti tribuunt: quod hic ſua voluntate nolentem coegerit, ille autem contra ſuam voluntatem coactus egerit. Si ergo 3
mali cauſa eſt voluntas, quæ integra eſt animi actio, non autem violenta impulſio: quid aliud mali cauſam dicamus niſi animum, ac ne ipſum quidem tanquam mali? Nihil enim eſt quod malum, quatenus malum eſt, amplectatur: ſed quia id quod boni ſpeciem habet, malum ſimul occultat, id quoque vna capere neceſſe eſt. Eſt & hac de re prius dictum. Perueſtigata igitur mali cauſa, elata voce clamam⁹, nullius mali cauſam eſſe Deū, propterea quod malum facit animus libere atque vltro, non autem Deus. Nam ſi malum animus faceret coactus, fortaſſis aliquis accuſaret Deū, qui eum ſine cauſa cogi permiſiſſet: ac ne malum quidem eſſet quicquam ab inuito factum. Sed qui vltro & conſulto aliquid ſuſceperit, ipſe merito in cauſa eſſe videatur. Nam ſi quis dicat, ne permittere quidem illi debuiſſe Deū, vt malum amplecteretur: duorum alterum dicit: aut, cum eius natura ſit, vt alias bonū, alias malum amplectatur cogendum fuiſſe ne vnquam malum amplecteretur: aut ita fuiſſe condendum, ne eius natura vnquam ferret vt malum amplecteretur. Verum prius illud aperte abſurdum eſt. Fruſtra enim delectus, qui noſtrum opus eſt, fuiſſet factus, ſi illi nunquam licuiſſet in vtramuis agere partem. Imo ne delectus quidem relinqueretur, adiuncta neceſſitate. Pugnant enim inter ſeſe delectus & neceſſitas. Quod autem ad alterum attinet, cogitandum eſt, nullum vnquam eſſe malum optabile aut expetendum. Deinde ſuadere iſta ratio videtur, liberam hanc animi naturam, quæ ſuapte voluntate & abſque coactione, alias verum bonum am-

Correctio.

Libertate voluntatis nihil homini datum a Deo excellentius.

Delectus.

Neceſſitas.

plectitur,alias imaginariū, e natura rerum eſſe tollendam,aut vt non bonum,aut vt magnum malū: neque reputat, quot rebus quæ in e mundo bonæ habētur, & maius & honorabilius bonum ſit libertas voluntatis. Omnibus enim hæc quæ ſub Luna ſunt antecellit, nec quiſquā eſt,qui aut brutum pecus aut ſtirps eſſe mallet quam homo. Cum igitur minora bona Deus ſuppeditaſſet,an non & id quod illis maius eſt,ſuppeditandum erat? Deinde etſi & hoc ſupra dictum eſt (ſublata e rerum natura propenſione animorum in vtramque partem: ornatiſſimas etiam hominū virtutes vna tolli eſt neceſſe, & totam formam humanam. Neque enim iuſtitia & temperantia humana reſtabit,niſi etiam peruerti animus poſſit. Quod ni ita eſſet,angelicus eſſet, aut diuinus,nec iam humanus. Hac itaq; ratione oſtenditur, auerſionem a bono, & quod ſecundum eam malum dicitur,eſſe neceſſariam: quod abſq; iis nec humanæ virtutes, nec ipſa etiam hominis forma in rerum natura exſtitiſſet. Quapropter etiamſi aliquis a Deo productam dixerit auerſionem iſtam a bono, quatenus ad tot bona quæ natura peruerti queunt,conſtituenda neceſſaria eſt: mali auctorem dicere Deum iure non putabitur. Nam & medicum abſceſſus putrefacientem, & corpus vrentem & ſecantem, & partes abſcindentem, nemo auctorem morbi,ſed ſanitatis potius quiſque auctorem dicit, quod ſine his illi homines curari non potuiſſent. Atque etiam diuina VINDICTA, vltrice iuſtitiæ ſuæ parte, quæ & permittit & auget aliquantiſper affectus,eatenus progreditur,quatenus aliter curari non poterant,niſi prius interdum,aut ſæpius etiam inſaniæ appetitioni morem geſſiſſent. Quæ cauſa eſt, cur etiam boni pædagogi non omnibus puerorum cupiditatibus aduerſentur, ſed ſæpe conniueant, interdum etiam obſequantur: quaſi animus ille huiuſmodi affectus non plane poſſit euomere, niſi aliquando iis obſecutus fuerit, & ipſa actione ſaturatus. Neq; vero pædagogum vel diuinam vindictam

Sublata libertate, virtus tollitur.

Auerſionē a bono, quatenus humanam formā conſtituat, non eſſet malum.

Diuina vindicta medico ſimilis.

dictam mali dicimus eſſe cauſam, ſed boni, quod boni cauſa iſta fiant. Etenim quæ ſtudia ad modeſtiam pertinent, modeſta: & quæ ad ſanitatem, ſalubria dicemus. Omnis porro actio fine, cuius cauſa ſuſcepta fuit, informatur atque perficitur. Itaq; Deus ſi neceſſariæ auerſionis a bono aliqua ex parte cauſa eſſet: merito cauſa eſſe mali dici non poſſet. Quomodo autem ipſius neceſſariæ auerſionis a bono ſit auctor, conſiderandum eſt. Neque enim ipſe auerſionem facit (abſit hoc) ſed liberæ voluntati eam facultatem dedit, vt & hoc genus in vniuerſitate rerum locum haberet: & tot bona efficerentur, quæ ſine auerſione iſta effici non poſſent. Proprie autem auctor eſt liberæ iſtius naturæ, cum bona ſit, & multis mundi bonis pretioſior. Cuius actio paſſiua eſt auerſio, volentis, & non coactæ. Bonam autem eſſe liberam iſtam naturam, etſi aliquando etiam peruerti poteſt, conſtare opinor: & qui mali principium ſtatuunt, eo ipſo Deum MALI auctorē ſe negare affirmant. Hi enim cum non modo condi animum a Deo dicant, ſed etiam partem eum aut membrum eſſe Dei iactitent: talem tamen eum eſſe perhibēt, qui malus fieri poſſit, & conſulto malus fiat. Sic enim eos dicere par eſt, qui in nobis ſitum eſſe dicunt, aut vincere malum, aut ab eo vinci, proptereaque & victum pœnis & victorem præmiis affici. Quæ cum dicunt, non expendunt, cum his externam animi ad malum impulſionem cohærere non poſſe. Omnino igitur ſiue conſulto peruerti animum dicunt ſiue externa impulſione: eo vtique malus fit, quia natura eius hoc ferebat. Quod ni ita fuiſſet, non malus euaſiſſet. Proinde neque primum bonum deprauari dicunt, quod id eius natura prorſus reſpuat: neque cætera bona cum illo proxime coniuncta, vt quam matrem vitæ vocant, & opificem, & illius loci ſecula. Quamobrem etiam hi qui animum a Deo talem eſſe conditum perhibent, vt peruerti poſſet: quia talis natura non mala, ſed bona ſit: non dicunt mali cauſam eſſe Deum. Sed hæc

Manichæos ſibi parum conſtare.

ἡ μήτηρ τῆς ζωῆς. ὁ δημιουργός. οἱ ἐκεῖ αἰῶνες.

Verborum Epicteti declaratio. hactenus, de natura & ortu malorum. Reliquum eſt vt Epicteti verba conſideremus, & videamus, quemadmodum is ea quę nos fuſe perſecuti ſumus, compendio perſtrinxerit. Cum enim diſciplina morum in amplectendis bonis & declinãdis malis verſetur, neceſſe fuit oſtendere, naturam mali eſſe mirabilem.

Natura MALI *mirabilis.* Nam aliquo modo & eſt & non eſt, cum acceſſio quædam rei ſit, non ipſa res: eaque de cauſa prorſus fugienda eſt, quod principalem eſſentiam non habet, propterea que a nemine expetitur, nec vllius actionis finis eſt. Nam eius qui domum conſtruit, ſcopus & finis eſt domus, ob quam ædificat: & fabro ianua, propter quam fabricat. Mali autem cauſa nihil geritur. Eſt igitur Epicteti ratiocinatio breuiter huiuſmodi: Malum, aberratio a ſcopo eſt. Quod enim principaliter in mundo fit, ſcopus eſt eius qui facit: & finis, illius adeptio. Quod cum fit, attingit ſcopum is qui facit. Si igitur id quod præcipue ſpectatur, & ſecundum naturam in mundo fit, non eſt aberratio a ſcopo (nam adeptio potius eſt) malum vero eſt aberratio a ſcopo: malum non præcipue ſpectari, conſultoque in mundo fieri conſtat.

Malum eſt aberratio a ſcopo. Malum autem eſſe aberrationem a ſcopo, ex iis quæ de eo diximus, clarum eſt. Nam ſi quis ſibi voluptatem tanquam metam & bonum propoſuit, ſagittas eo collimat, tanquam ad bonum: hoc eſt, ſagitta otius ad eam, animi certe quidẽ impulſione fertur. Qui ſi bono potitus non fuerit, ſed ab eo fruſtratus aberrarit: vtiq; is qui ſcopum nõ attingit, fit malus. Ea porro quæ in mundo præcipue ſpectantur, ſcopũ eſſe eius qui facit, & finem, eorũ adeptionem: ex iis conſtat, quę de ædificatore dixi, & fabro. Id.n. omnẽ quod fit, ſcop⁹ eſt eius qui facit: quem intuens, tanquam ſagittas ita ſuas actiones dirigit, eumque ſibi finem proponit, vt ſcopum attingat. Cum autem „ ſic dixerit, Nec mali natura in mũdo ſit: naturæ nomine id intelligit, quod ſecundum naturam exſiſtit, præcipueque ſpectatur. Quod ſi quis ſic acceperit ratiocinationem hanc, vt minor propoſitio ſit: Quemad-

Quemadmodum ſcopus aberrandi cauſa nō ponatur (hoc enim ſignificat,malum eſſe aberrationem a ſcopo) prætermiſſa maiore, qua negatur, quod in mundo præcipue ſpectatur,eſſe aberrationem a ſcopo (adeptio cum ſit)concluſionem ſubiungat: malum non præcipue ſpectari, neque hanc fieri ſecundum naturam in mundo. Poteſt etiam vt connexū efferri hęc propoſitio,hoc modo: Si ſcopus aberrandi cauſa non ponitur, mali natura in mundo non exſiſtit. Nam ſi exſiſteret,ſcopus eſſet faciētis,quem intuens faceret. Sed ſcopus eſt vt id fugiatur. Fugiendum enim eſt malum. Quare non attingendi,ſed aberrandi cauſa poneretur. Si igitur ſcopus aberrandi ab eo cauſa non ponitur,nec mali natura in mundo exſiſtit.

EPICTETVS.

SI corpus quidem tuum aliquis obuio cuiq; permitteret: indignareris. Tu vero, qui animum tuum cuilibet permittas, vt ſi conuicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat: non erubeſcis?

SIMPLICIVS.

Cōparatio iſta alterius permittentis,cum eo qui ipſe permittit,& corporis cum animo: rem valde illuſtrat. Deterius enim eſt a ſemetipſo lædi,quā ab alio. Nam ſi amicis offenſi magis ſuccenſemus quam aliis, cum ob cogitationem familiaritatis, tum quod præter exſpectationem id nobis accidit: multo abſurdius erit a ſemetipſo lædi. Si corporis læſionem ægre ferimus: multo moleſtius ferendæ erant animi læſiones. Iam,ſi noſtri arbitrii non eſt, an alius aliquis corpus noſtrum cuiuis obuio permittat nec ne,hoc vero in nobis ſitū eſt, an permittamus nec ne cuiuis animum noſtrū, vt, ſi ille conuicium aut contumeliam fecerit, perturbetur & confundatur: vtunq; pudendum eſt,& id ægre ferre quod neque in noſtra poteſtate, neque noſtrum malum eſt: & id malum in nos admittere, quod

vitare ac propulſare licuiſſet. Recte autem verbo ſuccenſendi abſtinuit. Succenſemus enim & indignamur ob ea mala, quæ nobis alii faciunt: eorum vero nos pudet, quæ in alios ipſi admittimus. Magis vero erubeſcendum ſi nos ipſos violamus: eoq; magis, ſi id cauere nobis licuiſſet. Erubeſcit autem is, qui turpitudine ſuorum peccatorum, quæ vltro fecit, agnoſcit. * Quid vero turpius, quam non poſſe propoſitæ illuſtris comparationis huius diſcrimina perſpicere?

EPICTETVS.

QVamobrem cuiuſq; rei anteceſſionibus & conſecutionibus conſideratis, ſic eam aggredere. Alioqui primum alacriter eam ſuſcipies, eorum nullo quæ conſequuntur expenſo: poſt autem, turpitudine aliqua exorta, verecundaberis. Vis Olympia vincere? Et ego medius fidius, præclarum enim habetur. Sed conſidera quid antecedere, quid ſequi ſoleat: atq; ita rem gerendam ſuſcipito. Oportebit te conſeruare ordinem, edere ingratis, abſtinere bellariis, exerceri neceſſario & certo tempore, in æſtu, in frigore: non frigidam bibere, non vinum niſi præfinito. Ad ſummam, tanquam medico, ſic laniſtæ te tradas oportet: deinde in certamen deſcendere. aliquando manum lædere, talum diſtorquere, multum pulueris deglutire, interdum flagris cædi, & vinci poſt hæc omnia. His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe, ſi lubet adhuc. Sin minus, vt pueri reſilies: qui nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: iam tuba canunt, iam tragœdias repræſentant. Tu quoq; ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto autem animo nihil Sed vt ſimius, quicquid ſpectaueris, imitabere, atq; aliud ex alio adamabis. Nec enim ſuſcepta cogitatione quicquam es aggreſſus, aut explorasti prius: ſed temere, appetitus leuitatem ſecutus. Sic aliqui philoſopho ſpectato, & audito aliquo dicente ſic: Quam recte dicit Socrates, enimuero quis ita diſſerere poteſt,

poteſt, vt ille? ipſi etiam philoſophari volunt. Homo, primum conſidera, cuiuſmodi ſit res: deinde natura quoque tua, eamne ferre queat, explora. Quinquercio eſſe vis, aut palæſtrita? brachia tua intuere, femora & lumbos conſidera. nam aliud alio natura pertinet. Putasne te hæc aggreſſum æque poſſe edere, æque bibere, æque faſtidire? Vigilandum eſt, laborandum, a tuis recedendum: a puero contemni, in omnibus deteriore conditione eſſe, in honore, in magiſtratu, in iudicio, in negotio quolibet oportebit. Hæc conſidera: tecumque ſtatue, an his rebus redimere velis animi tranquillitatem, libertatem, conſtantiam? Sin minus, vide ne vt pueri, nunc philoſophus, mox publicanus, poſt orator, deniq; Cæſaris procurator ſias. Iſta non conſentiũt: vnum te oportet hominem, eumq; vel bonum vel malum eſſe? aut exercenda tibi ratio & mens eſt, aut res externæ excolendæ: aut in internis elaborandum, aut in externis: hoc eſt, aut philoſophi tuendus locus, aut hominis plebeii.

EPICTETVS.

Omnia officia in vniuerſum, mutuis affectionibus ſunt metienda. Pater eſt? præcipitur, curam eius agendam, cedendum ei in omnibus: ſi conuicietur, ſi verberet, ferendum eſſe. At pater malus eſt? Nunquid igitur natura cum bono patre coniunctus es? non, ſed cum parte. Tu igitur munus tuum erga ipſum tuere, nec quid ille agat conſidera: ſed quibus rebus agendis, tuum inſtitutum naturæ futurum ſit conſentaneum. Te enim alius non lædet, niſi ipſe velis. Tum autem læſus eris, cum te lædi exiſtimaris. Sic igitur vicini, ſic ciuis, ſic Imperatoris officium inuenies, ſi mutuas affectiones ſpectare conſueueris.

SIMPLICIVS.

Officia ſunt ea quæ fiunt, vt decet & conuenit, & quæ quoque digna ſunt: & hæ eius iuſtitiæ mune-

ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

ra ſunt quæ omnem virtutem continet. Eſt enim iuſtitia, quæ ab aliis virtutibus diſtinguitur.

Eſt & quæ reliquas in ſe complectitur omnes.

Nam iuſtitiæ eſt, ſuum cuique tribuere. Quare & diſciplina morum, & ciuilis facultas in officiis verſatur. Iuſtitia, cum eſt animi gubernatrix, cuique animi parti ſuum officium præſcribit. Iuſtitia ciuitatis moderatrix, & ipſa cuiuis reipublicæ parti id tribuit, quo quæque digna eſt. Cum igitur ſuperioribus præceptis, quæ & ipſa ad officia pertinent, auditorem erudierit: hic ei nunc artem tractandi officii & reperiendi & præſtandi tradit. Quæque alii prolixis voluminibus tractarunt, cuiuſmodi ſunt libri de Officiis, & de interiore pulcritudine, quale opus Nicolaus Damaſcenus edidit: ea hic paucis verſibus ita grauiter & luculente, vt motum animis afferat, perſtrinxit. Officia porro, vt in vniuerſas partes tribuantur, partim ſunt aduerſus homines & ſimiles, partim aduerſus præſtantiores, partim aduerſus deteriores, partim etiam fortaſſis aduerſus noſmetipſos. Et horum quodlibet multa habet diſcrimina: quorum præcipua & ipſe perſequitur, ab officiis erga homines exorſus. Ac præclare initio docet, quomodo reperienda ſint officia: nec eadem tribuenda eſſe patri & filio, ciui & hoſpiti, bene merito & ei qui læſerit, alia denique aliis: pro ratione affectionis & neceſſitudinis, quæ cum quolibet intercedit. Alia ratio eſt aduerſus patrem, qui poſt Deum ortus noſtri & totius naturæ noſtræ eſt auctor & benefactor. Alia erga filium, cuius ipſi cauſa ſumus, & qui noſtri quædam pars eſt. Sed in primis quid ſit σχέσις, quam Latine vel neceſſitudinem, vel affectionem, vel habitum, vel reſpectum, vel relationem (ſi cui forte voces hæ placent) dicere poſſumus, declarandum eſt prius, quam eorum varietatem perſequamur. Eſt igitur σχέσις, vt in genere dicamus, ordo quorundam inter ſeſe, ac mutuus reſpectus: isque vel a natura inſtitutus, vel voluntate ſuſceptus, ſimilium aut diſſimilium,

Nicolaus Damaſcenus.

Officiorum diuiſio.

σχέσις quid.

quo

quo illi coniunguntur, hi diſſociantur. Mutua quædam enim inter illos affectio eſt, qua alii alios complectuntur: & quamuis diremti aliique facti fuerint, tamen non prorſus diuelluntur: ſed ita manent, vt alter ſit alterius, & ea quorum eſt affectio, inter ſeſe conferuntur. Eſt autem ordo naturalis ſimiles contrahens, coniunctio fraterna. Quare alterum eorum quæ inuicem affecta ſunt, altero definitur. nam frater fratris eſt frater, & par pari par, & cognatus cognato cognatus, & ciuis ciuitatis ciuis. Eſt item ordo naturalis diſſocians aliena ratione generis. Nā & hic eſt ordo naturalis, & * ſimilitudine conſtat. Quapropter ratione ſimilitudinis inter ſe conferuntur. Nam alienus alieni eſt alienus: ſed ordo hic diſſocians eſt. Nam alienum ſeparat familias, ſicut cognatio coniungit. Verum propter ſimilitudinem ſiue ea conſocians, ſiue diſſocians ſit, officia eadem ſunt in vtroque aduerſus alterum. Naturalis vero ordo diſſimiles coniungens inter ſeſe, eſt patris & filii. eſt enim coniunctio naturalis, ſed diſſimilium: quia non alter per alterum definitur, vt fit in fratribus. Ibi enim dicebamus, frater fratris eſt frater: hic vero, pater filii eſt pater, & filius patris filius. Eſt igitur hic ordo naturalis diſſimilium coniungens. Sed diſſimilitudo ea eſt, quæ eſt inter cauſam, & id quod a cauſa proficiſcitur. Eſt & alius ordo naturalis diſſimilium coniungens, vt contrariorum, cuiuſmodi eſt dextrum & ſiniſtrum. Nam hæc cum diſſimilia ſint, neceſſitudinem quidem inter ſe quandam habent, ſed ratione contrarii loci. Eſt & ordo naturalis diſſimilium diſiungens: vt eſt, anno ſuperiore, & hoc anno. eſt enim & hæc affectio temporum diſcernens. Ordo voluntate ſuſceptus & ſimilium coniungens, eſt ratio amicorum: diſſimilium vero diſiungens, ratio inimicorum. Nam & inimicorum idem eſt ordo ſecundum affectionem, voluntatibus diſſimilium. Quare alter per alterum definitur, vt inimicus eſt inimici inimic⁹, ſicut amicus amici. Diſiun-

1. Natura. Fraterna coniunctio.

Alienorum diſſociatio.

Diſſimilium coniunctio.

Contrariorum coniunctio.

Diſſimilium diſiunctio.

2. Voluntate.

Coniunctio amicorum & inimicorum.

gens autem eſt inimicorum ordo, ſicut amicorum coniungens. Eſt & ordo voluntarius diſſimilium coniungens, ratio docentis & diſcentis: vt cauſæ, & eius quod oritur a cauſa. Ratio vero vendentis & ementis, vt contrariorum. Eſt & ordo voluntarius ratione diſſimilitudinis diſiungēs, ratio perſequentis & fugientis. Perſequens enim fugientem perſequitur * coniuncte quidem ratione voluntariæ affectionis diſſimiliter, ſed ſeiungendo coniuncta. Mariti autem & vxoris affectio media quodam modo eſſe videtur inter naturales & voluntarias, vt & vtrarumque particeps, & diſſimilitudine definienda. Nam maritus vxoris eſt maritus, & vxor mariti vxor. Mediam & vicini habent affectionem, cum ſimilitudine definiantur. imperans vero & obediens partim naturale eſt (imperat enim ſemper præſtantius deteriori in vniuerſo:) partim voluntarium cum pactione quadam diuites imperant, pauperes vero obtemperant: partim miſtum, cum publice decretum fuerit, vt imperent prudentiores. Cum igitur (vt paucis complectar) tot ſint affectiones: quacunque harum cum aliquo coniuncti ſimus, ab ipſa affectionis forma officium aduerſus eum & reperiemus & conſeruabimus: ſiue id ille conſeruet, ſiue non, in naturalibus officiis præſertim. Nam voluntariam affectionem etiam alter, bona malaue voluntate dirimere poteſt, amicitiam mala, inimicitias bona. Etenim voluntas eam affectionem conſtituit: naturalem vero non voluntas, ſed natura. Quamobrem ſi amicus noſter ob prauam voluntatem fit inimicus: ſoluit affectionem noſtram, nec iam ei debemus amicitiæ officia, qui amicus eſſe deſtitit, & inimicus eſſe voluit. Verum ſi pater improba voluntate fuerit, patris affectionem non ſoluit voluntas. Ea enim naturalis eſt, & non voluntaria: & talis affectio eſt erga patrem, non vtique erga bonum patrem. Etſi igitur malus fuerit pater, tamen officia quæ patri debentur, ei præſtanda ſunt. Omnibus itaque modis eſt obſeruandus & curandus, vt &

Docentis & diſcentis. *Vendentis & ementis.* *Perſequētis & fugientis.* *Mariti & vxoris.* *Vicinorum inter ſeſe.* *Magiſtratus & populi.* *Naturales affectiones æternæ ſunt: voluntariæ, mutabiles.* *Neceſſitudo paterna.*

vt & vitæ noſtræ poſt Deum auctor, & quod eius cura & caritate muniti huc vſque proceſſimus. Eſt & cura parentibus reddenda, vt quam ab illis mutuam acceperimus, gratis animis atque vberiore menſura: eorumque mandata alacriter exſequenda omnia, iis exceptis quæ animi vitia prouocant. Hæc enim citra eorum offenſam, quantum fieri poteſt recuſanda ſunt, vt quæ patri animorum diſpliceant: cedendumque illis eſt cæteris rebus omnibus, tam externis, quam ipſo corpore. Nam ſi fortuitis dominis, argento numerato & corpora & peculia ſeruorum parent: quanto magis parebunt eadem illis, qui naturales ortus noſtri auctores fuerunt? Quare & verbera patrum æquioribus animis ferenda ſunt filiis, quam ſeruis dominorum: multoque magis conuicium aut contumelia. Itaque veteres Romanorum leges, tum excellentia naturæ conſiderata, tum laboribus quos filiorum cauſa parentes capiunt expenſis, tum eo etiam conſilio, vt liberos omnino patriæ poteſtati ſubiicerent (fretæ ſcilicet naturali parentum erga liberos pietate, & vendendi illos, ſi vellent, poteſtatem dedere parentibus, & impune occidendi. His vero antiquiores ita veneratæ ſunt parentes, vt Deos appellare eos non dubitarint. Sed quamuis in hoc diuinam excellentiam reueriti, patres appellare deos ſit deſitum: fratres tamen patrum Græci adhuc θείους, quaſi diuinos, nō (vt Romani) patruos appellant, vt demonſtrent, quam rationem parentum aduerſus liberos eſſe exiſtiment. Sunt autem officia aduerſus parentes, tum quod æqua ſunt, præſtanda potiſſimum, vt ea ratione voluntatem noſtram naturæ conſentaneam conſeruemus: tum diuinæ vindictæ ratio eſt habenda, quod conſentaneum eſt fore vt tales liberorũ erga nos animos experiamur, quales nos aduerſus parentes noſtros præbuerimus. Quod ſi frater te læſerit, tu aduerſus fratrem naturalem affectionis ordinem conſerua, & pactionem vniuerſitate rerum teſte & arbitra initam, quæ tibi hos, & non alios pa-

Quæ animorum patri diſplicent, recuſanda.

Patria poteſtas apud Romanos.

θεοὶ θεῖοι.

Qualis tu in patrem fueris, tales ipſe liberos tuos experieris.

Officia fraterna.

rentes fratres atq; cognatos deſtinauit. Illud etiam conſidera, vt ille te vel æque vel inique tractet, non eſſe penes te: tuum vero munus eſſe penes te. Quare non eſſe conſiderandum, quomodo is te tractet: ſed quid tu facias, vt naturæ congruenter viuas. Neque enim illius dominus es, ſed illud vt tui officii munus exſequare. In eo enim & detrimentū tuum, & emolumentum ſitum eſt. Nam ille quidem vtcunque ſe geſſerit, te non lædet, ſi vtilitatem & damnum in te ipſo quæſieris. Sin iſta in externis rebus collocaris, id damnum non frater, ſed tu ipſe tibi dederis. Atque etiam conſiderandum, ſi lenitate & caritate tua fratrem amicum tibi feceris: binas affectiones permiſtas, mirabilem effecturas eſſe coniunctionem. Officia porro erga bonarum artium doctores eadem ſunt, quæ erga parentes, & fortaſſe cum aliquo cumulo: quod hi altores & curatores nō corporis noſtri, ſed noſtri ipſorum ſunt: idq; nec naturali neceſſitate, vt parentes tum apud brutas animantes, tum apud homines, ſed bona voluntate, diuinam bonitatem imitante, quæ animas in ortum delapſas eo vnde venerunt, reducere conatur. Illud etiam præterea habent officia aduerſus magiſtros, quod omnibus eorum præceptis, tanquam diuinis edictis, eſt obtemperandum. Earum enim rerum doctor, quæ ſecundum naturam nobis conueniunt nihil præcipiet, niſi quod ad hunc finem referatur. Si vero parentes noſtri bonarum etiam artiū doctores fuerint: tum binis affectionibus coniunctis, etiam officia vtriſque debita præſtanda erunt, ipſique vt diuina quædam imago adorandi, quod & vt eſſemus, & vt bene eſſemus, hi non ſecus ac Deus auctores fuerint. Iam amicitiæ officia, quæ & honorabilia, & vtilia ſunt, quam breuiſſime percurramus. In his primum eſt delectus: alterum, tractatio, & optima tractatione conſeruatio amicorum, vnde vniuerſum amicitiæ bonum exſiſtit. Ac delectus quidem agendus eſt, morum ſimilitudine conſiderata. Diſſimilia enim non facile in amicitiam coaleſcunt,

Officia diſcipulorum.

Ariſtoteles: τῶν γονέων οἱ παιδεύσαντες ἐντιμότεροί εἰσι τῶν γεννησάντων μόνον. οἱ μὲν γὰρ τὸ ζῆν, οἱ δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρέχον).

Amicorum officia.

1. Delectus.

leſcunt, quamuis vtraq; bona eſſe videantur. Mores enim frigidiores & ſtabiliores, non cõueniunt cum agiliorib. & feruidioribus. Deinde videndũ, quemadmodum veteres ſuos amicos tractarit is, cuius amicitiã expetimus. Tertiũ eſt, ac potius & primum 2 & medium & vltimum, vtrum brutis cupiditatibus 3 pareàt, an vtcunq; in eo ratio dominetur. Huic con- 4 ſequens eſt, vt appetitiones ſpectentur, vtrum hæ ad res honeſtas & probatas bonis ferantur, an vero ad iucundas & fœdas, & hominum vulgo placitas: prętereaq; num moderatæ tractabileſq; ſint appetitiones & declinationes, rectæq; rationi facile pareant, an vehementes & effrænes, & ad id quod ipſis placet arripiendum ſemper incitatæ? Tales enim omnia ſuo arbitratu cogentes, nõ ſunt idoneæ ad amicitiæ coniunctionem. Atq; ea etiam ingenia, quę ſummũ bonum in rebus externis collocãt, vt in opibus, aut corporib. aut ciuili auctoritate & gloria, ne ipſa quidem apta ſunt ad amicitiam. Nam cum hæc diuidi poſſint, qui ea vehemẽtius appetit, plus capit, & minus relinquit vtiq;, vt amicus paria nõ obtineat. Ac in pecunia & corporibus id quidem clarum eſt. Sed & gloriolæ captator vnus ſcilicet, vult florere gloria. Animi vero bona, quæ indiuiſa ii habẽt penes quos ſunt, vt virtutes, vt ſcientiæ, ſi alter eorum ſit particeps, in altero adeo non minuuntur, vt augeantur etiam. Simul enim excitantur & inflammantur hæc in animis eruditorum & bonorum virorum, & aliis communicata multiplicantur, & velut ſilicis & calybis attritu lux vna veritatis & honeſtæ vitæ inde emicat. Præterea amici in verum bonum intenti, & ad rectæ rationis normam res ſuas dirigentes, vna regula vtuntur diiudicandæ vtilitatis. Nam vtriſque & bonũ commune eſt, & vna recta ratio. Cum autem in amicorum animis regula ſit communis, quæ vtilia & noxia diiudicet, itemque iucunda & moleſta: coniungi eos inter ſeſe eſt neceſſe, omnemque diſſenſionem & tumultum tolli e medio. Sin vna communi regula rectæ rationis non vſi ambo

αἱ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν.

Auari, ambitioſi, voluptarii, non apti ad amicitiam.

Amici veri, virtutis & ſapientiæ ſtudioſi.

fuerint, diuelli eos eſt neceſſe. Ac delectus quidem amicorum eſt talis. Tractatio autem & conſeruatio, vno verbo vt dicam, id quod rectum eſt, tenebit. Sic igitur vtendum eſt amicis, vt eos vti nobis volumus. Ac beneficia quæ a nobis in illos proficiſcuntur, extenuanda ſunt cogitatione noſtra: contraque amplificanda, quæ in nos illi contulerint. In delictis autem contrarium faciendum eſt: illorumque extenuanda ſunt, noſtra exaggereanda & improbanda. Proprium vero nihil exiſtimandum eſt, quin idem noſtris etiam amicis magis conueniat: & principatu libenter illis eſt cedendum, quaſi nobis ipſis cederemus. Siquidem amicus, veteri prouerbio, alter ipſe eſt. Quia vero fieri nō poteſt quin homines aliquando delinquamus, & alii alios offendamus: amicitiæ inſtitutum totis viribus eſt tuendum, delictumque leniter caſtigandum, vt vere aureo illi præcepto pareatur,

Tractatio & conſeruatio amicorum.

Bona fide redeundum in gratiam.

" *Crimen ob exiguum tibi ne fuat hoſtis amicus,*
" *Quod liceat*:

& reditus in gratiam firmus & fidelis tam verbis quam re ipſa declarandus, ne peccati conſcientia ei qui peccauit, de reliquo ſuſpectam faciat amicitiam, non credenti eum qui offenſus ſit, eandem retinere voluntatem. Illud vero perſpicuum eſt non amico tantum, ſed & eius neceſſariis beneuolentiam & officia præſtanda eſſe, vt eorum coniunctio nobiſcum non minor quam cum illis ducatur: nec abſens minus, ac potius magis eſt curandus quam præſens, quod mihi de meo quodam amico conſtat. Vt autem paucis complectar, ſi verus delectus agatur, & quaſi fundamenta amicitiæ rite iaciantur, iam ipſe ille cordatus amor eam ad conuenientem vſum perducit, & amicitiæ officia facile perdocet. Vltro enim amicus ſic amicum tractans, vt ſeipſum, omni fungetur officio. Quantum vero in amicitia inſit boni, & quod ea bonorum ſit cauſa: prolixam id quidem deſiderat commemorationem, ſed tamen pauca dicantur quæ in mentem veniunt. Ac

Amicitia commendatio.

primum,

primum, vterque amicus duos habebit animos, totidemque corpora: nec dubium, quin externa etiam quæ dicuntur bona communia. Quod ſi plures tales amici fuerint, vnuſquiſq; multis augetur & animis & corporibus & fortunis. Igitur & in rerum naturæ inquiſitione magna lux veritatis ita coniunctis animis illuceſcit: & in virtutis vſu, ſi ea quæ in ſingulis excellunt, in commune conferantur & vſurpentur, vna quædam integra & perfecta virtus cum publice omnibus, tum ſeparatim ſingulis facile contingit, quæ & a numine illuſtretur ob perfectionem. Accedunt tuta cõſilia dubiis temporibus, & actiones conſtantes, prudentia ſimul & potentia corroboratæ. Iam peregre profectus amicus ſuis per amicum adeſt, bonoque animo eſt: non tantum viuens, ſed & moriens, quaſi vna cum iis ætatem degeret. Quanta vero in hac re ſuauitas ineſt? Quid enim iucundius amici conſpectu, ſermone, actionibus? Fides vero atque fiducia nec ob cognationem tanta eſſe poteſt, nec ob principatum, nec ob pecuniæ magnitudinem, quanta propter ſynceros amicos. Alexander certe interrogatus vbi theſauros ſuos haberet, amicos ſuos demonſtrauit. Eſt & pædagogus optimus, amicus. Nam a nemine quiſquam ob delictum minore cum offenſa quam ab amico arguitur: neque veremur quenquam ſic, neglecto officio aliquo, vt amicum. Res lætas & ſecundas auget amici præſentia, curas & ſolicitudines nemo æque leuat & conſolatur: tutaque eſt ad optimam hominum tractationem exercitatio. Nam & princeps locus amico libenter conceditur, & eius delictis facile ignoſcitur, & quæ ſentias citra fucum & vere amico dixeris. Pro acceptis autem beneficiis & beneuolentia gratiam alacriter animo referre ſtudeas: nec humanitas & bonitas erga quenquam pari liberalitate & benignitate, atque aduerſus amicum declaratur: nec periculi ſocius æque promtus, vel cum periculo capitis, atque amicus reperietur. Quod ſi exercitum ex amicis conſcribere liceret;

Vbi amici, ibi opes.

multo pauciores, facile plures hoſtes profligarent. Si quis ergo ſe erga amicos hiſce rebus ſolerter exercuerit, & ob amicitiæ caritatem citra moleſtiam conſueſcerit, facile cum tempus poſtularit, iiſdem aduerſus alios etiam homines vtetur, eadem officii ratione ſeruata. Eſt & illud animaduerſione dignum, amicitiam naturalibus etiam affectionibus conferre deſiderium, caritatem, & præſtandi officii alacritatem. Nam & fratres, & liberi, & maritus & vxor, niſi amici inter ſeſe fuerint, quamuis Epicteto obtemperantes, naturali affectioni tribuerint quod decet, tamen id nec alacriter, nec hilariter, nec vltro denique, ſed veluti coacti facient, tanquam neceſſarium aliquod & vrgens munus obituri: non autem ſingulari ſtudio incitati, nec eas res vt præcipua bona amplexi: ſed ideo aggreſſi, ne officio ſuo defuiſſe videantur. Cur autem amicitiæ affectio tantam vim habeat, illud in cauſa eſt, quod conſilio & voluntate ſuſcepta eſt. Nam quæ a voluntate non pendent, ea naturali ſunt affectione deuincta. Voluntaria vero arctiore vinculo ſunt aſtricta, quod rationis & voluntatis facultas, animæ natura ſuperior eſt: & vni, omnia ad vnum redigenti, propinquior. Etſi autem ea quoque magna & admirabilia bona ſunt amicitiæ quæ expoſuimus: pleraque tamen humana ſunt. Quod vero in ea maximum eſt, maximeque diuinum, ignoratur: quod ſincera amicitia mentes amicorum in vnum contrahens, meditatio pulcerrima eſt diuinæ coniunctionis. Neque enim fieri poteſt, vt ad geniorum & Dei coniunctionem perueniatur, niſi ea quæ eſt inter cognatos animos antecesserit. Recte igitur Pythagorei præ aliis virtutibus amicitiam coluerunt, eamque vinculum omnium virtutum eſſe pronuntiarunt. Nam ſi vna quævis abfuerit virtus, adeſſe recuſat amicitia. Quis enim iniuſtus, aut intemperans, aut timidus, ac magis etiam væcors, boni quod eſt in amicitia capax eſſe queat? Debet igitur, qui amicus eſſe vult, ſemetipſum repurgare, quantum

Iſocrates: πρὸς ἑταιρίαν πολλῷ κρείττων φύσις νόμου, καὶ τρόπος γένους, καὶ προαίρεσις ἀνάγκης.

D. Iohãnes: ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν ἑαυτοῦ, ὃν ἑώρακε: τὸν θεόν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν.

Amicitia vinculum virtutum omnium.

quantum fieri poteſt, a brutis affectibus, ac tum ſui ſimile quærere: idque inuentum amplecti, quaſi dimidio animæ ſuæ alteraue corporis ſui parte reperta, ſecundum fabulam Ariſtophanis. Atque hæc amicitiæ deſiderio tributa ſint, quam vel in paucis cernere optabile eſt, noſtra ætate propemodum penitus e vita mortalium profligatam. Sed eo redeundum eſt, vnde diſceſſimus, & affectiones reliquæ perſequendæ, quarum meminit Epictetus. Cum enim ex affectionum diſcrimine officiorum diſcrimen reperiendum eſſe dixiſſet: Sic, inquit, & ab affectione ciuis, officium erga illum eſt reperiendum. Eſt autem quædam ea quoque cognatio. Nam ſi communis mater eſt ciuitas, & patrem ſimul ac matrem repræſentat: ea ratione quaſi fratres quoſdam eſſe ciues, conſtat. Eſt & illud in promtu, inter omnes germanos ciues (de inquilinis enim non loquor) etſi longinquam cognationem, tamen quandam intercedere, quanquam cognatio eiuſdem originis, neceſſitudo ſatis ampla eſt. Magna enim eſt ingeniorum ſimilitudo, non in iiſdem modo ciuitatibus, ſed etiam nationibus iiſdem. Ciues igitur ſic tractandi ſunt, vt cognati: dandaque opera, ne qua re neceſſaria egeant: & diſciplina eorum pro virili curanda, vt is quoque fructus ex eis capiatur, vt & apud bonos viros habites, nec in victu & cultu corporis tuendi cauſa quicquam deſideres, & in periculis auxilio non deſtituaris. Pupillis quidem & viduis parentis loco eſſe debes. Poteſt enim alius pecunia, alius pro auctoritate magiſtratus, alius per amicos, alius bono conſilio, alius opera corporis, alius denique (vt cætera deficiant omnia) animi ſaltem propenſione, & æque prope dolendo ciui ſuo ſubuenire. Ciuis autem, ſi etiam vicinus fuerit, aliquanto arctiore deuincitur neceſſitudinis vinculo. Vt enim vrbem eandem, & familiam eandem, non temere neque fortuito conſequimur: ſic etiam eundem vrbis locum communi quadā ratione ſortimur. Maior igitur beneuolentia & familiaritas

Ciuis officia.

Et quacunque potes arte iuuare, iuua.

Vicini officia.

vicino debetur quam ciui: quæq; de ciue dicta ſunt, vberius & cumulatius in vicino obſeruantur, eique & communicantur & accepta referuntur quæ poſſunt omnia. Rebus eorum ſecundis gratulandum, aduerſis ingemiſcendum, ægrotantes tanquam domeſtici curandi: & in omnibus aliorum congreſſibus declarandum te vicino in re nulla iuſta defuturum, pro virili adiutando. Denique turpe habendũ & erubeſcendum eſt, vicinum ei in re ab aliis adiutum fuiſſe, qua adiuuari a nobis potuiſſet. Eſt etiam affectio quædam aduerſus peregrinos, qui ad nos veniunt, ab hoſpitum curatore Deo conciliata. Eſt igitur & his ſuum tribuendum tum ob curatorem eorum Deum, tum propter incrementum humanitatis noſtræ, quæ non ſolius neceſſitudinis & cognationis rationem habere, ſed ad vniuerſum hominum genus porrigi debet: tum vero, vt & nos cum fiducia ſupplicemus Hoſpitali Deo, diuinaque prouidentia & ipſi ea conſequamur, quæ hoſpitibus tribuimus. Tenendum enim eſt, quemque ſuam rectam voluntatem & bonas actiones mutuare Deo, eaſdemq; magna cum vſura, & vberiore quam homines ſolent menſura ab eo rependi. Nullo autem modo violandus eſt hoſpes: ſed ſi ab aliis violetur, ſumma vi defendendus. Eum enim ope humana deſtitutum, curator hoſpitum Deus magis & reſpicit & vlciſcitur. Eſt & in eo negotio cuius conficiendi cauſa venit, adiuuandus ab eo qui poteſt, & victus egenti præbendus pro facultatibus: & in morbo iuuandus eſt hoſpes, quantum licet, & in reditu ad ſuos quoad poſſis. Atque etiam militis, officium, inquit, ex affectione erga Imperatorem eſt reperiendum. Conuenit autem & iubenti aliquid ſtatim parere, ob ſubitas bellicæ rei conuerſiones: & fortiter pugnare cum iuſſerit Imperator, quaſi in ipſo poſita ſit victoria exercitus: & pro eius ſalute diſcrimen capitis adire, quod vno milite cæſo parum in bello ei parti nocetur: duce autem interfecto, vel victores eius milites ſtatim & animis concidunt,

Hoſpitum officia.

Virgilius: Iupiter, hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.

Militum officia.

dunt, & non ſecus atque oues opilione carentes, lupis inuadentibus alii alio diffugiunt, vt non caſtra tantum, ſed ipſa etiam patria, duce in bello cæſo periclitetur. Idque declarant ea quæ Cyri mortem, vt a Xenophonte ſcribitur, conſecuta ſunt. Populi etiam cum principibus ciuitatis quandam eſſe affectionem, perſpicuum eſt, & officia illi affectioni congruentia. *Populi officia.* Legitimis autem & germanis principibus parere in omnibus populus debet, & alacriter obtemperare, & venerari eos, vt qui proxime & ſecundum Deum maxima in rempublicam beneficia conferant. Veri enim principes ab animo ſuæ curationis munus auſpicantur, & hominis partes per uagantur: *Magiſtratus officia.* & quod de medicis dixit Hippocrates, in principibus copioſius videre licet. Nam ob alienos ,, caſus priuatis non quidem doloribus afficientur, ſi ,, Epicteto pareant: ſed curas & labores ſubeunt, rem familiarem negligunt, occupationibus detinentur, quibus & a ſui & rerum meliorum cura abſtrahuntur. Neque vero magiſtratibus obſequi tantum, ſed & operam qui poſſunt nauare debent, atque exiſtimare in iis niti ſalutem ciuitatis. Sin autem verbo tantum principes erunt, & magiſtratus officia negligent: *Falſi principes.* improbandi illi quidem erunt, vt ſunt improbi: ſed quod magiſtratui conuenit, eis præſtabitur, vt & principatum eis deferamus, & iis in rebus pareamus, quibus animus non læditur. Sed ad reliqua Epicteti capita] conuertatur oratio, ne cum eius declarationem mihi propoſuerim, imprudens officiorum doctrinam verboſe perſequar.

EPICTETVS.

Religionis erga Deos immortales præcipuum illud eſſe ſcito: rectas de eis habere opiniones: vt ſentias, & eſſe eos, & bene iuſteq; adminiſtrare vniuerſa: parendum eſſe eis, & in omnibus iis quæ fiant acquieſcendum, & ſequenda vltro, vt quæ a mente præſtan-

tiſſima regantur. Sic enim nec incuſabis eos vnquam, nec ab eis negligi te conquereris. Aliter autem id fieri nequit, quam ſi iis quæ in poteſtate noſtra non ſunt, relictis, tam bona quã mala in iis quæ in nobis ſita ſunt collocaris. Nam ſi quid illorum ſenſeris eſſe bonum aut malum, aliter certe fieri non poterit, quin aut iis fruſtratus quæ velles, aut in ea quæ nolles delapſus, & culpes & oderis illarum rerum auctores. Illud enim natura eſt inſitum omni animantium generi, vt ea quæ nocitura videantur, eorumq́; cauſas, fugiant & auerſentur: contra, vtilia & cauſas eorum perſequantur & admirentur. Nulla igitur ratio eſt, vt is qui noceri ſibi putat, eo lætetur quod nocere videatur: vnde etiam ipſo damno vt gaudeatur, fieri nequit. Hinc fit, vt & patri filius conuicietur, cum ea quæ in bonis habentur, filio non impertierit: & illud eſt quod inter Eteoclem & Polynicem bellum concitarit, quod bonum exſiſtimabant imperium. Hac de cauſa Deos execratur agricola, ob hoc nauta, ob hoc mercator, ob hoc ii, qui liberos & vxores amittunt. Nam vbi vtilitas, ibi etiã eſt pietas. Quamobrem qui id dat operam, vt ſic & appetat & auerſetur quemadmodum decet: is eadem opera & pietati dat operam. Libandũ autem & ſacrificandum, & offerendæ primitiæ ſunt vnicuique, ritu patrio: caſte, non luxurioſe, nec indiligenter, nec ſordide, nec ſupra facultates.

SIMPLICIVS.

Expoſitis officiis aduerſus eos qui eiuſdem conditionis ſunt, hoc eſt, homines: nunc ad præſtantiores nobis tranſit. Eſt enim a proximis incoandum, & ſic ad ſuperiora in officiis etiam aſcendendum. Enimuero hæc quoque ex affectione reperit, quæ cum eis eſt tanquam primis cauſis & excellentibus. Cum autem tales ſint, obſcurum non eſt nihil eos noſtris rebus indigere. Quare officia noſtra aduerſus illos ſunt, quæ nos illis concilient atque ſubiiciant. Hac enim ratione affectionem atque ordinem naturalem ea quæ ex cauſis orta ſunt, aduerſus pri-

Non deus nobis, ſed Deo nos egemus.

ſus primas & eximias cauſas tuentur. Honorandi ſunt igitur,& pie colendi, eorumq; actionibus obtemperandum: libenterque illis cedendum,& in iis acquieſcendum, vt quæ & optimo conſilio, & ſumma prouidentia adminiſtrentur Ea vero tum nobis contingent, cum & cognitio noſtra vera fuerit,& vita naturæ conuenienter inſtituta. Recte autem de iis ſentiemus, ſi iudicauerimus & eſſe eos primas rerum cauſas & res conditas gubernare,& conſulere vniuerſis, eaq; recte & iuſte adminiſtrare. Siue quis enim Deos eſſe non cenſet: ſiue cum ſint, non conſulere rebus humanis: ſiue cum & ſint,& rebus humanis conſulant, id tamen & iniuſte & imprudenter facere opinatur, is neq; colet & venerabitur eos, neque illorum actionibus ſubſcribet ac parebit, vt ab optimo conſilio profectis.

Vera de Deo ſententia.

Vita porro bene & ſancte inſtitui, vt eorum quæ fiunt, cum vniuerſa ab optima mente adminiſtrentur, nec reprehendas quicquam, neque auctores accuſes, non poteſt, niſi bonum & malum in rebus noſtri iuris quæramus: vt in his & appetitiones noſtræ & declinationes verſentur, vtq; nunquam appetendo fruſtremur, nunquam incidamus in id quod declinamus. Siue enim res externas vt bonas appetimus, & quaſdã earum vt malas auerſamur: ſæpe & fruſtari deſideriis,& in ea quæ fugias incidere neceſſe erit. Cum autem iis fruſtramur quæ deſideramus, & in ea quæ fugimus incidimus: fieri non poteſt quin culpemus & oderimus auctores harum rerum: aut eos qui cum poſſent, eas non auertant, ſed conniueant. Omnes enim animantes, atque adeo res omnes bonum appetunt, eademq; ratione mala ſecundum naturam declinant: eoque mala quæ aut ſunt aut eſſe videntur, eorumque cauſas auerſantur. Itemque vtilia ſeu vera ſeu falſa, eorumq; cauſas amplectuntur & perſequuntur, & vt magna admirantur. Nullo igitur modo fieri poteſt, vt qui noceri ſibi putat, eo delectetur quod nocere videatur: ſicut fieri nequit, ipſo vti damno gaudeatur. Sic .n. quiſque aduerſus dan-

Vita bene inſtituta.

Quos nocere nobis putamus, odimus: quos prodeſſe, diligimus.

tem damnum affectus eſt, vt aduerſus ipſum damnum. Damnum enim malum eſt: malum fugiendum, & odio dignum, ſicut bonum optabile & amplectendum. Eum autem, qui rei alicuius quæ mala habetur, cauſa putatur, odium & conuicia vitare non poſſe: ex eo conſtat, quod nec naturalis neceſſitudo & coniunctio ſatis virium habet ad odium eorum profligandum, qui nos aut bonis quæ habentur priuant, aut in ea quæ mala videntur coniiciunt. Nam propterea & pater inuiſus a filio conuiciis afficitur, ſi bona filio neget, aut quod malum habetur inflipar, ſiue id verberando fiat, ſiue ad continentiam aſſuefaciendo. Nam & Polynicem & Eteoclem Oedipodis filios, hoc quamuis fratres, ad duellum & cædem mutuã adegit, quod imperium bonum iudicabant, & alter eo ſe ab altero ſpoliari putabat. Iam agricola ſi poſt ſationem non pluit, aut aliquando plus pluit, aut aliquid aliud quod bonum aut malum habetur fit, aut non fit: auctores aut impiis verbis laceſſit, aut certe cogitatione. Naturæ quoque moleſte ferunt, cum ventus eis ſecundus non ſpirat, quamuis ſæpe alius Auſtro, alius Aquilone egeat. neque cogitant, fieri non poſſe vt ſimul contrarii ſpirent: ſed tantum auctori ventorum ſuccenſent, quod nec ſuum habeant, & contrarium experiantur. Mercatores, cum emunt, mercium copiam eſſe volunt: & cum vendunt, penuriã: & vtrum horum factum non fuerit, gubernatores vniuerſitatis huius accuſant, neque cogitant ſe ea concupiſcere quæ fieri non poſſint. Qui vxores, qui liberos, qui denique cariſſima quæque amittunt, vt fruſtrati iis quæ appetunt, & in ea prolapſi quæ declinant, gubernatores accuſant. Qui enim id quod bonum habetur: præbent eos & colere & venerari ſolemus. Nam ratione vtilitatis ſtatim veneratio excitatur, aduerſus eos qui vtilitatem præbent: ſicut ob inutile, odium & auerſatio auctorum. Quare qui operam dat vt quemadmodum decet, appetat & declinet, nec ad externa porrigit appetitum & declina-

Iupiter neq; pluuius, neq; ſerenus, placere omnibus poteſt.

declinationem: is eadem opera & pietati dat operam. Semper enim ea quæ deſiderat adipiſcitur, nec in ea incidit quæ declinat, quia hæc penes nos ſunt. Acquieſcit igitur in iis quæ fiunt, & conuenientem cultum auctoribus eorum tribuit. Qui autem res externas deſiderat, easque declinat: niſi etiam voluntates hominum ad ſuam opinionem conuerſas habeat, & diuitias & paupertatem, & valetudinem & morbum, & vitam & mortem, & victorias & clades, atque etiam ventos, & pluuias, & grandinem, & omnia quæ in ſublimi fiunt, & fatum vniuerſum: quoniam in has appetitiones & declinationes pro lapſus eſt neceſſario, multis appetitionibus fruſtratur, & in multa aduerſa incidit. Proinde etiam moleſte fert omnia, & culpat auctores, & vitam agit cũ moleſtam & ærumnoſam, tum irreligioſam & impiam aduerſus Deum, vt omnibus modis ſit infelix.

Aut Deum eſſe te, aut Dei decretis parere, aut ringi eſt neceſſe.

Traditis autẽ pietatis aduerſus deos præcipuis cauſis, & certiſſima de eis ſcientia, vt vltro pareamus & cedamus eorum actionibus, & acquieſcamus in iis, vt quæ ab optimo conſilio proficiſcantur: & demonſtrato, non poſſe hoc eos facere, qui bonum & malum in voluntate noſtra non collocent, ſed in rebus externis: ordine ſubiungit honores, qui ob res externas Deo tribuuntur, quorum legitimos & vſu receptos Deus vtique hominibus oſtendit, vt hiſtoriæ declarant: vt & nos per eos neceſſitudine cum eis coniungamur, & externæ res per oblationes fruendo illuſtratione diuina, & vberes naſcantur, & noſtris vſibus accommodatæ.

1. Ceremoniarũ cauſa.

Vt enim animum, cuius is auctor eſt, ei dedicamus & conſecramus, repurgando illum, tum vera de illo cogitatione, tum vita naturæ conſentanea: ſic poſt eam, corpus etiam ab ipſo datum decet ei cõſecrari, a maculis tam conſpicuis quam latentibus repurgatum. Animus autem his quas dixi rationibus repurgatus, repurgato inſtrumento, veſtimentis etiam quam puriſſimis vſo, externarum quoque rerum, quas Deus dederit, primitias offerto. Nam ius faſque poſtulat, iis offerri

Omnia noſtra Deo cõſecranda.

primitias,qui dederunt: non quod his egeat Deus (neque enim probitate noſtra eget, neque rectis de ſe opinionibus)ſed nos per hæc,pro ea menſura quę nobis conuenit, illuſtrationis diuinæ facti capaces, Deum ſuſcipimus,ſi digni ſimus Sic externæ res etiam oblatæ & dedicatæ, ex vitæ ratione pura, conuenienti modo illuſtrationis diuinæ fiunt & ipſæ participes,ita vt diuina cōſpiciatur efficacitas. Nam & epilepſia ſe quiſpiam horum munere liberatum oſtendit, perq; hæc & fluctus maris ſedauit: quique ea ſancte offerunt, ob affectionem quam erga illos habent,ipſi quoque diuinæ fiunt illuſtrationis participes,præterquam quod & iuſti & grati animi fungitur munere is, qui illa iis qui dederunt, offert & conſecrat. Quod vero dixi, per exiguas iſtas primitias totum genus illud dedicatur & cōſecratur Deo, & conuenientem ipſius Dei opem conſequitur.Hęc vero,inquit,patrio ritu fieri debent a ſingulis. nam Deus ſimul & vbique præſto eſt ſemper,cum omnibus ſuis diuinis copiis. Cũ autem multa ſint a Deo producta, nos qui vna diſtincta ſpecie conſtemus humana, & pro humana forma, vnum genus vitæ nunc, & vnam ætatis degendæ rationem ſortiti, & in exigua parte vniuerſi & terræ adeo ipſius collocati ſimus: alius alio Dei beneficio fruimur, aliiſque temporibus & locis. Vides enim,cum aliis dies eſt, aliis eſſe noctē: cum alibi hiems, alibi æſtatem: hic alias naſci & ſtirpes & animantes,in aliis locis alias: cum & terra,& quæ in ea ſunt, diuina beneficia diuerſis percipiant modis. Singuli igitur partim diuina patefactione, partim experientia edocti, diuerſis vt locis & vitæ generibus, ſic etiam temporibus & modis, victimarum item & oblationum varietate numen placant. Ac cum diuina feſta rite celebrantur,ſtatis diebus euidens efficacia diuinæ illuſtrationis conſpicitur: quod alias nullo modo fit. Nam & ægroti curantur, & vtilia quædam prædicuntur. Tanti intereſt diſcrimen temporum ad diuinam neceſſitudinem, itemque locorum & dictorum, factorumq;

Sacrorum miracula.

Vtopia lex: Ne ſua cuiquam religio fraudi ſit.

Varietas vt locorum & temporum, ſic etiam religionum.

ctorumque & oblationum accommodatio. Iubet autem omnia, quæ ad diuinum cultum pertineant, & pure facere, & non ſordide. Nam ab impuro pura attingi nefas eſt: purumque & ſincerum, ſi quid ei adulterinum admiſceatur, eo pollui ſolet. Neq; igitur ſordide quicquam faciendum, neq; negligenter & per ignauiam, quicquam factu neceſſarium aut prætermittendum, aut confundendum, aut permutandum. Sicut enim, ſi elemēta ſermoni ſubtrahas aut immutes, non manet eadem forma ſermonis: ſic etiam diuinorum operum & ſermonum, ſi quid aut deeſt, aut immutatum eſt, aut perturbatū, illuſtratio diuina tollitur, & eorum quæ geruntur vim euanidam reddit eius qui illa gerit, ſocordia: ſicut ad complementum & perfectionem cæterorum excitata cum ſcientia alacritas, multum valet. Qui vero ſe in Dei cultu negligentem & ſocordem præbet, qua in re ſit ad officium fungendum excitatus? At neque irreligioſe, inquit, eſt accedendum: hoc eſt abſq; veneratione. Quanto enim religioſiores & ſanctiores res diuinæ habentur: tanto magis eas, & quidem tales, percipimus. Nam & ipſi cultui numinis pro virili nos ſubmittimus, & in eo veluti grandeſcimus. Cum autem dixiſſet, non eſſe negligenter faciendum: veritus videtur, ne quis dicere ſe putaret, etiam ſupra vires iſta eſſe facienda. Vbi vero modus eſſet optimus, ſi diuinis in rebus non eſſet: quæ omnia moderantur, optimiſq; terminis definiunt? Deinde nihil æque diuina continet opera, quā ſi in iis perennis æqualitas conſeruetur: & quoad eius fieri poteſt, neque dicto, neque facto quicquam immutetur. Neque vero fieri poteſt, vt ſupra vires ſæpe facias. Videntur autem ii qui in res diuinas profuſi ſunt ſimul & Deū corruptelæ cōdemnare, & ignorare quem vſum iſta in diuino cultu habeant, cum primitiæ ſint eorum quæ diuinitus accepimus. Ego igitur mirabilem hunc virū ſecutus, pro virili hunc quoq; ſermonem declaraui. Sed quia capitis huius initio, tres de Diis quæſtiones com-

Moderatio diuini cultus.

Veneratio.

Modus rebus diuinis in primis adhibendus.

pendio perſtrinxit, quæ ante omnem legum lationem, morumque diſciplinam certæ competæque habendæ ſunt, Deos & eſſe, & prouidere, & bene, iuſteque adminiſtrare omnia: nihil vetat ob importunos quoſdam homines, demonſtrationes ſubiicere quæſtionibus. Natura enim non homines modo, ſed & brutæ animantes & ſtirpes & lapides, ea denique omnia quæ ſunt, pro ſua quodque virili, ad numen reſpiciunt. Homines vero præter id, a parentibus etiam ſtatim a puero ad pietatem aſſueſiũt, & communes hominum ſequuntur notiones. Omnes enim homines, tam Barbari quam Græci, tum infinito ſuperiori tempore, tum nunc, quamuis alii aliis rationibus, Deũ eſſe cenſent, Acrothoitis exceptis: quos narrat Theophraſtus, cum nullũ colerent numen, ſubito vniuerſos a terra abſorptos eſſe: & ſi quis forte alius vnus atque alter, ab omni æuo, talis fuiſſe perhibetur. Fit autem, vt quidam eo quod abſque demonſtratione credunt, & quia bonos viros eſſe miſeros, beatos & felices improbos vident, parum curent inſitas a natura ipſa notiones, & non aduerſentur Tragœdiæ dicenti,

Demonſtrationes de Deo.

Eſſe Deum, cõſenſus humani generis confirmat.

Acrothoitæ.

Dei prouidentiam rerum humanarum confuſio tollere videtur.

„ *Deos non eſſe, dicere an non audeam,*
„ *Res improborum tam ſecundas intuens?*

Rectum igitur fuerit, hos vel Epicteto obtemperantes, non in rebus externis, ſed in noſtra poteſtate ſitis, bona & mala noſtra collocare. Sic enim neque cum bono viro vnquam male agetur, neque vllus improbus erit beatus. Nos quoque nudas illas de Deo notiones demonſtratione firmare pro virili conabimur. Eſt aut conſiderationis huius initium, ut quid Dei nomen ſignificet videamus. Sciendum igitur, Græcis θεοὺς, quos Latini literis nonnihil immuratis Deos vocant quæ in cœlo circumaguntur, ſtellas, a curſu & motus celeritate (θεῖν enim currere ſignificat) appellaſſe. Poſt autem ad incorporeas quoque naturas, rerum cauſas, & ad vnicum omnium principium & cauſam, id nomen tranſtuliſſe, vt id ſigni-

Felicitas in animo ſita inuiolabilis.

1. Etymologia Dei.

2. Definitio Dei.

id ſignificet principium rerum, & cauſam mente comprehendendam, primam omnium atque principem. Quæ enim fiunt, aut caſu atq; fortuito fiunt omnia, aut ex antegreſſis cauſis oriuntur. Enimuero quod caſu & fortuito fit, neque cauſam effectricem definitam, neque certum finem propoſitum habet, quo referatur. Nam alioqui non caſu, ſed ex antegreſſa cauſa exſtitiſſet, atque ad finem aliquem referretur. Neque vero eorum quæ temere ac fortuito fiunt ortus, certum ordinem & conſecutionem perpetuam ſeruat. Ea vero quæ natura & conſilio geruntur, & ordinem ſeruant, & ad finem certum referuntur. Agricola certe quidem & ſerit & plantat eo fine, vt aliquid naſcatur, & animantium congreſſus procreationem ſobolis ſpectat: & certa ſeries, certus ordo ab initio ad finem vſque procreationis ſeruatur, aliis in initio, aliis medio, aliis in fine pari ordine conſequentibus. Nam in plantis quidem ſemen in terram cōiectum & irrigatum aqua, radices agit & germina primum, mox culmum profert, aut ramos alit, cæteraque ordine vſque ad fructum & maturitatem. In animalibus autem ſemen menſtruo ſanguine perfuſum extenditur & informatur, dum fœtus fiat, qui eo vſque alitur & perficitur, donec ſuo tempore in lucem edatur. Atq; hic ortus ordo atque progreſſio perpetuo conſeruatur. Quod ſi ea quæ natura conſilioque fiunt, & cauſam definitam habent, & eorum auctor certum ſibi finē proponit, & progreſſione atq; ordine eodem perpetuo res abſoluuntur: vtiq; colligitur, ea quæ natura conſilioque in mundo fiant, ac præcipue ſpectentur, non caſu & temere fieri, ſed cauſis antegreſſis. Oportet igitur cauſas eorum quæ oriuntur, ante greſſas eſſe. Quæ ſi ortæ ſunt, neceſſe eſt eorum etiā alias eſſe cauſas priores, donec ad eas peruentum fuerit, quæ nullum habeant ortum: quæ non iam ſint ex eorum numero quæ oriuntur, ſed quæ res ſubſiſtentes dicuntur rectius, cum omni prorſus ortu careant, quippe quæ cauſam cur ſint, nō aliunde,

3. Caſus & Fortunæ refutatio.

Rerum naſcentium rectus ordo.

Ad vnam tandem primam cauſam veniendum.

ſed in ſemetipſis habeant. Itaque primæ cauſæ, ortusq; expertes,aut per ſe ſubſiſtunt,aut his ſunt pręſtantiores: vt in progeſſu orationis oſtendetur. Deinde etiam a motione aſcendendo, primas mouentes cauſas inueniemus aut per ſe mobiles eſſe, aut immobiles. Quod enim ſuo motu non cietur, ab alio quopiam cietur, atque id ipſum rurſus ab alio: fitque ſic progreſſio infinita, quam rerum natura reſpuit. Nihil enim iſta ratione futurum eſt, quod vel moueat vel moueatur, ni ſit principium mouẽs. Aut neceſſe eſt, id quod primum alieno cietur motu, ab eo cieri quod vel per ſeſe mouetur, vel quod eſt immobile. At vero quod ab omni motu alienum eſt, magis ſiſtit & compingit, & ſingulis rebus id confert, vt in eodem ſtatu permaneant, nec immutentur. Neceſſe igitur eſt, per ſe mobile id eſſe, quod primũ mouet ea quæ aliunde cientur. Ea vero ſunt, quæ oriuntur & occidunt, quæ augentur & minuuntur, quæ mutantur qualitatibus, quæ ab aliis locis in alia loca tranſeunt. Neque enim id quod oritur, oriri a ſe ipſo poteſt (ſic enim eſſet, antequam eſſet) neque id quod augeſcit, a ſe ipſo augetur, ſed acceſſione aliqua facta. neq; quod fit aliud a ſe ipſo fit aliud, neq; etiam locum ſua ſponte mutat. Cum enim ea quæ his, quos expoſui, modis mutantur, corpora ſint: ea per ſe non poſſe moueri conſtabit. Oportet igitur proximas iis, quæ oriuntur & aliunde mouentur cauſas, per ſe eſſe mobiles. Nam ſi vniuerſa ſtare fingas, non aliunde orietur mobile, niſi a per ſeſe mobili. Nam quod immobile eſt, eodem ſemper modo ſe habet: & quod aliunde mouetur, mouentis exſpectat facultatem. Præterea principia ſimplicia quoque eſſe oportet. Compoſita enim e ſimplicibus conſtant: itaque ab ipſa natura comparatum eſt, vt ſimplicia compoſitis antecedant. Videamus igitur inferne aſcendendo, & a vicinis auſpicando, vt quæratur, an corpora principia eſſe, & talia eſſe poſſint, qualia prima principia eſſe oportere ſtatuimus: an vero per ſeſe neque ſubſiſtere,

A mobilib. & mouentibus ad immobile aſcẽdendum.

Id quod primũ mouet, per ſe mobile eſt.

Mobilis.

Motionis principium non eſſe poſſe corporeum.

ſtere, neque moueri poſſint, mobilia iſta corpora. Quod enim eſt per ſe mobile, aut parte mouēs, parte mouendum, dicitur per ſe mobile, aut totum ſe ipſum mouens,& a ſe ipſo mobile. Verum ſi parte mouet, parte mouetur: de mouente parte rurſus idem eſt quærendum, vtrum per ſe mobilis ea ſit: an cum aliunde moueatur, moueat? Quod ſi hoc: aut in infinitum progrediemur, aut per ſe mobile ſtatuemus primum illud, vt quod totum & moueat & moueatur. Eadem & de iis dicenda ſunt, quæ per ſeſe ſubſiſtunt. Neceſſe enim eſt primum illud & proprie per ſeſe ſubſiſtens, eiuſmodi eſſe, quod totum & ſubſiſtere faciat,& ſubſiſtat. Quod vero eiuſmodi eſt, in id mox etiam neceſſe eſt neque partitionem neque diſiunctionem cadere. Nam ſi diuidi & coniungi queat, nō poteſt totum ſecum ipſo coniungi, vt totum ſit mouens, Idemq; totum id quod mouetur, aut totum id quod cōſtituat, & totum id quod conſtituatur. Sed ne ſimplicia quidē eſſe poſſunt corpora, quæ ſubiecto aliquo conſtāt,& forma, & multis quibus compleantur rebus, magnitudine, figura, colore & ſimilibus, quæ nō ſunt primæ & efficientes ſpecies, ſed participationes earum ſpecierū in ſubiecto aliquo informi, ꝙ participat, exſiſtētes. Vbi enim primogeniæ formæ ſunt: vnumquodq; id ipſum eſt quod eſt, nec eget ſocietate informis alicuius. Vbi vero participatio eſt a primogeniis, omnino aliud eſſe oportet quod participat, cū per ſe informe ſit. Igitur ſi principia incorporea & indiuulſa ſunt & ſimplicia,& per ſe efficacia & ꝑ ſe mobilia & ſubſiſtētia, aut aliquid hiſce præſtantius. corpora vero talia eſſe non poſſunt, corpora principia non eſſe conſtat. Quid ergo eſt per ſe mobile, quod eſſe corporū dicimus, quæ alieno cientur motu, atq; principii habere cum iis collata rationem? An hoc id eſt ꝙ intrinſecus mouet? At ſi & ipſum ab alio moueretur, nō id per ſe moueri diceremus, ſed extrinſecus, veluti corpora. Nam proprie mouens eſt primū mouēs: veluti ſi manu & baculo moueam lapidē, ego ſum proprie

αὐτοκίνητα. αὐθυπόστατα. ἀμερῆ καὶ ἀδιάστατα. πρωτουργὰ εἴδη. *Animam eſſe primum mouens.*

is qui mouet. Quid ergo eſt quod corpora intrinſecus moueat? Quid aliud, niſi id quod animam dicimus? Nam quod eſt animatum, intrinſecus mouetur: & quod intrinſecus mouetur, animatum dicimus. Quod ſi anima eſt quæ intrinſecus moueat corpora, quod vero corpora intrinſecus mouet per ſe mobile eſt: anima per ſe mobilis, erit principium & cauſa eorum quæ oriuntur & mouentur, horumque rationes in ſeſe continens ſecundum quas ea fiunt quæ fiunt, & mouentur quæ mouentur. Niſi enim primariæ ſunt in corporibus formæ, ſed ex eo quod per ſe mobile eſt, proxime conſtituuntur: nimirum cuiuſque ſpeciei corporum, atque adeo eorum quæ orta ſunt, primarium principium anima eſt, atque illa ſunt ſinceriora & puriora. Vt enim vno rem exemplo declaremus, pulcritudo corporũ in carnibus ſita eſt, & iis quibus expletur corpus atque abſoluitur, ſi ita cadat, animalium: quæ & illa quantum fieri poteſt exornet, & ipſam deformitatis eorum partem capiat, & in eam demergatur. Animi vero pulcritudo his ſoluta omnibus, neq; iam imago pulcritudinis, ſed ipſa pulcritudo, ratio pura eſt, non alibi quidem pulcra, alibi vero non pulcra, ſed tota & penitus pulcra. Quare etiam cum anima vel ſuam, vel alterius animæ pulcritudinem perſpexerit, pulcritudinem corporis aſpernatur & deſpicit, ad illam alteram inclinata. Sic etiam aliarum formarum quælibet primaria & ſincera eſt in anima. Conſtat autem, vt corpora, ſic etiam animas diuidi, quæ ſua corpora mouent: aliæque ſunt cœleſtium, aliæ ſublunarium. Abſurdum enim eſt, cum deteriora corpora ſint animata & viuant: præſtantiora carere anima atque vita. Eſt etiam animarum ratio quædam inter ſeſe, quemadmodum & corporum. Cœleſtes enim animæ earum cauſæ ſunt quæ infra lunam ſunt: ac reuera magnificum quiddam & pretioſum eſt anima, præſertim cœleſtis, & ad principii rationem accommodata, neq; tamen primi. Quod .n. per ſe & mouetur & ſubſiſtit, quamuis iis quæ

Pulcritudo corporis & animi.

Animæ cœleſtes, ſublunares.

Anima cœleſtis principium quidẽ, ſed non primum.

iis quæ alieno motu cientur, & aliunde exſiſtunt priora, duplicem tamen rationem habent, mouentis & mobilis, efficientis & effecti. Oportet autem ſimplex antecedere compoſito, & vnum prius eſſe duobus. Præterea quod per ſe mobile eſt, a ſe ipſo cietur, ſed mouetur tamen & mutatur, licet non eſſentiæ ratione, ſed ſecundum actiones: ac non corporeis mouetur motionibus (nam quod ad illas attinet, immobile eſt) ſed animalibus: quarum nomina ſunt, conſiderare, deliberare, cogitare, opinari: quibus ipſa cum moueatur, corpora mouet corporeis motionibus. Omnino autem ante id quod vtcunque mutatur, eſſe oportet id quod nullo modo mutetur, vt & id quod mutatur, mutabile maneat. Motio enim atque mutatio & cœleſtibus & ſublunaribus inanimatis præſto eſt, mouente anima prima. Quod vero ſemper eadem ratione, eodemq; modo, & circa eadem, & vna ratione vnoq; ordine ſunt, cœleſtibus vnde contigit? Vnde autem ſublunaribus etiam contingit, ab iiſdem perpetuus ad eadem veluti in orbem reditus? Elementorum vero & animantium & ſtirpium, etiamſi numero non permanent, eadem in orbem redeuntia tanquam cœleſtia: ſpecie tamen in eadem reſtituuntur. Nam ex igne aer, & ex aere aqua, & rurſus ignis: poſt ver, æſtas, & autumnus, & hyems, rurſusq; ver: & e frumento culmus, & herba, & ſpica, & rurſus frumentum: & ab homine ſemen & menſtruum, & rurſus homo. Vnde igitur iſta ad idem reuerſio? Nã ipſe motus diſcrimen diuerſitatemque efficit. Non dubium quin ab immobili aliqua & prorſus immutabili cauſa, cuius vna eademque ratio perpetuo eſt. Nam ei quod alias celeriter cogitat aut facit, alias diuturnas habet actiones, id antecedere neceſſe eſt, quod vno eodemque modo perpetuo ſe habeat, & æuo diuiſionis & motionis experte agat omnia. Quanto enim eo quod per ſeſe mouetur ſit præſtantius illud, cuius non eſſentia modo eſt immutabilis, ſed & potentia & actio, clarum eſt. Quod vero præ-

Conſtantiã motionum & mutationum ab immobili eſſe cauſa, Deo.

ſtantius, idem etiam eſſentiæ ratione prius eſſe neceſſe eſt deterioribus: eſtque ad principia aſcendendo quærendum, poſſit ne aliquid eo eſſe principio præſtantius quod ſtatuimus? Quod ſi repertum fuerit: rurſus in illo quærendum, donec ad ſupremas cogitationes peruenerimus, quibus nihil reſtet excellentius, nec prius ab aſcenſu deſiſtendum. Neque enim verendum, ne inanis ſit noſtra progreſſio, maiora quædam, quæque prima principia excedant, de iis cogitando. Neque enim fieri poteſt, vt tantum ſaltum faciamus cogitatione noſtra, vt æquemus primorum principiorum dignitatem, ne dicam ſuperemus. Vna enim hæc quæ ad Deum ſit contentio, eſt optima: & omnis, quantum fieri poteſt, erroris expers. Cui cum eorum bonorum quæ cogitatione perſequimur, honeſtiſſima & ſanctiſſima, & primaria tam nomina quam res tribuimus: illud perſuaſiſſimum habendum, nihil nos illi dignum ipſo tribuiſſe. Sed ad veniam impetrandam illud nobis ſatis eſt: quod nihil ſuperius illis habeamus Oratione igitur a per ſe mobili ad immobilem progreſſa, & omnibus modis immutabilem cauſam, quæ vno eodemq; modo ſemper ſe habet, tam eſſentia quam viribus & actionibus, & in æternitate collocatam, quæ tempus cum iis quæ mouentur produxit: multorum quoque principiorum, quæ ſunt in per ſe mobili magis principales cauſas in immobili ſpectemus immobiles, æternas, perfectas & inter ſe copulatas, vt vnaquæque contineat vniuerſas ob coniunctionem, ea diſcretione, quæ animo & mente fit, impermiſta manente. Vnde enim eſt formarum, quæ in mundo ſunt diiudicatio, ſi mundi opifex Deus pro cauſis in ipſo diſtinctis eas non produxit? Neque tamen illic talis eſt principalium formarum fingenda diiudicatio, qualis eſt hic imaginum: neque animalium rationum diſcretio talis eſt, qualis corporum. Sed eiuſmodi qualis eſt octo cœlorum, quorum quodlibet, & quæ in eis infixa hærent ſiderum, totius cœli pars eſt, & quidem

Nihil Dei maieſtate vel dici vel cogitari dignum poteſt.

In vno Deo principia omnia ſpectanda.

pars abſoluta & integra, atque eſſentia integra prædita, ſuiſque peculiaribus prædita facultatibus & actionibus. Neque vero cœleſtes tantum, ſed ſublunares etiam formæ quælibet perpetuæ ſunt: vt hominis, & equi, vt ficus & vitis. Integra ſunt enim horum ſingula, etſi non in indiuiduis, vt corpora cœleſtia: at ratione formarum, quæ ſuis differentiis complent mundum. Eodemque modo ſimpliciorum etiam generum quodlibet formas conſtituentium: veluti eſſentia, motio, ſtatio, & ea quam Græcos imitatis identitatem dicere liceat, quæ illis ταυτότης eſt, diuerſitas, pulcritudo, veritas, concinnitas, cæteraque omnia quę ſunt in mundo corporeo, in ſuo quodque genere totum & perfectum eſt, multasque habet differentias in ſeipſo. Multo vero magis in anima vniuerſi integrum vnumquodque in primis eſt, principium & cauſa corporearum rerum, quæ hic ſunt, per ſe mobilis, earum differentias copulate in ſe complectens, & ad illam vt perfectiorem & ſinceriorem & euidentiorem res terrenæ ſunt effictæ, multoque magis horum primogeniæ formæ intelligentes & diuinæ. Ob vnionem enim quę in illis, vt dixi, eſt, nō contactu aut continuitate aut temperamento corporeo, ſed inſeparabilium & indiuiſibilium formarum copulatione & vnione, ita ſuam quodque perfectionem habet, vt impermiſta maneat diſcretio: & vnum quodque principium eſt, & primaria effectio ſuæ formæ vſq; ad extremas. Multa vero illa principia rerum omnium ab vno principio ſortita ſunt principii dignitatem. Nam ante multa illa, cauſam, ob quam & multorum quodlibet vnum eſt, non tamen tale quale id eſt, quod multis antecedit, eſſe neceſſe eſt. Nam vnū de multis pars eſt multorum, viciſſimque ſimplicitatem vnius ſuſcipit. Id vero vnum, quod multis antecedit, multorumque cauſa eſt, multa in ſeipſo iam continet, cū vna communione ſit omnia ante omnia, cauſa cauſarum, & principiū principiorum, & Deus deorum, ſicut ab omnibus naturæ ipſius

Formæ ſeu ſpecies caducarum etiā rerum ſunt æternæ.

inſtinctu celebratur. Eſt & bonitas bonitatum. nam primam in ſingulis proprietatibus cauſam, appetunt omnia quæ poſt eam ſunt. Quod vero appetunt omnia, bonum eſt. Principium autem principiorum, bonitas eſt bonitatum, itemque facultatum. Quodlibet enim principium ſummam habet in ſuo genere facultatem: principium vero principiorum, ſummam ſuper omnes facultates habere facultatem, quin & cogitatione præditam eſſe ſumma neceſſe eſt, neque enim quicquam a ſe creatum ignorauerit. Omnia porro ab ipſo facile producta ſunt. Quare neceſſe eſt, quemadmodum oratio demonſtrandi ratione a partibus ad totum aſcendit (nec enim cognouiſſemus quantum eſſet totum, & quale eſſet, niſi partes fuiſſemus ante contemplati. Sæpe enim fit, vt partem aliquam ipſum totum eſſe iudicemus) ſic etiam honos & cultus per partes ad totum eſt referendus, ſicut & quodlibet principium eſt principium, eaque ratione agnatum toti, vt & nominis eiuſdem particeps. Neque enim nomen tantum eſt commune: ſed & ipſa principalis dignitas & excellentia principiorum, qua a ſe orta id ſuperat, ab vno & toto multis illis & ſingularibus eſt conceſſa. Si quis vero non committendum putat, vt eodem appellentur nomine ſingularia principia, quo totum: is primum recte omnino putat, cum principalis illa dignitas communis eſſe videatur. Deinde cætera quidem principia vocet, illud autem principium principiorum. Etſi enim & ſingularium quodlibet, principium principiorum, cum alia anguſtiora principia complectatur (aliud eſt enim naturalis pulcritudinis principium, & aliud corporeæ, & commune quodammodo vtriſque pulcritudinis vt pulcritudinis principium) tamen id quod eſt proprie principium principiorũ, illud eſt, quo nullum eſt ſuperius principium, itemque cauſa cauſarum, & Deus deorum, & bonitas bonitatum. Præterea conſiderandum accuratius eſt, cauſæ omnium, quæ ſuper ea omnia eſt quæ ſunt nullum eſſe peculiare nomen.

Nullum Dei nomen proprium.

men.

men. Omne enim nomen diſtinctam aliquam motionem complectitur: ſed ex iis nominibus, quæ rebus ipſo poſterioribus indita ſunt, honoratiſſima quæque nos illi tribuere. Atque adeo ipſum Dei nomen vt dictum eſt, a cœleſtibus corporibus eſt translatum, quæ celeriter moueantur & currant. Pium etiam cum vocamus, & humanum & bonum, & dominum & fortem, nec eorum nos pudet quæ multis hominibus tribuere ſolemus. Sed hæc hactenus de prima trium quæſtionum, qua propoſitum fuit demonſtrare eſſe prima rerum principia, & auctorem omnium rerum eſſe Deum, etſi gradus quidam ad ſummum faſtigium aſcendendi, & abſolutiſſimam perfectionem, deſunt. Scio enim & horum nonnulla viſum iri ſuperflua quibuſdam, quod quidem ad principalem ſcripti ſcopum pertineat, qui is eſt, vt Epicteti enchiridion declaretur. Altera erat, Deum curare & adminiſtrare vniuerſa: quod etſi & ipſum, niſi fallor, copioſe in ſuperioribus eſt demonſtratum, tamen ex profeſſo etiam tractari profuerit. Sunt enim qui exſiſtiment eſſe numina, & quidem talia, qualia ſunt expoſita, bona, & ſumma potentia prædita, perfectiſſimaque cognitione: ſed ea res humanas contemnere tanquam viles, & ſua curatione indignas. In hanc vero ſententiam deuenerunt ex humanarum rerum perturbatione, cum homines improbos vident imperiis, opibus, valetudine florere, & vſque ad obitum ſecundis rebus vti, easque interdum liberis ſuis quaſi per manus tradere: bonos autem viros ab eis immaniter excarnificari, nulla ſequente (vt putant) vltione. His enim de cauſis, alii (vt prius dictum eſt) eſſe Deum negare non dubitant: alii, quamuis & eſſe Deum, & talem eſſe propter communes notiones fateantur: tamen res humanas ab eo curari non credunt, præſertim priuatis calamitatibus conflictati. Neque enim tantam fore perturbationem, neque tam improbos impunitos, quam bonos viros multos permanſuros, diuina prouidentia mundum procurante. Eſt

II. Quæſtio, Deum curare & adminiſtrare vniuerſa.

Aduerſariorum argumenta.

Argumentū ἐκ διαιρέσεως.

igitur de his etiam in vniuerſum dicendum, & diuiſione explicanda hæc quæſtio. Nā ſi dii cum ſint, non conſulunt rebus humanis: aut quod ignorant iis eſſe conſulendum, non conſulunt. Quod ſi eſt, aut quia non poſſunt, non prouident: aut quia nolunt. Iam ſi quia non poſſunt, id fit, aut propter magnitudinem rerum humanarum, Dei potentiam excedentium: aut ob paruitatem & vilitatem, prouidentiam effugientium. Sin cum poſſit, non vult: aut ob delicias & ignauiam eas negligit: aut rurſus quod ob paruitatem & vtilitatem, quamuis poſſit, eas aſpernatur.

Generalis reſponſio.

Cum autem generalis diuiſio ſit huiuſmodi: interim ad omnes eius ſectiones ſic dicendum: Cum tale ſit numen, quale deſcriptum eſt, cognitione præditum exquiſitiſſima, & potentia firmiſſima, & voluntate optima & omnes res a ſeipſo producat: nec ignorat res a ſe conditas eſſe curandas (qui ſtupor ne in ſtupidiſſimas quidem pecudes cadit: nam illæ quoque ſuos curant fœtus) nec ob magnitudinem relinquit (qui enim maior erit res condita ſuo conditore?) neque vt viliores, quam quæ curentur, aſpernatur. nam ſi tales erant, cur omnino condebantur? At nec voluntas eius eſt accuſanda, quaſi ob delicias & ſocordiam eas negligat. hominum enim iſti affectus ſunt, nec omnium, ſed non proborum: cum ne pecudes quidem ita vel delicatæ vel ignauæ ſint, vt fœtus ſuos negligant. Neque vero tanquam viles eas contemnit, quas condere non eſt dedignatus. Sic nullo modo fieri poteſt, quin Deus conſulat rebus a ſe conditis. Sequitur, vt ſeorſim iis reſpondeamus, qui quod diuinam magnitudinem intelligunt, ac potius intelligere ſibi videntur, res humanas extenuant, & diuina prouidentia indignas ducunt.

1. Res humanas ob vilitatē a Deo haud negligi.

Eſſe hominem & res humanas non ex viliſſimis vniuerſi rebus. Nam & animans eſt homo, & anima præditus maximi pretii, & rationis capaci: nec eſt vllum animalium genus, quæ quidem naſci ſoleant, magis pium, & religioſius, Quare homo nec inhonorata, neque

viliſ eſt Dei poſſeſſio: neq; etiam res humanæ, quas animus rationis particeps adminiſtrat. Quod ſi quis vel exiguam rem ſtatuat eſſe hominem, eo faciliorem eius eſſe curationē fateatur. Sicut enim ſenſus maiora facilius apprehendunt, minoraque difficilius (nam quo quæque minora ſunt, eo difficilius & videntur & audiuntur) ita vires & facultates minora cum facilius ferunt, tum magis retinent illa quam maiora. Facilius enim geſtatur mina quam talentum, medium iugerum facilius aratur & foditur quam integrum. Quo quis igitur minorem hominem ſtatuerit, eo faciliorem eius eſſe curationem aſſentietur. Iam ſi totū mundum curat Deus, mundi etiam partes eum curare eſt neceſſe, vt & artifices faciunt. Nam medicus, cura totius corporis ſuſcepta, ne partes quidem negliget: neque imperator, neque paterfamilias, neque reipublicæ gubernator. Partibus enim neglectis, totum ipſum peius affici eſt neceſſe. Abſit igitur vt Deus in ſua curatione hominum diligentia vincatur, qui vna eademque arte & partes & totum curant, cum ipſarum partiū cauſa, tum vero propter totum. Nos vero euent⁹ quoſdam (vt dictum eſt) ægre ferimus, ignorantes quatenus iſta quoque conducant vniuerſo. Si quis vero exiſtimat Dei rerum humanarum curam, quæ multum habeant confuſionis, multum perturbationum atque tumultuum, negotium faceſſere Deo, eumq; a ſua beatitate abſtrahere: eum apparet humanis curatoribus ſimiles putare Deos, & rationem curationis ignorare, qui neceſſe eſſe exiſtimet, ſicuti nos, ita Deum etiam, ſi quid curet, ſeorſim illi adeſſe, & perſequi ſingulas ſuas actiones, nec vlli rei alteri vacare interim poſſe. Neque cogitat is qui ita ſentit, vel legiſlatorem, conſtitutis in republica legibus, definiſſe, quæ cuique facto pœna, quæ pro iniuria ſatisfactio debeatur: eaſque curatrices ad minutiſſima quæque ſtatuiſſe, cum ipſe interim a more & conſuetudine ſua non recedat, & quandiu leges durarint, tandiu per eas vrbi conſulat. Neque

Quo minores, eo curantur facilius.

Deus totum mundum curat. Ergo & homines, mundi partem.

Deus abſq; negotio conſulit rebus humanis.

Similitudo Legiſlatoris.

etiam conſiderat, Deum multo prius & magis condito vniuerſo, animales eſſe noſtras actiones, multumque habere & virtutis & vitii, perſpexiſſe: & rationem excogitaſſe, qua ius cuique ſuum tribueretur, vt & in loca deteriora detruderetur: & quali fortuna vteretur, vt animus qui male ſe geſſerit, aduerſam, qui melius, bonam experiatur: & quid cuiq; perferendum aut faciendum ſit pro dignitate inter ſeſe, & a ſeſe inuicem. Cæterum cauſas, vt tales aliiue euadamus, & ab alia dignitate ad aliam perueniamus, id voluntati cuiuſque noſtrum reliquit.

Animi libertas.

Quales enim fieri volumus, tales euadimus, ob animi libertatem, & quia penes nos eſt tam virtus quam vitia, omnibuſque Deus præfecit poteſtates, quæ cuique deſtinent id quo dignus eſt, vſque ad minutiſſimas actiones.

Δυνάμεις ἔφοροι.

Neq; cum hæc initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam a prouidentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim initium temporis habet diuina bonitas, per quam, quia ipſa eſt omnia bona fiunt:

Deus ſemper adeſt operi ſuo.

neque Deus alias adeſt, alias abeſt, corporum enim iſta ſunt. Sed & ipſe ſemper omnibus adeſt, exemtus ab omnibus: & eius prouidentia, quia ipſe ſemper vbique eſt, & bonus eſt, ad omnes res porrigitur pro conuenienti cuique dignitatis diſtributione,

Similitudo ſolis.

& vt a lumine Solis illuſtrãtur omnia, & alia vident, alia videntur, alia virent, alia generantur, atq; etiam alia candeſcunt, alia nigreſcunt, alia denſantur, alia liquefiunt, & prout cuiuſque captus eſt, ita vnius & magnę bonitatis eius abſque negotio fit particeps, nihil in horum vllo ſole faciente, neque a ſua beatitate abſtracto: Sic multo magis diuina bonitate, quæ & Solem mundo donauit, omnia fruuntur abſque negotio, & bona fiunt, pro ratione ſui captus, nihil ad hæc Deo faciente, neque diſtracto. Neque enim cum agit, viciſſim patitur, vt res naturales: neque aduentitiam habet bonitatem, quæ aliquando ex-

Animi ſimilitudo.

hauſta deficiat: neque ea natura eſt, vt alias alia agat, ſicut noſter animus, ac interdum procurando mundo

mundo deſit, aut contentioni illi ad bonum, quod a mundo prorſus exemtum eſt. Nam ſi humanus animus perfectus, & ad Deum reductus, in ſublimi verſari & totum adminiſtrare mundum dicitur: quanto magis Deus, auctor animi, citra ſolicitudinem & occupationem, conſulet rebus a ſe conditis? Ac ne illa quidem, quæ iis accidunt, qui boni aut improbi habentur, eam vim habent, vt loco moueant prouidentiæ curationem. Neque enim verum id eſt quod putamus, bonos aliquando calamitoſos eſſe, atque affligi, malos vero fortunatos & beatos: ſi modo illa vera ſunt, quæ ſupra diximus: neq; nos canoris nugis occupati fuimus, cum demonſtraremus eum eſſe bonum hominem, qui malum & bonum humanum in rebus noſtræ poteſtati ſubiectis collocaret: ac talis qui ſit, eum nunquam fruſtrari appetendo, neque vnquam in id incidere quod declinaret. Quod ſi ita eſſet: nunquam ei quicquam accidere mali? Nam & ii qui controuerſiam mouent, malum eſſe dicunt fruſtrari deſideriis, & in ea quæ declines incidere. Quare nunquam infortunatus eſt homo bonus, neque male cum eo agitur: & viciſſim malos homines eſſe infelices, qui vitam naturæ humanæ contrariam agant, omnes fateantur. Hi vero ſuæ libertatis & facultatis obliti, qua natura humana a cæteris diſtinguitur, in rebus externis bonum humanum & malum collocant, in valetudine corporis proſpera, in diuitiis, potentia, nobilitate, deliciis, & ſimilibus: mala vero in contrariis. Itaque ea quæ in his bona videntur, appetunt: alia, vt mala declinant. Neceſſe porro eſt in externis rebus, cum in noſtra poteſtate ſitæ nō ſint, & iis quæ appetuntur fruſtrari, & in ea quæ declinantur incidere. Quæ vtraque ne aduerſariorum quidem iudicio bona ſunt, ſed mala. Quare mali cum plerunque in mala incidant, ſi pauliſper reſipuerint, intelligent ſe neque fortunatos, neque beatos eſſe, ſed contra miſeros & infelices. Quod ſi quis fingat eos in rebus externis aut plerunque, aut etiā

Caſibus humanis non tolli prouidentiam.

Quis vir & bonus, & beatus.

Vir malus idem & infelix.

ſemper ſecunda fortuna vti: magis etiam infelices erunt. Quum enim iis rebus potiuntur, gliſcunt in eis affectus & cupiditates naturæ humanæ repugnantes. Cuilibet autem id quod eſt ipſius naturæ contrarium, & malum eſt, & calamitoſum. Quia vero non tantum neceſſitate demonſtrationum cogendi ſunt auditores, ſed paulatim etiam in noſtrã ſententiam adducendi, ſi eos amplecti velis ea quæ de rebus externis, bonis, vt habentur, & malis dicuntur: eorum illos commonefacio, quæ ante dicta ſunt: nec ea quæ mala dicantur, eſſe mala, tametſi cum laboribus & difficultatibus coniuncta: neque bona propria bona. ſed & mala quæ putantur, tum ægrotantium medicinas eſſe, tum valentium exercitationes. Bona vero & ipſa pro neceſſitate & dignitate tam accipiẽtium quam eorum quibus adimuntur, dari atque auferri. Nam diuitiæ quidem ei qui recte iis vti poteſt contingunt, vt & ipſe facilius agitet, & aliis habeat benefaciendi facultatem: & ad beneficia voluntatis incrementum. Improbis vero in pœnam & caſtigationem. Etenim auari per omnem ætatem in congerendis opibus ſolicite occupati, ſemper impendente metu, nullum ex pecunia fructum capiunt. Qua pœna quæ iuſtior & facetior eſſe poſſit? Luxurioſi autem homines mendicis ſunt egentiores: & præ delitiis quidam intereunt, propterque diuitias in maxima pericula deuocantur, neque ſui ipſorum pro dignitate curam gerunt: ob diuitias neque boni quicquam diſcentes, neque vitam naturæ humanæ conſentaneam exquirentes & amplectentes. Sic valetudo, ſic potentia nocent, maxime improbis: ac partim caſtigandi, partim vlciſcendi cauſa tribuuntur, vt afflictione perturbationũ obſaturati, tandem euomant affectionum commotionem, & iam ad caſtigationẽ & purgationem idonei reddantur. Nam curatori animorũ id curæ eſt, non vt animæ actiones ſecundum affectus, ſiue metu, ſiue propter alios affectus, cohibeantur: ſed vt ipſe malus habitus & praua

Quæ & quatenus bona aut mala?

Diuitiæ.

conſuetudo

conſuetudo deſtruatur. Atq; hæc ſupra dicta ſunt copioſius: vnde, ſi cui ſit opus, ea repeti poterunt. Ac aduerſus eos, qui ſuis diſputationib. Dei prouidentiam tollere conantur, ſatis multa diximus. At tertium Seruatori, veteri conſuetudine. Ad tertiam igitur diſputationem, Seruatore propitio, accedamus, quæ & eſſe numina, & conſulere fatetur rebus humanis: ſed eadem muneribus & donariis & ſtipis diſtributione a ſententia deduci ſtatuit, vt noſtræ ætatis homines ſentiunt, vt iniuſti, auari, rapaces, ſint indemnes, ſi partem exiguam in hæc impenderint, & in eos erogarint qui ob hæc vota ſe facere profitentur, quiq; exorari Deum perhibent, permittiq; facinora eadem, nec dandas eſſe peccati pœnas. E quibus ſunt, qui id bonitate Dei dignũ eſſe dicãt, conniuere & dare veniam delictis: in quo non ſatis explicate, mihi quidem, & ſentire videntur, & dicere. Quid ergo iſti rationi reſpondebimus? Sed cum duplex ea ſit, diuidenda eſt in eum, qui facit iniuriam, & qui accipit: & conſideranda iſta quæ iactatur indulgentia & venia, quid & iniuſtis faciat, & quo modo affectos iniuriis tractet? Nam ſi bonum atq; vtile eſt iniuſtis permitti iniurias, neque pœnas eos dare: fortaſſis a Deo proficiſcetur iſta indulgentia. Bona enim omnia inde ad omnia perueniunt. Sin id maximo eis malo eſt, & adiuuari ad iniuriam, & non dare pœnas delictorum: quo pacto iſtorum auctor erit Deus, vt omniũ bonorum auctor, ita mali nullius, vt multis verbis eſt demonſtratum? Iniuria porro, auaritia, luxuria, contumelia, cum affectiones ſint, animi naturæ contrariæ, ſiquidem horum contraria naturæ ſunt conſentanea: morbi nimirum & probra & vitia ſunt animorum. Quæ qui ſua indulgentia fouet atque alit, nec medicinã adhibet, malitiam auget ſcilicet. Idq; ſi muneribus etiam delinitus facit: an non mediocribus etiam hominibus deterior habeatur? Quis enim eſt qui ſuſcepta rei alicuius curatione, ob largitiones eam corrumpi ſinat? Nunquis ergo germanus medi-

III. Quæſtio: Deum eſſe immutabilem.

Impunitatẽ ſcelerum expedire nemini.

Corruptela munerum vel hominẽ indigna.

cus,cum qui cibis & potionibus aliquibus læditur, pretio aut precibus adductus, rebus noxiis audacter frui patietur,& ad earum vſum adiutabit? Num ea quæ ſectionē vſtionemue deſiderant acceptis muneribus incurata relinquet? Quod ſi medicina quædam improbitatis eſt vindicta diuina: humana medicina quo pacto deterior erit? Iam cum eorum etiam qui iniuriis afficiuntur, rationem habere dicatur, curamque ſuſcipere: videamus & hos quomodo tractet,cum iniurios quodam modo & incitet & adiuuet ob largitiones? Age vero quis vel mediocris imperator hoſtibus ob largitiones prodat exercitum? Quis oues lupis opilio? Quid opilionem dico? Num paſtorales canes accepta laceratarum ouium parte, diripiendum reliquum gregem lupis concedent? Et qui non erit impia ratio, quæ Deo id tribuat,quod & canibus ſit indignum? Denique ab iniuſtis Deum ſeduci, quid habet rationis? Nam a religioſis quidem hominibus ſæpe munera Deus acceptat,nō quod his egeat ſcilicet,ſed quia ii a quibus offeruntur, vt animis, ita etiam externis rebus ad eum ſe conuertunt. Quod ſi munera & improbi offerrent, orantes pœnam ſibi irrogari, & adhiberi medicinam: fortaſſis ne ipſorum quidem munera Deus repudiaret. Sin vt deteriores fiant; quæ ratio eſſe poſſit? Nam ſi nihil aliud peccarent, illud ſatis eſſet, quod ſperant ſe Deum muneribus corrupturos, quo magis etiam ab eius familiaritate remoueantur. Quæ eſt igitur iſta ratio peruulgata illa quidem, & vnde ortum ſuum habet, quæ muneribus & donariis & precibus & beneficiis & ſupplicationibus ait a ſententia deduci Deum, & veniam dare peccantibus? Fortaſſis enim non temere fides ei adhibetur. Videndum igitur,ne ſi hoc ita ſimpliciter dicatur,& dictu nefas ſit,nec ſine ſcelere probari poſſit. Nam cum eos qui peccarunt,ex animo delictorum pœnitet; iſta conducunt ad reuerſionem ad Deum,cum ſint argumenta pœnitentiæ: quippe non animo tantum ſummiſſo, ſed etiam corpore inflexo

Iniuriis affecti non negligendi.

Munera impiorū Deus repudiat.

Nos vel ad Deum conuerti, vel auerti a Deo non contra.

inflexo & proſtrato, & rebus externis conſecrandis, & in ea quæ Deo probantur impendendis. Neque enim nobis delinquentibus Deus aut auertitur, aut iraſcitur, aut recedit a nobis: neque pœnitentibus nobis, ipſe reuertitur, aut accedit nos placatus. Humana enim iſta ſunt, & a diuina beatitate, ab omni parte immutabili, remotiſſima. Sed nos deprauati, & contra naturā prolapſi, diuinæq; bonitatis diſſimiles facti per iniuſtitiam, impietatem atq; amentiam: nos inde auellimus. Neq; enim vnquam ad omnia pertinentem eius prouidentiam effugere poſſumus: ſed tum velut ægroti per illas res improbitatis medicinæ, vindictæ aditum in nobis ipſis præbemus: nos ad eam prouidentiam & curationem Dei attemperantes atq; accommodantes: recuperataque natura noſtra, & ad Dei ſimilitudinem contendentes (ea vero Dei ſimilitudo eſt. ſapientia duce fieri iuſtum & ſanctum) Deum accedimus, & cum Deo coniungimur. De hac autem noſtra ad eum conuerſione perinde loquimur, ac ſi Deus ad nos conuerteretur: non ſecus atque ii qui fune marinæ petræ iniecto, quia per illum & ſeipſos & nauiculam ad rupem attrahunt, ob imperitiam eius rei non ſe putēt ad rupem accedere, ſed rupem paulatim ad ipſos appropinquare. Nam pœnitentia, ſupplicationes, vota, & ſimilia funis rationem habent. Per eas enim res auulſis reditus datur: qui fit non dictis, ſed factis, cum læſos a nobis iniuria, aut contumelia ludibriove quouis modo affectos placamus, vel ipſos vel eorum poſteros: cum odimus iniuriam: cum iniuſtos auerſati, eorum conſuetudinem qui iuſtitiam venerantur, expetendo, noſmetipſos caſtigamus, donec plane repurgemur. Hac ratione continenter eſt vtendum, nullis interuallis interrumpenda, vt ipſi in nos vindicemus. Euidens autem argumentum atque affectus eſt veræ pœnitentiæ, rurſus nec eadem committere, nec minora illis. Debemus enim inæquali inclinatione, tanquam nauigantes, in contrariam tranſire par-

Dei ſimilitudo.

Similitudo nauiculæ.

Pœnitentia non verborum, ſed factorum.

Nec eadem, nec minora committenda.

tem. Veram autem pœnitentiam ſatis ad perfectam purgationem eſſe, conſtat ex eo, quod & Deus hunc purgationis finem ſpectat. Omnis enim caſtigatio & vltio tam hic, quam apud inferos, eo fine adhibetur, vt animam ſuarum calamitatum pigeat, vtque improbitatem & vitam naturæ repugnantem oderit, vtque vltro amplectatur & diligat virtutem. Suntque certiſſimæ rationes, & mentis perfectiones, cum quis ipſe ſibi fit vindicta. Atque hic fortaſſis citius rem bene gerit, quod vltro & ſua ſponte caſtigatur. Cruciatum enim & dolorem animi poſtulant, qui delitiis & voluptatum illecebris inescati peccauerunt. Quos enim vere delictorum & peccatorum pœnitet, hi acerbiſſimis conſcientiæ cruciatibus ſeipſos mulctant: qui magis dolorifici mordacioresque ſunt quam corporis cruciatus, & conſolationem minus admittunt. Hæc contra tertiam impietatem, trium illorum peſſimam, dicta ſunto. Optabilius enim eſt potius non eſſe, neque prouidere: quam ſi ſis, & prouidere videaris, iis inſidiari quibus prouideas. Hoc enim eſt male eſſe. Malumus autem non eſſe, quam male eſſe. In cauſſa eſt, quod bonum altius eſt, quam id quod eſt, & quã ipſum eſſe: & quia bonum, eius quod eſt, principium eſt. Quare finis etiam omnium, hoc eſt, ciuſque cauſa fiunt omnia. Nam & ipſum eſſe, tanquam bonum amplectimur. Quare cum male nobis eſt, non eſſe malumus. Longius fortaſſe quam hoc inſtitutum poſtulat, explicandis hiſce quaſtionibus ſum prouectus, eo quod omnis honeſtæ vitæ & perfectionis animi principium & finis eſt ad Deum conuerſio, cum & vere de eo ſentimus, eſſe Deum, & conſulere rebus humanis, & bene iuſteque omnia gubernare: & cum paremus atque vltro cedimus iis, quæ ab ipſo geruntur, tanquam ab optimo conſilio profectis. Etſi enim & per ſeſe mobilis eſt anima, & ſui iuris, & in ſeſe principia habet bonorum & malorum: tamen a Deo ita condita eſt, vt ſe ipſa moueret. Quapropter dum ſuæ cauſæ tanquam radici

Omnis caſtigatio ad eiꝰ qui caſtigatur commendationem refertur.

Non eſſe, quam male eſſe, praſtat.

Vera de Deo ſententia, virtutis omnis fundamentum.

Summum & vnicum animi bonũ in Deo ſitũ.

dici inhæret,& conſeruatur,& ſuam habet perfectionem, cũ qua Deus eam condidit. Si vero ſeſe inde auellerit,& ſuam quaſi radicẽ (quantum in ipſa eſt) deſeruerit: marceſcit & contabeſcit, turpis & infirma facta, donec de integro reuerſa,& ſuæ cauſæ coniuncta, perfectionem ſuam recuperarit. Neque vero fieri poteſt, vt vere conuertatur, niſi tribus his quæſtionibus & mente perceptis,& ipſa viuendi ratione comprobatis. Quis enim aut ad id quod non ſit, conuertatur? aut quod cum ſit, nil nos curet: aut quod cum & ſit & curet, illam curam malo fine ac nocendi ſtudio ſuſceperit?

EPICTETVS.

AD vatem acceſſurus, memento te negotii euentum ignorare: ſed ea de cauſa adeſſe, vt eum e vate cognoſcas. Quale autẽ id eſſet, vtiq; cum venires, ſciuiſti, ſiquidem Philoſophus fueris. Nam ſi ex eorũ numero fuerit, quæ in noſtra poteſtate non ſunt: nec bonum eſſe, neq; malum, omnino eſt neceſſe. Noli igitur ad vatem afferre vel appetitionem, vel auerſationem, alioqui tremens eum accedes. Sed illud conſtitutum eſſe oportet, nihil inter quemuis euentum intereſſe: neq; ad te attinere eum, cuiuſcunq; modi ſit. Licere enim eo recte vti, neq; in eo tibi fore quemquam impedimento. Magno igitur animo deos vt conſiliarios accedito. Deinde, ſi quid conſilii datum fuerit, memento quos in conſilium adhibueris: & quorum, niſi parueris, auctoritatem ſis neglecturus. Sic autẽ ad oraculum accipiẽdum accedito, quemadmodũ Socratẽ placebat: iis videlicet de rebus, quarum tota conſideratio refertur ad euentũ: & in quibus nec ex ratione, nec ex arte aliæ ſuppetũt occaſiones ad id quod propoſitum eſt, conſiderandum. Cũ igitur vel amicus, vel patria cum periculo defendẽda erit: noli conſulere vatẽ, ſint ne defendẽdi? Nã ſi tibi vates prædixerit, exta infauſta eſſe: mortẽ ſignificari cõſtat, aut alicuius membri truncationẽ, aut exilium. Sed ratio tamen ſubeſt,

& cum his illud etiam coniungitur: vna cum amico & patria periculum eſſe adeundum. Quamobrem ad maiorem venito vatem Pythium: qui templo eiecit eum, qui amico in vita periculo non ſuccuriſſet.

SIMPLICIVS.

Poſt officia aduerſus homines & Deum, deceiuſq; officiis erga ſeipſum dicturus: medium quoddam genus eſſe vidit, quod officium & erga Deum & erga ſemetipſum poſtularet, diuinationem. Tripertita eſt autem oratio. Nam & quibus de rebus ſint conſulendi vates dicit, & quo animo adeundi, & quo pacto reſponſis eorum ſit vtendum? Auſpicatus autem eſt a medio, quod ipſe primum fortaſſe ſtatuit, quo animo ſit adeundus vates, & appetitione & declinatione ſepoſita. Nam alioqui trementes accedemus, ſi appetimus timentes ne id fieri poſſe neget vates. Sin declinamus: ne id fore prædicat. Quo pacto autem & appetitionem & declinationem vitabimus? Si cogites, inquit, externa eſſe ea, de quibus vatem conſulimus. Nam in iis quæ noſtræ poteſtati parent, vate non eſt opus. Quis enim illum roget, an res naturæ conſentaneæ ſint expetendæ, eidemque contrariæ declinandæ? Si igitur ea de quibus percontamur, penes nos non ſunt: vt, An ſit nauigandum? An contrahendum matrimonium? An ager emendus? Ea vero quæ penes nos non ſunt, nec appetenda, nec declinanda ſunt: ad vatem nec appetitionem, nec declinationem afferendam eſſe conſtat. Quid enim euenturum ſit, ignoramus. Id ipſum certe quidem e vate quærimus. Sed cuiuſmodi id ſit, noſti, inquit, ſiquidem es philoſophus: eorum quæ noſtri arbitrii non ſunt, neque bonum eſſe quicquam, neque malum, eoque nec appetendum, nec declinandum. Nam harum rerum periti, ſigna etiam dicunt, conſultorum auiditate confundi. Atq; hoc tibi vatem conſulenti ad animi conſtantiam conferet, quod ſcis, quicquid eueniat, te fructum ex eo capere poſſe: eoque

I. Quo animo ſit adeūdus vates.

eoque maiorem, quo res aſperiores fuerint, recte illas gerendo. Fidenti igitur (inquit) animo, & nihil iſtorum metuens, diuinum expete conſilium. Sequitur officium aduerſus Deum, vt omnino datum conſilium ſequaris. Qui enim Deo ſuadenti non obtemperarit, cuinam obtemperabit? Nam quod aruſpicum reſponſis aliquando non obtemperatur, illud vnum in cauſa eſt, quod noſtras appetitiones & declinationes non coercemus. Quare nec appetentem nec declinantem accedere, non illud modo confert, vt fidenter & abſque trepidatione accedas: ſed & hoc, vt diuino conſilio pareas. His expoſitis, ſubiicit, quibus de rebus ſint conſulendi vates? iis nimirum, quarum exitus ſit nobis incertus ante rem peractam: cum ex ingenio & arte, ad illas res pertinente, atque experientia, finem animo complecti & proſpicere non poſſumus. Nemo enim vatem conſulit, an homini cibo & ſomno ſit vtendum. omnino enim his eget animal. Nec an philoſophandum ſit, aut naturæ congruẽter viuendum? cordato enim homini conſtat hæc eſſe vtilia. Neque domus quæ ædificatur, qualis ſit futura. Ars enim formam eius antea delineauit. Nec agricola, ſit ne plantandum aut ſerendum? hæc enim agricolæ ſunt neceſſaria. Quando vero, aut vbi, aut qualia ſemina, quales plantæ, ſi hæc ante vſitata non fuerunt, aut primum incoantur, fortaſſe rogabitur vates. Item an nauigandum ſit, alieno præſertim & periculoſo tempore. Non tamen rogandus vates, an prodeundum ſit in forum, aut exeundũ in agrum. Quamuis enim & hæc euentus aliquando incommodus ſequatur, plerunq; tamen ex ſententia ſuccedant: id quod frequentius accidit, haruſpicina egere non videtur. Licet enim ex ratione aliqua aut arte occaſiones ſuppetant, ad perſpiciendum id quod propoſitum eſt: non tamen euentus erit omnino neceſſarius. Neque enim natura, neque ars, neque conſilium & voluntas in rebus externis neceſſarium habent euentum: ſed id quod plerunque

II. Haruſpicũ reſponſis parendum.

III. Quibus de rebus ſint conſulendi vates.

Ob leuiculas res non petendum oraculum.

ſit,ſatis cauſæ eſt cur vate non egeamus. Nam diuinatio de rebus omnibus,timidos reddit & ignauos, & vt parua magni fiant facit. Illud vero conſideratione dignum eſt: ſi de rebus noſtræ poteſtati ſubiectis vates omnino cōſulendi non ſunt, quo modo ſentiendum ſit de anima, ſit ne ea mortalis an immortalis? & an hoc præceptore ſit vtendum? Conſtat enim,multos veterum de rerum natura conſuluiſſe vates: quamuis hoc aut illo modo ſentire de rebus, noſtrum opus eſſe dicamus, & in noſtra poteſtate eſſe. Videntur autem ea quæ ratione percipi ac demonſtrari poſſunt, ex demonſtratione cognoſcenda eſſe. Sic enim ſcientifica parabitur cognitio, ſi per cauſam demonſtratio facta fuerit. Audiſſe autem ex Deo, immortalem eſſe animam, fidem quidem firmam parit, vti par eſt, non tamen rei ſcientiam. Si quem vero cauſas etiam edocere dignatur Deus, & ſcientem reddere: aliud hoc diuinæ bonitatis genus eſt, non diuinatricis, cuius eſt, exitus actionum humanis ingeniis obſcuros prædicere. Quamobrem etſi quidam de rerum natura oracula conſuluerunt: tamen hi & rari fuere, nec ex principibus philoſophorū, ſed ij qui certo credere ac perſuaſum aliquid habere,quam ſcientia rem comprehendere maluerunt: cum probabile ſit,velle Deum vt anima per ſe mobilis, per ſeſe etiā verum cernat. Atq; adeo Epictetus quoq; & Socrates illa ſciſcitari vetare vidētur,quæ anima per ſe cognoſcere poteſt. Eum certe non probant,qui roget,an periculi ſocietas pro patria aut amico ſit coeunda. Recta enim ratio præſcribit, diſcrimē illud non eſſe recuſandum. Quamuis igitur difficilia quędam prædicta fuerint: nihilominus defendendi ſunt. Quorſum igitur attinet de iis interrogare, de quibus conſtat quid ſit agendum? Illud etiam patet, Apollinem ijs qui rogarunt,an ſupplex dedendus eſſet,grauiter ſuccenſuiſſe. Quæ .n. recta ratio fieri iubet: ea facienda ſunt abſq; interrogatione, licet cum moleſtiis atq; periculis corporum & fortunarum coniuncta, cum & hæc ad

De rerum natura non vates, ſed ratio conſulatur.

De officio non percontandum.

hæc ad nos referantur. Poſtquam vero demonſtrauit, de huiuſmodi rebus non conſulẽdos eſſe vates, eo quod cuiuſcunque modi victimæ fuerint, omnino vna periculum ſit adeundum: idem etiam Apollinis auctoritate confirmat, qui eum qui amico cum interficeretur opem non tuliſſet, fano eiecerit. Nam duo Delphos petituri, in latrones inciderunt, a quib⁹ cum alter interficeretur, alter aut fuga elapſus, aut alioqui non opitulatus, ad oraculum venit, e quo eum eiecit Apollo, his verbis: *Hiſtoria Delphica.*

Cede meis adytis cædis reus, intereuntem
Qui ſocium non iuueris, et ſi proximus eſſes.

Quanquam autem conſtat eum, quamuis voluiſſet, vtique amicum periculo mortis non erepturum fuiſſe: tamen periculi ſocietas non fuit deſerenda, ſed ferendum auxilium, licet vna pereundum fuiſſet. Ob eam igitur voluntatem Deus eum pollutum iudicauit, vt qui ex nimio corporis amore amicum deſeruiſſet, ſicut in alio voluntatẽ probauit, quamuis aduerſo euentu. Cum enim iterum duo quidam in latrones incidiſſent, alter coniecto in latrones iaculo, eo fruſtratus, amicum percuſſit & interemit. Profectus igitur ad oraculum, ædem, vt cæde amici pollutus, ingredi non fuit auſus. Deus autem hos verſus edidit:

Te cruor haud maculat: nunc purior, atq; fuiſti.
Eſt occiſus enim tibi, dum defendis, amicus.

Si igitur cæde amici non modo non pollutus eſt, ſed purior etiam factus quam fuerat, ob bonam voluntatem: recte facta non in caſu atque euentu, ſed in conſilio & voluntate poſita eſſe conſtat. Conſiderandum autem eſt, & hæc quo modo dicta ſunt, & quo ordine dicentur omnia, referri ad medium habitum eius qui non nullos progreſſus habet, & in philoſophia verſatur. Etenim hæc verba (Siquidem es philoſophus) in ijs etiam quæ ſequuntur, tale aliquid multis locis ſignificant.

EPICTETVS.

PRæſcribe iam tibi formam quandam & legem, quam cuſtodias quamq; & ipſe tecum, & in congreſſibus hominum obſerues. Ac maiori quidem ex parte ſilentium præſtetur, aut neceſſaria dicantur, eaq; paucis. Raro autem, cum ſe obtulerit occaſio, ad dicendum veniemus: ſed non quiduis dicemus, non de gladiatoribus, non de ludis Circenſibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ paſſim inculcantur. Inprimis autem de hominibus cum verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel cōparemus, caueatur. Quod ſi potes, familiarium tuorum ſermones tuis ſermonibus eo, quo decet, traducito. Sin a peregrinis circumuentus fueris, taceto.

SIMPLICIVS.

Officiis eius qui aliquantum profecit, & iam philoſophatur, traditis: conſtituenda iam (inquit) atque definienda eſt certa quædam ætatis degendę ratio, iſti vitæ generi conſentanea: ad quam ſingulæ actiones ſunt dirigendæ, quibus ipſe auctor ſpeciatim recenſendis, formam & normam totius vitæ præſcribit, ſiue ſolus ſis, ſiue inter alios verſeris, tenendam: illud ſcilicet indicans, in eodem ſtatu & habitu, quoad fieri poſſit, perſeuerandam eſſe, & ſuam cuique vitæ rationem ſeruandam, nec externorum caſuum varietate, Euripi inſtar, mutandam. Socrates certe fertur, eodem ſemper vultu & habitu fuiſſe, a quo nec lætis nec triſtibus rebus dimoueretur, quod vnam eandemque vitæ rationem, ſuam vtique perpetuo ſequeretur. Eſt autem ea fortaſſe vitę norma conſtituenda & definienda, quam compendio perſtrinxit, cum diceret: Eam ſeruandam eſſe, ſiue tecum quid agas, ſiue cum altero contrahas. Eius autem formæ primum & maxime propri-
Silentium. um eſt frequens ſilentium. Omnis enim inſtitutionis ratio eo refertur, vt & a rebus externis, & a bru-

tis ſuis

tis ſuis affectionibus, & a corpore ad ſeipſum reuocetur animus, vt ſuo more eodemque perpetuo tenore viuat. Quam ad rem ſiletium plurimum confert. Quæ cauſa Pythagoreis fuit efficaciſſimum diſciplinæ ſuæ iaciendi fundamentum, quinquennii ſilentium. Vt enim ſenſus animum ipſis operam nauantem ad externa trahunt (quod ii declarant, qui cum ſeſe colligere volunt, & in ſeſe deſcendere, & animi attentionem excitare, claudunt oculos:) ſic animum etiam oratio, tum non operam nauantem ſenſibus, ſed per ſeſe agentem, magis ad externa effundit, cuius effuſionis remedium eſt ſilentium. Quod tamen non perpetuum indicit, neque ad Pythagoricum illud genus, flagrans & diuinum adhortatur: ſed ad ciuile, & hominibus accommodatius. Aut igitur tacendum eſt, inquit, aut neceſſaria dicenda, & paucis interroganti reſpondendum. Ac formam eorum de quibus ſit dicendum compendio deſcripſit: ea eſſe neceſſaria oportere, cum ad vitam degendam naturæ animi conſentaneam, tum ad vſum animantis. Nam talia cum & pauca ſint, & res ſubiectas habeant, nec inania & indefinita: non æque turbant & abſtrahunt cogitationem ad res infinitas. Deſcripſit & formam orationis, eam oportere ſuccinctã eſſe, & breuem. Nam ſi vagari, & in ſuperficie hærere earum rerum de quibus ſermo habetur, nec earum naturam habere perceptam, loquacitatem gignit: e contrario, ſi mens eas directe intueatur, & naturam earum velut in faſcem collectam & vim ac præcipua capita perſpexerit: ſermo etiam qui de eis habebitur, ad præcipua capita reuocatus, erit breuis. Si quando autem, inquit, pluribus etiam verbis erit opus (hoc enim ſibi volunt verba: AD DICENDVM ALIQVID VENIEMVS: non reſpondendo tantum, aut interrogando: ſed perpetuam orationem habendo:) Si igitur, inquit, orationis aliquando neceſſario mutata forma fuerit, & breuitatis loco prolixitas vſurpata: rerum tamen de quibus verba fiunt genus idem cum priore ma-

ἐχεμυθία πυθαγορείων πενταετής.

Quæ dicenda ſint?

Forma orationis.

Cicero: Habentur plerunq; ſermones aut de domeſticis negotiis aut de Rep. aut de artium ſtudiis & doctrina.

neat, vt de rebus neceſſariis ſermo habeatur, ſiue ad virtutem adhortando, ſiue docendo, ſiue conſulendo, ſiue conſolando, ſiue de veritate naturaque rerum inquirendo & diſputando, ſiue Dei excellentiam & prouidentiam celebrando, & auxilium ad degendam vitam naturæ congruentem votis expoſcendo. Non autem de rebus vulgaribus, de quibus verba fieri plerunque ſolent. Neque igitur de compoſitionibus gladiatorum, neque de ludis Circenſibus, aut aliis: neque de cupediis & poculis quibus ille vel ille vtatur. Nam qui ſermones huiuſmodi de rebus habentur, cogitationem etiam illis affigunt. Eſt & cum appetitum attrahunt, & vitam ſibi conformem faciunt. In primis vero vetat, ne de hominibus verba faciamus ſiue vituperando, ſiue laudando, ſiue comparando, illum hoc eſſe honeſtiorem aut deteriorem, in his aliisue rebus. Nam hoc quoque ſermonum genus facere, vt animus ad externa porrigatur, a ſemetipſo auerſus, alienaque curet, & fruſtra laboret, perſpicuum eſt. Cur vero maxime vetat, ne de hominibus loquamur, vituperando, laudando aut comparando? Quid enim hoc habet peius cæteris? An illud primum, quod is cum quo agitur, initio ſuſceptæ philoſophiæ, illis ſtudiis gladiatorum & pugilum & ſimilibus relictis, de hominibus potius loquatur? Ad quæ igitur propenſus eſt, ab iis eum maxime retrahit, eaq; cauere iubet. Deinde quod iidem affectus æque vtriſque ſermonibus mouentur. Nam & ſtudia & odia tam in his quam in illis concitantur, cum verba de iis fiunt: & peculiaris affectus eos comitatur, qui ſibi cenſuram de hominibus ſumunt, vt deſpicentia & ſuperbia. Nam qui vitas hominū iudicat, ſic iudicium fert, quaſi illis eſſet ſuperior. Atque etiam grauius peccatum eſt in diiudicanda hominum vita errare, quam in rebus ludicris. Neque vero dicendis ſolum iſtis, ſed audiendis etiam eſt abſtinendū. Nam & per auditum cogitationes excitantur, & appetitiones brutæ audientium. Adhæc, ii qui talia dicunt,

Vt de ſeſe, ita nec de aliis temere loquendum.

Etiā aures occludendæ improbis & ſtultis ſermonibus.

dicunt, niſi auctoritate grauis alicuius viri deterreantur, fiunt impudentiores, & audaciā inuerecundam nihilque reformidantem alunt. Quamobrem ait, ſiquidem potes, traduc tales familiarium ſermones ad res grauiores. Si vero circumuentus fueris ab hominibus, qui aliud vitæ inſtitutum ſequuntur, praua inſtitutione & conſuetudine corrupti, taceto (inquit) ipſe te ſilentio repurgans, & conuerſione ad temetipſum.

EPICTETVS.

RISVS non ſit multus, nec ob multa, nec effuſus.

SIMPLICIVS.

Poſt commune præceptum philoſophanti datū, vt in iiſdem moribꝰ permaneat, quam ad rem plurimum conferat ſilentium: maximum vitium exſultantis lætitiæ reſtringit, quæ riſu declaratur, eademque ratione contrariū huic vitium, mœſtitiam fortaſſis, improbat. *Riſus.* Nam lætantis animi ebullitio quædam eſt riſus, fitq; ſpiritu intumeſcente, & ſonitum edit ebullitioni non diſſimilem. *Mœror.* Euertit igitur conſtantem & placidam animi corporiſq; habitudinem, vt & ploratus & eiulatus e contrario moderationis ſtabilitati obſtat. Ob hæc itaque frequens riſus eſt vitandus: & ſi quando riſum res poſtulet, ne ſine vllo riſu moribus aſperioribus euadamus, & familiaribus ſtupidi & gratiæ omnis expertes videamur, pauca certe riſu digna ſunt. Vnde qui crebro ridet, eum apparet facile efferri lætitia. Quamobrem id non ſæpe admittēdum eſt, nec diu durare debet riſus (hic enim eſt quem multū dicit) nec effuſus eſſe, neq; cōfuſus, ſed labiis leuiter diductis fieri, vt non magna vultus appareat mutatio.

EPICTETVS.

IVſiurandum recuſa, ſi fieri poteſt, omnino. Sin minus: quantum potes.

SIMPLICIVS.

In hac enumeratione officiorum erga ſemetipſum, poſt repreſſas magnas & vehementes conſtantis animi & morum ſui ſimilium euerſiones: a veneratione Dei orditur. Iuſiurandum enim Deum citat teſtem, & ſequeſtrum ac ſponſorem facit eorum quæ dicuntur. Ob res humanas autem (quod perinde eſt ac ſi paruas & viles dicas) Deum producere: contemtum eius quendam innuit. Recuſandum igitur eſt iuſiurandum, ſiquidem fieri poteſt, omnino: & labor ac mulcta quæuis quam poſſis luere, toleranda potius, quam iurandum. Sin id aliquando neceſſe fuerit, vt vel amicum e periculo eripias, vel pro parentibus aut patria ſpondeas: quiduis perpeti præſtabilius fuerit, quam pactionem religione numinis ſancitam violare.

Iuſiurandũ.

EPICTETVS.

Conuiuia externa & popularia deuita. Sed ſi quãdo ſe tulerit occaſio, animaduerſio excitetur, ne forte in vulgarem conſuetudinem prolabaris. Scito enim, ſi ſodalis pollutus fuerit eum etiam quem attigerit, neceſſario pollui, et ſi purus ipſe fuerit.

SIMPLICIVS.

Repreſſa leuitate aduerſus Deum, multicipitem quoque reprimit cupiditatem, eique modum adhibet, a maxime neceſſaria cibi & potionis cupiditate auſpicatus: & per alias corpori ſeruientes, ad coniunctionis appetitum procreandi cauſa progreditur. Nam eruditorum virorum conuiuia, fercula quidem & pocula, cæteraſque ſuauitates compotationum non præcipue ſpectant: ſed reuera ſunt ſermonum communicationes & diſputationes, vt indicant Platonis, Xenophontis, Plutarchi & aliorum conuiuia. Vulgaria vero quæ ad voluptatem referuntur, & corporum oblectationes, paſtioni brutarum

ἑστιασις λόγων μᾶλλον ἢ σιτίων.

rum mutarumque pecudum non fere ſunt diſſimilia. Vnde recte dictum eſt, inter menſam abſque ſermonibus, & præſepe nihil intereſſe. Decet igitur virum bonum plebeia conuiuia ſuo inſtituto non congruentia recuſare. Si vero vt iis interſit, tempus aliquando tulerit: ſeu feſto aliquo poſtulante, ſeu patre cogente, aut etiā obſequii gratia, aliaue quapiam grauiore de cauſa: excitetur (inquit) animaduerſio, & vigilet animus, ſeq; intra ſemetipſum contineat: ne ſe ipſo relicto, & popularibus cupiditatib. æſtuans, ad populi quaſi tribum deficiat, & vna cum vulgo brutis appetitionibus inquinetur. Nam qui ſe inquinatis dedit, eorumque cupiditates ſequitur: is quamuis antea purus, puras haberet cupiditates: per illos contaminatur. Polluitur enim id quod purum eſt, impuro commiſtum. *Menſa muta, præſepe.*

EPICTETVS.

QVæ corpori ſeruiunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo ſunt vſui: veluti, cibi, potus, amictus, ædes, ſeruitium. Quicquid autem ad oſtentationem aut delitias attinet, repudiato.

SIMPLICIVS.

Quæ cauſa tuendi corporis adhibentur, in primis parare neceſſe eſt: ac tum demum iis vtendum. Auctor vero nunc de vſu corū loquitur, poſt etiam de iis comparandis dicturus. Ac fortaſſe præclarum eſſet, nulla re egere hominem, qui ſit animus rationis particeps. Sed quia mortalis corporis inſtrumento vtitur: ſatis eſt ei offerri neceſſaria, nec ad luxuriem delabi. Sicut enim fabro ſatis eſt in curanda bipenni, efficere vt iſta ſit magnitudine, figura & acie prædita: nec eam auro bracteare cupit, aut gemmis exornare, quod & ſumtibus exhauriretur, & contra rationem artis curaret inſtrumentum, atque arti inutile redderet: ita & nos aduerſus noſtrum inſtrumentum affecti eſſe debemus, nec illi *Corpus, hominis inſtrumētum, ita curandum ſapienti, vt fabro bipennis.*

niſi ea quæ vſus & neceſſitas poſtulat offerre: e cibis & potionibus, ea quæ ſecundum naturam corpus humanum alunt, parabilia & naturæ conuenientiora deligendo. Hæc enim etiam puriora deprehenduntur, & tenuiora, & ſalubriora. Victu enim opus eſt animanti: ſed non tali [illegible] tali victu, ciborumq; varietate. Neque enim Theorionibus & Paxamonibus natura nos conciliauit, & culinariis imposturis: ſed victui, quo id quod deceſſerit inſtauretur. Atq; hoc ita ſe habere, ii declarant, qui ob inopiam vti naturali victu coguntur multo delicatis & luxurioſis ſaniores, vt agricolæ ciuibus, ſerui dominis, pauperes diuitibus. Nam ſuperuacanea & arte conquiſita naturam onerant, vt doloſa & aliena, & ex genere venenorum quodammodo. Quare flatus & fluxiones inde generantur pernicioſæ. Eſt igitur & multitudo & qualitas ciborum ac potionum naturali vſu inſtrumenti metienda, ne & parandi ſumtu ſuperuacaneo vexemur: & ſecus ac recta ratio præſcribit, inſtrumentum curemus, idque ad vſum ineptius reddamus. Magnæ autem felicitatis eſt, ab ineunte ætate enutritum eſſe, & aſſuefactum. Sic enim corpori tolerabilis & accōmodata & ſuauis erit, naturalis illa & tenuis & ſimplex diæta. Eadem & in veſtitu ratione vti bonum eſt. Socrates certe veſtibus iiſdem & hyeme & æſtate vſus perhibetur. Iis vero qui Socrati collati delicate viuunt, ſatis erit aduerſus caloris & frigoris intemperiem, lino e terra nato, & viſitatorū nobis animalium lana & velleribus vti. At vero flumina Occidentis perſcrutari, & quæ in iis ſunt animalia excoriare, & Serum orientalium egere opera, & fila vermium pretioſiſſimis & firmiſſimis apud nos rebus auro atq; argento redimere: magni fuerit & luxus, & inconſiderantiæ. Eadem & domiciliorum ratio eſſe debebit. Nam Crateti quidem domū idoneam præbuit dolium, quamuis pulcram Hipparchiam vxorem habenti. Nobis autem ſit ſane domus, ſed ad vſum accommodata, tam magnitudine quam ornatu,

quæ &

Theorion.
Paxamon.

Quo tenuior victus, eo ſalubrius corpus.

Tenuiter educatum eſſe, vtiliſſimum.

Veſtit⁹ mundus, non luxurioſus.

Cicero: Ad vſum accommodanda eſt adificandi deſcriptio.

quæ & virorum & mulierum diſtincta habeat conclauia: quamuis & hæc fortaſſis ſuperuacanea fuerint, ea quidem eſſe magnitudine vt triginta lectulos capiat, aut parietibus & pauimento marmoreo ac teſſellato & picturato ſit, aut ſingulis menſibus diuerſoria diſtincta habeat, nihil eſt neceſſe. Neque enim vel vſus iſta poſtulat: & miſerum eſt, huiuſmodi aſſuetum, cæteras habitationes omnes improbare. Neq; iam dico, qui his impenſe delectetur, cum felicitatem etiam in hiſce collocare, ſuimet ipſius prorſus oblitum. Qui ſi his exciderit, (quod quidẽ multis de cauſis accidere poteſt) plorare neceſſe erit, & lamentari, ſeque infelicem tum iudicare. Enimuero tum inſeliciores eramus, cum hiſce delitiis circumfluerimus. Conſimili ratione ſeruorum etiam eo numero eſt vtendum, qui ſit ad vſum & rei familiaris copias accommodatꝰ, vt & neceſſaria eis præbeantur, & operæ exigantur tum diligentes, tum tolerabiles. Qui enim multos circumducunt anteambulones & pediſſequos, quorum id vnum munus eſt: hi non animaduertũt, ſe moleſtos ſui cuſtodes & obſeruatores circunducere, vt neque ſuo arbitratu quoquam abire, neque priuatim & clanculum cum vllo colloqui, nec ea quæ viſa fuerint, agere clam famulis poſſint. Sunt iidem & aliis hominibus moleſti, res in foro venales partim furando, partim rapiendo, atque impune verberando & inſultando, conſeruorum ſubſidio freti. His igitur rebus & ignauo otio prorſus corrupti, plerique profecto ſunt inimici & hoſtes dominorum, qui quo iſtorum delitias & elegantias & luxuriam alant, quos labores, quas vigilias tolerare? quam multis item adulari & ſeruire neceſſe habent? & quod malorum caput eſt, a vita naturæ humanæ conueniente deſciſcere? Cæterũ iſta plurimum ab Epicteti inſtitutione abhorrẽs, meritas luat pœnas. Homo autem philoſophus, etiam ſeruitiis ad neceſſarium vſum accommodatis vtetur. Hic vero exiguus eſt, tum ob rei familiaris anguſtias, tum quod

Serui neceſſarii tãtum alendi.

Quot ſerui, tot hoſtes.

ægre ferimus, eo qui ſe ipſe laudat, ægritudinem augente. Eſt enim ideo grauius, quod aduerſarius ſe iudicem facit. Atque is etiam qui alium arguit, & ſuum exemplum profert, ſibi ipſe nocet, animo ad res externas extendendo, vt qui nec abſtineat talibus, nec arguat alios ſtudio virtutis, ſed vt aliis arguendis gloriam ipſe conſequatur. Qui autem ſic tractat eum quem arguit, præterquam quod obiurgationem grauiorem facit, defenſionem etiam compatione faciliorem reddit. In promtu enim eſt vt dicat, Atqui ego non ſum philoſophus: ſtatimque ſibi ignoſcat.

EPICTETVS.

SI quis nuntiarit, quendam tibi maledicere: ne refuta quæ dicta ſunt, ſed reſponde: eum neſciſſe cætera tua vitia, nam alioqui non illa ſola fuiſſe dicturum.

SIMPLICIVS.

Hoc ad iracundiam reprimendam pertinere videtur. Nam huiuſmodi nuntiis commouetur animus & ambitio, vanaque gloria coarguitur, quæ & ipſæ ſunt iracundiæ commotiones. Cur vero defenſionem vetat? Cur & aliorum criminum ſe reum fateri iubet? An non immoderata videri debet iſta moderatio? aut potius, & hæc auctoris inſtituto eſt conſentanea, quo a rebus externis abſtrahitur animus, & ad ſemetipſum reuocatur, vt ſibi, non aliis viuat? Qui vero ſe defendit, ſua conſcientia non contentus, & iudicio ſcientis omnia Dei: hunc ſatis apparet hominibus placere velle. Quamobrem ſi illis falſo etiam perſuaſerit, ſe non peccare: acquieſcit, quaſi nihil peccans, contentus ijs hoc, quos ſibi iudices delegit, perſuaſiſſe. Sin cæteros aſpernatus, incorruptus ipſe ſui iudex extiterit: peccatum eius ipſius teſtimonio conuincitur. Iam vero ſeſe accuſare, vt & aliis peccatis conſtri-

Defenſio in dicio eſt, te hominum applauſus quærere.

conſtrictum: id vero eſt ipſas gloriæ cupiditatis radices excidere. Vehemens enim is affectus eſt, & ipſi inhærens animo, atque affixus, & a ſeipſo euerti ſolitus. Putamus enim nos non appetere gloriam, cum eam hoc affectu appetamus: nec ani- *Ambitio fal-* maduertimus turpem eſſe morbum animi, ob res *lit imprudē-* bonas velle florere gloria. Nec enim conſideramus *tes, & virtu-* eo affectu inquinari bonum, nec bonum manere *tes conta-* poſſe, aut in primis expetendum, ſi non per ſeſe id, *minat.* ſed ob conſequentem gloriolam amplectamur. Nam bono etiam noſtro finis gloriola proponitur, ad quam conſequendam neceſſario fortaſſis adhibetur, ſi ita ceciderit, iuſtitia. Hic tamen ad alios affectus reprimendos eſt vtilis. Multos enim & vehementes affectus gloriæ cupiditate ſuperamus, & eius cauſa grauiſſimos labores capimus, acerbis ſuppliciis nihilo interdum leuiores. Quare etiam extrema tunica reliquorum affectuum dicitur gloriæ cupiditas, propterea quod alios ſæpe exſuens, ipſa magis animo adhæreſcat. Reuera autem, nec illis affectibus liberat gloriæ cupiditas: ſed eorum actiones, quo minus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipſa non ſcortantur: a fœdis cogitationibus tamen nunquam ſunt otioſi. Ita fit, vt neque cæteros affectus reprimat, & ipſa magis augeatur ob repreſſam aliorum affectuum actionem. Videtur igitur adoleſcenti quidem eſſe vtilis initio, ad eius ætatis affectus coercendos. Sin progreſſu ætatis remanſerit, magna eſt eius pernities. Neque enim ad ſeſe conuerti patitur animum externæ gloriolæ inhiantem, neque bonum quicquam præcipue expeti vnquam, ſed ob conſequentem gloriam: hoc eſt, nunquam bonum, vt bonum amplecti. Iam quid aliud riſu dignum hiſce moribus accidit? Nam cum *Vulgi, quod* omnino contemnamus & deſpuamus vulgus ho- *ſpernas, ex-* minum, nec vllius eſſe pretii iudicemus: tamē quaſi *petere lau-* magni viri ſint, ab eorum opinione tanquam a filo *dem, ridicu-* pendemus. Cum autem huiuſmodi ſit gloriæ cupi- *lum.*

ægre ferimus, eo qui ſe ipſe laudat, ægritudinem augente. Eſt enim ideo grauius, quod aduerſarius ſe iudicem facit. Atque is etiam qui alium arguit, & ſuum exemplum profert, ſibi ipſe nocet, animo ad res externas extendendo, vt qui nec abſtineat talibus, nec arguat alios ſtudio virtutis, ſed vt aliis arguendis gloriam ipſe conſequatur. Qui autem ſic tractat eum quem arguit, præterquam quod obiurgationem grauiorem facit, defenſionem etiam comparatione faciliorem reddit. In promtu enim eſt vt dicat, Atqui ego non ſum philoſophus: ſtatimque ſibi ignoſcat.

EPICTETVS.

SI quis nuntiarit, quendam tibi maledicere: ne refuta quæ dicta ſunt, ſed reſponde: eum neſciſſe cætera tua vitia, nam alioqui non illa ſola fuiſſe dicturum.

SIMPLICIVS.

Defenſio in dicto eſt te hominum applauſus quærere.

Hoc ad iracundiam reprimendam pertinere videtur. Nam huiuſmodi nuntiis commouetur animus & ambitio, vanaque gloria coarguitur, quæ & ipſæ ſunt iracundiæ commotiones. Cur vero defenſionem vetat? Cur & aliorum criminum ſe reum fateri iubet? An non immoderata videri debet iſta moderatio? aut potius, & hæc auctoris inſtituto eſt conſentanea, quo a rebus externis abſtrahitur animus, & ad ſemetipſum reuocatur, vt ſibi, non aliis viuat? Qui vero ſe defendit, ſua conſcientia non contentus, & iudicio ſcientis omnia Dei: hunc ſatis apparet hominibus placere velle. Quamobrem ſi illis falſo etiam perſuaſerit, ſe non peccare: acquieſcit, quaſi nihil peccans, contentus ijs hoc, quos ſibi iudices delegit, perſuaſiſſe. Sin cæteros aſpernatus, incorruptus ipſe ſui iudex exſtiterit: peccatum eius ipſius teſtimonio conuincitur. Iam vero ſeſe accuſare, vt & aliis peccatis

conſtrictum: id vero eſt ipſas gloriæ cupiditatis radices excidere. Vehemens enim is affectus eſt, & ipſi inhærens animo, atque affixus, & a ſeipſo euerti ſolitus. Putamus enim nos non appetere gloriam, cum eam hoc affectu appetamus: nec animaduertimus turpem eſſe morbum animi, ob res bonas velle florere gloria. Nec enim conſideramus eo affectu inquinari bonum, nec bonum manere poſſe, aut in primis expetendum, ſi non per ſeſe id, ſed ob conſequentem gloriolam amplectamur. Nam bono etiam noſtro finis gloriola proponitur, ad quam conſequendam neceſſario fortaſſis adhibetur, ſi ita ceciderit, iuſtitia. Hic tamen ad alios affectus reprimendos eſt vtilis. Multos enim & vehementes affectus gloriæ cupiditate ſuperamus, & eius cauſa grauiſſimos labores capimus, acerbis ſuppliciis nihilo interdum leuiores. Quare etiam extrema tunica reliquorum affectuum dicitur gloriæ cupido, propterea quod alios ſæpe exſuens, ipſa magis animo adhæreſcat. Reuera autem, nec illis affectibus liberat gloriæ cupiditas: ſed eorum actiones, quo minus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipſa non ſcortantur: a fœdis cogitationibus tamen nunquam ſunt otioſi. Ita fit, vt neque cæteros affectus reprimat, & ipſa magis augeatur ob repreſſam aliorum affectuum actionem. Videtur igitur adoleſcenti quidem eſſe vtilis initio, ad eius ætatis affectus coercendos. Sin progreſſu ætatis remanſerit, magna eſt eius pernicies. Neque enim ad ſeſe conuerti patitur animum externæ gloriolæ inhiantem, neque bonum quicquam præcipue expeti vnquam, ſed ob conſequentem gloriam: hoc eſt, nunquam bonum, vt bonum amplecti. Iam quid aliud riſu dignum hiſce moribus accidit? Nam cum omnino contemnamus & deſpuamus vulgus hominum, nec vllius eſſe pretii iudicemus: tamē quaſi magni viri ſint, ab eorum opinione tanquam a filo pendemus. Cum autem huiuſmodi ſit gloriæ cupi-

Ambitio fallit imprudētes, & virtutes contaminat.

Vulgi, quod ſpernas, expetere laudem, ridiculum.

Virtus latens, nota vitia.

ditas, nihil eam æque exſtirpare poteſt, ac animi moderatio, ſuorumq; malorum confeſſio. Cauendum tamen, ne id quoque vanitate quadam faciamus. Nam ſiquidem ex animo fiat, ne ſpes quidem vlla gloriæ relinquitur. Quod ſi neceſſitas nobis imponi poſſet, ne virtutes noſtræ vlli mortalium innoteſcerent, vitia vero vniuerſis: exciſa iam eſſet glorię cupiditas, quam ſperare deſiſſemus, nec quicquam per oſtentationem faceremus.

EPICTETVS.

THeatra frequentare non eſt neceſſe. Sed ſi quando tempus tulerit, te nulli niſi tibiipſi ſtudere appareat: hoc eſt, ea duntaxat fieri velis quæ fiunt, & eum ſolum vincere qui vincit. Sic enim non impedieris. Clamore autem, aut arriſione, aut longiore commotione penitus abſtineto. Ac poſt diſceſſum, ne multum de iis quæ acciderunt diſputes, cum nihil ad tui correctionem faciant. Alioqui ex eo apparebit, te ſpectaculum eſſe admiratum.

SIMPLICIVS.

Non epularum tantum atque libidinum ſunt brutæ cupiditates, ſed & ſpectaculorum & recitationum. Quo pacto igitur erga hæc affecti eſſe debeamus, docet. Crebro, inquit, in theatra venire non eſt opus: ſed illud potius eſt opus, ne crebro in ea venias. Theatrica enim eorum vita eſt, qui theatris vacant. Si quando autem tempus tulerit, aut ob ritum feſtiuitatis, cui & ludorum habetur honos, aut popularis obſequii cauſa: (inuiſi enim populo eſſe ſolent, qui conſuetam vitæ rationem negligere videntur) aut experimenti periculiq; faciendi cauſa, quomodo ſuperiori anno erga talia affecti fuerimus, quomodo in præſentia, aut ob aliam probabilem rationem tempeſtiuum fuerit prodire in theatrum: intento animo eſſe oportebit, & excitare animaduerſionem, vt apud nos ſimus, nec iis quæ ibi fiunt

fiunt nos addicamus, ſed eum vincere velimus qui vincit,& ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt: hoc eſt, vt nec appetitionem nec declinationem ad illa afferamus, vt quæ res externæ ſint. Itaque vultus ea conſtantia eſſe debet, quæ nec odioſa ſit, & grauitatem habeat ſuauitate temperatam, vt neque acclames, neque aſſurgas victoribus, nec effuſe rideas ob ridicula dicta, ſed alios cum iudicio laudes, alios leniter arridendo probes. Cum autem a ſpectaculo diſceſſum fuerit, ne multa, inquit, de iis quæ acciderunt, verba facito, cum ad emendationem tui nihil faciant. Neque enim ita erudiunt ea quæ ibi fiunt, vt aliquo numero eſſe debeant. Aut igitur ſic accipienda verba ſunt, QVAE NON FACIVNT AD TVI CORRECTIONEM: quaſi ad omnia ea pertineant, quæ de ſpectaculi euentu dicimus, aut ſi certam aliquàm eorum quæ dicuntur partem intelligit, fortaſſe ſuadet, ea ſolum dicenda, quæ ad noſtram emendationem faciant. Cuiuſmodi fuerint ea, quæ noſtros motus parum decoros in ſpectaculo coarguant. Multa vero verba de ſpectaculi euentis, argumentum euidens fuerint, te ſpectaculum illud, magnificum & admirabile quiddam iudicare: id quod ſine plebeio affectu fieri non poteſt.

EPICTETVS.

AD recitationes ne veni, neque facile accede: ſin acceſſeris, grauitatem & conſtantiam tuere: & id vna caue, ne cui ſis moleſtus.

SIMPLICIVS.

Poſt ſpectacula de recitationibus diſſerit, quas homines eloquentiæ & poeticæ ſtudioſi, oſtentandæ facundiæ ergo ſuſcipiunt, alias potentes aliquos laudando, alias vrbium inſtituta narrando, aut loca deſcribendo, aut forenſes quæſtiones tractando, aut ſimile quippiam. Negat igitur ad has, vt oſtentationi comparatas, & res externas ſpectantes, facile ac-

cedēdum, & ſine ratione acceſſum permittente, ſiue id fiat ob amicitiam declamātis, ſiue ob potentiam eius qui laudatur, ſiue obſequii alicuius & receptæ conſuetudinis cauſa, cuius ſæpe magnus vſus eſt ad eos mitigandos, qui iis inuident, qui a populari conſuetudine recedere volunt. Sin autem, inquit, ad recitationem acceſſeris, grauitatem, conſtantiam & facilitatem conſerua: grauitatem, vt tempeſtiue & modice laudes: conſtantiam, ne perturbate mouearis, neque acclames, aut quicquam importune interloquaris, ſed eodem habitu modeſtiam corporis & morum conſerues. Facilitatem, ne tetrico ſis vultu, quaſi aliis curis intentus: neque vltra quam ſatis eſt taceas, ſed modice laudes orationem: nec acerbe iudices, aut redarguas, vt aut falſam, aut inconcinnam, aut inſantem. Illud autem plane facilitatis eſt & benignitatis, ſi & oratori recte dicenti, & ei qui vere meritoque laudatur, gratulari videaris.

EPICTETVS.

Cvm aliquid negotii tibi futurum eſt cum aliquo, ex proceribus præſertim: ipſe tibi proponito, quid in ea re facturus fuiſſet Socrates, aut Zenon. Ita fiet, vt te ratio non deficiat, qua id quod obiectum fuerit, recte adminiſtres.

SIMPLICIVS.

Qui ad ſemetipſos conuertuntur, & ſibi viuere volunt, haud fere magnates accedere conſueuerunt. Quare Socratis exemplum nobis proponit, & Zenonis: in quos intuentes, rationem viſuri ſimus, qua illi nobis ſint adeundi. Cogitandum igitur, quo pacto Socrates & Zeno cum talibus congreſſi eſſent, non ficte, non ſimulate: ſed pro ſuæ vitæ ratione cordatam magnitudinem animi præ ſe ferentes, ab omni deſpicientia & arrogantia puram: non humiles & abiecti ob faſtigium dignitatis, neque

Quomodo magnates adeundi.

neque ſuperbe illos contemnentes. Eiuſdem moris eſt, nec adulari ijs, nec contumelioſe illos arguere: ſed & ob recte facta modice collaudare, & inde ducere exordium, ſicut medici acerba medicamina melle ſæpe prælinunt, ac tum demum eorum quæ perperam fiunt, non acerbum inſectatorem ſe præbere: ſed correctorem ſolicitum, & ægre ferentem, præclaras actiones paucis interdum delictis quaſi contaminari. Ac mea quidem ſententia Socrates, Zeno, & ſimiles, omnino demonſtrarunt, quã multa habeant, nequaquam expetenda principatus & faſtigia rerũ humanarum: & vnum in iis expetendum eſſe, benefaciendi facultatem: quam qui negligant, eos & mala illius rei experiri, & bono fraudari. Conſtat autem Socratis & Zenonis exemplum eſſe deligendum: ſed ſuæ cuique vitæ modum eſſe conſeruandum, eique conſentanea vltro & ſponte naturæ adhibenda. Cuiuſmodi enim eſt, eum qui ita viuat, vt proficiat, & adhuc Epicteti puerili inſtitutione indigeat, Socratis aut Zenonis vti ſermonibus? Quo pacto is deriſum vitabit? Nam Antigonus, qui poſt Alexandrum in Syria regnauit, dixiſſe fertur: Nunquam ſe angi & æſtuare ſolitum, quod ſciret, niſi quando cum Zenone congrederetur. Atqui multos ille alios philoſophos adierat. Ab hoc loco Epictetus officia in congreſſibus ſeruanda tradit, ab iis auſpicatus, quæ ad principes & potentes pertinent.

In poteſtate nihil ineſſe quod expetas, præter vnam benefaciendi facultatem.

κακοζηλία vitanda.

Antigonus de Zenone.

EPICTETVS.

CVm ad magnatum aliquem iturus es proponito tibi fore vt eũ domi non inuenias, vt incluſus ſit, vt occludantur tibi fores, vt ille te negligat. Quod ſi hoc ſtatu venire decuerit, ea feras quæ fiunt: neq; ipſe vnquam tecum dicas, non fuiſſe tanti. Id enim plebeiũ eſt, & eius qui res externas calumnietur.

SIMPLICIVS.

Idem fere dicit quod ſupra: Rem aliquã aggreſ-

neat, vt de rebus neceſſariis ſermo habeatur, ſiue ad virtutem adhortando, ſiue docendo, ſiue conſulendo, ſiue conſolando, ſiue de veritate naturaque rerum inquirendo & diſputando, ſiue Dei excellentiam & prouidentiam celebrando, & auxilium ad degendam vitam naturæ congruentem votis expoſcendo. Non autem de rebus vulgaribus, de quibus verba fieri plerunque ſolent. Neque igitur de compoſitionibus gladiatorum, neque de ludis Circenſibus, aut aliis: neque de cupediis & poculis quibus ille vel ille vtatur. Nam qui ſermones huiuſmodi de rebus habentur, cogitationem etiam illis affigunt. Eſt & cum appetitum attrahunt, & vitam ſibi conformem faciunt. In primis vero vetat, ne de hominibus verba faciamus ſiue vituperando, ſiue laudando, ſiue comparando, illum hoc eſſe honeſtiorem aut deteriorem, in his aliisue rebus. Nam hoc quoque ſermonum genus facere, vt animus ad externa porrigatur, a ſemetipſo auerſus, alienaque curet, & fruſtra laboret, perſpicuum eſt. Cur vero maxime vetat, ne de hominibus loquamur, vituperando, laudando aut comparando? Quid enim hoc habet peius cæteris? An illud primum, quod is cum quo agitur, initio ſuſceptæ philoſophiæ, illis ſtudiis gladiatorum & pugilum & ſimilibus relictis, de hominibus potius loquatur? Ad quæ igitur propenſus eſt, ab iis eum maxime retrahit, eaq; cauere iubet. Deinde quod iidem affectus æque vtriſque ſermonibus mouentur. Nam & ſtudia & odia tam in his quam in illis concitantur, cum verba de iis fiunt: & peculiaris affectus eos comitatur, qui ſibi cenſuram de hominibus ſumunt, vt deſpicentia & ſuperbia. Nam qui vitas hominũ iudicat, ſic iudicium fert, quaſi illis eſſet ſuperior. Atque etiam grauius peccatum eſt in diiudicanda hominum vita errare, quam in rebus ludicris. Neque vero dicendis ſolum iſtis, ſed audiendis etiam eſt abſtinendũ. Nam & per auditum cogitationes excitantur, & appetitiones brutæ audientium. Adhæc, ii qui talia dicunt,

Vt de ſeſe, ita nec de aliis temere loquendum.

Etiã aures occludendæ improbis & ſtultis ſermonibus.

dicunt, niſi auctoritate grauis alicuius viri deterreantur, fiunt impudentiores, & audaciã inuerecundam nihilque reformidantem alunt. Quamobrem ait, ſiquidem potes, traduc tales familiarium ſermones ad res grauiores. Si vero circumuentus fueris ab hominibus, qui aliud vitæ inſtitutum ſequuntur, praua inſtitutione & conſuetudine corrupti, taceto (inquit) ipſe te ſilentio repurgans, & conuerſione ad temetipſum.

EPICTETVS.

RISVS non ſit multus, nec ob multa, nec effuſus.

SIMPLICIVS.

Poſt commune præceptum philoſophanti datũ, vt in iiſdem morib' permaneat, quam ad rem plurimum conferat ſilentium: maximum vitium exſultantis lætitiæ reſtringit, quæ riſu declaratur, eademque ratione contrariũ huic vitium, mœſtitiam fortaſſis, improbat. Nam lætantis animi ebullitio quædam eſt riſus, fitq; ſpiritu intumeſcente, & ſonitum edit ebullitioni non diſſimilem. Euertit igitur conſtantem & placidam animi corporisq; habitudinem, vt & ploratus & eiulatus e contrario moderationis ſtabilitati obſtat. Ob hæc itaque frequens riſus eſt vitandus: & ſi quando riſum res poſtulet, ne ſine vllo riſu moribus aſperioribus euadamus, & familiaribus ſtupidi & gratiæ omnis expertes videamur, pauca certe riſu digna ſunt. Vnde qui crebro ridet, eum apparet facile efferri lætitia. Quamobrem id non ſæpe admittẽdum eſt, nec diu durare debet riſus (hic enim eſt quem multũ dicit) nec effuſus eſſe, neq; cõfuſus, ſed labiis leuiter diductis fieri, vt non magna vultus appareat mutatio.

Riſus.

Mœror.

EPICTETVS.

IVſiurandum recuſa, ſi fieri poteſt, omnino. Sin minus: quantum potes.

SIMPLICIVS.

In hac enumeratione officiorum erga ſemetipſum, poſt repreſſas magnas & vehementes conſtantis animi & morum ſui ſimilium euerſiones: a

Iuſiurandũ. veneratione Dei orditur. Iuſiurandum enim Deum citat teſtem, & ſequeſtrum ac ſponſorem facit eorum quæ dicuntur. Ob res humanas autem (quod perinde eſt ac ſi paruas & viles dicas) Deum producere: contemtum eius quendam innuit. Recuſandum igitur eſt iuſiurandum, ſiquidem fieri poteſt, omnino: & labor ac mulcta quæuis quam poſſis luere, toleranda potius, quam iurandum. Sin id aliquando neceſſe fuerit, vt vel amicum e periculo eripias, vel pro parentibus aut patria ſpondeas: quiduis perpeti præſtabilius fuerit, quam pactionem religione numinis ſancitam violare.

EPICTETVS.

Conuiuia externa & popularia deuita. Sed ſi quãdo ſe tulerit occaſio, animaduerſio excitetur, ne forte in vulgarem conſuetudinem prolabaris. Scito enim, ſi ſodalis pollutus fuerit eum etiam quem attigerit, neceſſario pollui, etſi purus ipſe fuerit.

SIMPLICIVS.

Repreſſa leuitate aduerſus Deum, multicipitem quoque reprimit cupiditatem, eique modum adhibet, a maxime neceſſaria cibi & potionis cupiditate auſpicatus: & per alias corpori ſeruientes, ad coniunctionis appetitum procreandi cauſa progreditur. Nam eruditorum virorum conuiuia, fercula

ἑστιάσεις λόγων μᾶλλον ἢ σιτίων. quidem & pocula, cæteraſque ſuauitates compotationum non præcipue ſpectant: ſed reuera ſunt ſermonum communicationes & diſputationes, vt indicant Platonis, Xenophontis, Plutarchi & aliorum conuiuia. Vulgaria vero quæ ad voluptatem referuntur, & corporum oblectationes, paſtioni brutarum

rum mutarumque pecudum non fere ſunt diſſimilia. Vnde recte dictum eſt, inter menſam abſque ſermonibus, & præſepe nihil intereſſe. Decet igitur virum bonum plebeia conuiuia ſuo inſtituto non congruentia recuſare. Si vero vt iis interſit, tempus aliquando tulerit: ſeu feſto aliquo poſtulante, ſeu patre cogente, aut etiā obſequii gratia, aliaue quapiam grauiore de cauſa: excitetur (inquit) animaduerſio, & vigilet animus, ſeq; intra ſemetipſum contineat: ne ſe ipſo relicto, & popularibus cupiditatib. æſtuans, ad populi quaſi tribum deficiat, & vna cum vulgo brutis appetitionibus inquinetur. Nam qui ſe inquinatis dedit, eorumque cupiditates ſequitur: is quamuis antea purus, puras haberet cupiditates: per illos contaminatur. Polluitur enim id quod purum eſt, impuro commiſtum. *Menſa muta, præſepe.*

EPICTETVS.

QVæ corpori ſeruiunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo ſunt vſui: veluti, cibi, potus, amictus, ædes, ſeruitium. Quicquid autem ad oſtentationem aut delitias attinet, repudiato.

SIMPLICIVS.

Quæ cauſa tuendi corporis adhibentur, in primis parare neceſſe eſt: ac tum demum iis vtendum. Auctor vero nunc de vſu eorū loquitur, poſt etiam de iis comparandis dicturus. Ac fortaſſe præclarum eſſet, nulla re egere hominem, qui ſit animus rationis particeps. Sed quia mortalis corporis inſtrumento vtitur: ſatis eſt ei offerri neceſſaria, nec ad luxuriem delabi. Sicut enim fabro ſatis eſt in curanda bipenni, efficere vt iſta ſit magnitudine, figura & acie prædita: nec eam auro bractear cupit, aut gemmis exornare, quod & ſumtibus exhauriretur, & contra rationem artis curaret inſtrumentum, atque arti inutile redderet: ita & nos aduerſus noſtrum inſtrumentum affecti eſſe debemus, nec illi *Corpus, hominis inſtrumētum, ita curandum ſapienti, vt fabro bipennis.*

niſi ea quæ vſus & neceſſitas poſtulat offerre: e cibis & potionibus, ea quæ ſecundum naturam corpus humanum alunt, parabilia & naturæ conuenientiora deligendo. Hæc enim etiam puriora deprehenduntur, & tenuiora, & ſalubriora. Victu enim opus eſt animanti: ſed non tali [illegible] victu, ciborumq; varietate. Neque enim Theorionibus & Paxamonibus natura nos conciliauit, & culinariis impoſturis: ſed victui, quo id quod deceſſerit inſtauretur. Atq; hoc ita ſe habere, ii declarant, qui ob inopiam vti naturali victu coguntur: multo delicatis & luxurioſis ſaniores, vt agricolæ ciuibus, ſerui dominis, pauperes diuitibus. Nam ſuperuacanea & arte conquiſita naturam onerant, vt doloſa & aliena, & ex genere venenorum quodammodo. Quare flatus & fluxiones inde generantur pernicioſæ. Eſt igitur & multitudo & qualitas ciborum ac potionum naturali vſu inſtrumenti metienda, ne & parandi ſumtu ſuperuacaneo vexemur: & ſecus ac recta ratio præſcribit, inſtrumentum curemus, idque ad vſum ineptius reddamus. Magnæ autem felicitatis eſt, ab ineunte ætate enutritum eſſe, & aſſueſactum. Sic enim corpori tolerabilis & accõmodata & ſuauis erit, naturalis illa & tenuis & ſimplex diæta. Eadem & in veſtitu ratione vti bonum eſt. Socrates certe veſtibus iiſdem & hyeme & æſtate vſus perhibetur. Iis vero qui Socrati collati delicate viuunt, ſatis erit aduerſus caloris & frigoris intemperiem, lino e terra nato, & vſitatorũ nobis animalium lana & velleribus vti. At vero flumina Occidentis perſcrutari, & quæ in iis ſunt animalia excoriare, & Serum orientalium egere opera, & fila vermium pretioſiſſimis & firmiſſimis apud nos rebus auro atq; argento redimere: magni fuerit & luxus, & inconſiderantiæ. Eadem & domiciliorum ratio eſſe debebit. Nam Crateti quidem domũ idoneam præbuit dolium, quamuis pulcram Hipparchiam vxorem habenti. Nobis autem ſit ſane domus, ſed ad vſum accommodata, tam magnitudine quam ornatu,

quæ &

Theorion.
Paxamon.

Quo tenuior victus, eo ſalubrius corpus.

Tenuiter educatum eſſe, vtiliſſimum.

Veſtit⁹ mundus, non luxurioſus.

Cicero: Ad vſum accommodanda eſt ædificandi deſcriptio.

quæ & virorum & mulierum diſtincta habeat conclauia: quamuis & hæc fortaſſis ſuperuacanea fuerint, ea quidem eſſe magnitudine vt triginta lectulos capiat, aut parietibus & pauimento marmoreo ac teſſellato & picturato ſit, aut ſingulis menſibus diuerſoria diſtincta habeat, nihil eſt neceſſe. Neque enim vel vſus iſta poſtulat: & miſerum eſt, huiuſmodi aſſuetum, cæteras habitationes omnes improbare. Neq; iam dico, qui his impenſe delectetur, cum felicitatem etiam in hiſce collocare, ſuimet ipſius prorſus oblitum. Qui ſi his exciderit, (quod quidē multis de cauſis accidere poteſt) plorare neceſſe erit, & lamentari, ſeque infelicem tum iudicare. Enimuero tum infeliciores eramus, cum hiſce delitiis circumfluerimus. Conſimili ratione ſeruorum etiam eo numero eſt vtendum, qui ſit ad vſum & rei familiaris copias accommodatꝰ, vt & neceſſaria eis præbeantur, & operæ exigantur tum diligentes, tum tolerabiles. Qui enim multos circumducunt anteambulones & pediſſequos, quorum id vnum munus eſt: hi non animaduertūt, ſe moleſtos ſui cuſtodes & obſeruatores circunducere, vt neque ſuo arbitratu quoquam abire, neque priuatim & clanculum cum vllo colloqui, nec ea quæ viſa fuerint, agere clam famulis poſſint. Sunt iidem & aliis hominibus moleſti, res in foro venales partim furando, partim rapiendo, atque impune verberando & inſultando, conſeruorum ſubſidio freti. His igitur rebus & ignauo otio prorſus corrupti, plerique profecto ſunt inimici & hoſtes dominorum, qui quo iſtorum delitias & elegantias & luxuriam alant, quos labores, quas vigilias tolerare? quam multis item adulari & ſeruire neceſſe habent? & quod malorum caput eſt, a vita naturæ humanæ conueniente deſciſcere? Cæterū iſta plurimum ab Epicteti inſtitutione abhorrēs, meritas luat pœnas. Homo autem philoſophus, etiam ſeruitiis ad neceſſarium vſum accommodatis vtetur. Hic vero exiguus eſt, tum ob rei familiaris anguſtias, tum quod

Serui neceſſarii tātum alendi.

Quot ſerui, tot hoſtes.

ſuis ipſe manibus pleraque adminiſtrat, vt ei famulo ſit opus aut ægrotanti, aut cum res adiutorem deſiderat, aut ob rerum meliorum occupationem. ſicut & admirandus hic Epictetus, cum magnam ætatis partem ſolus exegiſſet, ſero tandem mulierculam nutricem aſciuit puero, quem ab amico quodam ſuo, propter inopiam exponendum, ipſe ſuſceptum educauit. Nunc ſingulis rebus neceſſariis nominatis, in genere ſubiungit, ſuperuacanea vbique eſſe repudianda. Duo autem ſuperuacaneorum genera conſtituit, delitias & popularem opinionem. Hæc enim duo ſunt in omnibus iis quæ dixit, ob quę neceſſarium vſum tranſilimus, nec aliud quicquam. Tanto autem diuini illi viri ſtudio ſuperuacanea omnia repudiarunt, vt Diogenem dicant ligneum ſcyphum ſemper circumferentem in pera, e quo hauſtam aquam potaret, quum per flumen tranſiens, quendam manibus haurientem bibentemque vidiſſet, ſcyphum in flumen proieciſſe: quod eo ſibi nihil eſſet opus, vola eundem vſum præbente.

Epictetus magnam ætatis partē ſolus exegit.

Duo ſuperuacanea, delitiæ & popularis opinio.

Diogeni vola pro ſcypho.

EPICTETVS.

A Re venerea, quantum fieri poteſt, ante nuptias purus eſto. Sin attigeris, ea legitime vtendū. Ne tamen iniquus ſis iis, qui illa vtuntur, neq; eos arguas, neq; paſſim iactes te ea non vti.

SIMPLICIVS.

Victoria libidinum iucunda & vtilis.

Cum omnis corporeæ voluptatis continentia, rationis capacē animum corroborat, & facit vt experimēto fretus, coerceri poſſe brutam partem confidat: tum belluinas appetitiones cōtrahit, duobus modis marceſcentes, tū ipſo otio, tum aſſuetudine ſuccumbendi. Continentia vero libidinum, quanto ea voluptas maior eſt cæteris, tanto eſt vtilior animo, ac pretioſior. Non autem rationem ſolum bona do-

na doctrina & legibus optimis erudiri, ſed brutarũ etiam appetitionum vehementiam, non tam vi refrenari quam ſponte etiam remitti ſolere: ex eo conſtat, quod & cibi appetitus & coitus, quanquam naturalis & violentus, ſi recte aſſuefiat, ſine vi acquieſcit. Nam & ieiuniis aſſuefacti, non vexantur ab appetitu: ſed moleſtiis afficiuntur, cum præter ieiunii conſuetudinem comedunt, & appetentia coitus in pugilibus, quamuis & carnibus impleantur, & ob ætatem luxurient, tamen quieſcit: quod continere aſſueuerunt, ob oleagini germinis in Olympia corollam. Iam cum lex & conſuetudo ſororis & fratris conſuetudine interdicat: appetitiones non ſecus ac ab ipſius naturæ imperio, ſuppreſſæ, ita prorſus ſunt immobiles: niſi forte aliquos furoris intemperiæ, & diræ ſcelerum vltrices agitarint. Ante nuptias autem caſte viuere, præter alias vtilitates, etiam iuſtum eſt, vt caſtitatis fides quam maritus ab vxore ſtipulatur, etiam vxori viciſſim a marito ſeruetur. Sin ante nuptias neceſſe fuerit: parendum eſt in eo legib⁹. Quod enim legi repugnat, idem eſt & impium. neque enim lex fruſtra illud deſcripſiſſet. Eſt idem & magnæ incontinentiæ ſignum. Deinde aſſuefacit & ipſum, & imitatores eius, ad alias quoque leges contemnendas. Cæterum ſi talibus abſtines, ne ſis iis qui vtuntur moleſtus, neue eos arguas, nec te abſtinere paſſim iactato. Audientibus enim acerbæ ſunt iſtæ criminationes atque opprobria. Neque enim vel præceptorum obiurgationes æquis animis ferimus. Moleſtiæ cauſa eſt ſcilicet, quod errata & peccata noſtra latere putamus, donec arguamur: eoque ne peccaſſe quidem nos putamus. Iam huius ipſius rei cauſa eſt, quod opinionem aliorum ad nos ipſos diiudicandos adhibemus, & non noſmetipſos, & Deum: hoc eſt, veritatem. Quod ſi is qui arguit, non peccatum modo retegit, ſed & ſe peccati expertem facit, & velut in certamine ſuam de nobis victoriam proclamat: tum & per collationem vinci nos magis etiam

Aſſuefactio & gulam, & inguina coercere poteſt.

Fratrum & ſororum cõtinentia.

Caſtitas, quã a ſponſa flagites, ad ſponſam afferenda.

Iactantia et reprehenſio odioſa & noxia.

ægre ferimus, eo qui ſe ipſe laudat, ægritudinem augente. Eſt enim ideo grauius, quod aduerſarius ſe iudicem facit. Atque is etiam qui alium arguit, & ſuum exemplum profert, ſibi ipſe nocet, animo ad res externas extendendo, vt qui nec abſtineat talibus, nec arguat alios ſtudio virtutis, ſed vt aliis arguendis gloriam ipſe conſequatur. Qui autem ſic tractat eum quem arguit, præterquam quod obiurgationem grauiorem facit, defenſionem etiam comparatione faciliorem reddit. In promtu enim eſt vt dicat, Atqui ego non ſum philoſophus: ſtatimque ſibi ignoſcat.

EPICTETVS.

SI quis nuntiarit, quendam tibi maledicere: ne refuta quæ dicta ſunt, ſed reſponde: eum neſciſſe cætera tua vitia, nam alioqui non illa ſola fuiſſe dicturum.

SIMPLICIVS.

Hoc ad iracundiam reprimendam pertinere videtur. Nam huiuſmodi nuntiis commouetur animus & ambitio, vanaque gloria coarguitur, quæ & ipſæ ſunt iracundiæ commotiones. Cur vero defenſionem vetat? Cur & aliorum criminum ſe reum fateri iubet? An non immoderata videri debet iſta moderatio? aut potius, & hæc auctoris inſtituto eſt conſentanea, quo a rebus externis abſtrahitur animus, & ad ſemetipſum reuocatur, vt ſibi, non aliis viuat? Qui vero ſe defendit, ſua conſcientia non contentus, & iudicio ſcientis omnia Dei: hunc ſatis apparet hominibus placere velle. Quamobrem ſi illis falſo etiam perſuaſerit, ſe non peccare: acquieſcit, quaſi nihil peccans, contentus ijs hoc, quos ſibi iudices delegit, perſuaſiſſe. Sin cæteros aſpernatus, incorruptus ipſe ſui iudex extiterit: peccatum eius ipſius teſtimonio conuincitur. Iam vero ſeſe accuſare, vt & aliis peccatis

Defenſio in dicto eſt te hominum applauſus quærere.

conſtri-

conſtrictum: id vero eſt ipſas gloriæ cupiditatis radices excidere. Vehemens enim is affectus eſt, & ipſi inhærens animo, atque affixus, & a ſeipſo euerti ſolitus. Putamus enim nos non appetere gloriam, cum eam hoc affectu appetamus: nec animaduertimus turpem eſſe morbum animi, ob res bonas velle florere gloria. Nec enim conſideramus eo affectu inquinari bonum, nec bonum manere poſſe, aut in primis expetendum, ſi non per ſeſe id, ſed ob conſequentem gloriolam amplectamur. Nam bono etiam noſtro finis gloriola proponitur, ad quam conſequendam neceſſario fortaſſis adhibetur ſi ita ceciderit, iuſtitia. Hic tamen ad alios affectus reprimendos eſt vtilis. Multos enim & vehementes affectus gloriæ cupiditate ſuperamus, & eius cauſa grauiſſimos labores capimus, acerbis ſuppliciis nihilo interdum leuiores. Quare etiam extrema tunica reliquorum affectuum dicitur gloriæ cupiditas, propterea quod alios ſæpe exſuens, ipſa magis animo adhæreſcat. Reuera autem, nec illis affectibus liberat gloriæ cupiditas: ſed eorum actiones, quo minus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipſa non ſcortantur: a fœdis cogitationibus tamen nunquam ſunt otioſi. Ita fit, vt neque cæteros affectus reprimat, & ipſa magis augeatur ob repreſſam aliorum affectuum actionem. Videtur igitur adoleſcenti quidem eſſe vtilis initio, ad eius ætatis affectus coercendos. Sin progreſſu ætatis remanſerit, magna eſt eius pernities. Neque enim ad ſeſe conuerti patitur animum externæ gloriolæ inhiantem, neque bonum quicquam præcipue expeti vnquam, ſed ob conſequentem gloriam: hoc eſt, nunquam bonum, vt bonum amplecti. Iam quid aliud riſu dignum hiſce moribus accidit? Nam cum omnino contemnamus & deſpuamus vulgus hominum, nec vllius eſſe pretii iudicemus: tamē quaſi magni viri ſint, ab eorum opinione tanquam a filo pendemus. Cum autem huiuſmodi ſit gloriæ cupi-

Ambitio fallit imprudētes, & virtutes contaminat.

Vulgi, quod ſpernas, expetere laudem, ridiculum.

Virtus latens, nota vitia.

ditas, nihil eam æque exſtirpare poteſt, ac animi moderatio, ſuorumq; malorum confeſſio. Cauendum tamen, ne id quoque vanitate quadam faciamus. Nam ſiquidem ex animo fiat, ne ſpes quidem vlla gloriæ relinquitur. Quod ſi neceſſitas nobis imponi poſſet, ne virtutes noſtræ vlli mortalium innoteſcerent, vitia vero vniuerſis: exciſa iam eſſet gloriæ cupiditas, quam ſperare deſiſſemus, nec quicquam per oſtentationem faceremus.

EPICTETVS.

THeatra frequentare non eſt neceſſe. Sed ſi quando tempus tulerit, te nulli niſi tibiipſi ſtudere appareat: hoc eſt, ea duntaxat fieri velis quæ fiunt, & eum ſolum vincere qui vincit. Sic enim non impedieris. Clamore autem, aut arriſione, aut longiore commotione penitus abſtineto. Ac poſt diſceſſum, ne multum de iis quæ acciderunt diſputes, cum nihil ad tui correctionem faciant. Alioqui ex eo apparebit, te ſpectaculum eſſe admiratum.

SIMPLICIVS.

Non epularum tantum atque libidinum ſunt brutæ cupiditates, ſed & ſpectaculorum & recitationum. Quo pacto igitur erga hæc affecti eſſe debeamus, docet. Crebro, inquit, in theatra venire non eſt opus: ſed illud potius eſt opus, ne crebro in ea venias. Theatrica enim eorum vita eſt, qui theatris vacant. Si quando autem tempus tulerit, aut ob ritum feſtiuitatis, cui & ludorum habetur honos, aut popularis obſequii cauſa: (inuiſi enim populo eſſe ſolent, qui conſuetam vitæ rationem negligere videntur) aut experimenti periculiq; faciendi cauſa, quomodo ſuperiori anno erga talia affecti fuerimus, quomodo in præſentia, aut ob aliam probabilem rationem tempeſtiuum fuerit prodire in theatrum: intento animo eſſe oportebit, & excitare animaduerſionem, vt apud nos ſimus, nec iis quæ ibi fiunt

fiunt nos addicamus, ſed eum vincere velimus qui vincit,& ea quæ fiunt, ita fieri vt fiunt: hoc eſt, vt nec appetitionem nec declinationem ad illa afferamus, vt quæ res externæ ſint. Itaque vultus ea conſtantia eſſe debet, quæ nec odioſa ſit, & grauitatem habeat ſuauitate temperatam, vt neque acclames, neque aſſurgas victoribus, nec effuſe rideas ob ridicula dicta, ſed alios cum iudicio laudes, alios leniter arridendo probes. Cum autem a ſpectaculo diſceſſum fuerit, ne multa, inquit, de iis quæ acciderunt, verba facito, cum ad emendationem tui nihil faciant. Neque enim ita erudiunt ea quæ ibi fiunt, vt aliquo numero eſſe debeant. Aut igitur ſic accipienda verba ſunt, QVAE NON FACIVNT AD TVI CORRECTIONEM: quaſi ad omnia ea pertineant, quæ de ſpectaculi euentu dicimus, aut ſi certam aliquàm eorum quæ dicuntur partem intelligit, fortaſſe ſuadet, ea ſolum dicenda, quæ ad noſtram emendationem faciant. Cuiuſmodi fuerint ea, quæ noſtros motus parum decoros in ſpectaculo coarguant. Multa vero verba de ſpectaculi euentis, argumentum euidens fuerint, te ſpectaculum illud, magnificum & admirabile quiddam iudicare: id quod ſine plebeio affectu fieri non poteſt.

EPICTETVS.

AD recitationes ne veni, neque facile accede: ſin acceſſeris, grauitatem & conſtantiam tuere: & id vna caue, ne cui ſis moleſtus.

SIMPLICIVS.

Poſt ſpectacula de recitationibus differit, quas homines eloquentiæ & poeticæ ſtudioſi, oſtentandæ facundiæ ergo ſuſcipiunt, alias potentes aliquos laudando, alias vrbium inſtituta narrando, aut loca deſcribendo, aut forenſes quæſtiones tractando, aut ſimile quippiam. Negat igitur ad has, vt oſtentationi comparatas, & res externas ſpectantes, facile ac-

cedẽdum,& ſine ratione acceſſum permittente,ſiue id fiat ob amicitiam declamãtis, ſiue ob potentiam eius qui laudatur, ſiue obſequii alicuius & receptæ conſuetudinis cauſa, cuius ſæpe magnus vſus eſt ad eos mitigandos, qui iis inuident, qui a populari conſuetudine recedere volunt. Sin autem, inquit, ad recitationem acceſſeris, grauitatem, conſtantiam & facilitatem conſerua: grauitatem, vt tempeſtiue & modice laudes: conſtantiam, ne perturbate mouearis, neque acclames, aut quicquam importune interloquaris, ſed eodem habitu modeſtiam corporis & morum conſerues. Facilitatem, ne tetrico ſis vultu, quaſi aliis curis intentus: neque vltra quam ſatis eſt taceas, ſed modice laudes orationem: nec acerbe iudices, aut redarguas, vt aut falſam, aut inconcinnam, aut infantem. Illud autem plane facilitatis eſt & benignitatis, ſi & oratori recte dicenti, & ei qui vere meritoque laudatur, gratulari videaris.

EPICTETVS.

Cum aliquid negotii tibi futurum eſt cum aliquo, ex proceribus præſertim: ipſe tibi proponito, quid in ea re facturus fuiſſet Socrates, aut Zenon. Ita fiet, vt te ratio non deficiat, qua id quod obiectum fuerit, recte adminiſtres.

SIMPLICIVS.

Qui ad ſemetipſos conuertuntur, & ſibi viuere volunt, haud fere magnates accedere conſueuerunt. Quare Socratis exemplum nobis proponit, & Zenonis: in quos intuentes, rationem viſuri ſimus, qua illi nobis ſint adeundi. Cogitandum igitur, quo pacto Socrates & Zeno cum talibus congreſſi eſſent, non ficte, non ſimulate: ſed pro ſuæ vitæ ratione cordatam magnitudinem animi præ ſe ferentes, ab omni deſpicientia & arrogantia puram: non humiles & abiecti ob faſtigium dignitatis, neque

Quomodo magnates adeundi.

neque ſuperbe illos contemnentes. Eiuſdem moris eſt, nec adulari ijs, nec contumelioſe illos arguere: ſed & ob recte facta modice collaudare, & inde ducere exordium, ſicut medici acerba medicamina melle ſæpe prælinunt, ac tum demum eorum quæ perperam fiunt, non acerbum inſectatorem ſe præbere: ſed correctorem ſolicitum, & ægre ferentem, præclaras actiones paucis interdum delictis quaſi contaminari. Ac mea quidem ſententia Socrates, Zeno, & ſimiles, omnino demonſtrauunt, quã multa habeant, nequaquam expetenda principatus & faſtigia rerũ humanarum: & vnum in iis expetendum eſſe, benefaciendi facultatem: quam qui negligant, eos & mala illius rei experiri, & bono fraudari. Conſtat autem Socratis & Zenonis exemplum eſſe deligendum: ſed ſuæ cuique vitæ modum eſſe conſeruandum, eique conſentanea vltro & ſponte naturæ adhibenda. Cuiuſmodi enim eſt, eum qui ita viuat, vt proficiat, & adhuc Epicteti puerili inſtitutione indigeat, Socratis aut Zenonis vti ſermonibus? Quo pacto is deriſum vitabit? Nam Antigonus, qui poſt Alexandrum in Syria regnauit, dixiſſe fertur: Nunquam ſe angi & æſtuare ſolitum, quod ſciret, niſi quando cum Zenone congrederetur. Atqui multos ille alios philoſophos adierat. Ab hoc loco Epictetus officia in congreſſibus ſeruanda tradit, ab iis auſpicatus, quæ ad principes & potentes pertinent.

In poteſtate nihil ineſſe quod expetas, præter vnam benefaciendi facultatem.

κακοζηλία vitanda.

Antigonus de Zenone.

EPICTETVS.

CVm ad magnatum aliquem iturus es proponito tibi fore vt eũ domi non inuenias, vt incluſus ſit, vt occludantur tibi fores, vt ille te negligat. Quod ſi hoc ſtatu venire decuerit, ea feras quæ fiunt: neq; ipſe vnquam tecum dicas, non fuiſſe tanti. Id enim plebeiũ eſt, & eius qui res externas calumnietur.

SIMPLICIVS.

Idem fere dicit quod ſupra: Rem aliquã aggreſ-

ſurus, commonefac teipſum, & reliqua. Sed illic quidem ad lauationem oratio deducitur: hic vero maius exemplum proponitur, congreſſus magnatum. Illic orationis exitus fuit, contemnenda ea eſſe quæ fiant, & ſuum inſtitutum naturæ conſentaneum tuendum: hic vero, maturo conſilio prouidendum, nec oſcitanter, ſed proxime veritatem proponendas eſſe impendentes moleſtias. Suſcepta enim profectione ad principem, ſecutis iis quę dicta ſunt, valde nos facti pœnitet, & ea nobis accidiſſe indignamur, vel quia principio non recte conſuluimus, vel quia ſupra quam decet, euentis illis ſumus perturbati. Vtrunq; autem plebeium eſt, & eorum qui rebus externis non recte vtuntur, neque ita vt eorum natura fert, ſed eas magnifacientium. Locutus autem prius de acceſſu magnatum faciliore, quo pacto cum eis agendum ſit, more Socratico & Zenonio ſcilicet: nunc de iis qui aſperius reſpondent, dicere inſtituit, quo pacto & ad eorum congreſſum paratus eſſe debeas: primum, niſi neceſſitas aliqua coegerit, eſſe prætermittendum. Sin & neceſſarium & conſultum eſſe videatur, etiam moleſtis illis propoſitis accedere: ferenda eſſe quæ acciderint, ſine pœnitentia.

EPICTETVS.

IN familiaribus congreſſibus abſit facinorum, aut periculorum tuorum prolixa & immodica commemoratio. Nec enim, vt tibi iucundum eſt tuorum certaminum meminiſſe: ſic & aliis ſuaue eſt, ea quæ tibi acciderunt, audire. Abſit illud etiam, ne riſum moueas. Nam is eiuſmodi locus eſt, e quo procliuis ſit in plebeium morem lapſus: eamq; vim habet, vt tui obſeruantiam facile apud familiares diminuat. Periculoſum eſt etiam, ad orationis obſcœnitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, aut (ſi feret opportunitas) obiurgabis eum, qui ſermonem illum iniecerit.

lecerit: aut taciturnitate ſaltem, & rubore vultuq; oſtendes, eam orationem tibi diſplicuiſſe.

SIMPLICIVS.

Poſt congreſſum cum magnatibus, de congreſſu plebeiorum agit: quo modo & in eo gerere te debeas, vt iis quibus cum viuas, neque moleſtus, neque contemtui ſis: ſed potius pro virili commodes. Nam ſua facinora aut pericula non prolixe atque immodice commemorare, faſtidium tollit. (Moleſte enim ferunt homines, eos qui ſeſe laudant, quaſi ipſi verbis iiſdem accuſentur, & per collationem probris afficiantur) ſimul etiam ea res foras prominentem animum & gloriæ cupidum contrahit, & generoſum quiddam præ ſe fert. Cum autem prius dixerit, non eſſe cuiquam ob multa ridendũ, neque riſum multum eſſe oportere, neque effuſum: nunc aliis riſum mouere vetat, cauſa adiecta: eum locum eſſe lubricum, vt facile ad plebeios mores delabaris. Nam ſi ea dicas, quę plebeculæ riſum moueant, indicio eſt, ea grata illi eſſe, & apta plebeiis moribus. Æque igitur, aut magis etiam eum qui riſum mouet, idiotam iudicant: vt ſi prius eum reueriti fuerint: ſatis hoc ad obſeruantiam eius extenuandam virium habeat. Sunt tamen & ex iis qui prudentes habentur, qui riſum moueant, vt faceti ac lepidi habeantur. Iam eum qui vtcunq; profecerit, ab obſcœnis verbis ſibi temperaturum, in promtu eſt: ac ne alios quidem ferendos, ſi vitare poſſis, monet: ſed ita, ſi tempus ferat: hoc eſt, ſi adoleſcens eo prouectus fuerit, non inuerecundus neq; diuitiis & dignitate inflatus. Quem & increpabis, inquit. Neque enim vel ipſi turpiloquo, vel iis qui aderunt, videberis arrogans. Sin natu grandior & inſolens fuerit, & ob diuitias elatus, aut dignitatem: increpare quidem graue fuerit, & præter inanem operam & odium ac ſimultatem: ridicula etiã libertas illa videbitur. Quid tum ergo faciendum? Silentio, inquit, moleſtiam præ te ferto. Ac obſerua,

περιαυτολογία moleſta.

γελωτοποιοὶ parum habent autoritatis.

Obſcœnitas cauenda.

vt modum conuenientem, adhibito diſcrimine, obſeruarit. Nam de gladiatoriis aut Circenſibus ludis, itemque de epulis & potionibus cum verba fiunt, aut cum homines laudantur, aut vituperãtur, ſi fieri poteſt, inquit, alio traduc ſermones eorum. Hic vero, ſi tempeſtiuum fuerit, etiam obiurgare iubet. Atque illic ſi traduci non poſſint ſermones, taceto, inquit: hic moleſtiam præ te ferto.

EPICTETVS.

SI voluptatis alicuius imaginem animo conceperis, moderare tibi, ne ab ea mouearis: ſed & rem examina, & tibi ipſe deliberandi prabe ſpatium. Deinde vtriuſque temporis memento, tum eius quo voluptate perfrueris, tum eius quo percepta iam voluptate dolebis, teq; ipſe obiurgabis, atq; his illa confer: Si abſtinueris, fore vt gaudeas, teque ipſe collaudes. Quod ſi tibi ſuſcipiendæ rei videbitur eſſe tempus, caue ne te vincant eius blanditiæ, & ſuauitates, & illecebræ: ſed illud oppone, quanto præſtantior ſit talis victoriæ conſcientia.

SIMPLICIVS.

Voluptatẽ, quia pernitioſa eſt, breuem Deus fecit.

Voluptas corporis nocentiſſima eſt animo. Quælibet enim, quaſi clauis aliquibus affligit animum: eaque de cauſa Deus eam fecit breuem. Nam & in cibis & potionibus tamdiu voluptas durat, quamdiu in ore eas ſenſerimus: cum vero deglutiuerimus, prorſus interit, & in coitu ipſo tãtum actionis tempore ſentitur voluptas: quæ cum præteriit, perinde eſt ac ſi nulla fuiſſet. Ac in ſenſu eſſe voluptatẽ conſtat. Quod enim non ſentit, etiam voluptate caret omnino. Sed & externarum rerum oblectationes, vt veſtium, ornamentorum pecuniæ, inſtrumenti domeſtici, parum & ipſæ durant. Harum enim adeptione exhilarati, vbi eis aſſueuerimus, voluptatem porro nullam ſentimus. Sin eæ nobis eripiantur, dolor vehemẽs ſuccedit, voluptate multo dura-

tò durabilior Ita voluptas vbi per exiguum tempus durauit, maximeque corporis, abit, noxa ſua modis omnibus animo relicta, interdum vero etiam corpori ſi ſuauitas illa exceſſerit modum. At continentia voluptatum, durabilē affert & corpori & animo vtilitatem, & aliud voluptatis genus parit cum ipſa natura coniunctum, & innoxium & perpetuum. *Continētia voluptas durabilis,* Nunc his ita expoſitis, videamus quid dicat Epictetus: Cum voluptatis, inquit, alicuius imaginem animo conceperis, vt in aliis, veluti diuitiis, principatu, aut ſimilibus rebus externis, ita & in hac, ac magis etiam, ſtatim ipſe te cuſtodi, ne viſum illud atque imago ad rem ipſam te impellat, ſed ea quidem pauliſper exſpectet: tu vero ſpatio impetrato a te ipſo, & animaduerſione excitata, tempus conſiderato, tum ſuauitatis illud breuiſſimum, tum ſecuturum noxæ diuturnum & pœnitentiæ plenum, in quo ipſe te victum accuſabis. His etiam illud tempus confer, quo, ſi te continueris, & diuturnam vtilitatem, & ſynceram voluptatem percipies, teipſum & laudaturus & approbaturus Nam ſi eius imperium repreſſeris: facile conquieſcet appetitus, tam luculentæ victoriæ verecundia. Quod ſi iterum atque iterum feceris: ita deprimetur, vt moleſtus eſſe deſinat. Quamobrem ſi voluptas ſtatim poſt opus deſinit, ac tū nihil inter eum intereſt qui eam percepit, & eum qui non percepit, excepta cogitatione ſuauitatis, nihil habet voluptas magni æſtimandum: idque declarat eorum memoria, quibus in ſomnis fruimur, quæ obſcurum habet voluptatis veſtigium. Sed quia interdum voluptatibus nonnullis recte frui poſſumus, cuiuſmodi eſt coniunctionis appetitus procreandi cauſa, aut balnei poſt febrem: cum, inquit, occaſio fuerit huiuſcemodi alicuius operis attingendi, vide ne te ſuauitas illius atque illecebræ decipiant, vt tui oblitus totum te voluptati tradas, ſed eo tempore contentionem facito, quanto pulcrius ſit vincere voluptatem, quam ab ea vinci. Tanto nimirum, quāto pulcrius *Modus fruendæ voluptatis.*

eſt imperare brutis affectibus quam ſeruire, & hominem eſſe quam beſtiam.

EPICTETVS.

Cum facis aliquid, quod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunquam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, vt vulgus de eo ſecus iudicet. Nam ſi perperã facis, rem ipſam fuge. Sin recte, quid eos vereris, qui non recte reprehendunt?

SIMPLICIVS.

Bona res propter ſeſe, non ob adiunctam gloriam repetenda.

Vehementer in eo elaborat, vt bonum, ob id ipſum quod bonum ſit, amplectamur, non autem propter popularem opinionem. Nam qui propter hanc aliquid expetit: in ea ipſa bonum collocat, nõ in illo. Quamobrem ſi quis recte perſpexit, aliquid non eſſe faciendum: ipſa res eo fugienda eſt, quia non bona. Sin aliquid bono conſilio fecit: recuſare non debet propter eos, qui factum id perperam reprehendunt, quo minus palam id agat. Fit enim, vt vero bono (id enim eſt, quod recte bonum iudicatur) non bonum, ſed malum, vt eſt mendacium, præferatur. Talis enim eſt vulgi non recta de eo quod fit opinio. Præterea fit, vt quod recta ratio bonum iudicauit, malum putetur & fugiatur. Quod enim fugiendum, malum. Fit & illud vt qui a ſe ipſo & a rebus diſcedit, ad vulgi opiniones deferatur, atque ibi bonum & malum quærat, itemq; verum & mendacium.

EPICTETVS.

Vt hoc pronuntiatum, Dies eſt: &, Nox eſt: magnam habet in ſeiunctione vim: in coniunctione vero prorſus nihil valet. Sic maxima quæq; ex iis quæ appoſita ſunt, arripere, vt reſpectu corporis, magni eſt momenti: ita ſi communitas conuiuii ſpectetur, magnum habebit, niſi caueris, dedecus. Cum igitur conuiua es alicuius: memento, eorum quæ appoſita

ſunt

ſunt pretium, quod ad corpus attinet, conſiderandum eſſe: ſed & eam quæ conuiuatori debetur, reuerentiam eſſe conſeruandam.

SIMPLICIVS.

Syllogiſmi hypothetici, in quibus enucleandis Stoici laborarũt, partim ſunt diſiuncti, partim coniuncti, ſiue complexi. Diſiuncti, in quibus cum eſt alterum, nullo modo alterum eſſe poteſt: & cum alterum non eſt, vtique eſt alterum. vt cum dico: Aut dies eſt, aut nox eſt. Atqui nox eſt. Dies ergo non eſt. Sic cum alterum ſtatuitur, alterum vtique tollitur. Alterius vero negatione, alterum affirmatur, vt cum dico: Atqui dies non eſt, Nox igitur eſt. Atqui nox non eſt, Dies ergo eſt. Ac tale quidem eſt diſiunctum, in quo hæc verba, Aut dies eſt, aut nox eſt: axiomatis loco, hoc eſt, tanquam euidens & ſecundum communes notiones verum adhibetur. Ea enim axiomata vocabant Stoici. Copulatum vero eſt, cum duobus inter ſeſe ita complexis, vt alterum antecedat, alterum conſequatur: affirmationem antecedentis ſequitur conſequens, negatione vero conſequentis vna tollitur antecedens. veluti vere hæc copulantur: Si dies eſt, nox non eſt. nam ſi dies eſt, vere antecedit: illud ſequitur, Si dies ſit, noctem non eſſe. In copulato igitur affirmatione antecedentis affirmatur conſequens: Atqui dies eſt, Nox igitur non eſt. Negatione vero conſequentis, vna tollitur etiam antecedens: Atqui non nox non eſt, ſed eſt ſcilicet, Dies igitur eſt (nam duæ negationes, vnam conſtituunt affirmationem) Dies igitur non eſt. Ac tale quidem eſt complexum, ſiue copulatum. Iam autem Epicteti verba videamus: Aut dies eſt, aut nox eſt, in ſyllogiſmo diſiuncto, vt pronuntiatum certum adhibetur: in copulato non item. Nam quod ibi adhibetur pronuntiatũ, complexum eſt, Si dies eſt, nox non eſt. Sicut igitur inquit, Aut dies aut nox eſt: in ſeiunctione magnam vim habet, in coniunctione vero plane nullam (di-

ἀξιώματα Στωϊκά

uellit enim complexionem quæ ait, Si dies ſit, nō-ctem non eſſe) ſic etiam in conuiuio maiorem eligere partem, corpori quidem vtile eſt & conducibile & eximium : ad ſeruandam autem communitatē in conuiuio, nihil valet. nam & hoc dirimit communitatem, vt complexum illud. Quare cum aliis edens, non ſolum appetitum tuum in iis quæ appoſita ſunt, conſidera, vt ex iis delectum agas : ſed & eam communitatem reſpice, quæ irreprehenſa tuenda eſt Quamuis autem de conuiuio verba faciat: tamen ad omnem ſocietatem vitæque conſuetudinem in genere hæc eſſe transferenda, perſpicuum eſt. Auaritia enim omnes dirimit neceſſitudines: ſicuti æquabilitas, cum ſuum cuique tribuitur, eaſdem continet, auget, conſeruat. Nam & latronum communitas, quamuis ex talibus conflata viris, tantiſper durat, dum præceptum hoc ſeruatur, ne alii plus æquo ſibi appetant. Ob hoc enim iuſtitiæ veſtigium, etiam iniuſtitia illa permanet. Cum autem prius multis locis auditorem hortatus fuerit ad libertatem, & in aliis ad fortitudinem, ad magnitudinem animi, ad prudentiam & temperantiam : in hoc eum ad iuſtitiam vocat, & eius impedimenti auaritiæ fugiendæ auctor eſt.

Auaritia. Aequabilitas.

EPICTETVS.

SI quam perſonam, quæ vires tuas ſuperat, indueris: tum eam indecore geres : tum eam quam ſuſtinere poſſes, negliges.

SIMPLICIVS.

Cicero: Non id modo ſpectandum, quam honeſta ſit res: ſed illud etiã, vt ad ſit efficiendi facultas.

Non ei ſtudendum, quod per ſeſe optimum eſt: ſed ei quod eſt ex iis quæ nobis accommodata ſunt, optimum. Nullus enim ea quæ extra modum ſuſcipiuntur, fructus conſequitur. Quare non temere perſonæ maiores induendæ ſunt, vt doctoris aut philoſophi, aut in naue gubernatoris, aut in vrbe magiſtratus. Præſtat enim perſonam inferiorē cum

laude ſuſtinere, vt non par modo ſis, ſed etiam ea ſuperior: quam indecore gerere ſuperiorem, nec illius dignitati reſpondere. Honeſtius eſt optimum eſſe pædagogum, quam doctorem imperfectum: & bonum patremfamilias, quam improbum magiſtratum. Nam maiorem perſonam indecore gerere (hoc autem indecorum non ad opinionem, ſed ad ipſius rei naturam referatur) illud etiam habet mali, quod eam perdimus, quam noſtris rebus aptam belle ſuſtinere poſſemus. Melior enim hiſtrio & in Comœdia eſt, & in Tragœdia, qui ſeruum bene repręſentat, quam is qui domini aut regis perſonam male agit. Et hoc ego caput ad iuſtitiã refero, quod quemque perſonam ſe dignam iubet eligere, & non aſpirare ad altiora.

EPICTETVS.

QVemadmodum in ambulando caues, ne clauum calces, pedemue diſtorqueas: ſic in degenda vita caue, ne gubernatricem actionum, mentem tuam, lædas. Quod ſi in re vnaquaque obſeruabimus, omnia cautius aggrediemur.

SIMPLICIVS.

Bifariam humanus anim⁹ læditur. Aut cum brutis affectibus affixus, per eoſdem corpori agglutinatur, reclamans ille quidem nonnihil, atque ægre ferens, ſed ſuperatus ab affectibus, qui corroborati tyrannidem in eum exercent: aut cum ſuopte iudicio corrupto, ſeipſum non diſcernit vt diuerſum a brutis affectibus. Monet igitur pædagogus horum vtrunq; in degenda vita cauendum eſſe, quam ſimilem ambulationi facit, ne quis brutis affectibus ſuccumbat: qui cum ſint corporei, clauorum inſtar agglutinatum ſibi animum corpori affigunt. Quis vero clauus ſic affigit, vt bruti iſti affectus? qui efficiũt, vt putet animus, & ſeipſum & illos & corpus eſſe vnum? Peruerſitatẽ autem opinationis, & eius par-

Peccata vel ex corrupto iudicio, vel e prauis affectibus oriuntur.

tis animi quæ quaſi pedeſtris cum corpore aliquid, & cum bruta vita commune habet, diſtortioni pedis apte comparat, & hortatur, vt quemadmodum in ambulando corpori cauemus: ſic in vitæ negotiorum tractatione cauendum eſſe, animo capaci rationis, qui naturæ inſtituto principatum humanæ vitæ obtinet,qua hoc animal a cęteris diſtinguitur, ne vel affectibus inflammetur ob auiditatem, vel iudicium atque opinatio eius peruertatur ex ſocordia. Nam ſi qualibet in re nos ipſos obſeruauerimus, vt ii qui ambulant: tutius quamque rem ſuſcipiemus. Nam in ea animaduerſione,etſi modicus aliquis lapſus contigerit: eum tamē facile corrigemus. Etſi enim paulum conniuentes clauum calcauerimus, aut inconcinne pedem promouerimus: propter obſeruationem & a clauo pedem facile auellimus non affixum, & greſſum pedis leui opera aliter dirigimus.

EPICTETVS.

Modus pecuniæ corpus eſt vnicuique,vt calcei pes. Si igitur in eo inſtiteris,modū ſeruabis: ſin præterieris, iam veluti per præceps te ferri neceſſe erit. Vt & in calceo, ſi vltra pedem progreſſus fueris, fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde interpunctus. Eius enim, quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus.

SIMPLICIVS.

In rebus corporis,vt veſtibus,victu,poſſeſſionibus, pecuniis, duo hæc ſunt: eorum acquiſitio, & vſus. Prius igitur de vſu locutus, eatenus iis vtendum eſſe, quatenus ad nudam corporis curationem faciant, omne ſuperuacuum quod ad gloriam aut delitias pertineat,remouendo: nunc de acquiſitione eorum docet, & huius quoq; modum dicit eſſe corpus. Nam & acquiſitionis modus eſt vſus (eo enim acquirimus, vt vtamur) & ipſius vſus modus eſt corpus, eiuſque neceſſitates. Perſpicuum igitur,

etiam

etiam acquiſitionis modum eſſe corpus, eiusque neceſſitates. Quare ſi quis ad eas neceſſitates reſpexerit, pellibus ſimplicib. erit contentus: quarum ſuperiores foueant pedem & muniant, ſoleæ vero id præſtent ne pede nudo calcentur noxia. Sin quis id quod pes exigit exceſſerit, & ad ornatum delitias deflexerit, auratus fit calceus, inquit: deinde purpureus, poſt interpunctus. Tanta autem fuiſſe videtur apud Romanos in conficiendis calceis purpureis & interpunctis curioſitas, vt auratis etiam præferrentur. Eadem eſt & rei familiaris ratio ac rerum corpori neceſſariarum. Si quis enim menſuram neceſſitatis tranſierit, eiuſq; terminum: iam ſine termino vagabitur, alia aliis adiiciendo, donec ad extremas delitias & vanitatem præceps feratur. Per hæc enim fit quoddam quaſi diuortium a regula: & quæ id ſequitur, inexplebilis egeſtas, & eius comes afflictatio. Nam ſi decē parauimus, volumus habere viginti: ſi hæc, quadraginta, & ſic deinceps, nec vllus finis eſt prolabendi in vaſtum illud atque immenſum pelagus inſatiabilis cupiditatis. Conſtat enim, in ſingulis iis, quæ ad vſum corporis adhibentur, poſſeſſionem quæ limites excedit, recidere in infinitum, vt iam & ſcopi & vſus obliuiſcatur ad quem pertinet, qui corporis eſt curatio. Quare ſæpe ipſum corpus amittimus, dum iſta ſine modo cumulamus. Quid vero ſi calcei exemplum eo adhibuit, quod is, niſi magnitudini pedis reſponderit, quamuis ornatu modum non exceſſerit, ſæpe nos allidet, proſternet, denique in præcipitium aget? Ex iis porro quæ de vſu dicta ſunt, ea quoque diſtinguenda ſunt quæ ad acquiſitionem pertinent. Docent autem & hæc capita conuenientem modum in acquirendis & vtendis rebus externis, noſque ad iuſtitiam deducunt.

Horatius: Creſcit amor nummi, quantū ipſa pecunia creſcit.

Lucanus: Semper inops, quicunque cupit.

EPICTETVS.

Mulieres ſtatim ab anno decimo quarto a viris dominæ vocantur. Proinde cum vident, ſe nihil

aliud habere muneris, niſi vt cum viris concumbant: comere ſe incipiunt, atq; in ornatu ſpem collocant omnem. Quare operæ pretium eſt, dare operam vt ſentiant, ſibi non ob aliud honorem haberi, niſi quod & modeſtas ſe præbeant, & verecundas ac temperantes.

SIMPLICIVS.

Etiam matrimonio iis qui vitam naturę conſentaneam ſequuntur conceſſo, qua ratione his curandæ ſint vxores, paucis oſtendit: cum eaque id confert, quod vulgus hominum facere ſolet, eorumque

Ipſi mariti corrumpunt vxores.

delicta corrigit, & ad normam hanc reuocat. Pleriq; mortales, inquit, vxoribus a prima ætate adulantur, & honorem habent, easque dominas vocant, ſolius concubitus cauſa. Quare non immerito illæ ad hoc ſeſe parantes, comuntur, & in ornatu ſpem ſuam omnem collocant. Nec tam illæ reprehendendæ ſunt quam mariti, qui eas propterea colunt. Quare ab initio ſtatim ſic informandæ conſuefaciendæque ſunt, vt intelligant, ſe non alia vlla de cauſa a nobis honoratum iri, niſi quod ſint ornatis modeſtisque moribus, & marito verecunde pareant & obſequundent. Quibus dotibus ſi qua mulier prædita fuerit, iam & ad tuendam rem familiarem, & ad educationem liberum, & ad mariti curationem, & ad vitæ frugalitatem facile aſſueſiet: quæ officia honeſtas matronas decent.

EPICTETVS.

TArdi ingenii ſignum eſt, in rebus corporis immorari: velut, exerceri diu, edere diu, potare diu, cacare diu, coire diu. Nam hæc quidem facienda ſunt obiter: cura autem omnis ad animum eſt transferenda.

SIMPLICIVS.

Quemadmodum ingenioſi homines in ſummis, perfectis & exquiſitis naturæ ſuæ rebus elaborant & immo-

& immorantur: ita ſtupidi & hebetes in imperfe-ctis, extremis, generalibus, & vulgo tritis verſantur. Itaque ſi homo, cuius ab animo rationis compote natura pendet, qui corpore vt inſtrumento vtitur, omiſſis naturalibus animi actionibus corpori immoretur: hebetis id ingenii ſignum eſt, vt & huius rei cauſa eſt obtuſior acies animi. Quis enim artifex alicuius pretii, in curandis inſtrumentis terit tempus, arte quæ his vſura eſt neglecta? Neque vero obtuſi tantum ingenii ſignum eſt, occupari circa corpus: ſed immodici etiam eius amoris. Quibus enim gaudemus atque afficimur, iis immoramur. Eſt igitur, inquit, occupatio corporis, acceſſio quædam iudicanda: præcipua vero cura ei impendenda, quod corpore vtitur. Hæc enim iuſta eſt noſtri aduerſus illud officii diſtributio.

EPICTETVS.

CVM tibi quiſpiam vel malefecerit, vel maledixerit: memento eum opinatum eſſe, id ex officio ſibi fuiſſe faciendum & dicendum. Neq; vero fieri poteſt, vt id ſequatur ille quod tibi videtur, ſed id quod ſibi. Qui ſi male iudicat, damnum ipſe facit qui decipitur. Nam verum connexum ſi quis mendacium iudicet: non ipſum connexum lædetur, ſed ille qui deceptus fuerit. Sic igitur inſtructus, æquo feres animo conuiciatorem. Nam ad ſingula dices, ita viſum eſſe illi.

SIMPLICIVS.

Et hoc præceptum ad patientiam & manſuetudinem adhortatur, duplici argumento: vno, quemuis ſuam opinionem & iudicium ſequi. Non igitur ægre ferendum, id eum ſequi, quod ipſi rectum videatur. Nam & tu & omnes homines idem faciunt. Quis ergo ſanus naturæ communi ſuccenſeat? Si vero quia id quod neque honeſtum neque rectum eſt, recte ſe habere putauit, eo ſuccenſes: ea quoque

Simplices homines fortaſſis, & nō plane mali, faciūt iſtud. Sed homines callidi, & tyrānici,

contra indicium & cõſcientiã ſuã in facin⁹ & ſcelus ruũt. indignatio abſurda eſt, nam ille, non tu, damnum facit Qui enim honeſtum putat quod eſt inhoneſtum, deceptus eſt. Deceptus vero damnum facit. Qui ergo tibi male dicit aut facit, ipſe eſt cui nocetur, quamuis neque tu neque potentiſſimus quiſquam ei nocere poſſet. Externa enim incommoda quæ habentur, corpori aut rebus externis incommodant. quare nec ipſi proprie incommodant. Opinionis autem error, animi deceptio, in quo natura eius ſita eſt, hæc eſt quæ ei noceat. Ei vero damnum eſſe datum qui deceptus ſit, & non ei de quo ſit deceptus: euidenter exemplo connexi demonſtrat: veluti Si dies eſt, ſol ſupra terram verſatur. hoc ſi quis falſum putet, non ipſum connexum damnum facit, cui ſua conſtat veritas: ſed is qui falſum de eo ſentit. Sic etiam qui ſecus ac decet, tibi conuiciatur aut malefacit, ipſe eſt cui noceatur. Tibi vero nocitum quidem eſt, neq; mali quicquam datum, præſertim ſi in rebus quarum poteſtas in nobis ſita eſt, vis & natura boni atque mali collocata eſt. Quare cogitans neceſſe eſſe, quenque id ſequi quod ipſi videatur, & ipſum eſſe qui faciat damnum, non te: lenem te & magnanimum præbebis aduerſus conuiciatorem, ſi te aſſueſeceris vt in quolibet horum adiicias. Ita ei viſum eſſe: ac id eum neceſſario ſequi, quod ipſi videatur.

Sed interim patitur & perit aliquã do iuſtus, ſi non ſit Stoicus adamantinus.

Imo non error: ſed diabolica improbitas pleriſq; nocet.

EPICTETVS.

Vnaquaque res duas habet anſas: vnam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater iniuriam fecerit, non ea prehende, qua facit iniuriam: ea enim eius anſa non eſt tolerabilis. Sed illa potius, eſſe fratrem, eſſe vna educatum. Sic prehendes eum, qua eſt tolerabilis.

SIMPLICIVS.

Pugna & concordia rerum inter ſeſe.

Omnes res quæ ſub ortum cadunt, quia conſtant e contrariis, aliqua ex parte inter ſeſe conſentiunt & conue-

& conueniunt, ac tolerabiles ſunt, aliqua ex parte diſſentiunt,& ſunt intolerabiles. Velut, ignis qui eſt ſiccus & calidus, ratione caloris cum aere conſentit, eſtque ei tolerabilis: quatenus vero ſiccus, eidem opponitur & repugnat. ſic etiam frater, ſi læſerit iniuria. Et hic duas habet anſas, alteram tolerabilem, qua eſt frater: alteram intolerabilem, qua eſt iniurius. Notum autem eſt, nos ea quæ tolerabilia ſunt, leniter, facile, placideque ferre: intolerabilia vero auerſari, grauiterque & iniquis animis pati. Quamobrem ſi ſemper bono & manſueto eſſe animo, ſi acquieſcere volumus (quando res omnes duas illas habent anſas, tolerabilem vnam, alteram intolerabilem) ea prehendemus eas, quæ ſunt tolerabiles. Nam omnia plane ſunt talia, diuitiæ, paupertas, ſanitas, morbus, coniugium, vita cælebs, liberi, orbitas: cætera denique vniuerſa quæ in vita verſantur. Nam diuitiarũ tolerabilis eſt abundantia, intolerabilis vero occupatio & ſolicitudo. *Diuitiæ.* Paupertatis tolerabilis eſt tranquillitas & otium, *Paupertas.* ſed intolerabilis egeſtas. Sanitatis tolerabilis eſt *Sanitas.* vacuitas doloris, & expeditus membrorum vſus: intolerabilis contumacia & confidentia. Morbi tolerabilis eſt moderatio animorum, ſed intolerabilis *Morbus.* ærumna. In coniugio tolerabilis eſt procreatio liberum, & obſeruantia: intolerabilia vero multarũ *Coniugium.* rerum indigentia, & rationis expers dilectio. Orbitas expedita eſt, vacare ſinit rebus pulcrioribus, nec *Orbitas.* de copiis poſt obitum relinquendis curare cogit: & quod meo iudicio maximum eſt, non neceſſe habet liberos interdum malos amare. Tum enim fit, vt improbitas ametur. Iam contumelia & conuicium *Conuicium.* tolerabilia iſta habent, interdum quidem, quod ea de rebus noſtris cognoſcimus quæ prius ignorabamus: ſemper vero, quod noſtra patientia prouocatur. Et quam maxime fugimus, afflictio corporis, *Dolor corporis.* tolerabilem habet animi exercitationem & purgationem. In quibus omnibus magnum ineſt bonum, vt fortiter tolerentur. Nam in ea incidiſſe, ani-

** Verū hoc optabilius. Ea enim virtus eſt* PATIENTIA, *cuius laude qui carent, beatiores mihi quidē certe videntur, quā qui fruuntur Inimici.*

miq; conſtantiam retinuiſſe, præclarius eſt * quam non incidiſſe. Nam in ea non incidere, corporis & rerum externarum: ſed ea pulcre tuliſſe, animi bonum eſt. Quin & inimici duas habent anſas, & fructum ex eis capere licet, in affectus & perturbationes noſtras acrius inquirentibus, atque efficientibus vt ſimus cautiores. Qua de re Plutarchus Chæroneus integrum volumen ſcripſit.

EPICTETVS.

ORationes hæ non cohærent: Ego ſum te locupletior, ergo ſum te melior: Ego ſum te eloquentior, ergo ſum te melior. At illæ magis cohærent: ego ſum te ditior, mea ergo pecunia tua præſtat. Ego ſum te eloquentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu vero nec pecunia es, nec dictio.

SIMPLICIVS.

Philoſophū non eloquentia facit, ſed honeſta vita.

Homines ſtudioſi plerique faciendæ & poliendæ orationi, librisque conſcribendis ſtudent, vt iis dignum eſt: niſi forte aliquis a puero in liberalibus artibus accurate inſtitutus, eam dicendi facultatem, quaſi naturalem, & non ſtudio quæſitam ſibi compararit. Quod vt contingat, id hominem philoſophum laudi ſibi ducere non vult: vt qui hunc finem ſibi propoſitum nō habeat, nec inde pendeat. Nam dictio quidem elegans ſi fuerit, ſuum habet bonum: & is cui propoſita eſt dictionis elegantia, poeta eſt, aut hiſtoricus. Is vero cuius virtus ſita eſt in vita rationi conſentanea, quiq; finem illi conuenientem propoſitum habet: quamuis alio diſertior, eo ſe tamen eſſe meliorem, nullo iure dicet. Neque enim ipſe dictio eſt, neque finis eius eſt dictio, vt ex ea formam ſuam conſequatur, ſicut ex arte ſua quiuis artifex. Sed dicendum: Mea dictio eſt elegantior quam tua. Etſi autem id præcipue ſpectat, vt hominem ſtudioſum ab admiratione dictionis & ſtyli reuocet: tamen increpationis moderandæ cauſa, locupletioris vtitur exemplo.

EPI-

EPICTETVS.

LAuat quiſpiã cito? ne dicas lauiſſe male, ſed cito. Bibit quiſpiam multũ vini? ne dicas bibiſſe male, ſed multum. Priuſquam enim id decretum diiudicaris: unde ſcis, an male? Sic vſu tibi veniet, vt alia viſa certo comprehenſa teneas, aliis aſſentiaris.

SIMPLICIVS.

Facta ipſa per ſeſe, & ex fine iudicanda.

Iudicio nos de rebus ſolidiore eſſe vult, vt neque vituperemus, neque laudemus facta cuiuſquam niſi ſcopo eius cognito, ad quem illa referuntur. Ex eo enim iudicium eſt ferendum, quod & qui verberat prodeſt, & qui alit nocet: & qui furatur, interdum recte facit: & qui præbet, iniuſte. Sunt igitur, inquit, facta ipſa per ſe iudicanda, & ſi quis cito lauat, dicendum, cito eum lauare: nec tamen adiicienda qualitas, quaſi recte aut ſecus faciat, donec eius conſilium cognouerimus. Quid enim, ſi ob morbum, aut lucubrationes, curatione lauationis eguit? Cōſilium autem & finis in cauſa eſt, vt recte ſecusue ſit factum. Et hic exſpectandus eſt, priuſquam celeris lauatio, bona malaue dicatur. Nam & multum vini bibere licet, ob corporis temperiem, & qualitatem aeris, vt ante caniculam, & ſub caniculam: & ob locum peſtilentem. Niſi autem ita fecerimus, vt ipſa facta, vti ſunt, iudicemus: & dicamus celere aliquid, aut multum: qualitatem vero non adiiciam', ante conſilium cognitum: fit, vt alia intelligamus (hoc enim ſignificat φαντασίας καταληπτικῶς λαμβάνειν) & comprehendamus id quod apparet, cuiuſmodi eſt celere & multum, & aliis aſſentiamur: hoc eſt, iudicium iis noſtrum interponamus, id quod viſum eſt laudando aut vituperando. Abſurdum autem eſt, cum aliud viteris, de alio ferre iudicium. Ac vult ille, niſi fallor, ne temere laudemus aut vituperemus: ac potius, vt iniuſte vituperare recuſemus: eoq; de hoc loquitur. Pertinet autem & hoc ad iuſtitiam.

vt modum conuenientem, adhibito diſcrimine, ob-ſeruarit. Nam de gladiatoriis aut Circenſibus ludis, itemque de epulis & potionibus cum verba fiunt, aut cum homines laudantur, aut vituperãtur, ſi fieri poteſt, inquit, alio traduc ſermones eorum. Hic vero, ſi tempeſtiuum fuerit, etiam obiurgare iubet. Atque illic ſi traduci non poſſint ſermones, taceto, inquit: hic moleſtiam præ te ferto.

EPICTETVS.

SI voluptatis alicuius imaginem animo conceperis, moderare tibi, ne ab ea mouearis: ſed & rem examina, & tibi ipſe deliberandi præbe ſpatium. Deinde vtriuſque temporis memento, tum eius quo voluptate perfrueris, tum eius quo percepta iam voluptate dolebis, teq; ipſe obiurgabis, atq; his illa confer: Si abſtinueris, fore vt gaudeas, teque ipſe collaudes. Quod ſi tibi ſuſcipiendæ rei videbitur eſſe tempus, caue ne te vincant eius blanditiæ, & ſuauitates, & illecebræ: ſed illud oppone, quanto præſtantior ſit talis victoriæ conſcientia.

SIMPLICIVS.

Voluptatē, quia perniſa eſt, breuem Deus fecit.

Voluptas corporis nocentiſſima eſt animo. Quælibet enim, quaſi clauis aliquibus affligit animum: eaque de cauſa Deus eam fecit breuem. Nam & in cibis & potionibus tamdiu voluptas durat, quamdiu in ore eas ſenſerimus: cum vero deglutiuerimus, prorſus interit, & in coitu ipſo tãtum actionis tempore ſentitur voluptas: quæ cum præteriit, perinde eſt ac ſi nulla fuiſſet. Ac in ſenſu eſſe voluptatē conſtat. Quod enim non ſentit, etiam voluptate caret omnino. Sed & externarum rerum oblectationes, vti veſtium, ornamentorum, pecuniæ, inſtrumenti domeſtici, parum & ipſæ durant. Harum enim adeptione exhilarati, vbi eis aſſueuerimus, voluptatem porro nullam ſentimus. Sin eæ nobis eripiantur, dolor vehemēs ſuccedit, voluptate multo dura-

tò durabilior Ita voluptas vbi per exiguum tempus durauit, maximeque corporis, abit, noxa ſua modis omnibus animo relicta, interdum vero etiam corpori ſi ſuauitas illa exceſſerit modum. At continentia voluptatum, durabilẽ affert & corpori & animo vtilitatem, & aliud voluptatis genus parit cum ipſa natura coniunctum, & innoxium & perpetuum. *Continẽtia voluptas durabilis,*

Nunc his ita expoſitis, videamus quid dicat Epictetus: Cum voluptatis, inquit, alicuius imaginem animo conceperis, vt in alijs, veluti diuitijs, principatu, aut ſimilibus rebus externis, ita & in hac, ac magis etiam, ſtatim ipſe te cuſtodi, ne viſum illud atque imago ad rem ipſam te impellat, ſed ea quidem pauliſper exſpectet: tu vero ſpatio impetrato a te ipſo, & animaduerſione excitata, tempus conſiderato, tum ſuauitatis illud breuiſſimum, tum ſecuturum noxæ diuturnum & pœnitentiæ plenum, in quo ipſe te victum accuſabis. His etiam illud tempus confer, quo, ſi te continueris, & diuturnam vtilitatem, & ſynceram voluptatem percipies, teipſum & laudaturus & approbaturus. Nam ſi eius imperium repreſſeris: facile conquieſcet appetitus, tam luculentæ victoriæ verecundia. Quod ſi iterum atque iterum feceris: ita deprimetur, vt moleſtus eſſe deſinat. Quamobrem ſi voluptas ſtatim poſt opus deſinit, ac tũ nihil inter eum intereſt qui eam percepit, & eum qui non percepit, excepta cogitatione ſuauitatis, nihil habet voluptas magni æſtimandum: idque declarat eorum memoria, quibus in ſomnis fruimur, quæ obſcurum habet voluptatis veſtigium. Sed quia interdum voluptatibus nonnullis recte frui poſſumus, cuiuſmodi eſt coniunctionis appetitus procreandi cauſa, aut balnei poſt febrem: cum, inquit, occaſio fuerit huiuſcemodi alicuius operis attingendi, vide ne te ſuauitas illius atque illecebræ decipiant, vt tui oblitus totum te voluptati tradas, ſed eo tempore contentionem facito, quanto pulcrius ſit vincere voluptatem, quam ab ea vinci. Tanto nimirum, quãto pulcrius *Modus fruendæ voluptatis.*

eſt imperare brutis affectibus quam ſeruire, & hominem eſſe quam beſtiam.

EPICTETVS.

Cum facis aliquid, quod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunquam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, vt vulgus de eo ſecus iudicet Nam ſi perperã facis, rem ipſam fuge. Sin recte, quid eos vereris, qui non recte reprehendunt?

SIMPLICIVS.

Bona res propter ſeſe, non ob adiunctam gloriam repetenda.

Vehementer in eo elaborat, vt bonum, ob id ipſum quod bonum ſit, amplectamur, non autem propter popularem opinionem. Nam qui propter hanc aliquid expetit: in ea ipſa bonum collocat, nõ in illo. Quamobrem ſi quis recte perſpexit, aliquid non eſſe faciendum: ipſa res eo fugienda eſt, quia non bona. Sin aliquid bono conſilio fecit: recuſare non debet propter eos, qui factum id perperam reprehendunt, quo minus palam id agat. Fit enim, vt vero bono (id enim eſt, quod recte bonum iudicatur) non bonum, ſed malum, vt eſt mendacium, præferatur. Talis enim eſt vulgi non recta de eo quod fit opinio. Præterea fit, vt quod recta ratio bonum iudicauit, malum putetur & fugiatur. Quod enim fugiendum, malum. Fit & illud vt qui a ſe ipſo & a rebus diſcedit, ad vulgi opiniones deferatur, atque ibi bonum & malum quærat, itemq; verum & mendacium.

EPICTETVS.

Vt hoc pronuntiatum, Dies eſt: &, Nox eſt: magnam habet in ſeiunctione vim: in coniunctione vero prorſus nihil valet. Sic maxima quæq; ex iis quæ appoſita ſunt, arripere, vt reſpectu corporis, magni eſt momenti: ita ſi communitas conuiuii ſpectetur, magnum habebit, niſi caueris, dedecus. Cum igitur conuiua es alicuius: memento, eorum quæ appoſita ſunt

ſunt pretium, quod ad corpus attinet, conſiderandum eſſe: ſed & eam quæ conuiuatori debetur, reuerentiam eſſe conſeruandam.

SIMPLICIVS.

Syllogiſmi hypothetici, in quibus enucleandis Stoici laborarũt, partim ſunt diſiuncti, partim coniuncti, ſiue complexi. Diſiuncti, in quibus cum eſt alterum, nullo modo alterum eſſe poteſt: & cum alterum non eſt, vtique eſt alterum. vt cum dico: Aut dies eſt, aut nox eſt. Atqui nox eſt. Dies ergo non eſt. Sic cum alterum ſtatuitur, alterum vtique tollitur. Alterius vero negatione, alterum affirmatur, vt cum dico: Atqui dies non eſt, Nox igitur eſt. Atqui nox non eſt, Dies ergo eſt. Ac tale quidem eſt diſiunctum, in quo hæc verba, Aut dies eſt, aut nox eſt: axiomatis loco, hoc eſt, tanquam euidens & ſecundum communes notiones verum adhibetur. Ea enim axiomata vocabant Stoici. Copulatum vero eſt, cum duobus inter ſeſe ita complexis, vt alterum antecedat, alterum conſequatur: affirmationem antecedentis ſequitur conſequens, negatione vero conſequentis vna tollitur antecedens. veluti vere hæc copulantur: Si dies eſt, nox non eſt. nam ſi dies eſt, vere antecedit: illud ſequitur, Si dies ſit, noctem non eſſe. In copulato igitur affirmatione antecedentis affirmatur conſequens: Atqui dies eſt, Nox igitur non eſt. Negatione vero conſequentis, vna tollitur etiam antecedens: Atqui non nox non eſt, ſed eſt ſcilicet, Dies igitur eſt (nam duæ negationes, vnam conſtituunt affirmationem) Dies igitur non eſt. Ac tale quidem eſt complexum, ſiue copulatum. Iam autem Epicteti verba videamus: Aut dies eſt, aut nox eſt, in ſyllogiſmo diſiuncto, vt pronuntiatum certum adhibetur: in copulato non item. Nam quod ibi adhibetur pronuntiatũ, complexum eſt, Si dies eſt, nox non eſt. Sicut igitur inquit, Aut dies aut nox eſt: in ſeiunctione magnam vim habet, in coniunctione vero plane nullam (di-

ἀξιώματα Στωϊκὰ

uellit enim complexionem quæ ait, Si dies ſit, nō-ctem non eſſe) ſic etiam in conuiuio maiorem eligere partem, corpori quidem vtile eſt & conducibile & eximium: ad ſeruandam autem communitatē in conuiuio, nihil valet. nam & hoc dirimit communitatem, vt complexum illud. Quare cum aliis edens, non ſolum appetitum tuum in iis quæ appoſita ſunt, conſidera, vt ex iis delectum agas: ſed & eam communitatem reſpice, quæ irreprehenſa tuenda eſt Quamuis autem de conuiuio verba faciat: tamen ad omnem ſocietatem vitæque conſuetudinem in genere hæc eſſe transferenda, perſpicuum eſt. Auaritia enim omnes dirimit neceſſitudines: ſicuti æquabilitas, cum ſuum cuique tribuitur, eaſdem continet, auget, conſeruat. Nam & latronum communitas, quamuis ex talibus conflata viris, tantiſper durat, dum præceptum hoc ſeruatur, ne alii plus æquo ſibi appetant. Ob hoc enim iuſtitiæ veſtigium, etiam iniuſtitia illa permanet. Cum autem prius multis locis auditorem hortatus fuerit ad libertatem, & in aliis ad fortitudinem, ad magnitudinem animi, ad prudentiam & temperantiam: in hoc eum ad iuſtitiam vocat, & eius impedimenti auaritiæ fugiendæ auctor eſt.

Auaritia. *Aequabilitas.*

EPICTETVS.

SI quam perſonam, quæ vires tuas ſuperat, indueris: tum eam indecore geres: tum eam quam ſuſtinere poſſes, negliges.

SIMPLICIVS.

Non ei ſtudendum, quod per ſeſe optimum eſt: ſed ei quod eſt ex iis quæ nobis accommodata ſunt, optimum. Nullus enim ea quæ extra modum ſuſcipiuntur, fructus conſequitur. Quare non temere perſonæ maiores induendæ ſunt, vt doctoris aut philoſophi, aut in naue gubernatoris, aut in vrbe magiſtratus. Præſtat enim perſonam inferiorē cum laude

Cicero: Non id modo ſpectandum, quam honeſta ſit res: ſed illud etiā, vt adſit efficiendi facultas.

laude ſuſtinere, vt non par modo ſis, ſed etiam ea ſuperior: quam indecore gerere ſuperiorem, nec illius dignitati reſpondere. Honeſtius eſt optimum eſſe pædagogum, quam doctorem imperfectum: & bonum patremfamilias, quam improbum magiſtratum. Nam maiorem perſonam indecore gerere (hoc autem indecorum non ad opinionem, ſed ad ipſius rei naturam referatur) illud etiam habet mali, quod eam perdimus, quam noſtris rebus aptam belle ſuſtinere poſſemus. Melior enim hiſtrio & in Comœdia eſt, & in Tragœdia, qui ſeruum bene repreſentat, quam is qui domini aut regis perſonam male agit. Et hoc ego caput ad iuſtitiā refero, quod quemque perſonam ſe dignam iubet eligere, & non aſpirare ad altiora.

EPICTETVS.

Quemadmodum in ambulando caues, ne clauum calces, pedemue diſtorqueas: ſic in degenda vita caue, ne gubernatricem actionum, mentem tuam, lædas. Quod ſi in re vnaquaque obſeruabimus, omnia cautius aggrediemur.

SIMPLICIVS.

Bifariam humanus anim⁹ læditur. Aut cum brutis affectibus affixus, per eoſdem corpori agglutinatur, reclamans ille quidem nonnihil, atque ægre ferens, ſed ſuperatus ab affectibus, qui corroborati tyrannidem in eum exercent: aut cum ſuopte iudicio corrupto, ſeipſum non diſcernit vt diuerſum a brutis affectibus. Monet igitur pædagogus horum vtrunq; in degenda vita cauendum eſſe, quam ſimilem ambulationi facit, ne quis brutis affectibus ſuccumbat: qui cum ſint corporei, clauorum inſtar agglutinatum ſibi animum corpori affigunt. Quis vero clauus ſic affigit, vt bruti iſti affectus? qui efficiūt, vt putet animus, & ſeipſum & illos & corpus eſſe vnum? Peruerſitatē autem opinationis, & eius par- *Peccata vel ex corrupto iudicio, vel e prauis affectibus oriuntur.*

tis animi quæ quaſi pedeſtris cum corpore aliquid, & cum bruta vita commune habet, diſtortioni pedis apte comparat, & hortatur, vt quemadmodum in ambulando corpori cauemus: ſic in vitæ negotiorum tractatione cauendum eſſe, animo capaci rationis, qui naturæ inſtituto principatum humanæ vitæ obtinet,qua hoc animal a cęteris diſtinguitur, ne vel affectibus inflammetur ob auiditatem, vel iudicium atque opinatio eius peruertatur ex ſocordia. Nam ſi qualibet in re nos ipſos obſeruauerimus, vt ii qui ambulant: tutius quamque rem ſuſcipiemus. Nam in ea animaduerſione, etſi modicus aliquis lapſus contigerit: eum tamē facile corrigemus. Etſi enim paulum conniuentes clauum calcauerimus, aut inconcinne pedem promouerimus: propter obſeruationem & a clauo pedem facile auellimus non affixum, & greſſum pedis leui opera aliter dirigimus.

EPICTETVS.

Modus pecuniæ corpus eſt vnicuique, vt calcei pes. Si igitur in eo institeris, modū ſeruabis: ſin præterieris, iam veluti per præceps te ferri neceſſe erit. Vt & in calceo, ſi vltra pedem progreſſus fueris, fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde interpunctus. Eius enim, quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus.

SIMPLICIVS.

In rebus corporis, vt veſtibus, victu, poſſeſſionibus, pecuniis, duo hæc ſunt: eorum acquiſitio, & vſus. Prius igitur de vſu locutus, eatenus iis vtendum eſſe, quatenus ad nudam corporis curationem faciant, omne ſuperuacuum quod ad gloriam aut delitias pertineat, remouendo: nunc de acquiſitione eorum docet, & huius quoq; modum dicit eſſe corpus. Nam & acquiſitionis modus eſt vſus (eo enim acquirimus, vt vtamur) & ipſius vſus modus eſt corpus, eiuſque neceſſitates. Perſpicuum igitur,

etiam acquiſitionis modum eſſe corpus, eiusque neceſſitates. Quare ſi quis ad eas neceſſitates reſpexerit, pellibus ſimplicib. erit contentus: quarum ſuperiores foueant pedem & muniant, ſoleæ vero id præſtent ne pede nudo calcentur noxia. Sin quis id quod pes exigit exceſſerit, & ad ornatum delitias deflexerit, auratus ſit calceus, inquit: deinde purpureus, poſt interpunctus. Tanta autem fuiſſe videtur apud Romanos in conficiendis calceis purpureis & interpunctis curioſitas, vt auratis etiam præferrentur. Eadem eſt & rei familiaris ratio ac rerum corpori neceſſariarum. Si quis enim menſuram neceſſitatis tranſierit, eiuſq; terminum: iam ſine termino vagabitur, alia aliis adiiciendo, donec ad extremas delitias & vanitatem præceps feratur. Per hæc enim fit quoddam quaſi diuortium a regula: & quæ id ſequitur, inexplebilis egeſtas, & eius comes afflictatio. Nam ſi decē parauimus, volumus habere viginti: ſi hæc, quadraginta, & ſic deinceps, nec vllus finis eſt prolabendi in vaſtum illud atque immenſum pelagus inſatiabilis cupiditatis. Conſtat enim, in ſingulis iis, quæ ad vſum corporis adhibentur, poſſeſſionem quæ limites excedit, recidere in infinitum, vt iam & ſcopi & vſus obliuiſcatur ad quem pertinet. qui corporis eſt curatio. Quare ſæpe ipſum corpus amittimus, dum iſta ſine modo cumulamus. Quid vero ſi calcei exemplum eo adhibuit, quod is, niſi magnitudini pedis reſponderit, quamuis ornatu modum non exceſſerit, ſæpe nos allidet, proſternet, denique in præcipitium aget? Ex iis porro quæ de vſu dicta ſunt, ea quoque diſtinguenda ſunt quæ ad acquiſitionem pertinent. Docent autem & hæc capita conuenientem modum in acquirendis & vtendis rebus externis, noſque ad iuſtitiam deducunt.

Horatius: Creſcit amor nummi, quantū ipſa pecunia creſcit.

Lucanus: Semper inops, quicunque cupit.

EPICTETVS.

MVlieres ſtatim ab anno decimo quarto a viris dominæ vocantur. Proinde cum vident, ſe nihil

aliud habere muneris, niſi vt cum viris concumbant: comere ſe incipiunt, atq; in ornatu ſpem collocant omnem. Quare opera pretium eſt, dare operam vt ſentiant, ſibi non ob aliud honorem haberi, niſi quod & modeſtas ſe præbeant, & verecundas ac temperantes.

SIMPLICIVS.

Etiam matrimonio iis qui vitam naturę conſentaneam ſequuntur conceſſo, qua ratione his curandæ ſint vxores, paucis oſtendit: cum eaque id confert, quod vulgus hominum facere ſolet, eorumque delicta corrigit, & ad normam hanc reuocat. Pleriq; mortales, inquit, vxoribus a prima ætate adulantur, & honorem habent, easque dominas vocant, ſolius concubitus cauſa. Quare non immerito illæ ad hoc ſeſe parantes, comuntur, & in ornatu ſpem ſuam omnem collocant. Nec tam illæ reprehendendæ ſunt quam mariti, qui eas propterea colunt. Quare ab initio ſtatim ſic informandæ conſuefaciendæque ſunt, vt intelligant, ſe non alia vlla de cauſa a nobis honoratum iri, niſi quod ſint ornatis modeſtisque moribus, & marito verecunde pareant & obſequundent. Quibus dotibus ſi qua mulier prædita fuerit, iam & ad tuendam rem familiarem, & ad educationem liberum, & ad mariti curationem, & ad vitæ frugalitatem facile aſſuefiet: quæ officia honeſtas matronas decent.

Ipſi mariti corrumpunt vxores.

EPICTETVS.

TArdi ingenii ſignum eſt, in rebus corporis immorari: velut, exerceri diu, edere diu, potare diu, cacare diu, coire diu. Nam hæc quidem facienda ſunt obiter: cura autem omnis ad animum eſt transferenda.

SIMPLICIVS.

Quemadmodum ingenioſi homines in ſummis, perfectis & exquiſitis naturæ ſuæ rebus elaborant

& immorantur: ita ſtupidi & hebetes in imperfectis, extremis, generalibus, & vulgo tritis verſantur. Itaque ſi homo, cuius ab animo rationis compote natura pendet, qui corpore vt inſtrumento vtitur, omiſſis naturalibus animi actionibus corpori immoretur: hebetis id ingenii ſignum eſt, vt & huius rei cauſa eſt obtuſior acies animi. Quis enim artifex alicuius pretii, in curandis inſtrumentis terit tempus, arte quæ his vſura eſt neglecta? Neque vero obtuſi tantum ingenii ſignum eſt, occupari circa corpus: ſed immodici etiam eius amoris. Quibus enim gaudemus atque afficimur, iis immoramur. Eſt igitur, inquit, occupatio corporis, acceſſio quædam iudicanda: præcipua vero cura ei impendenda, quod corpore vtitur. Hæc enim iuſta eſt noſtri aduerſus illud officii diſtributio.

EPICTETVS.

CVM tibi quiſpiam vel malefecerit, vel maledixerit: memento eum opinatum eſſe, id ex officio ſibi fuiſſe faciendum & dicendum. Neq; vero fieri poteſt, vt id ſequatur ille quod tibi videtur, ſed id quod ſibi. Qui ſi male iudicat, damnum ipſe facit qui decipitur. Nam verum connexum ſi quis mendacium iudicet: non ipſum connexum lædetur, ſed ille qui deceptus fuerit. Sic igitur inſtructus, æquo feres animo conuiciatorem. Nam ad ſingula dices, ita viſum eſſe illi.

SIMPLICIVS.

Et hoc præceptum ad patientiam & manſuetudinem adhortatur, duplici argumento: vno, quemuis ſuam opinionem & iudicium ſequi. Non igitur ægre ferendum, id eum ſequi, quod ipſi rectum videatur. Nam & tu & omnes homines idem faciunt. Quis ergo ſanus naturæ communi ſuccenſeat? Si vero quia id quod neque honeſtum neque rectum eſt, recte ſe habere putauit, eo ſuccenſes: ea quoque

Simplices homines fortaſſis, & nõ plane mali, faciũt iſtud. Sed homines callidi, & tyrãnici,

contra iudicium & cōſcientiā ſuā in facin⁹ & ſcelus ruūt.

indignatio abſurda eſt, nam ille, non tu, damnum facit. Qui enim honeſtum putat quod eſt inhoneſtum, deceptus eſt. Deceptus vero damnum facit. Qui ergo tibi male dicit aut facit, ipſe eſt cui nocetur, quamuis neque tu neque potentiſſimus quiſquam ei nocere poſſet. Externa enim incommoda quæ habentur, corpori aut rebus externis incommodant. quare nec ipſi proprie incommodant. Opinionis autem error, animi deceptio, in quo natura eius ſita eſt, hæc eſt quæ ei noceat. Ei vero damnum eſſe datum qui deceptus ſit, & non ei de quo ſit deceptus: euidenter exemplo connexi demonſtrat: veluti Si dies eſt, ſol ſupra terram verſatur. hoc ſi quis falſum putet, non ipſum connexum damnum facit, cui ſua conſtat veritas: ſed is qui falſum de eo ſentit. Sic etiam qui ſecus ac decet, tibi conuiciatur aut malefacit, ipſe eſt cui noceatur. Tibi vero ne nocitum quidem eſt, neq; mali quicquam datum, præſertim ſi in rebus quarum poteſtas in nobis ſita eſt, vis & natura boni atque mali collocata eſt. Quare cogitans neceſſe eſſe, quenque id ſequi quod ipſi videatur, & ipſum eſſe qui faciat damnum, non te: lenem te & magnanimum præbebis aduerſus conuiciatorem, ſi te aſſuefeceris vt in quolibet horum adiicias. Ita ei viſum eſſe: ac id eum neceſſario ſequi, quod ipſi videatur.

Sed interim patitur & perit aliquā do iuſtus, ſi non ſit Stoicus adamantinus.

Imo non error: ſed diabolica improbitas pleriſq; nocet.

EPICTETVS.

VNaquaque res duas habet anſas: vnam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater iniuriam fecerit, non ea prehende, qua facit iniuriam: ea enim eius anſa non eſt tolerabilis. Sed illa potius, eſſe fratrem, eſſe vna educatum. Sic prehendes eum, qua eſt tolerabilis.

SIMPLICIVS.

Pugna & concordia rerum inter ſeſe.

Omnes res quæ ſub ortum cadunt, quia conſtant e contrariis, aliqua ex parte inter ſeſe conſentiunt & conue-

& conueniunt, ac tolerabiles ſunt, aliqua ex parte diſſentiunt,& ſunt intolerabiles. Velut, ignis qui eſt ſiccus & calidus, ratione caloris cum aere conſentit, eſtque ei tolerabilis: quatenus vero ſiccus, eidem opponitur & repugnat. ſic etiam frater, ſi læſerit iniuria. Et hic duas habet anſas, alteram tolerabilem, qua eſt frater: alteram intolerabilem, qua eſt iniurius. Notum autem eſt, nos ea quæ tolerabilia ſunt, leniter, facile, placideque ferre: intolerabilia vero auerſari, grauiterque & iniquis animis pati. Quamobrem ſi ſemper bono & manſueto eſſe animo, ſi acquieſcere volumus (quando res omnes duas illas habent anſas, tolerabilem vnam, alteram intolerabilem) ea prehendemus eas, quæ ſunt tolerabiles. Nam omnia plane ſunt talia, diuitiæ, paupertas, ſanitas, morbus, coniugium, vita cælebs, liberi, orbitas: cætera denique vniuerſa quæ in vita verſantur. Nam diuitiarū tolerabilis eſt abundantia, intolerabilis vero occupatio & ſolicitudo. Paupertatis tolerabilis eſt tranquillitas & otium, ſed intolerabilis egeſtas. Sanitatis tolerabilis eſt vacuitas doloris, & expeditus membrorum vſus: intolerabilis contumacia & confidentia. Morbi tolerabilis eſt moderatio animorum, ſed intolerabilis ærumna. In coniugio tolerabilis eſt procreatio liberum, & obſeruantia: intolerabilia vero multarū rerum indigentia, & rationis expers dilectio. Orbitas expedita eſt, vacare ſinit rebus pulcrioribus, nec de copiis poſt obitum relinquendis curare cogit: & quod meo iudicio maximum eſt, non neceſſe habet liberos interdum malos amare. Tum enim fit, vt improbitas ametur. Iam contumelia & conuicium tolerabilia iſta habent, interdum quidem, quod ea de rebus noſtris cognoſcimus quæ prius ignorabamus: ſemper vero, quod noſtra patientia prouocatur. Et quam maxime fugimus, afflictio corporis, tolerabilem habet animi exercitationem & purgationem. In quibus omnibus magnum ineſt bonum, vt fortiter tolerentur. Nam in ea incidiſſe, ani-

Diuitiæ. *Paupertas.* *Sanitas.* *Morbus.* *Coniugium.* *Orbitas.* *Conuicium.* *Dolor corporis.*

miq; conſtantiam retinuiſſe, præclarius eſt * quam non incidiſſe. Nam in ea non incidere, corporis & rerum externarum: ſed ea pulcre tuliſſe, animi bonum eſt. Quin & inimici duas habent anſas, & fructum ex eis capere licet, in affectus & perturbationes noſtras acrius inquirentibus, atque efficientibus vt ſimus cautiores. Qua de re Plutarchus Chæroneus integrum volumen ſcripſit.

** Verũ hoc optabilius. Ea enim virtus eſt* PATIENTIA, *cuius laude qui carent, beatiores mihi quidẽ certe videntur, quã qui fruuntur Inimici.*

EPICTETVS.

ORationes hæ non cohærent: Ego ſum te locupletior, ergo ſum te melior: Ego ſum te eloquentior, ergo ſum te melior. At illa magis cohærent: ego ſum te ditior, mea ergo pecunia tua præſtat. Ego ſum te eloquentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu vero nec pecunia es, nec dictio.

SIMPLICIVS.

Philoſophũ non eloquentia facit, ſed honeſta vita.

Homines ſtudioſi plerique faciendæ & poliendæ orationi, librisque conſcribendis ſtudent, vt iis dignum eſt: niſi forte aliquis a puero in liberalibus artibus accurate inſtitutus, eam dicendi facultatem, quaſi naturalem, & non ſtudio quæſitam ſibi compararit. Quod vt contingat, id hominem philoſophum laudi ſibi ducere non vult: vt qui hunc finem ſibi propoſitum nõ habeat, nec inde pendeat. Nam dictio quidem elegans ſi fuerit, ſuum habet bonum: & is cui propoſita eſt dictionis elegantia, poeta eſt, aut hiſtoricus. Is vero cuius virtus ſita eſt in vita rationi conſentanea, quiq; finem illi conuenientem propoſitum habet: quamuis alio diſertior, eo ſe tamen eſſe meliorem, nullo iure dicet. Neque enim ipſe dictio eſt, neque finis eius eſt dictio, vt ex ea formam ſuam conſequatur, ſicut ex arte ſua quiuis artifex. Sed dicendum: Mea dictio eſt elegantior quam tua. Etſi autem id præcipue ſpectat, vt hominem ſtudioſum ab admiratione dictionis & ſtyli reuocet: tamen increpationis moderandæ cauſa, locupletioris vtitur exemplo.

EPI-

EPICTETVS.

LAuat quiſpiã cito? ne dicas lauiſſe male, ſed cito. Bibit quiſpiam multũ vini? ne dicas bibiſſe male, ſed multum. Priuſquam enim id decretum diiudicaris: vnde ſcis, an male? Sic vſu tibi veniet, vt alia viſa certo comprehenſa teneas, aliis aſſentiaris.

SIMPLICIVS.

Iudicio nos de rebus ſolidiore eſſe vult, vt neque vituperemus, neque laudemus facta cuiuſquam niſi ſcopo eius cognito, ad quem illa referuntur. Ex eo enim iudicium eſt ferendum, quod & qui verberat prodeſt, & qui alit nocet: & qui furatur, interdum recte facit: & qui præbet, iniuſte. Sunt igitur, inquit, facta ipſa per ſe iudicanda, & ſi quis cito lauat, dicendum, cito eum lauare: nec tamen adiicienda qualitas, quaſi recte aut ſecus faciat, donec eius conſilium cognouerimus. Quid enim, ſi ob morbum, aut lucubrationes, curatione lauationis eguit? Cõſilium autem & finis in cauſa eſt, vt recte ſecusue ſit factum. Et hic exſpectandus eſt, priuſquam celeris lauatio, bona malaue dicatur. Nam & multum vini bibere licet, ob corporis temperiem, & qualitatem aeris, vt ante caniculam, & ſub caniculam: & ob locum peſtilentem. Niſi autem ita fecerimus, vt ipſa facta, vti ſunt, iudicemus: & dicamus celere aliquid, aut multum: qualitatem vero non adiiciam⁹, ante conſilium cognitum: fit, vt alia intelligamus (hoc enim ſignificat φαντασίας καταληπτικῶς λαμβάνειν) & comprehendamus id quod apparet, cuiuſmodi eſt celere & multum, & aliis aſſentiamur: hoc eſt, iudicium iis noſtrum interponamus, id ꝙ viſum eſt laudando aut vituperando. Abſurdum autem eſt, cum aliud viteris, de alio ferre iudicium. Ac vult ille, niſi fallor, ne temere laudemus aut vituperemus: ac potius, vt iniuſte vituperare recuſemus: eoq; de hoc loquitur. Pertinet autem & hoc ad iuſtitiam.

Facta ipſa per ſeſe, & ex fine iudicanda.

EPICTETVS.

NVſquam te philoſophum profitearis, nec apud imperitos multum diſputes de præceptis: velut in conuiuio, ne dic quo pacto ſit edendum, ſed ede vt decet: ac memento, etiam Socratem ſic vndecunq; ſuſtuliſſe oſtentationem. Conueniebatur ab iis qui ſe ab eo commendari vellent philoſophis, atq; ipſe abducebat eos, adeo leniter ferebat neglectum ſui. Itaq; ſi apud imperitos de præcepto aliquo ſermo inciderit maxima ex parte taceto. Magni enim periculi eſt, ſtatim euomere quod non concoxeris. Quod ſi quis dixerit, te nihil ſcire, tuque commotus non fueris: tum ſcito, rem eſſe incoatam. Nam & oues non fœnum afferunt opilionibus, ac demonſtrant, quantum comederint: ſed paſtu intra ſe concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter oſtendas imperitis: ſed opera, quæ verborum concoctionem ſequuntur.

SIMPLICIVS.

Gloriolæ cupiditas refrenanda.

Cum eo qui adhuc proficit loquens (neq; enim cum perfecto philoſopho, qui his admonitionibus non eget: cui non diceret, periculum eſſe ne ſtatim euomeret, quod non concoxiſſet) quod iis qui adhuc proficiunt, gloriæ cupiditas & oſtentatio moleſta eſt, eos affectus multis argumentis repurgare ſtudet, vt & hoc ipſo. Quemadmodũ falſum eſt, æs quod conflettur adhuc, ſtatuam dicere: & fœtum in vtero conceptum, hominem: ſic eum etiam qui adhuc proficit, dicere philoſophũ, eſt falſum. Quod ſi quis cõſideret, quanta res ſit vita veri philoſophi, & quantum is cæteris mortalibus antecellat: non modo falſo id, ſed & impie dici videatur. Qui ſe vero philoſophum eſſe negat: num is, nec in ordine philoſophi ſeſe collocans, cuius docere munus eſt, docere inſtituet? At quo pacto, inquies, ſe is exercebit, qui proficit? ſi eũ cum idiotis loqui vetat, apud quos non exercitationis, ſed oſtentationis ergo verba fiunt?

Incoata res, nondum perfecta.

Magna res eſt, eſſe philoſophum.

Exercitatio philoſophiæ non tam in dictis quam in factis cernitur.

ba fiunt? Quomodo ergo ſe illis accommodabit? Si re ipſa ea præſtiterit, quæ verbis docet, nec inania verba efflarit. Finis enim eſt, non oratio, ſed actio eorum quæ dicuntur. Cum igitur in conuiuio fueris, noli dicere quomodo ſit edendum, ſed ede vti decet. Sic enim, ſi docendi ſe dederit occaſio, vires & neruos tua habebit oratio. Cuiuſmodi enim eſt docere, quomodo ſit edendum? aut quomodo ferendæ ſint res aduerſæ, ſi legibus a te latis ipſe non parueris? Non ſolum autem, inquit, ipſe caueto ne tales ſermones ordiaris: ſed & ſi qui alii indocti de his diſſeruerint, ne velis inter ineruditos haberi doctor. Periculum enim erit, ne ea euomas, quæ non concoxeris. Vt enim cibi concocti habitudinem corporis alunt: ſic & concocti ſermones, animi habitum nutriunt: e quo poſtea, vt e ſtabili radice, frugiferi ſermones effloreſcunt. Si quis vero habitu nondum confirmato, ſermones quos audiuit, prætulerit: reuera periculum eſt, ne euomat ea quæ nondum concoxerit. Eſt enim vomitui ciborum ſimile, ea verba proferre, quæ audieris: ſed non ex animo protuleris, ea doctrina confirmato. Quia vero foras prominens anim[us] bonis exemplis iuuatur: Socratem producit, quamuis perfectum philoſophum, adeo vt ab Apolline omnium ſapientiſſimus pronuntiaretur, qui oſtentationem a vita ſua vſque adeo remouit, vt cum a vecordib. quibuſdam contemneretur, qui ab eo ſe aliis præceptoribus commendari volebant, eos abduceret, ac ſophiſtis commendaret: ſicut Hippocratẽ Apollodori F. rogatus Protagoræ commendauit: & in Theæteto idem dicit, ſe multos iam Prodico tradidiſſe, multos aliis ſapientibus & diuinis viris. Neq; vero in eo ſolum, inquit, oſtentationem remouebis, ne apud imperitos præcepta recites, illisue loquentibus taceas: ſed etiam, ſi quis te nihil ſcire dixerit, ne mordearis. Hoc enim certius argumentum eſt externæ gloriæ contemtionis, quam ſi præcepta non recitaris. Nam ex hoc nondum conſtat, te indoctum videri aliis,

Cicero: Omnis laus virtutis in actione conſiſtit.

Qui cruda reuomunt, non nutriuntur.

Sophiſtæ Socrati prælati.

Sui contemtum æquo animo ferre, præclarũ eſt & rarũ.

Sin quamuis id audieris, non moleſte tuleris, ante moleſte ferre ſolitus: tum vero eam te rem auſpicatum eſſe ſcito, ob quam multi illi ſermones habiti fuerunt: & ipſum philoſophiæ ſtudium ſuſceptũ, vt præſtes ea, quæ natura poſtulat, non dicas & audias. Nam ſi his auditis non mordebere: non verba iam erunt, ſed res: quippe popularis famę atq; infamiæ contemtus. Quod ſi quando magiſtro quantum profeceris requirenti oſtendendum fuerit: facta illi oſtendes, a concoctis orationibus & habitu confirmato profecta, non autem verba. Neque enim oues gramen reuomentes paſtori oſtendunt, quantum comederint: ſed paſcuis concoctis lanam ferunt, & lac.

EPICTETVS.

Vt in bruma faciebat Diogenes.

SI corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas: nec ſi aquam potas, ad quamuis occaſionẽ te potare aquam dictita. Quod ſi quando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum vſum, ne ſtatuas amplectere: ſed ſi quando vehementer ſitieris, frigidam hauſtam exſpuito, ac nemini dicito.

SIMPLICIVS.

Gloriola variis rationibus ambitur.

Mendici neceſſario frugi & tolerantes ſunt.

Vt vna atq; alia virtute ſis præditus: plures tamẽ tibi deſunt.

Multæ ſunt cauſæ, cur ab hominibus laudari nos cupiamus. Nam alii facinorib. ſuis commemorandis gloriam venantur, alii ob eloquentiam, alii vt doctores officiorũ, alii propter frugalitatem & tolerantiam celebrari volunt. Prioribus igitur illis medicina iam adhibita, cum his nunc ſermonẽ habet, monens, ne & ipſi frugalitate ſua gloriẽtur, & exercitatione. Communis eſt .n. hæc oratio, ne quis inſoleſcat, neue magnum quiddam ſe conſecutum arbitretur: ſed cogitet primum, quanto ſint mendici nobis frugaliores, quantoq; tolerantiores? Et vt hoc habeamus aliqua laude dignum: quot alia bona nõ habemus, quibus alii ſint præditi? Præterea ob prærogatiuam aliquam ſuperbire, ob hoc ipſum nocere, quod id quod iam magnum putes, non repurges,

nec

nec alia deſideres, illo contentus. Atque etiam caue, inquit, per oſtentationem illa facias: vt ſi aquam bibas, quouis modo in colloquiis ſermonem eo deducas, vt per occaſionem te dicas aquam bibere, & cum te ad laborem, ad continentiam, ad tolerantiam exerces, ſolus id facito: nec ſpectari velis ab aliis, aut conſpici a multis, vt ii quibus multi potentiores vim faciunt, qui, vt opem populi implorent, ſtatuis conſcenſis quiritantur, & multitudinem circa ſe congregant. Non igitur per oſtentationem, ſed ſolus exercere: vt vehemẽter ſitiens, frigidam hauſtam exſpuas, ac ne poſt quidem cuiquã dicas quid feceris. Nam qui oſtentationis ergo iſta facit: primum totus foras prominet, & a ſeipſo ad externa eſt effuſus. Deinde bona frugalitatis & tolerantiæ perdit, ad opinionem popularem illas referendo. Exercitationes vero iſtæ & tolerãtiæ proſunt, quod conſuefaciunt corpus & brutas eius affectiones, ne contra rationem inſurgant, ſed & duriora imperanti pareant. Itaque, tempore poſtulante vir tolerans, ob laborum aſſuetudinem, non cogitur amittere libertatem.

ἡ οἴησις τῆς ἀσκήσεως ἐγκοπή.

EPICTETVS.

Plebeii ſtatus & nota eſt, nunquam a ſe ipſo vel damnum exſpectare, vel vtilitatem: ſed a rebus externis. Philoſophi ſtatus & expreſſa imago eſt, omnẽ vtilitatem & damnum a ſemetipſo exſpectare. Signa proficiẽtis ſunt, neminem reprehendere, neminem laudare, neminem culpare, neminem accuſare: nihil de ſeipſo prædicare, quaſi aliquid ſit, aut aliquid ſciat. Cum in aliqua re impeditus fuerit, aut prohibitus, ſeipſum accuſat. Si ab aliquo laudatur ſecũ ipſe deridet laudatorem. Si reprehenditur, non defendit ſe, ſed ritu infirmorum circuit, metuens ne ſtatum illum conuellat, priuſquam is confirmetur. Omne deſiderium a ſe dependens habet: auerſationẽ ad ea ſola, quæ naturæ eorum repugnant, quæ nobis parent, tranſtulit: appetitione ad omnia remiſſa vtitur: ſiue ſtolidus, ſiue

indoctus habeatur, non curat. Denique, vt inimicum & inſidiatorem ſeipſum obſeruat.

SIMPLICIVS.

Poſteaquam tandem ad finem admonitionum peruenit, concluſionem additurus, non eſſe in iis quæ dicta ſunt, reſiſtendum, ſed vita & moribus doctrinam exprimendam: neque ipſum dicere atq; audire, finem ſtatuendum, ſed actionem & opus: primum nobis tres habitus tradit, quibus omnes homines comprehenduntur, quorum alii ſunt indocti, alii his oppoſiti philoſophi: alii, qui & ab indoctis recedunt, & ad philoſophos accedunt, quos Proficientes ſiue Tirones vocat, & quibus ſuperiora etiam dicta fuerunt. Sed hos in his ſermonibus diuiſit in eos, qui incipiunt erudiri, & in eos qui iam nonnihil profecerunt. Vnumquemq; igitur horum trium habituum deſcribit, cum dicit: Indocti ſtatum & notam eſſe, nunquam bonum aut malum a ſemetipſo exſpectare: ſed ab aliis. Nam cum in noſtra poteſtate ſit ratio, a qua natura noſtra pendet, & brutæ affectiones, quibus brutis animantibus ſocietate coniungimur: ratio quidem, vt prouerbio dicitur, communis omnibus eſt Mercurius. Etſi enim numero differunt rationes quæ in nobis ſunt: ac ſic ſpecies ſunt vnum quiddam, vt & ad eadem bona contendant, eademque mala declinēt, eademq; vera ducāt omnes homines ratione duce, ac viciſſim falſa omnia. Itaque in quolibet homine ratio inſtrumentum eſt & regula diiudicandi boni & mali, veri & falſi: formarumq; incorporearum & indiuiſibilium: & ſemper eodem modo conſimiliterque ſeſe habentium ſunt appetentes rationes, veluti modeſtiæ, iuſtitiæ, ſapientiæ, quarum totarum quælibet eſt particeps, illa non imminuta participatione. Quæ quod recta ratione iudicantur, nō pugnant, ſed in omnibus conſentiunt, cum ſint eædem. * Bruti autem affectus, velut ira, cupiditas, eorumque ſpecies: quanquam ſpecie iidem & in me ſint,

Indocti ſigna.

ὁ λόγος κοινὸς ἅπασιν ἑρμῆς.

**Bruti affectus & motus a ratione auerſi, nihil habent conſentiens, nihil certū, nihil communicabile.*

ſint,& in te: at meus animus alia deſiderat, alia tuus. Sunt & cupiditates diuerſæ, earumque obiecta: diuerſæ quoque declinationes,& proprię cuiuſque. Et vt eadem numeri appetant: ſunt tamen illa corporea,& ſingularia,& diuiſibilia,& vnius participatione poſſunt minui: veluti pecuniæ,corpora, aut prædia. Et vt honorem dicas, aut magiſtratum, eo quod & hæc ſingularia ſunt: non poteſt quiſquam omnino cuiuſquam totius eſſe particeps. minuuntur enim participatione. Quare diuerſa de his iudicia ſunt,& cuiuſque peculiaria: pugnæ item, ſeditiones & bella. Indoctus igitur eſt, qui relicta communi regula & bono communi, ipſe ſibi peculiare iudicium, & bonum proprium atque indiuiduum & corporeum circumſcripſit: quod genus in rebus externis eſt. Vbi autem appetitio & declinatio verſatur, ſiue contra, ſiue ſecundum naturam: ibi bonum eſſe conſtat, & malum. Bonum enim habetur quod appetitur, malum vero quod fugitur. Philoſophus autem relictis externarum rerum & concretarum cupiditatibus, easque prorſus alienas iudicans, vt iam a ſimulacris repurgatus, & ab vmbra rerum ad ſemetipſum, & ad id quod vere eſt conuerſus, communes rationis formas, quæ in ipſo inſunt, amplectitur, & bonum in ſeſe deprehendit. Malum enim in eo locum non habet. Sic igitur iis quæ ex diametro pugnant, diffinitis: deinceps ea ſubiungit, quæ ſunt eius qui proficit, ad quē omnis diſputatio ſuperior pertinebat. Neque enim ad philoſophum (eius enim ea dignitas eſt, vt iam non inſtituatur & erudiatur: ſed ipſe inſtituat atq; erudiat. Ac ne philoſophi quidem propriū eſt vituperare neminem, laudare neminem: ſed id pro tempore magiſtrum & correctorem decet) Neque etiam ineruditο conueniunt ii ſermones, niſi relicta inſcitia ſe inſtituendum philoſophiæ tradiderit, & principium perfectius admiſerit. Compendio nos igitur ſupra dictorum commonefaciunt ea, quæ nunc dicuntur, iidemque pleraque verbis, vt illa nobis in

Philoſophi ſigna.

Tironis ſiue proficientis ſigna.

Hoſtis es ipſe tibi, propria tela caue.

memoriam reuocata, ob breuitatem nunquam excidant. Eſſe autem cuiq; ſeipſum vt hoſtẽ obſeruandum, propterea dictũ eſt, vt ſuſpectum habeat ſuum nondum confirmatum habitum, & vt in mot⁹ ſuos acerbius inquirere ſtudeat: ſicut in inimicorum delicta inquirimus, nihil illis ex amore concedentes: id quod pleriq; erga nos ipſos facere ſolemus, & erga amicos, in quibus caſtigandis & arguendis remiſſiores & leniores ſumus.

EPICTETVS.

SI quis intelligentia & explicandi facultate librorum Chryſippi gloriatur, ipſe tibi dic: Niſi obſcure ſcripſiſſet Chryſippus, nihil haberet ille quo gloriaretur. Ego vero quid cognoſcere ſtudeo? Naturam, & hanc ſequi. Quæro igitur quis ſit eius interpres? Cum audiero Chryſippum eſſe: eum conuenio. At ſcripta non intelligo. Quæro igitur enarratorem. Ac hactenus quidem nihil præclari. Cum autem enarratorem inuenero, reliquum eſt uti præceptis: id quod ſolum præclarum eſt. Sin ipſam enarrationem admiratus fuero: quid aliud niſi Grammaticus philoſophi loco euaſi? eo duntaxat excepto, quod pro Homero Chryſippũ enarro. Magis igitur, cum quis a me petierit prælegi ſibi Chryſippum, erubeſco: cum facta nequeo ſimilia verbis & conſentanea præſtare.

SIMPLICIVS.

Tribus habitibus qui exſiſtere in homine ſolent, diſtinctis, indocti, philoſophi, & proficientis: & iis quæ proficienti dicta fuere, cõpendio repetitis: iam concluſionem addit, & hoc & iis quæ ſequuntur capitibus: actiones eas, quæ verbis expoſitæ ſint, eſſe ſuſcipiendas. Finis enim orationis eſt actio, cuius etiam cauſa vſurpata fuit oratio. In his enim veriſſima eſt ſummi oratoris ſententia: Omnem orationem, ſi facta deſint, vanum atque inane aliquid videri. Eſt igitur, inquit, denuo conſiderandum,

Demoſthenis: Verba ſine factis inania.

quid

quidnam velit homo, ſuum bonum quærens? Vult autem ſuum bonum inuenire, & quærit quæ ſua natura ſit, & quid ſibi ſit faciendum aut patiendum? Cuiuſmodi eſt: qui vitam rationis capacem agit, corpore vtitur vt inſtrumẽto, ac debet eius vitę perfectioni ſuam appetitionem & declinationem accommodare. Cum igitur hoc quæro, Chryſippũ de his ſcripſiſſe audio. Librum acceptum per me intelligere non poſſum. Quæſito interprete intellexi quid dicat Chryſippus. Nec dum quicquam præclarum eſt vel interpretis vel auditoris. Neq; .n. Chryſippus ea de re ſcripſit, vt eſſet qui interpretaretur, quiq; intelligeret: ſed vt in vita ſcripta illa ſequeremur. Si ergo ſcriptis illis vſus fuero: bono eorum fruor. Sin admiror interpretem ob egregiam interpretationẽ: ſi intelligere, atq; ipſe etiam interpretari poſſum: deniq; ſi cętera omnia fuero conſecutus, eo excepto quod ſcriptis non vtor: quid aliud niſi grammatic⁹ ſum factus pro philoſopho? Vna enim Grammaticæ pars eſt, ſcriptorum enarratio. Illud autem inter me & grammaticum intereſt, quod ego pro Homero Chryſippum enarro. Atq; etiam ſimpliciter legentem Chryſippum, aut alteri petenti enarrantem, nõ parere præceptis illius, reprehendendum eſt. Ægrotans enim, & remedia morbi ſcripta inueniens, merito profecto erubeſcat, ſi ea perſpicue diſtincteq; legat, atq; aliis etiam, ſi opus ſit, declaret, ipſe autem morbi ſui remediis non vtatur. *Medicus ægrotans, nec ſuis medicamẽtis vtens.*

EPICTETVS.

QVæcunq; proponuntur, ea tanquam leges obſerua, citra piaculum non violandas. Quicquid autem de te dictum fuerit, id ne curato. Id enim non iam tui eſt arbitrii.

SIMPLICIVS.

Vna hirundo, vt prouerbio dicitur, non facit ver. Ita ſi ſemel atq; iterum Chryſippi præceptis parue-

Conſtantia & honeſtarum actionũ frequentatione eſt opus.

ris,habitum non confirmabis. Sed eſt,inquit, in eo quod propoſitum fuerit, tanquã bono & vtili conſtanter permanendum: & religioni habendum, id violare. Nam ſi vilium rerum pactionib⁹ non ſtare, indecorum & nefas habetur, quaſi veritate & fide, quibus omnia tranſiguntur, rataque permanent (quantum quidem in nobis ſit) abrogata: an non multo magis erit impium, pacta & conuenta cum philoſophia & honeſta vita facta violare? Violat autem ea, qui cum dictis & ſcriptis aſſentiatur, vt honeſtis & veris, uſque vti cœperit: non tamen in iis perſeueret. Perſeuerare igitur iubet. Quid vero alii de te loquantur, curare noli, vt ſupra dictum eſt. Innuit enim, fore multos qui dicant, ſubito te ſapientem rediiſſe: quique rogent, vnde iſtud ſupercilium, & id genus alia. Non enim quid illi dicant, aut non dicant, noſtri eſt arbitrii. Videtur autem alludere ad id quod Pythagorei per ambages dicunt. Si ædem ſis ingreſſus, non debere te conuerti: quo ſignificant, qui ad Deum ſe contulerit, non eſſe debere ancipiti animo, neque res humanas curare.

Qui manũ aratro admouit, ne reſpiciat.

EPICTETVS.

QVo vſqꝫ tandem differes præſtantiſſima quæque tibi vendicare, & nullatenus diſtinctionem rationis violare? Accepiſti præcepta quæ amplectenda tibi fuerunt, eaqꝫ amplexus es. Qualem igitur adhuc doctorem exſpectas? cuius in aduentum tui correctionem differas. Non iam adoleſcens es, ſed matura ætate vir. Itaqꝫ ſi neglexeris & ceſſaris, ac ſubinde moræ moram, propoſito propoſitum adiunxeris, & dies alios poſt alios conſtitueris: non animaduertes nihil te profeciſſe, ſed hominem plebeium fore tam viuentem quam morientem? Nunc igitur viri perfecti & proficientis vitam tibi ſume, ac quicquid tibi viſum fuerit optimum, ea lex ſit inuiolabilis. Ac ſi quid laborioſum, aut ſuaue, aut glorioſum, aut ignominioſum ingruerit: memento tum adeſſe diſcrimen, tum inſtare

Olympia,

Olympia, nec licere differre: ac profectum vna clade ac remiſſione vel perire, vel retineri. Ita Socrates in eum euaſit qui fuit, cum in omnibus ſe ipſe promoueret: cum nemini auſcultaret, niſi rationi. Tu vero etſi nondum es Socrates, ſic tamen vt qui Socrates eſſe velis, debes viuere.

SIMPLICIVS.

Illud quoque decebat, qui præcepta perfectè audiſſet, ne cunctaretur & differret diutius. Rectè Heſiodus:

Differ opus, nunquam non conflictabere damnis.

Ignauię prætextus mora eſt. In quod igitur, inquit, tempus prorogas, quo minus dignum ipſe te iudices, qui ſingulis iis quæ dicta ſunt, vtaris? Ea enim ſunt optima & perfectiſſima, & finis ac meta diſputationum, vt nuſquam a recta ratione recedas, ſed vt ea iubet adminiſtres omnia tam appetendo quã declinando. Ac alius quidem dixerit: exſpecto dum artis differendi præcepta, & doctrinæ quæ eſt de moribus, audiero. Tu vero qui iam nonnullos in doctrina morum progreſſus habeas, præceptaque perceperis, quibus in primis aſſentiendum eſt, vt veris & bonis, ac tum parendum vt notis & familiaribus: quem adhuc magiſtrum exſpectas in cuius aduentum correctionem tui ipſius differas? Alii ſunt adoleſcentuli. Tu vero non iam es adoleſcens, ſed vir perfecta prudentia, ac ne decrepitus quidem ſenex. Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atq; aliam diem tibi præfinis, qua te ipſum ſis curaturus: ſpe inani lactaris, diem hodiernum & craſtinum cogitando: itaque imprudens paulatim regrediere magis, quam progredieris aſſuetudine ſocordiæ, & rudis atque indoctus permanebis & viuens & mortuus. Vt enim illa horum principia ſunt, & magnum adiumentum eſt naturę atque ingenii præparatio, quam inde habemus: ſic ea quæ hic fiunt, illorum ſunt principium & præparatio. Vna enim eſt tota vita ratioque viuendi,

Cunctatores.

Vna quadã vita eſt hominis & ante natiuitatem, & in terris, & poſt obitum.

quæ hic & illic mutatur. Iam igitur, inquit, viuendum tibi eſſe ſtatue tanquam perfecto, non quod perfectionem ſis aſſecutus (id enim ſermones huiuſmodi non deſiderat) ſed quaſi ratione progreſſuum perfectus, qui nunquam progredi deſiſtas, nunquam ceſſes aut remolleſcas. Sed quicquid tibi rectum videbitur, id legem putato, quæ idem exſequi iubeat. Omnibus autem iis quæ inciderint, recte vti licebit, atque etiam rebus inter ſeſe contrariis, ſi eas recta ratione moderere: ſiue res laborioſæ, ſiue ſuaues obiiciantur, ſiue gloria, ſiue ignominia. Nam ſiue paruum fuerit illud quod offertur, non contemnes: ſiue magnum, non reformidabis: neque illud præterfluere ſines, ſed in vno quolibet tibi certamen eſſe propoſitum ſtatuito in quo aut coronari ſit neceſſe, aut repudiari. Nec enim aliud eſt reliquum inſtante certamine. Nec vero vllus dies eſt negligendus, nec vlla res, quod ex eius contemptu nihil ad te damni rediturum exiſtimes. Ob vnum enim diem & vnam rem, tua, inquit, progreſſio & conſeruatur, & perit. Quomodo iſtud? An quod is qui vno die & in vna re ceſſarit, ſegnior fit atque remiſſior, vt alia re incidente minus habeat virium quam prius, & magis ei ſuccumbat quam prius: idque indies magis ac magis, dum aucta paulatim ſocordia funditus perierit rectæ rationis progreſſio? quæ ratione contraria conſeruatur atque augetur. Nam ab vno die & vna re, nota quædam imprimitur, & qualiſcunque fit acceſſio, vt quicquid poſtridie inciderit, eo minus offendaris, & minus etiam die tertio. Sic & Socrates, inquit, omnium virorum ſapientiſſimus euaſit, cum ſe conſueſeciſſet, ne vlla in re ſui correctionem procraſtinaret: ſed in caſu quolibet alii nemini pareret, niſi ei rationi quæ ipſi cogitanti optima videretur. Tu vero ſi nondum es Socrates, at ſic vt qui Socrates eſſe velis, viuere debes. Qui vero exemplum aliquod intuetur, & ad eius ſimilitudinem contendit: nō committit, quin ſemper in eo imitando elaboret.

Semper amor laudis, ſemper victoriæ cura.

Parua neglecta magnam ſecum ruinam trahunt.

Socrates exemplo rationis iuſſa capeſſe.

EPICTETVS.

PRimus & maxime neceſſarius in philoſophia locus eſt is, qui agit de uſu decretorum: veluti de non mentiendo. Alter qui demonſtrationes tractat: veluti, cur non ſit mentiendum. Tertius, is qui has ipſas confirmat & [illegible]. veluti, qui fiat vt iſta ſit demonſtratio? quid ſit demonſtratio? quid conſequentia? quid pugna? quid verum? quid falſum? Quare tertius locus neceſſarius eſt propter ſecundum, ſecundus propter primum. Maxime autem neceſſarius eſt, & in quo conquieſcendum ſit, primus. Nos vero diuerſum facimus. nam in tertio loco immoramur, in eoq; omne ſtudium noſtrum conſumimus: primum autem prorſus negligimus. Proinde mentimur quidem: quomodo autem demonſtretur non eſſe mentiendum, in promtu habemus.

SIMPLICIVS.

Philoſophanti, vt qui naturalem ſuam perfectionem tum viuendi tum cognoſcendi recuperare cupiat, quidnam ſit verum, ſcientia comprehendere neceſſe eſt: ne, ſi opinione tantum fretus, magiſtris abſque ratione ac rebus inexploratis crediderit, ſimul & a ſcopo aberret, ſimul etiam alias ad aliud tranſire cogatur. Scientiæ porro cognitio demonſtratione comparatur. Demonſtrationem vero eſſe ratiocinationem, quæ ex euidentibus propoſitionibus rite collocatis concludatur, & quæ propoſitiones firmamenta rationum non deſiderent, quotq; modis inter ſeſe componantur: id docere artis diſſerendi munus eſt. Quod cum ita ſit, tres ſunt in philoſophia loci maxime neceſſarii: primus, in vſu poſitus præceptorum: modeſtiam in factis, veritatem in dictis eſſe colēdam. Alter demonſtrationis, qui rationibus cōuincit, hæc eſſe facienda. Tertius, qui diſſerēdi præceptis confirmat, dilucideq; declarat, eam eſſe demonſtrationem, & non deceptos eſſe nos, ac docet quid ſit demonſtratio, quid cōſecutio,

Scientia conſtantem gignit aſſenſionem.

Scientia demōſtratione cōparatur.

Tres loci philoſophici.

quid pugna? Conſequentia eſſe anguſtioribus ea quæ latius pateāt: vt ſi homo ſit,eſſe animal.Contraria inter ſeſe pugnare: Aliquis,nemo: Omnis, non omnis. Neque poſſe fieri vt ea ſimul vera ſint aut falſa. Oſtendit etiam quæ vera ſit ratiocinatio, e quibus conflata propoſitionibus, qua compoſitione? quæ falſa? Perſpicuum autem eſt, hunc quidem tertium locum neceſſarium eſſe propter ſecundum, vt certa ſcientia comprehendamus quæ noſtra bona ſint, & quomodo paranda? acquiri ea ipſis actionibus. Et hic quidem maxime eſt neceſſarius,& omnis inſtitutionis finis. Ob hunc enim,& huius gratia cæteri adhibentur. Nos vero contra facimus. nam in tertio loco immoramur potiſſimū, alterum leuiter attingimus: primum vero, cui ſeruiunt cæteri,negligimus. Proinde mentimur: quomodo autem demonſtretur,non eſſe mentiendum, & quibus dialecticis viis: id in promtu habemus. Enimuero decebat,cum didiciſſemus quomodo eſſet demonſtrandum, Mentiri non oportere: mox demonſtratione certaque ſcientia cognoſcere, non eſſe mentiendum,idq; vbi cognoſcemus, in eo perpetuo elaborare, quod ea gratia & ſecundus & tertius locus eſſet traditus. Optimo igitur ordine, & acerrime etiam in hoc capite nos ad præſtanda ea quæ præcipiuntur,veluti manu duxit.

EPICTETVS.

IN quouis incepto hæc optanda ſunt:
Me Iupiter duc, & Fati neceſſitas,
Quocunq; veſtro deſtinatus numine
Sum. nam volens ſequar. Quod ſi minus velim,
Sequar coactus, improbusq; & impius.

Item:

Neceſſitati qui probe ſe accommodat,
Euripidis. *Sapit, eſtq; rerum diuinarum conſcius:*

SIMPLICIVS.

Quia præceptiones fuſe traditas veterum quidā in com-

in compendium redegerunt: eas in promtu ſemper habendas eſſe monet, vt & memoratu faciles, & vt ob teſtimonium præſtantium virorum, ipſorumq; dictorum leporem, fiduciam noſtram de hiſce admonitionibus confirment. Prima eſt Cleanthis, Stoici philoſophi, Aſſo nati, qui fuit Zenonis diſcipulus, Chryſippi magiſter. Huius ſtatuam admirabilem, magnificentiæ Romani Senatus ſpecimen, in ipſa Aſſo vidi, in viri eius honorem dedicatam. Precatur autem in iis iambis, vt a Deo ducatur & , quæ ab eo per omnia ordine tranſit, cauſa effectrice & motrice, quam Fatum appellabat: pollicens ſe ſtrenue atque vltro ſecuturum. Nam ſi repugnaro, inquit, non modo malus ero, ſed & plorans & gemens ſequar. Neceſſe enim eſt, imbecilliora ſequi ea quæ fortiora ſunt, & cauſas ea quæ orta ſunt de cauſis. Quæ ipſe etiam Epictetus innuit in eo capite, quo ait: Noli velle, vt ea quæ fiunt, ita fiant vt tu vis: ſed ita velis ea fieri quæ fiunt, vt fiunt. Sic facillime agitabis. Hoc enim diſciplinam morũ omnem continet, ſe cõiungere cum vniuerſo, & totum cum eo eſſe velle: non autem ab vniuerſo ſeſe auellentem, & in anguſtias, ac poti⁹ ad nihilum redactum, vniuerſo repugnare, & velle vt vniuerſum partem tam vilẽ ſequatur. Alterum dictũ Euripidis eſt Tragici, eandemq; ſententiã continet. Neceſſitas enim eſt, quæ ad ſuperna diuinamq; cauſam reducat, omnia, tam inuita quam voluntaria. Cui qui aſſentitur & comitatur, nec renititur, ſed ſtrenue ſequitur, vere ſapiens eſt: rerumque naturam, & partium ac totius diſcrimen ſatis intelligit, & honorem habet eum qui decet diuinæ potentiæ.

Cleanthis Aſſij ſtatua.

Voti enarratio.

EPICTETVS.

Sed & tertium illud: O Crito, ſi Diis ita viſum fuerit, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere ſane poſſunt, lædere vero non poſſunt.

Platonis.

SIMPLICIVS.

Dictũ Socratis eſt, e Critone Platonis, eandemq;

ſententiam maiore compendio complectitur. Qui enim non tantum ita loquitur, ſed ita etiam viuit: ſeparationi ſui ab vniuerſo, & fugæ a Deo medetur, & a deterioribus omnib. recedit, vniuerſitati & Deo mancipatus. Ac videtur mihi hic vir per hoſce teſtes in fine citatos innuere: omnem humani animi perfectionem conuerſione ad Deum, eiusq; coniunctione abſolui & conſummari. Quod autem extremū adiectum eſt, Me vero Anytus & Melitus occidere ſane poſſunt, lædere autē non poſſunt: ſumtum eſt ex Apologia Platonica, & Socratis accuſatoribus Anyto & Melito dictum. Finem autem principio connectit, dum initio dicta in memoriam reuocat, eum qui bonum & malum in rebus in noſtra poteſtate ſitis collocet, non autem in rebus externis, neque coactum iri vnquam, neq; læſum iri ab vllo.

Conuerſio ad Deū humani animi perfectio.

Hæc habui quæ Epicteti ſtudioſis, ad dicta illius declaranda, pro mea virili conferrem: gaudēs & ipſe datam mihi occaſionem de huiuſmodi ſermonibus commentādi, quæ quidē in tyrannicas graſſationes peropportune incidit. Peculiari autem voto his adiecto, concludam hunc Commentariolum.

Simplicii votum.

Supplico tibi Domine, pater & dux rationis noſtrę, vt noſtrę nobilitatis recordemur, qua tu nos ornaſti: & vt tu nobis præſto ſis, vt iis qui per ſeſe
1 mouētur: vt & a corporis cōtagio, brutorūq; affectuum repurgemur, eosq; ſuperemus & regamus, & ſicut
2 decet, pro inſtrumentis iis vtamur. Deinde vt nobis adiumento ſis ad accuratam rationis noſtræ correctionem, & coniunctionē cum iis, quę vere ſunt, per
3 lucem veritatis. Et, tertium Seruatori, ſupplex oro, vt ab oculis animorum noſtrorum caliginem prorſus abſtergas, vt quod apud Homerum eſt,

Norimus bene qui Deus aut mortalis habendus.

FINIS COMMENTARIORVM SIMPLICII IN Epicteti Enchiridion. Hieronymo Vuolfio Oetingenſi interprete.

CLARVS POST NVBILa Phœbus.

EPICTETI SENTENTIÆ ALIQVOT, E IOANNIS STOBEI COLLECTA-neis, ex iis (vt coniicimus) ARRIANI Commentariis reliquæ, quibus ille (vt auctor eſt Simplicius) vitam & obitum Epicteti copioſe deſcripſit:

HIERONYMO VVOLfio interprete.

DE FORTVNA.

Vita quæ a Fortuna pendet, torrenti flumini ſimilis eſt: quippe turbulēta, cœnoſa, imperuia, tyrannica, tumultuoſa, non diuturna.

De virtute.

Animus virtuti familiaris, perenni fonti eſt ſimilis, qui puram, placidam, potabilem, ſalubrem, ſociabilem, innoxiam, incorruptam aquam ſuppeditat.

De profectu.

Si bonus eſſe volueris, primum credito te malum eſſe. Caſtigato affectus, ne illi te puniant. Opinionem non tam verere, quam ipſius rei veritatem. Bene audire ſi cupis, diſce bene loqui: bene loqui edoctus, bene facere conare. Ita id conſequeris, vt & bene audias.

De diuitiis & felicitate.

Inquire in teipſum, diues ne malis eſſe, an beatꝰ? Quod ſi diues: ſcito id neq; bonum eſſe, neq; omnino penes te. Sin beatus: id & bonum eſſe & penes te. Nam opulentia quidem vſura eſt ad breue tempus, a Fortuna conceſſa. Beatitudo vero ab animo & voluntate pendet.

De improbitate in diuitiis.

Vt viperam aut aſpidem ſcorpiumue in eburnea vel aurea ciſta viſum, non ob materiæ pretium magnifacis & diligis, ſed ob peſtiferam naturam

odiſti & auerſaris: ita cum in diuitiis & fortunæ ſplendore improbitatem conſpexeris, noli percelli diuitiarum magnificentia, ſed peruerſitatem morum aſpernare.

Modeſtia non temere cum opulentia coniungitur.

Diuitiæ non ſunt in bonis: luxus in malis eſt modeſtia in bonis. Modeſtia vocat ad frugalitatem & paranda bona: opulentia ad luxum, & abſtrahit a modeſtia Difficile igitur eſt vel in diuitiis modeſtiam colere, vel in modeſtia parare diuitias.

Paupertas · *Paupertas æquo ferenda animo.*

Quemadmodum ſi in naui conceptus aut natus eſſes, eius eſſe gubernator non ſtuderes: ita neq; in terris diuitiæ tibi expetendæ ſunt. Neq; enim illic natura tecum cohæret nauis. neque hic opulentia: ſed vbiq; RATIO. Quæ vt tibi cognata & a natura tributa eſt: ita eam tuam eſſe ducito atq; excolito. Si in Perſia natus eſſes, habitare in Græcia non cuperes, ſed ibi degens beatus eſſe. Cum autẽ in paupertate natus ſis, quid diteſcere cupis, ac non potius in ea eſſe felix? Vt in paruo lectulo coarctatum valere præſtat, quam in amplo thalamo voluptatum ægrotare: ſic in paruis copiis anguſte viuere pręſtat, quam in magnis opibus affli ctari. Non paupertas dolorem parit, ſed cupiditas: neq; diuitiæ metu liberant, ſed ratio. Ratione igitur exculta, nec diuitias optabis, nec paupertatem reprehendes. Neq; equus ob præſæpe, phaleras & tapetes, neque auis ob criſtã & nidum inſoleſcit, ſed vterq; ob celeritatem, alter pedum, altera alarum? Neq; tu igitur ob victum & amictum aut vllas externas copias efferaris, ſed ob humanitatem & beneficentiam.

Diſcrimen beatæ & luxurioſæ vitæ.

Beata vita differt a luxurioſa. Nam illa quidem modeſtia, animo ſua ſorte contento, bona conſuetudine, temperantia, frugalitate paratur: hæc intemperantia, delitiis, perturbatione ordinis, immodeſtia, ac finis illius laudatio vera eſt, huius vituperatio.

ratio Si ergo beate viuere cupis, ne captato laudem e luxu. Modus tibi omnis cibi & pot⁹ eſto, prima expletio appetitus: condimentum & voluptas, ipſe ſit appetitus. Sic neque pluſquam oportet ingeres, neq; coquis egebis, & quouis potu contentus eris. Prandia & cœnæ ſint neq; petulantes, neq; ſeueræ, ſed hilares & frugales: vt neque propter corpora mentes perturbentur ineſcatæ voluptatibus, neque ſe ipſas negligant, opum delitus & morbis corporis afflictæ.

Animus curandus potius quam corpus.

Curato vt non ea tantum quæ ventri ingeſſeris, te laudent: ſed & animi hilaritas, nam illa quidem in ſtercus redacta, torrentis inſtar effluunt: hæc vero etiam ſeparato animo, perpetuo incolumis manet. In conuiuiis meditare, quemadmodum duo hæc, corpus & animum, tractes Quicquid autem corpori dederis, ſtatim effunditur: quod animo, perpetuo conſeruatur.

Ira luxui non miſcenda.

Noli miſta iræ luxuria frui. Luxuria enim intra corpus recepta, non multo poſt perit: ira vero diutiſſime permanet. Quamobrem vide, ne ira impulſus, conuiuas laute ſimul & contumelioſe tractes, ſed vt eos potius placabilitate & frugalitate exhilares. Apum enim muneribus cibos quidem & potiones delinire, dono vero deorum oratione vitia tanquam aculeo acerbe inſectari, turpe eſt. In ferculis curæ tibi ſit, ne miniſtri locupletiores ſint ijs quibus miniſtratur. Abſurdum enim eſt, multos homines paucis ſeruire lectulis.

Æqualitas ſeruanda in conuiuiis.

Optimum ſane fuerit, tum apparandis rebus neceſſariis manum admouere, tum in conuiuio miniſtris impertiri de iis quæ adſunt. Quod ſi per tempus præſtari commode nequiuerit: memento tibi otioſo miniſtrare negotioſos, edenti eſurientes, bibenti ſitientes, loquenti tacentes, exhilarato mœſtos. Sic nec ipſe inflammatus quicquam in-

epti in te admittes, neq; in alium abs te irrritatum committes.

Contentio aliena conuiuiis.

Contentio cum omni loco aliena eſt, tum conuiuiorum ſodalitatibus indigniſſima. Neque enim ebrius aliquis ſobrium quicquam docebit, neq; ſobrius ebrio quicquam perſuadebit. Vbi autem ſobrietas abeſt, inanis & irritus eſt contētionis labor. Cicadæ canoræ ſunt, cochleæ ſiccæ: ac hæ quidem humectatione, illæ apricatione gaudent: alteras vt teſtis emergant, ros prouocat: alteras Solis ardor excitat, quo feruente cantillant. Quare ſi homo elegans & vrbanus eſſe voles, cum animus in conuiuiis irroratus vino fuerit, tum noli committere, vt prominens inquinetur. Sed cum in conciliis oratione inflammatus fuerit: tum reſpondere iube, & iuſtitiæ canere oracula.

Diſputatio, eius qui cum diſſeras, moribus accommodanda.

Eum cum quo diſſeris, trifariam conſidera, vel vt præſtantiorem, vel vt inferiorem, vel vt parem. Qui ſi te ſit melior, audiendus eſt, eiq; parendum: inferiori perſuadendum, pari aſſentiendum. Sic nunquam in crimen contentionis incides.

Veritati cedendum.

Præſtat veritati cedendo vincere opinionem, quam opinioni cedendo vinci a veritate. Quam dum inquiris, non id dabis operam, vt quouis modo vincas. Nam ea inuenta, id conſequeris, vt ne vincaris. Veritas ipſa penes ſeſe vincit, opinio apud alios.

Virtus libertatis, ſeruitutis vitium eſt nomen.

Duo nomina ſunt Libertas & Seruitus: illud virtutis, hoc vitii: vtrunq; voluntatis opus, quæ quibus tributa non eſt, ea neutrum horum attingit. Animus vero dominari ſolet corpori, & iis quę corpori adiuncta ſunt, voluntatis experria. Nemo enim ſtudio & voluntate ſeruus, liber eſt. Malū vinculum eſt, vt

eſt, vt fortuna corporis, ſic animi vitium. Nam corpore ſolutus, vinctus animo: ſeruus eſt. Contra, ſolutus animo, vinctus corpore: liber. Ac vinculum quidem corporis & natura morte, & vitium pecunia diſſoluit: animi vero vinculum virtus magnitudine animi, doctrina exercitatione.

Tranquillæ vitæ ratio.

Si tranquille placideque viuere cupis: operam dato, vt contubernales tui omnes ſint boni. Erunt autem boni, ſi eos inſtitueris, alios volentes, alios inuitos, ac poſtea ſubactos dimiſeris. Nam cum iis qui fugerint, vna & improbitas fugiet, & vitium: cum iis autem qui apud te manſerint, vna remanebit & bonitas, & libertas. Præſtat cum vno libero degentem, ſecurum eſſe, & liberum, quam cum multis ſeruire.

Quæ tibi fieri nolueris, ea ne feceris alteri.

Quod perpeti recuſas, id ne cui feceris. Recuſas autem ſeruitutem: caue ergo ne tibi ſeruiatur. Nam ſi ſeruiri tibi paſſus fueris, te ante ſeruum eſſe probabile eſt. Neque enim virtus cum vitio, neque cum ſeruitute libertas quicquam commune habet. Vt enim is qui valet, neque ſe curari ab ægrotantibus, neque contubernales ſuos ægrotare vult: ſic homo liber neq; a ſeruis ſibi miniſtrari, neque conuictores ſeruire ſibi vult.

Libertatis recuperandæ ratio.

Qui abſque ſeruis eſſe cupis. ipſe ſeruitute liberator. Liberaberis autem, ſi cupiditate ſolutus fueris. Neque enim Ariſtides, neque Epaminondas, neque Lycurgus, quod diuites eſſent, & ſeruos haberent, alius iuſtus, alius deus, alius ſeruator eſt appellatus: ſed quod, quamuis pauperes, Græciam ſeruitute liberaſſent.

Rei familiaris tuendæ ratio.

Si rem familiarem probe adminiſtrare cupis. Spartiatam Lycurgum imitare. Vt enim is non vi-

bem mœnibus cinxit, ſed ciues virtute muniit, vrbisque libertatem perpetuo defendit: ſic tu ne magnam domum complectere, neque altis turribus adornato, ſed habitatores beneuolentia, fide, amicitia confirma. Sic nihil eam mali ingredietur, etiamſi vniuerſæ improbitatis turmæ impetum in eam fecerint.

Ædium ornamenta.

Noli tabulis & picturis ædes tuas occupare: ſed modeſtia, ſobrietate, temperantia depingito. Quod enim aliunde accedit, impoſtura quadã ad paſcendos oculos adhibetur. Modeſtia vero eſt innatum & indelebile & perenne domus ornamentum.

Amicitia armentis potior.

Dato operam, vt multi amici potius, quam multi boues in tua domo ſint.

Aſſentatores cauendi.

Vt lupus ſimilis eſt cani: ſic & adulator, & adulter, & paraſitus ſimilis eſt amico. Caue ergo, ne deceptus, canum cuſtodum loco peſtilentes lupos admittas.

Benignitatis ſplendor.

Elaborare vt gypſo candefacta domus in admiratione ſit, luxurioſi eſt: animum vero benignitate liberalitatis illuſtrare, eſt & ſplendidi, & humani.

Parua contemnenda, magna amplectenda.

Si initio parua admiratus fueris, magnis indignũ te præbebis. Sin parua contemſeris, in magna eris admiratione. Nihil minutius eſt ſtudio voluptaris, auaritia, arrogantia: nihil præſtantius magnitudine animi, clementia, humanitate.

Spes moderanda.

Nec nauem vna ancora, nec vitam vna ſpe niti decet. Et pedibus & votis ea perambulanda ſunt, quæ fieri poſſunt.

Magiſtratus non temere inuadendus.

Vt nauim gubernaturus, omnino gubernandi

artem

artem perdiſceres: ſic rempublicam adminiſtraturus, vrbis regendæ rationem diſcito. Nam vt ibi quamuis nauim: ita hic quamuis vrbem, arte vtriuſque rei cognita, regere poteris.

Ornamenta vrbium.

Si tibi propoſitum eſt vrbem donariis ornare: te ipſum in primis illi dedicato pulcerrimũ manſuetudinis, iuſtitiæ, beneficentiæ monimentum.

Amplitudo vrbium.

Optime de Repub. mereberis, non ſi tecta ædium in altum eduxeris: ſed ſi ciuium animos euexeris. Præſtat enim in paruis domibus magnos habitare animos, quam in magnis ædibus humilia deliteſcere mancipia.

Mœnia vrbium.

Non Euboicis & Spartanis lapidibus ſtructura mœnium interpolanda eſt, ſed Græca diſciplina ciuium & magiſtratuum pectora adornanda. Florentes enim & tranquillas faciunt reſpub. virorum animi, non ligna & ſaxa.

Fortitudo ciuium, luxu potior.

Quemadmodum ſi leones alere velles, non tam pretium vinculorum quam ipſius animantis naturam curares: ita ſi ciuibus præeſſe ſtudes, non tam pretium donariorum curato, quam virtutem incolarum.

Ciues pro varietate ingeniorum tractandi.

Sicut bonus equiſo, non quidem bonos pullos alit, effrenes vero eſurire ſinit, ſed ex ęquo alit vtroſque: ſed alteros acrius caſtigat, & alteris æquare ſtudet. ita etiam is cui reſpublica curæ eſt, quique regendæ ciuitatis rationem tenet, moderatos ciues beneficiis afficere ſtudet, improbos vero neq; ſubito occidit neque victum illis eundem inuidet: ſed vehementius caſtigat & vrget eum, qui rationi & legi aduerſatur.

Vulgus non timendum.

Sicut nec ſtrepitu anſer, nec balatu ouis percelli-

tur:ita neque te væcordis multitudinis vox terreat. Vt multitudo temere aliquid ſuum poſtulans, te non perturbat:ſic tu neque populum inique obturbantem tibi reformidato.

Vltro præſtandum quod debetur.

Quod Reipublicæ debetur,id vltro confer,priuſquam poſtuletur: ſic nunquam abs te poſtulabitur,quod non debetur.

Vltro & alacriter largiendum.

Quemadmodum Sol non exſpectat preces aut præſtigias, vt oriatur: ſed ſtatim ſplendet, & ab omnibus ſalutatur: ſic neque tu applauſus & ſtrepitus & laudationes exſpectato, vt benefacias: ſed vltro bene merere, & æque ac ſol amaberis.

Corpus ſordidiſſimum & moleſtiſſimum natura inſtinctu amamus.

Mederi animo eſt magis neceſſarium,quam corpori. Nam mors improbæ vitæ præſtat. Pyrrhon dicebat,nihil inter vitam & mortem intereſſe. Sed rogatus a quodam, Cur ergo ipſe non moreretur? Ob iſtuc ipſum, inquit, quod nihil intereſt. Mira quædam res eſt Natura,&,vt ait Xenophon,vitę amans. Corpus enim omnium moleſtiſſimum & ſordidiſſimum diligimus & curamus. Quod ſi quinque tantum diebus vicini corpus curandum eſſet:eam ferre moleſtiam non poſſemus. Quam eſſet graue, mane, cum ſurrexiſſes, alienos fricare dentes: & illas purgare corporis partes, quæ ad naturæ neceſſitatem datæ ſunt? Omnino mirum quiddam eſt, eam nos rem diligere, cui toties ſingulis diebus inſeruimus. Impleo ſacrum hunc, deinde exonero. Quid hoc moleſtius? Sed Deo me parere oportet: eaque de cauſa non recuſo manere in vita,& miſerum hoc corpuſculum lauare, paſcere, tegere. Cum vero iunior eſſem, etiam aliud quiddam mihi imperabat, egoque nihilo minus id ferebam. Cur igitur repugnatis,cum Natura corpus,quod dederat, vobis aufert? Amo id, aiunt. Ergo id quod modo dicebam, iſtum

iſtum ipſum amorem Natura vobis dedit. Eadem vero ait: Amitte ipſum iam, neque ſis amplius occupatus. Si adoleſcens mortem obit, accuſat Deos, quaſi ante diem fato abreptus. Si ſenex curis & negotiis implicatur: quæritur ſe tum eſſe occupatum, cum requieſcendum eſſet, & nihilo minus ingruente morte viuere vult: accerſit medicum, orat ne vlli labori & diligentiæ parcat. Mirabiles profecto homines, qui neque viuere velint, neque mori. Longiori vitæ & deteriori, breuior & melior omnibus vtique modis eſt præferenda.

Virtus diuitiis potior.

Diuitiis vtendum eſt, vt materia quadam non in omni re eodem modo. Virtutem igitur omnibus optare præſtat, quam diuitias inſipientibus periculoſas. Pecuniis enim augetur improbitas: & quo quiſque ſtultior eſt, eo magis inſoleſcit, cum voluptatum ſuarum rabiem explere poteſt. Nemo auarus, nemo voluptarius, nemo ambitioſus eſt, idemque humanus: ſed ſolus honeſtatis ſtudioſus.

Honeſta paupertas luxurioſis opibus potior.

Quemadmodum in naui magna, eleganti & aurata nauigans, mergi nolles: ſic ne velis in ædibus ingentibus & ſumtuoſis ſedens iactari tempeſtate. In paupertate quiſpiam felix ætatem exegit, rariſſime vero in diuitiis & magiſtratibus. Tantum excellit paupertatis bonum, vt nemo vir bonus paupertatem cum turpibus diuitiis commutatam velit: niſi forte olim Athenienſium ditiſſimus Themiſtocles, Neoclis F. in egeſtate virtutis melior fuit Ariſtide & Socrate. Opulentia vero eius & ipſa euanuit, celebrarique deſiit. Nam cum improbo viro in morte vna pereunt omnia: honeſtas vero eſt æterna.

Deorum muneribus acquieſcendum.

Inuitati ad conuiuium, eo quod adeſt fruimur. Si quis vero poſtulet a conuiuatore vt ſibi piſces aut placentas apponat: ineptus habeatur. In mundo autem multa flagitamus a Diis immortalibus,

quæ illi negant: idque, cum multa ſint quæ nobis dederunt.

Quis alio præſtantior?

Lepidi homines ſunt, qui rebus noſtræ poteſtati non ſubiectis gloriantur. Ego te, inquit, ſum melior. Agros enim multos habeo, tu vero fame confli-ctaris. Alius ait: Ego ſum conſularis, ego procurator: alius, ego ſum criſpus. Equus vero equo non dicit, ego ſum te melior, quia multum pabuli habeo, multum hordei: freni mihi ſunt aurei, & varia ephippia: ſed, quia ſum te celerior, atq; adeo quoduis animal ſuapte virtute aut vitio, vel melius eſt, vel peius. Hominis ergo ſolius nulla eſt virtus? ſed capilli nobis ſpectandi ſunt.

Philoſophi munus, & veſtes, & aui.

Vt medici eſt, ægrotos: ita philoſophi, homines vitioſos monere. Medico quidem nihil conſulenti ſuccenſent ęgrotantes, eumq; de ſua deſperaſſe ſalute autumant. Cur vero erga philoſophū eodem modo affecti non ſunt, vt exiſtiment, eum de emendatione ipſorum deſperaſſe, ſi nihil vtile præceperit?

Tolerantia & corporis & animi ſanitatem arguit.

Qui corpore valent, & æſtus & frigora tolerant. Sic qui animo bene conſtituti ſunt, & irám & dolorem, & lætitiam & cæteros affectus ferunt.

Lycurgi patientia & prudentia.

Lycurgi. Lacedæmonii facinus quis noſtrum nō miratur? qui a ciue quodā, altero mulctatus oculo: eum a populo ſibi traditum, vt ſuo arbitratu mulctaret, nulla quidē pœna affecit, ſed inſtituit. Cumq; iam virum bonum effeciſſet, in theatrum produxit. Admirātibus autem Lacedæmoniis: Hunc, inquit, cum a vobis ſuperbum & iniuſtum accepiſſem, vobis æquum & popularem reſtituo.

Pittaci clementia.

Pittacus quendam a quo læſus fuerat, cum mulctare poſſet, dimiſit: & veniā vltioni præſtare dixit, quod illa manſuetæ, hæc ferinæ eſſet naturæ.

Parcere

Parcere humanitatis eſt.

Si quem cum vehementia & minis inuadis: me-:nto tibi dicere, te manſuetum eſſe. Ita cum nihil ociter egeris, nullius facti te pœnitebit, neque quam accuſaberis.

Labor vtilis.

Diogenes vllum laborem bonum eſſe negauit, ius finis non eſſet fiducia, & animi potius quam rporis robur.

Raro delinquendum.

Præſtat raro delinquere, profitentem te ſæpius odeſtum eſſe: quam raro peccare, ſi te ſæpe dicas :linquere.

Voluptas an ſit ſecundum naturam?

Moroſos dicunt eos eſſe philoſophos, qui voluptatem eſſe naturæ conſentaneam non putant: ſed conſequi ea quæ ſecundum naturam ſint, iuſtitiã, modeſtiam, libertatem. Cur ergo anim' commodis corporis, quæ minora ſunt, gaudet: maximis vero bonis ſuis non lætatur? Atqui. Natura mihi dedit verecundiam: & ſæpe erubeſco, ſi quid mihi videor turpe dicere. Is motus mihi obſtat, quo minus voluptatem bonum & vitæ finem ſtatuam.

Iudex verus.

Vt vera libra nec a vera libra regitur, neque a falſa iudicatur: ſic etiam iuſtus iudex, neque a iuſtis accuſatur, neque apud iniuſtos cauſam dicit.

Vt rectum recto non eget, ſic neque iuſtum iuſto.

Ne prius in alio prætorio ius dicas, quam ab ipſa iuſtitia tibi ius redditum fuerit.

Si recte iudicare voles, neminem neq; accuſatorum neque reorum cognoſcito: ſed ipſum IVS.

In iudicando minime errabis, ſi ipſe in vita nihil vnquam deliqueris.

Præſtat a condemnato immerito accuſari, ſi recte: quam a Natura iure reprehendi, ſi iniuſte iudicaris.

Vt lapis quo aurum exploratur, non & ipſe ab

auro viciſſim exploratur: ſic neque is qui facultate iudicandi eſt præditus.

Turpe eſt iudicem ab alio iudicari. Vt recto nihil rectius, ita iuſto nihil iuſtius.

Illuſtris viri frugalitas publice vtilis.

Vt in portubus pyræ paucis ſarmentis magnam edentes flammam, errantib. in mari nauibus multum adferunt adiumenti: ſic vir illuſtris in vrbe afflicta, ſi ipſe paucis ſit contentus, magna beneficia confert in ciues ſuos.

Agrippini virtus.

Agrippinus ob hoc laude dignus eſt, quod cum vir eſſet præſtantiſſimus, nunquam ipſe ſeſe laudauit: ſed & cum ab alio laudabatur, erubeſcebat. Is vir talis erat, vt ſemper aduerſæ rei, quæ ipſi accidiſſet, laudationem conſcriberet. Si febri citabat, febris: ſi male audiebat, infamiæ: ſi exulabat, exilii: cum vero aliquādo pranſuro interueniſſet, qui nuntiaret, iubere Neronem vt exulatum iret: Ergo, inquit, Ariciæ prandebimus.

Delictorum defenſiones quærimus.

Romanæ mulieres Platonis de Republica libros in manibus habent, quod communes oportere mulieres eſſe cenſet. Verba enim viri illius amplectuntur, non ſenſum. Is quippe non contrahere matrimonium, & vnum vnius vti conſuetudine iubet, & poſtea communes vult eſſe mulieres: ſed talibus nuptiis repudiatis, aliud coniugii genus inſtituit. Omnino enim homines delictis ſuis parare defenſiones gaudēt, cum philoſophia neget vel digitum temere eſſe extendendum.

Voluptates commendat rarior vſus.

Rariſſimæ quæque voluptates maxime delectant. Sed ſi quis exceſſerit modum, ſuauiſſima quæque fiunt moleſtiſſima.

FINIS.

HIERO-

HIERONYMVS WOLFIus Lectori S.

VTinam epiſtolas Epicteti, quæ cũ Simplicii Commentariis in Florentina Bibliotheca exſtare dicuntur, habere potuiſſemus: vt ne quicquam tam præſtantis philoſophi deſideraretur. Sed eas, vti ſpero, aliud tempus e ſitu & tenebris in lucem proferet. Nunc vero hanc altercationẽ quamuis ψευδεπίγραφον, vt opinor, corollarii vice adiicere viſum eſt, ob exiguam tantillæ chartæ iacturam, quam vel vna ſententia penſare poteſt. Vale.

ALTERCATIO HADRIANI AVG. ET EPICTETI PHILOSOPHI.

HADRIANVS. Quid erit nobis, ſi cinctum ſol-
uas, neq; nudaberis ipſe? Reſpice corpus, quo
& doceri poſſis. EPIC. Epiſtola eſt HAD. Quid
eſt epiſtola? EPIC. Tacitus nuntius. HAD. Quid eſt *Epiſtola.*
pictura? EPIC. Veritas falſa. HAD. Quare hoc dixiſti? *Pictura.*
EPIC. Videmus enim poma picta, flores, animalia,
aurum, argentum, & non eſt verum. HAD. Quid eſt *Metalla.*
aurum? EPIC. Mancipium mortis. HAD. Quid eſt
argentum? EPIC. Inuidiæ locus. HAD. Quid eſt fer-
rum? EPIC. Omnis artis inſtrumentum. HAD. Quid
eſt gladius? EPIC. Regimen caſtrorũ. HAD. Quid eſt *Gladius.*
gladiator? EPIC. Sine crimine homicida. HAD. Qui
ſunt qui ſani ægrotant? EPIC. Qui aliena negotia *Curioſi.*
curant. HAD. Qua ratione homo laſſus non fit?
EPIC. Lucrum faciendo. HAD. Quid eſt amici- *Lucrum.*
tia? EPIC. Concordia. HAD Quid eſt longiſſi- *Amicitia.*
mum? EPIC. Spes. HAD. Quid eſt ſpes? EPIC. *Spes.*
Vigilanti ſomnus, exſpectanti dubius euentus. HAD.
Quid eſt, quod homo videre non poteſt? EPIC.
Alterius animum. HAD. Qua re peccant homines? *Animus.*
EPIC. Cupiditate. HAD. Quid eſt libertas? EPIC. *Cupiditas.*
Innocentia. HAD. Quid regi & miſero commune *Libertas.*

 Commune.

eſt? Epic. Naſci & mori. Had. Quid eſt optimum ac peſſimum? Epic. Verbum. Had. Quid eſt quod alii placet, alii diſplicet? Epic. Vita. Had. Quid eſt optima vita? Epic. Breuiſſima. Had. Quid eſt certiſſimum? Epic. Mors. Had. Quid eſt mors? Epic. Perpetua ſecuritas. Had. Quid eſt mors? Epic. Timenda nulli, ſi ſapiens degat: Inimica vitæ, Numē amantium, Metus parentum, Liberorum præda, Teſtamenti gratia, Poſt obitum ſermo, Supremę lacrymæ, Poſt memoriam obliuio, Fax rogi, Onus ſepulcri, Titulus monumenti: Mors omnium malorum finis eſt. Had. Quare mortuus coronatur? Epic. Agonem ſe vitæ tranſegiſſe teſtatur. Had. Quare mortuo pollices ligantur? Epic. Vt parem poſt obitum eſſe † ſe neſciat. Had. Quid eſt veſpillo? Epic. Quem multi deuitant, & nemo effugit. Had. Quid eſt rogus? Epic. Contentio crediti, perſolutio debiti. Had. Quid eſt tuba Epic. Belli incitamen. Caſtri ſignum, Arenæ admonitio. Scenæ commiſſio. Funeris deploratio. Had. Quid eſt monumentum? Epic. Saxa ſtigmoſa, Otioſi viatoris ſpectatio. Had. Quid eſt homo pauper? Epic. Quem vt puteum deſertum omnes aſpiciunt, & ſuo loco illum relinquunt Had. Quid eſt homo? Epic. Balneo ſimilis. Prima cella tepidaria vnctuaria, infans natus perungitur. Secunda cella ſudatoria, pueritia eſt. Tertia cella aſſa, perferētaria iuuentus. Quarta cella frigidaria, ſenectus, omnibus æquat ſententiam. Had. Quid eſt homo? Epic. Pomo ſimilis. * Poma vt in arboribus pendent, ſic ſunt & corpora noſtra: aut matura cadunt, aut, ſi cito, acerba ruunt. Had. Quid eſt homo? Epic. Sicut lucerna in vento poſita. Had. Quid eſt homo? Epic. Loci hoſpes, Legis imago, Calamitatis fabula. Mancipium mortis, Vitæ mora: quo fortuna ſæpe ſuos ludos facit. Had. Quid eſt fortuna? Epic. Vt matrona nobilis, quæ in ſeruos ſe impingit. Had. Quid eſt fortuna? Epic. Sine iudicio proxima meta. Alienorum bonorum caſus: Ad quem venit, ſplendorem

Sermo. *Vita.* *Mors.* *† ſeſe ſciat.* *Tuba.* *Tumba.* *Paupertas.* *Homo.*

Videtur eſſe diſtichon, ſic legendum: Poma vt in arboribus pendēt, ſic corpora noſtra Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

Fortuna.

rem oſtendit: a quo recedit, vmbram facit. HAD. Quot ſunt autem fortunæ? EPIC. Tres. Vna cæca, quæ vbilibet ſe impingit: & alia inſana, quæ conce-dit, cito aufert: tertia ſurda, quæ miſerorum preces non exaudit. HAD. Quid ſunt dij? EPIC. Oculorum ſigna, Mentis numina. Si metuis, timor eſt: ſi contines, religio eſt. HAD. Quid eſt ſol? EPIC. Splendor orbis, qui tollit & ponit diem, per quem ſcire nobis curſum horarum datur. HAD. Quid eſt luna? EPIC. Diei adiutrix, Noctis oculus, Fax tenebrarum. HAD. Quid eſt cœlum? EPIC. Culmen immenſum. HAD. Quid eſt cœlum? EPIC. Aer mundus. HAD. Quid ſunt ſtellæ? EPIC. Littora gubernatorum. HAD. Quid eſt terra? EPIC. Horreum Cereris. HAD. Quid eſt terra? EPIC. Cellarium vitæ. HAD. Quid eſt mare? EPIC. Iter incertum. HAD. Quid eſt nauis? EPIC. Domus erratica. HAD. Quid eſt nauis? EPIC. Vbilibet hoſpitium. HAD. Quid eſt nauis? EPIC. Numina Neptuni, Anni curſuum tabellarium. HAD. Quid eſt Nauta? EPIC. Amator pelagi, Firmi deſertor, Contemtor vitæ mortiſque, Vndæ cliens. HAD. Quid eſt ſomnus? EPIC. Mortis imago. HAD. Quid eſt nox? EPIC. Laboranti requies, Graſſanti lucrum. HAD. Quid eſt culcitra? EPIC. Inſomnis volutatorium. HAD. Quare Venus nuda pingitur? EPIC.

Dii. ☉ ☾ *Cœlum.* ✶ *Terra.* *Mare.* *Nauis.* *Somnus.* *Nox.* *Culcitra.*

Nuda Venus picta eſt; nudi pinguntur amores. ♀
Queis hæc nuda placet, nudos dimittat oportet.

HAD. Quare Venus Vulcano nupta eſt? EPIC. Oſtendit, amorem ardore incendi. HAD. Quare Venus ſtraba eſt? EPIC. Quia prauus eſt amor. HAD. Quid eſt amor? EPIC. Otioſi pectoris moleſtia, in puero pudor, in virgine rubor, in fœmina furor, in iuuene ardor, in ſene riſus, in deriſore delicti nequities eſt. HAD. Quid eſt Deus? EPIC. Qui omnia tenet. HAD. Quid eſt ſacrificium? EPIC. Delibatio. HAD. Quid eſt ſine ſocietate? EPIC. Regnum. HAD. Quid eſt regnum? EPIC. Pars deorum. HAD. Quid eſt Cæſar? EPIC. Publicæ lucis caput. HAD. Quid eſt Senatus?

›› ›› ›› *Amor.* *Deus.* *Sacrificiũ.* *Regnum.* *Cæſar.* *Senatus.*

EPIC, Ornamentum vrbis, Splendor ciuium. HAD.
Miles. Quid eſt miles? EPIC. Murus imperii, Defenſor patriæ, Glorioſa ſeruitus, Poteſtatis iudicium. HAD.
Roma. Quid eſt Roma? EPIC. Fons imperii orbis terrarum, Mater gentium, Rei poſſeſſor, Romanorum contuberniũ, Pacis æternæ conſecratio. HAD. Quid
Victoria. eſt victoria? EPIC. Belli diſcordia, Pacis amor.
Pax. HAD. Quid eſt pax? EPIC Tranquilla libertas. HAD.
Forum. Quid eſt forum? EPIC. Templum libertatis,
Amici. Arena litigantium. HAD. Quid ſunt amici? EPIC. Statuæ aureæ ſunt. HAD. Quid eſt amicus? EPIC. Pomo citreo ſimilis, foris beatus: nam intra pe-
acinum ctus * acidum occultat * malo. HAD. Quid ſunt
Paraſiti. paraſiti? EPIC. Qui tanquam piſces adeſcantur.

HVIC DIALOGO PROPTER ET SIMILITVDINEM ET ELEgantiam, Problemata Thaletis & aliorum adſcribere viſum eſt.

PHILOSOPHORVM.

QVid eſt omnium antiquiſſimum? DEVS. ortu enim caret.

Quid pulcerrimum? MVNDVS, quippe opus Dei.

Quid maximum LOCVS. Capit enim omnia.

Quid velociſſimum? MENS. Nam percurrit omnia.

Quid potentiſſimum? NECESSITAS. Omnibus enim dominatur.

Quid ſapientiſſimum? TEMPVS. Inuenit enim omnia.

Dieſne prior fuit, an nox? Nox vno die prior extitit.

Quid eſt difficile? SESE NOSSE.

Quid facile? ALIVM MONERE.

Quid ſuauiſſimum eſt? VOTI FIERI COMPOTEM.

Quid raro, vel (nam & ſic intelligi poteſt τὸ δύσκολον θεάσασθαι) cum moleſtia ſpectatur? SENEX TYRANNVS.

Quo pacto calamitatem facilime feras? Si cum inimicis tuis peius agi videas.

Quo pacto optime iuſtiſſimeque viuemus? Si ea ipſi non fecerimus, quæ in aliis reprehendimus.

Quis eſt BEATVS? Qui & corpore ſano eſt, & animo bene inſtituto.

Beatitudo eſt, Mens ſana in corpore ſano.

Cum inter vitam & mortem nihil intereſſe dicas, cur non moreris? Quia nihil intereſt.

Latentne Deum iniuriæ hominum? Imo ne cogitationes quidem.

Quiſnam ſapientiæ primas tenet? DEVS. Tribuitur & Soloni.

Quid eſt numen? Quod neque principium, neq; finem habet.

Quis pulcer? Non qui faciem exornat, ſed qui eſt bonis moribus præditus.

Eſtne adoleſcenti vxor ducenda? Nondum venit tempus.

An vero ingraueſcente ætate? Iam præteriit tempus.

Muſai.

Vnde oriuntur omnia? Ex vno, & in idem reſoluuntur.

Anaxagoræ.

Res omnes ſimul fuerunt: ſed Mentis interuentu in ordinem redacta ſunt omnia.

Pythagoræ.

Quis eſt ſapiens? Nullus homo, ſed ſolus Deus.

Apollinis.

τὶς σοφίῃ πάντων πρῶτος: τούτου τρίποδ᾽ αὐδῶ.

Illius eſto tripos, cuius ſapientia vincit.

Thaletis, aut Socratis.

Ob hæc tria Fortunæ gratiam habeo: quod homo ſum, non beſtia: quod vir, non mulier: quod Græcus, non Barbarus.

epti in te admittes, neq; in alium abs te irrritatum committes.

Contentio aliena conuiuiis.

Contentio cum omni loco aliena eſt, tum conuiuiorum ſodalitatibus indigniſſima. Neque enim ebrius aliquis ſobrium quicquam docebit, neq; ſobrius ebrio quicquam perſuadebit. Vbi autem ſobrietas abeſt, inanis & irritus eſt contẽtionis labor. Cicadæ canoræ ſunt, cochleæ ſiccæ: ac hæ quidem humectatione, illæ apricatione gaudent: alteras vt teſtis emergant, ros prouocat: alteras Solis ardor excitat, quo feruente cantillant. Quare ſi homo elegans & vrbanus eſſe voles, cum animus in conuiuiis irroratus vino fuerit, tum noli committere, vt prominens inquinetur. Sed cum in conciliis oratione inflammatus fuerit: tum reſpondere iube, & iuſtitiæ canere oracula.

Diſputatio, eius qui cum diſſeras, moribus accommodanda.

Eum cum quo diſſeris, trifariam conſidera, vel vt præſtantiorem, vel vt inferiorem, vel vt parem. Qui ſi te ſit melior, audiendus eſt, eiq, parendum: inferiori perſuadendum, pari aſſentiendum. Sic nunquam in crimen contentionis incides.

Veritati cedendum.

Præſtat veritati cedendo vincere opinionem, quam opinioni cedendo vinci a veritate. Quam dum inquiris, non id dabis operam, vt quouis modo vincas. Nam ea inuenta, id conſequeris, vt ne vincaris. Veritas ipſa penes ſeſe vincit, opinio apud alios.

Virtus libertatis, ſeruitutis vitium eſt nomen.

Duo nomina ſunt Libertas & Seruitus: illud virtutis, hoc vitii: vtrunq; voluntatis opus, quæ quibus tributa non eſt, ea neutrum horum attingit. Animus vero dominari ſolet corpori, & iis quę corpori adiuncta ſunt, voluptatis expertia. Nemo enim ſtudio & voluntate ſeruus, liber eſt. Malũ vinculum eſt, vt

eſt, vt fortuna corporis, ſic animi vitium. Nam corpore ſolutus, vinctus animo: ſeruus eſt. Contra, ſolutus animo, vinctus corpore: liber. Ac vinculum quidem corporis & natura morte, & vitium pecunia diſſoluit: animi vero vinculum virtus magnitudine animi, doctrina exercitatione.

Tranquillæ vitæ ratio.

Si tranquille placideque viuere cupis: operam dato, vt contubernales tui omnes ſint boni. Erunt autem boni, ſi eos inſtitueris, alios volentes, alios inuitos, ac poſtea ſubactos dimiſeris. Nam cum iis qui fugerint, vna & improbitas fugiet, & vitium: cum iis autem qui apud te manſerint, vna remanebit & bonitas, & libertas. Præſtat cum vno libero degentem, ſecurum eſſe, & liberum, quam cum multis ſeruire.

Quæ tibi fieri nolueris, ea ne feceris alteri.

Quod perpeti recuſas, id ne cui feceris. Recuſas autem ſeruitutem: caue ergo ne tibi ſeruiatur. Nam ſi ſeruiri tibi paſſus fueris, te ante ſeruum eſſe probabile eſt. Neque enim virtus cum vitio, neque cum ſeruitute libertas quicquam commune habet. Vt enim is qui valet, neque ſe curari ab ægrotantibus, neque contubernales ſuos ægrotare vult: ſic homo liber neq; a ſeruis ſibi miniſtrari, neque conuictores ſeruire ſibi vult.

Libertatis recuperandæ ratio.

Qui abſque ſeruis eſſe cupis, ipſe ſeruitute liberator. Liberaberis autem, ſi cupiditate ſolutus fueris. Neque enim Ariſtides, neque Epaminondas, neque Lycurgus, quod diuites eſſent, & ſeruos haberent, alius iuſtus, alius deus, alius ſeruator eſt appellatus: ſed quod, quamuis pauperes, Græciam ſeruitute liberaſſent.

Rei familiaris tuendæ ratio.

Si rem familiarem probe adminiſtrare cupis. Spartiatam Lycurgum imitare. Vt enim is non vr-

bem mœnibus cinxit, ſed ciues virtute muniit, vrbique libertatem perpetuo defendit: ſic tu ne magnam domum complectere, neque altis turribus adornato, ſed habitatores beneuolentia, fide, amicitia confirma. Sic nihil eam mali ingredietur, etiamſi vniuerſæ improbitatis turmæ impetum in eam fecerint.

Ædium ornamenta.

Noli tabulis & picturis ædes tuas occupare: ſed modeſtia, ſobrietate, temperantia depingito. Quod enim aliunde accedit, impoſtura quadã ad paſcendos oculos adhibetur. Modeſtia vero eſt innatum & indelebile & perenne domus ornamentum.

Amicitia armentis potior.

Dato operam, vt multi amici potius, quam multi boues in tua domo ſint.

Aſſentatores cauendi.

Vt lupus ſimilis eſt cani: ſic & adulator, & adulter, & paraſitus ſimilis eſt amico. Caue ergo, ne deceptus, canum cuſtodum loco peſtilentes lupos admittas.

Benignitatis ſplendor.

Elaborare vt gypſo candefacta domus in admiratione ſit, luxurioſi eſt: animum vero benignitate liberalitatis illuſtrare, eſt & ſplendidi, & humani.

Parua contemnenda, magna amplectenda.

Si initio parua admiratus fueris, magnis indignũ te præbebis. Sin parua contemſeris, in magna eris admiratione. Nihil minutius eſt ſtudio voluptatis, auaritia, arrogantia: nihil præſtantius magnitudine animi, clementia, humanitate.

Spes moderanda.

Nec nauem vna ancora, nec vitam vna ſpe niti decet. Et pedibus & votis ea perambulanda ſunt, quæ fieri poſſunt.

Magiſtratus non temere inuadendus.

Vt nauim gubernaturus, omnino gubernandi artem

artem perdiſceres: ſic rempublicam adminiſtraturus, vrbis regendæ rationem diſcito. Nam vt ibi quamuis nauim: ita hic quamuis vrbem, arte vtriuſque rei cognita, regere poteris.

Ornamenta vrbium.

Si tibi propoſitum eſt vrbem donariis ornare: te ipſum in primis illi dedicato pulcerrimũ manſuetudinis, iuſtitiæ, beneficentiæ monimentum.

Amplitudo vrbium.

Optime de Repub. mereberis, non ſi tecta ædium in altum eduxeris: ſed ſi ciuium animos euexeris. Præſtat enim in paruis domibus magnos habitare animos, quam in magnis ædibus humilia deliteſcere mancipia.

Mœnia vrbium.

Non Euboicis & Spartanis lapidibus ſtructura mœnium interpolanda eſt, ſed Græca diſciplina ciuium & magiſtratuum pectora adornanda. Florentes enim & tranquillas faciunt reſpub. virorum animi, non ligna & ſaxa.

Fortitudo ciuium, luxu potior.

Quemadmodum ſi leones alere velles, non tam pretium vinculorum quam ipſius animantis naturam curares: ita ſi ciuibus præeſſe ſtudes, non tam pretium donariorum curato, quam virtutem incolarum.

Ciues pro varietate ingeniorum tractandi.

Sicut bonus equiſo, non quidem bonos pullos alit, effrenes vero equire ſinit, ſed ex ęquo alit vtroſque: ſed alteros acrius caſtigat, & alteris æquare ſtudet. ita etiam is cui reſpublica curæ eſt, quique regendæ ciuitatis rationem tenet, moderatos ciues beneficiis afficere ſtudet, improbos vero neq; ſubito occidit neque victum illis eundem inuidet: ſed vehementius caſtigat & vrget eum, qui rationi & legi aduerſatur.

Vulgus non timendum.

Sicut nec ſtrepitu anſer, nec balatu ouis percelli-

tur:ita neque te væcordis multitudinis vox terreat. Vt multitudo temere aliquid ſuum poſtulans, te non perturbat:ſic tu neque populum inique obturbantem tibi reformidato.

Vltro præſtandum quod debetur.

Quod Reipublicæ debetur, id vltro confer, priuſquam poſtuletur: ſic nunquam abs te poſtulabitur, quod non debetur.

Vltro & alacriter largiendum.

Quemadmodum Sol non exſpectat preces aut præſtigias, vt oriatur: ſed ſtatim ſplendet, & ab omnibus ſalutatur: ſic neque tu applauſus & ſtrepitus & laudationes exſpectato, vt benefacias: ſed vltro bene merere, & æque ac ſol amaberis.

Corpus ſordidiſſimum & moleſtiſſimum natura inſtinctu amamus.

Mederi animo eſt magis neceſſarium, quam corpori. Nam mors improbæ vitæ præſtat. Pyrrhon dicebat, nihil inter vitam & mortem intereſſe. Sed rogatus a quodam, Cur ergo ipſe non moreretur? Ob iſtuc ipſum, inquit, quod nihil intereſt. Mira quædam res eſt Natura, &, vt ait Xenophon, vitę amans. Corpus enim omnium moleſtiſſimum & ſordidiſſimum diligimus & curamus. Quod ſi quinque tantum diebus vicini corpus curandum eſſet: eam ferre moleſtiam non poſſemus. Quam eſſet graue, mane, cum ſurrexiſſes, alienos fricare dentes: & illas purgare corporis partes, quæ ad naturæ neceſſitatem datæ ſunt? Omnino mirum quiddam eſt, eam nos rem diligere, cui toties ſingulis diebus inſeruimus. Impleo ſacrum hunc, deinde exonero. Quid hoc moleſtius? Sed Deo me parere oportet: eaque de cauſa non recuſo manere in vita, & miſerum hoc corpuſculum lauare, paſcere, tegere. Cum vero iunior eſſem, etiam aliud quiddam mihi imperabat, egoque nihilo minus id ferebam. Cur igitur repugnatis, cum Natura corpus, quod dederat, vobis aufert? Amo id, aiunt. Ergo id quod modo dicebam,

iſtum ipſum amorem Natura vobis dedit. Eadem vero ait: Amitte ipſum iam, neque ſis amplius occupatus. Si adoleſcens mortem obit, accuſat Deos, quaſi ante diem fato abreptus. Si ſenex curis & negotiis implicatur: quæritur ſe tum eſſe occupatum, cum requieſcendum eſſet, & nihilo minus ingruente morte viuere vult: accerſit medicum, orat ne vlli labori & diligentiæ parcat. Mirabiles profecto homines, qui neque viuere velint, neque mori. Longiori vitæ & deteriori, breuior & melior omnibus vtique modis eſt præferenda.

Virtus diuitiis potior.

Diuitiis vtendum eſt, vt materia quadam non in omni re eodem modo. Virtutem igitur omnibus optare præſtat, quam diuitias inſipientibus periculoſas. Pecuniis enim augetur improbitas: & quo quiſque ſtultior eſt, eo magis inſoleſcit, cum voluptatum ſuarum rabiem explere poteſt. Nemo auarus, nemo voluptarius, nemo ambitioſus eſt, idemque humanus: ſed ſolus honeſtatis ſtudioſus.

Honeſta paupertas luxurioſis opibus potior.

Quemadmodum in naui magna, eleganti & aurata nauigans, mergi nolles: ſic ne velis in ædibus ingentibus & ſumtuoſis ſedens iactari tempeſtate. In paupertate quiſpiam felix ætatem exegit, rariſſime vero in diuitiis & magiſtratibus. Tantum excellit paupertatis bonum, vt nemo vir bonus paupertatem cum turpibus diuitiis commutatam velit: niſi forte olim Athenienſium ditiſſimus Themiſtocles, Neoclis F. in egeſtate virtutis melior fuit Ariſtide & Socrate. Opulentia vero eius & ipſa euanuit, celebrarique deſiit. Nam cum improbo viro in morte vna pereunt omnia: honeſtas vero eſt æterna.

Deorum muneribus acquieſcendum.

Inuitati ad conuiuium, eo quod adeſt fruimur. Si quis vero poſtulet a conuiuatore vt ſibi piſces aut placentas apponat: ineptus habeatur. In mundo autem multa flagitamus a Diis immortalibus,

quæ illi negant: idque, cum multa ſint quæ nobis dederunt.

Quis alio præſtantior?

Lepidi homines ſunt, qui rebus noſtræ poteſtati non ſubiectis gloriantur. Ego te, inquit, ſum melior. Agros enim multos habeo, tu vero fame conflictaris. Alius ait: Ego ſum conſularis, ego procurator: alius, ego ſum criſpus. Equus vero equo non dicit, ego ſum te melior, quia multum pabuli habeo, multum hordei: freni mihi ſunt aurei, & varia ephippia: ſed, quia ſum te celerior, atq; adeo quoduis animal ſuapte virtute aut vitio, vel melius eſt, vel peius. Hominis ergo ſolius nulla eſt virtus? ſed capilli nobis ſpectandi ſunt.

Philoſophi munus, & veſtes, & aui.

Vt medici eſt, ægrotos: ita philoſophi, homines vitioſos monere. Medico quidem nihil conſulenti ſuccenſent ęgrotantes, eumq; de ſua deſperaſſe ſalute autumant. Cur vero erga philoſophũ eodem modo affecti non ſunt, vt exiſtiment, eum de emendatione ipſorum deſperaſſe, ſi nihil vtile præceperit?

Tolerantia & corporis & animi ſanitatem arguit.

Qui corpore valent, & æſtus & frigora tolerant. Sic qui animo bene conſtituti ſunt, & iram & dolorem, & lætitiam & cæteros affectus ferunt.

Lycurgi patientia & prudentia.

Lycurgi. Lacedæmonii facinus quis noſtrum nõ miratur? qui a ciue quodã, altero mulctatus oculo: eum a populo ſibi traditum, vt ſuo arbitratu mulctaret, nulla quidẽ pœna affecit, ſed inſtituit. Cumq; iam virum bonum effeciſſet, in theatrum produxit. Admirãtibus autem Lacedæmoniis: Hunc, inquit, cum a vobis ſuperbum & iniuſtum accepiſſem, vobis æquum & popularem reſtituo.

Pittaci clementia.

Pittacus quendam a quo læſus fuerat, cum mulctare poſſet, dimiſit: & veniã vltioni præſtare dixit, quod illa manſuetæ, hæc ferinæ eſſet naturæ.

Parcere

Parcere humanitatis eſt.

Si quem cum vehementia & minis inuadis: memento tibi dicere, te manſuetum eſſe. Ita cum nihil ferociter egeris, nullius facti te pœnitebit, neque vnquam accuſaberis.

Labor vtilis.

Diogenes vllum laborem bonum eſſe negauit, cuius finis non eſſet fiducia, & animi potius quam corporis robur.

Raro delinquendum.

Præſtat raro delinquere, profitentem te ſæpius modeſtum eſſe: quam raro peccare, ſi te ſæpe dicas delinquere.

Voluptas an ſit ſecundum naturam?

Moroſos dicunt eos eſſe philoſophos, qui voluptatem eſſe naturæ conſentaneam non putant: ſed conſequi ea quæ ſecundum naturam ſint, iuſtitiã, modeſtiam, libertatem. Cur ergo anim⁹ commodis corporis, quæ minora ſunt, gaudet: maximis vero bonis ſuis non lætatur? Atqui. Natura mihi dedit verecundiam: & ſæpe erubeſco, ſi quid mihi videor turpe dicere. Is motus mihi obſtat, quo minus voluptatem bonum & vitæ finem ſtatuam.

Iudex verus.

Vt vera libra nec a vera libra regitur, neque a falſa iudicatur: ſic etiam iuſtus iudex, neque a iuſtis accuſatur, neque apud iniuſtos cauſam dicit.

Vt rectum recto non eget, ſic neque iuſtum iuſto.

Ne prius in alio prætorio ius dicas, quam ab ipſa iuſtitia tibi ius redditum fuerit.

Si recte iudicare voles, neminem neq; accuſatorum neque reorum cognoſcito: ſed ipſum IVS.

In iudicando minime errabis, ſi ipſe in vita nihil vnquam deliqueris.

Præſtat a condemnato immerito accuſari, ſi recte: quam a Natura iure reprehendi, ſi iniuſte iudicaris.

Vt lapis quo aurum exploratur, non & ipſe ab

auro viciſſim exploratur: ſic neque is qui facultate iudicandi eſt præditus.

Turpe eſt iudicem ab alio iudicari. Vt recto nihil rectius, ita iuſto nihil iuſtius.

Illuſtris viri frugalitas publice vtilis.

Vt in portubus pyræ paucis ſarmentis magnam edentes flammam, errantib. in mari nauibus multum adferunt adiumenti: ſic vir illuſtris in vrbe afflicta, ſi ipſe paucis ſit contentus, magna beneficia confert in ciues ſuos.

Agrippini virtus.

Agrippinus ob hoc laude dignus eſt, quod cum vir eſſet præſtantiſſimus, nunquam ipſe ſeſe laudauit: ſed & cum ab alio laudabatur, erubeſcebat. Is vir talis erat, vt ſemper aduerſæ rei, quæ ipſi accidiſſet, laudationem conſcriberet. Si febri citabat, febris: ſi male audiebat, infamiæ: ſi exulabat, exilii: cum vero aliquādo pranſuro interueniſſet, qui nunciaret, iubere Neronem vt exulatum iret: Ergo, inquit, Ariciæ prandebimus.

Delictorum defenſiones quærimus.

Romanæ mulieres Platonis de Republica libros in manibus habent, quod communes oportere mulieres eſſe cenſet. Verba enim viri illius amplectuntur, non ſenſum. Is quippe non contrahere matrimonium, & vnum vnius vti conſuetudine iubet, & poſtea communes vult eſſe mulieres: ſed talibus nuptiis repudiatis, aliud coniugii genus inſtituit. Omnino enim homines delictis ſuis parare defenſiones gaudēt, cum philoſophia neget vel digitum temere eſſe extendendum.

Voluptates commendat rarior vſus.

Rariſſimæ quæque voluptates maxime delectant. Sed ſi quis exceſſerit modum, ſuauiſſima quæque fiunt moleſtiſſima.

FINIS.

HIERO-

HIERONYMVS WOLFIus Lectori S.

VTinam epiſtolas Epicteti, quæ cũ Simplicii Commentariis in Florentina Bibliotheca exſtare dicuntur, habere potuiſſemus: ut ne quicquam tam præſtantis philoſophi deſideraretur. Sed eas, uti ſpero, aliud tempus e ſitu & tenebris in lucem proferet. Nunc vero hanc altercationẽ quamuis φαυλεπίχαρον, ut opinor, corollarii vice adiicere viſum eſt, ob exiguam tantillæ chartæ iacturam, quam vel una ſententia penſare poteſt. Vale.

ALTERCATIO HADRIANI AVG. ET EPICTETI PHILOSOPHI.

HADRIANVS. Quid erit nobis, ſi cinctum ſoluas, neq; nudaberis ipſe? Reſpice corpus, quo & doceri poſſis. EPIC. Epiſtola eſt. HAD. Quid eſt epiſtola? EPIC. Tacitus nuntius. HAD. Quid eſt *Epiſtola.*
pictura? EPIC. Veritas falſa. HAD. Quare hoc dixiſti? *Pictura.*
EPIC. Videmus enim poma picta, flores, animalia, aurum, argentum, & non eſt verum. HAD. Quid eſt *Metalla.*
aurum? EPIC. Mancipium mortis. HAD. Quid eſt argentum? EPIC. Inuidiæ locus. HAD. Quid eſt ferrum? EPIC. Omnis artis inſtrumentum. HAD. Quid eſt gladius? EPIC. Regimen caſtrorũ. HAD. Quid eſt *Gladius.*
gladiator? EPIC. Sine crimine homicida. HAD. Qui ſunt qui ſani ægrotant? EPIC. Qui aliena negotia *Curioſi.*
curant. HAD. Qua ratione homo laſſus non fit? EPIC. Lucrum faciendo. HAD. Quid eſt amici- *Lucrum.*
tia? EPIC. Concordia. HAD Quid eſt longiſſi- *Amicitia.*
mum? EPIC. Spes. HAD. Quid eſt ſpes? EPIC. *Spes.*
Vigilanti ſomnus, exſpectanti dubius euentus. HAD. Quid eſt, quod homo videre non poteſt? EPIC. Alterius animum. HAD. Qua re peccant homines? *Animus.*
EPIC. Cupiditate. HAD. Quid eſt libertas? EPIC. *Cupiditas.*
Innocentia. HAD. Quid regi & miſero commune *Libertas.*

 Commune.

eſt? Epic. Naſci & mori. Had. Quid eſt optimum
Sermo. ac peſſimum? Epic. Verbum. Had. Quid eſt quod
Vita. alii placet, alii diſplicet? Epic. Vita. Had. Quid eſt
optima vita? Epic. Breuiſſima. Had. Quid eſt cer-
Mors. tiſſimum? Epic. Mors. Had. Quid eſt mors? Epic.
Perpetua ſecuritas. Had. Quid eſt mors? Epic. Ti-
menda nulli, ſi ſapiens degat: Inimica vitæ, Numẽ
amantium, Metus parentum, Liberorum præda,
Teſtamenti gratia, Poſt obitum ſermo, Supremę la-
crymæ, Poſt memoriam obliuio, Fax rogi, Onus ſe-
pulcri, Titulus monumenti: Mors omnium malo-
rum finis eſt. Had. Quare mortuus coronatur?
Epic. Agonem ſe vitæ tranſegiſſe teſtatur. Had.
Quare mortuo pollices ligantur? Epic. Vt parem
† ſeſe ſciat. poſt obitum eſſe † ſe neſciat. Had. Quid eſt veſpil-
lo? Epic. Quem multi deuitant, & nemo effugit.
Had. Quid eſt rogus? Epic. Contentio crediti,
Tuba. perſolutio debiti Had. Quid eſt tuba Epic. Belli
incitamen. Caſtri ſignum, Arenæ admonitio. Sce-
Tumba. næ commiſſio. Funeris deploratio. Had. Quid eſt
monumentum? Epic. Saxa ſtigmoſa, Otioſi via-
Paupertas. toris ſpectatio. Had. Quid eſt homo pauper? Epic.
Quem vt puteum deſertum omnes aſpiciunt, & ſuo
Homo. loco illum relinquunt Had. Quid eſt homo? Epic.
Balneo ſimilis. Prima cella tepidaria vnctuaria, in-
fans natus perungitur. Secunda cella ſudatoria,
pueritia eſt. Tertia cella aſſa, perferẽtaria iuuentus.
Quarta cella frigidaria, ſenectus, omnibus æquat
ſententiam. Had. Quid eſt homo? Epic. Pomo ſi-
milis. * Poma vt in arboribus pendent, ſic ſunt &
corpora noſtra: aut matura cadunt, aut, ſi cito, acer-
ba ruunt. Had. Quid eſt homo? Epic. Sicut lucerna
in vento poſita. Had. Quid eſt homo? Epic. Loci
hoſpes, Legis imago, Calamitatis fabula. Mancipi
um mortis, Vitæ mora: quo fortuna ſæpe ſuos lu-
Fortuna. dos facit. Had. Quid eſt fortuna? Epic. Vt matro
na nobilis, quæ in ſeruos ſe impingit. Had. Quid
eſt fortuna? Epic. Sine iudicio proxima meta. Ali-
enorum bonorum caſus: Ad quem venit, ſplendo-
rem

Videtur eſſe diſtichon, ſic legendum: Poma vt in arboribus pendẽt, ſic corpora noſtra Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

rem oſtendit: a quo recedit, vmbram facit. HAD.
Quot ſunt autem fortunæ? EPIC. Tres. Vna cæca,
quæ vbilibet ſe impingit: & alia inſana, quæ conce-
dit, cito aufert: tertia ſurda, quæ miſerorum preces
non exaudit. HAD. Quid ſunt dij? EPIC. Oculorum *Dii.*
ſigna, Mentis numina. Si metuis, timor eſt: ſi con-
tines, religio eſt. HAD. Quid eſt ſol? EPIC. Splendor ☉
orbis, qui tollit & ponit diem, per quem ſcire nobis
curſum horarum datur. HAD. Quid eſt luna? EPIC. ☾
Diei adiutrix, Noctis oculus, Fax tenebrarum. HAD.
Quid eſt cœlum? EPIC. Culmen immenſum.
HAD. Quid eſt cœlum? EPIC. Aer mundus. HAD. *Cœlum.*
Quid ſunt ſtellæ? EPIC. Littora gubernatorum. ✳
HAD. Quid eſt terra? EPIC. Horreum Cereris. HAD.
Quid eſt terra? EPIC. Cellarium vitæ. HAD. Quid *Terra.*
eſt mare? EPIC. Iter incertum. HAD. Quid eſt na- *Mare.*
uis? EPIC. Domus erratica. HAD. Quid eſt nauis? *Nauis.*
EPIC. Vbilibet hoſpitium. HAD. Quid eſt nauis?
EPIC. Numina Neptuni, Anni curſuum tabellari-
um. HAD. Quid eſt Nauta? EPIC. Amator pelagi,
Firmi deſertor, Contemtor vitæ mortiſque, Vndæ
cliens. HAD. Quid eſt ſomnus? EPIC. Mortis ima- *Somnus.*
go. HAD. Quid eſt nox? EPIC. Laboranti requies, *Nox.*
Graſſanti lucrum. HAD. Quid eſt culcitra? EPIC. *Culcitra.*
Inſomnis volutatorium. HAD. Quare Venus nu-
da pingitur? EPIC.

Nuda Venus picta eſt: nudi pinguntur amores. ♀
Queis hæc nuda placet, nudos dimittat oportet.

HAD. Quare Venus Vulcano nupta eſt? EPIC. Oſten- »
dit, amorem ardore incendi. HAD. Quare Venus »
ſtraba eſt? EPIC. Quia prauus eſt amor. HAD. Quid »
eſt amor? EPIC. Otioſi pectoris moleſtia, in puero *Amor.*
pudor, in virgine rubor, in fœmina furor, in iuuene
ardor, in ſene riſus, in deriſore delicti nequities eſt.
HAD. Quid eſt Deus? EPIC. Qui omnia tenet. HAD. *Deus.*
Quid eſt ſacrificium? EPIC. Delibatio. HAD. Quid *Sacrificiũ.*
eſt ſine ſocietate? EPIC. Regnum. HAD. Quid eſt re- *Regnum.*
gnum? EPIC. Pars deorum. HAD. Quid eſt Cæſar? *Cæſar.*
EPIC. Publicæ lucis caput. HAD. Quid eſt Senatus? *Senatus.*

Epic, Ornamentum vrbis, Splendor ciuium. Had.
Miles. Quid eſt miles? Epic. Murus imperii, Defenſor patriæ,Glorioſa ſeruitus, Poteſtatis iudicium. Had.
Roma. Quid eſt Roma? Epic. Fons imperii orbis terrarum, Mater gentium, Rei poſſeſſor. Romanorum contuberniũ, Pacis æternæ conſecratio. Had. Quid
Victoria. eſt victoria? Epic. Belli diſcordia, Pacis amor.
Pax. Had. Quid eſt pax? Epic Tranquilla libertas. Had.
Forum. Quid eſt forum? Epic. Templum libertatis,
Amici. Arena litigantium. Had. Quid ſunt amici? Epic. Statuæ aureæ ſunt. Had. Quid eſt amicus? Epic. Pomo citreo ſimilis, foris beatus: nam intra pe-
acinum ctus * acidum occultat * malo. Had. Quid ſunt
Paraſiti. paraſiti? Epic. Qui tanquam piſces adeſcantur.

HVIC DIALOGO PROPTER ET SIMILITVDINEM ET ELEgantiam, Problemata Thaletis & aliorum adſcribere viſum eſt.

PHILOSOPHORVM.

QVid eſt omnium antiquiſſimum? Devs. ortu enim caret.

Quid pulcerrimum? Mvndvs, quippe opus Dei.

Quid maximum Locvs. Capit enim omnia.

Quid velociſſimum? Mens. Nam percurrit omnia.

Quid potentiſſimum? Necessitas. Omnibus enim dominatur.

Quid ſapientiſſimum? Tempvs. Inuenit enim omnia.

Dieſne prior fuit, an nox? Nox vno die prior extitit.

Quid eſt difficile? Sese Nosse.

Quid facile? Alivm Monere.

Quid ſuauiſſimum eſt? Voti Fieri Compotem.

Quid

Quid raro, vel (nam & ſic intelligi poteſt τὸ δύσκολον θεάσασθαι) cum moleſtia ſpectatur? SENEX TYRANNVS.

Quo pacto calamitatem facilime feras? Si cum inimicis tuis peius agi videas.

Quo pacto optime iuſtiſſimeque viuemus? Si ea ipſi non fecerimus, quæ in aliis reprehendimus.

Quis eſt BEATVS? Qui & corpore ſano eſt, & animo bene inſtituto. *Beatitudo eſt, Mens ſana in corpore ſano.*

Cum inter vitam & mortem nihil intereſſe dicas, cur non moreris? Quia nihil intereſt.

Latentne Deum iniuriæ hominum? Imo ne cogitationes quidem.

Quiſnam ſapientiæ primas tenet? DEVS. Tribuitur & Soloni.

Quid eſt numen? Quod neque principium, neq; finem habet.

Quis pulcer? Non qui faciem exornat, ſed qui eſt bonis moribus præditus.

Eſtne adoleſcenti vxor ducenda? Nondum venit tempus.

An vero ingraueſcente ætate? Iam præteriit tempus.

Muſæi.

Vnde oriuntur omnia? Ex vno, & in idem reſoluuntur.

Anaxagoræ.

Res omnes ſimul fuerunt: ſed Mentis interuentu in ordinem redacta ſunt omnia.

Pythagoræ.

Quis eſt ſapiens? Nullus homo, ſed ſolus Deus.

Apollinis.

τίς σοφίη πάντων πρῶτος: τούτου τρίποδ᾽ αὐδῶ.
Illius eſto tripos, cuius ſapientia vincit.

Thaletis, aut Socratis.

Ob hæc tria Fortunæ gratiam habeo: quod homo ſum, non beſtia: quod vir, non mulier: quod Græcus, non Barbarus.

Anicula Thaleti prolapſo in foueam.

Cum ea quæ ante pedes ſunt, videre nequeas: putasne te cœleſtia cogniturum?

Thaletis.

Non deterius eſt adulterio periurium.

Solonis.

Quo pacto maxime deterreri poſſunt homines ab iniuriis? Si ij qui læſi non ſunt, æque iniquis animis tulerint, atque ij qui læſi ſunt.

Cur deploras filium, cum lacrymis nihil proficias? Ob hoc ipſum, quod nihil proficio.

Æſopi, a Chilone interrogati.

Quid agit Iupiter? Alta deprimit, extollit humilia.

Chilonis.

Eruditi qua re præſtant indoctis? Spe bona.

Quid eſt difficile? Arcana tacere, otium recte collocare, iniuriam poſſe ferre.

Cur aliis non maledicendum? Ne audias quæ velis.

Quid agendum potenti? Adhibenda clementia, vt homines eum magis reuerentur quam formident.

Pittaci.

Quid eſt optimum? Ea quæ adſunt, boni conſulere.

Quod imperium eſt optimum? Depicti ligni: hoc eſt, legum.

Biantis.

Quis eſt infelix? Infelicitatem ferre non poſſe.

Ea quæ fieri nequeunt oppetere, & aliena mala non recordari, quid eſt? Morbus animi.

Quid eſt difficile? Res mutatas in peius pulcre ferre.

Quid agendo homo delectatur? Lucrando.

Adoleſcentia quod viaticum ad ſenectutem parare ſibi debet? Sapientiam & eruditionem, quarũ poſſeſſio conſtantior eſt rebus cæteris.

Quid ſuaue eſt hominibus? Spes.

Cleobuli.

Cleobuli

Vnus pater habet 12. filios, quorum ſingulis ſunt 30 filiæ, forma diſſimili, aliæ albæ, aliæ nigræ. Quæ quamuis immortales, tamen omnes intereunt. Quid hoc eſt? Annus.

Periandri.

Quæ cuſtodia principis optima? Si beneuolentia, non armis muniatur.

Anacharſidis.

Vitis quot vuas gignit? Tres: primam voluptatis, alteram ebrietatis, tertiam moleſtiæ.

Qua ratione vitabis ebritatem? Si ebriorum deformitatem ob oculos tibi poſueris.

Quantum a morte abſunt nauigantes? Quatuor digitos.

Quæ naues ſunt tutiſſimæ? In naualia reductæ.

Nauigantes quo numero habendi? Neque inter viuos, neque inter mortuos.

Quid apud homines idem & bonum eſt, & malum? Lingua.

Quid eſt forum? Certus locus, in quo alius alium fallat & circumueniat.

Myſonis Chenei.

Vnde petenda eſt oratio? E rebus & factis: non res & facta e verbis. Neque enim verborum cauſa res geruntur, ſed propter res verba fiunt.

FINIS.

PLVTARCHI LIBELLVS, QVO DERIDET STOICOS, VT ADMIRABILIORA locutos quam Poetas: Hieronymo Wolfio interprete.

Iuſtius Stoicorũ ſapientem, quam Pindari Cæneum derideri.

PINdari Cæneus reprehenſus fuit, quod ſine vlla veri ſpecie ferro imperuius, & inuiolabili corpore fingeretur: ac demum recto pede terram a ſe diffiſſam inuulneratus ſubierit. At Stoicus Lapitha, velut ex adamantina materia, indolentia illa, fabrefactus: non ille quidem eſt inuulnerabilis, neque morborum & doloris expers, ſed manet ſecurus, hilaris, inuictus, liber quamuis vulneretur, doleat, torqueatur, in excidio patriæ, in huiuſmodi cladibus. Pindari Cæneus ictus non vulneratur: Stoicorum vero ſapiens, incluſus non prohibetur: præcipitatus, non cogitur: extortus, non cruciatur: ambuſtus non læditur, in lucta proſtratus non vincitur: vallo circumdatus, non obſidetur: venundatus ab hoſte, non eſt captiuus: nauigiorum non diſſimilis, quæ cum inſcriptionem habeant ſecundę nauigationis, & prouidentiæ curæque ſeruatricis, tempeſtate iactantur, alliſæ ſcopulis franguntur & euertuntur. Euripidis Iolaus ſubito ex infirmo & effœto adoleſcens & robuſtus ad pugnam voto quodam exſtitit. Stoicorum vero ſapiens, heri fuit odioſiſſimus ſimul & peſſimus, hodie ſubito ad virtutem tranſmigrauit: & e rugoſo pallido, morboſo, afflicto & ærumnoſo ſene, decorus, Deo ſimilis, formoſus euaſit. Vlyſſi Minerua rugas, caluitium & deformitatem abſtulit, vt pulcer appareret. Iſtorum autem ſapiens, non recedente ſenio a corpore, ſed augeſcente, & eum circumuallante, quamuis forte gibboſus, edentulus, luſcus: neq; turpis, neq; deformis, neque tetro aſpectu eſt. Nam vt ſcarabeus, relictis vnguentis, oletum perſequi dicitur: ita Stoicus amor turpiſſimorũ & deformoſiſſimorum conſue-

Epictetus animi robur huiuſmodi caſibus opponit.

εὔπλοια καὶ πρόνοια σώζουσα θεραπεία.

Subita mutationes Stoici ſtulti & ſapientis.

Animi pulcritudo conſideratur, nõ corporis.

conſuetudine vſus, eoſdem per ſapientiam pulcros & formoſos factos auerſatur. Fingamus, apud Stoicos aliquem mane fuiſſe peſſimum, idem veſperi erit optimus, & cum attonitus, rudis, iniuſtus, petulans, atque etiam ſeruus, pauper, egenſque obdormiſſet: eodem die reſurgit ſapiens, rex, diues & beatus, factus modeſtus, iuſtus, conſtans, opinionis expers, imberbis & impubes, iuuenili & tenero corpore, animo infirmo, effœminato, molli & inconſtanti: mentem perfectam, ſummam prudentiam, diuinam affectionem, ſcientiam ab opinione remotam cõſecutus, quamuis improbitas in eo nihil ante remiſerit, ſubito, parum abeſt quin dicam heros aliquis, aut genius, aut Deus ex animali peſſimo euaſit. Nam qui Virtutem e Stoa petierit, ei dicere licet: Opta quicquid vis, id optatum feres, hęc diuitias affert, regnum habet, felicitatem largitur, fortunatos facit, nullius rei egentes, ſua ſorte contentos, eos etiam qui ne denarium quidem domo ſecũ attulerunt. Poeticus ſermo, quo decorum ſeruet, nuſquam Herculem rebus neceſſariis egere ſinit: ſed velut e fonte ipſi & ſuis copiæ affluũt. Qui vero Stoicam Amaltheam acceperit, diues ille quidem factus eſt, ſed victum ab aliis emendicat: Rex eſt, ſed accepta ſtipe ſyllogiſmos reſoluit: omnia ſolus habet, ſed mercedem ædium ſoluit, & farinã emit, pecuniam ſæpe ab iis mutuatus, qui nihil habent. Ithacenſis ille Rex, cum ſe cognoſci nollet, mendicat: & quam maxime poteſt, ſe facit mendico turpi ſimilem. At Stoicus Rex clamitans & vociferans, ſe ſolum eſſe regem, ſe ſolum eſſe diuitem, ſæpe in alienis foribus conſpicitur, dicens:

Stoica Virtus Amalthea cornu.

Facta dictis non conſentanea.

Veſtem dato Hipponacti: „
Valde algeo, horreoq́. „

ALIVS PLVTARCHI LIBELLVS, EODEM INTERPRETE: QVI GRYLLVS A GRVNnitu porcorum (qui Græcis γρυλλισμὸς eſt) inſcribitur, lectu nec minus iucundus quam vtilis: quo declarat (quod quidem & deplorandum & deteſtandum eſt) plerasq; beſtias naturæ congruentius viuere, & paucioribus vitiis contaminatas eſſe, quam vulgus hominum. Conſideremus, Lector, quales ſimus, & quid Deo reſponſuri ſimus.

PERSONÆ DIALOGI.

Vlyſſes. Circe. Gryllus.

VLYSS.

Vlyſſis ambitio & vecordia perſtringitur.

ISTA quidem intellexi, Circe, ac memini. Admodum autem ex te audire cupio, nunquid inter iſtos, quos in lupos atque leones mutaſti, Græcos aliquos habeas? C. Multos, ſuauiſſime Vlyſſes. Cur autem interrogas? V. Quod omnino perſuaſum habeo, mihi perquam honorificum fore apud Græcos, ſi iſtos tuo beneficio priſtinæ formæ reſtitutos acciperem, ac homines denuo redderem, ne ſcilicet præter naturam in beluarum corporibus ſeneſcentes, adeo miſerabiliter atque ignominoſe viuerent. C. Tanta eſt iſtius hominis inſcitia, vt ambitionem ſuam non ſibi tantum & ſociis, ſed alienis etiam calamitoſam eſſe oportere putet. V. Iterumne, Circe, me abſurda iſta oratione, quemadmodum alios, Cyceone tuo propinato, beluam reddere ſtudes? Quid enim? Non ero belua, ſi perſuaderi mihi patiar, calamitoſum eſſe, hominem e belua fieri? C. Quaſi vero tu non longe abſurdius de te ipſo conſulueris, qui vitam immortalem & ſenectutis expertem agere mecum recuſans, ad mulierem mortalem, vel anum potius iam effœtam, ſi

vera

vera fateri libet, per infinita adhuc pericula properes, ambitione videlicet amplificandi nominis vanæque gloriolæ ſtudio incitatus, vmbram inanem ac ſimulacrum vero bono præferens? V. Sint iſta ſane ita vt dicis, Circe. Quid enim neceſſe eſt nos de eadem re contendere toties? Viros vero iſtos dimitte liberos, mihique dona. C. Minime vero iſtuc ita facile fiet, vt tu putas. Nec enim ſunt vulgares quidam, ac plebeii. Sed tu prius eos interroga, vtrũ velint, necne? Quod ſi negarint, perſuade illis, ſi qua tua eſt eloquentia. At ſi ipſi diſputando te vicerint, ſatis tibi ſit, tam male te & tibiipſi, & tuis ſociis conſuluiſſe. V. Quas mihi delicias facis, o beata? Qui enim iſti vel audient, vel reſpondebunt, dum aſini, ſues & leones fuerint? C. Bono animo es, homo hominum ambitioſiſſime. Ego efficiam, vt & intelligere & diſputare queant, vel vnus potius omnium munere fungetur. En cum hoc diſſere. V. Quo eum nomine appellabo? Ecquis hominum hic eſt? C. Quid iſtud ad rem? verum, ſi placet, Gryllum appella. Ego autem interim cedam, ne diſſimulata ſententia ſua, ad gratiam loqui ac diſputare videatur. G. Salue Vlyſſes. V. Et tu Grylle. G. Qua de re interrogare vis? V. Intelligo vos homines fuiſſe. Miſeret me igitur ſortis iſtius cum veſtrum omnium, tum (vti par eſt eorum clade in primis afficior, ſi qui Græci ſunt inter vos. Quare modo a Circe petii, vt quicunque veſtrum id vellet, eum ſolutum, priſtinæque figuræ redditum, abire nobiſcum pateretur. G. Deſine Vlyſſes, neque quicquam vltra dicas. Omnes enim valde te deſpicimus, cum intelligamus falſo prædicatam eſſe tuam eloquentiam, & eximiam quandam præter cæteros ſapientiam, vt qui incircumſpecte prorſus mutationem e deterioribus in meliora metuendam ducas. Nam quemadmodum pueri a medicorum pharmacis abhorrent, & illas modeſtias fugiunt, quæ & corporis & mentis pariter ſtatum immutant, ac vtriuſque & ſanitati & integritati conſulunt: ſic tu

Gryllus mauult eſſe porcus quam homo.

valde caues, ne alius ex alio fias. Et tu ipſe horres & expaueſcis cum Circe degere, metuens ne te per inſidias aut ſuem aut lupum faciat: ita nobis perſuadere ſtudes, qui copiis omnibus rerum iucundiſſimarum circumfluimus, vt & his, & ea quæ horum auctor eſt, relictis, vna tecum ſoluamus, denuo facti homines: quibus nullum aliud animal eſt miſerius, adeo vt miſeria ſua quaſi delectari videantur. V. Tu mihi Grylle videris illa potione non formam tantum, ſed mentem etiam penitus amiſiſſe: qui ſis refertus tam abſurdis & peruerſis atque præpoſteris cogitationibus. Niſi forte conſuetudinis quædam in iſto corpore voluptas præſtigias tibi fecerit. G. Neutrum iſtorum in cauſa eſt, Rex Cephalenum: quod ſi diſputare nobiſcum, quam nos criminari malueris, mox tibi aliud perſuadebimus, vtrunque vitæ genus experti: ac oſtendemus, hæc a nobis non iniuria illis præferri. V. Enimuero vos audiam, ac lubens. G. Et nos parati ſumus ad dicendum.

Quanto per ſe fœcundius ager præſtātior ſit laborioſe culto: tanto potiorem eſſe virtutem beluarum humana.

Eſt autem a virtutibus, tanquam ab ipſo capite, arceſſenda diſputatio: quæ, vt apparet, maximos vobis animos faciunt: quaſi & iuſtitia & prudentia & fortitudine, & ſi qua ſunt alia huius generis, longe præſtetis reliquis animantibus. Reſponde mihi igitur, vir ſapiētiſſime. Audiui enim te Circe aliquando commemorantem de Cyclopum terra, quę, cum neque arari neque plantari quicquam in ea ſoleat, adeo tamē bona & fœcunda eſſe diceretur, vt omnis generis fructus vltro ferret. Vtrum igitur hanc laudandam magis cenſes, an tuam illam Ithacam, caprarum altricem, aſperam atque ſterilem, adeo vt magnis multiſq; culta laboribus, & parua & tenuia & vilia gignat agricolis? Neque vero velim te grauiter hoc, atq; iniquo animo ferentem, amore patriæ

Abſurdū alia laudare, alia ſequi.

impulſum, aliud quam ſentias reſpondere. V. Amo quidem (fatendum eſt enim) magis & pluris facio meam patriam, laudo vero & admiror illam. G. Fatebimur igitur iam id, quod ſapientiſſimus hominum affirmat: alia quidem laudanda ac probanda, alia

alia vero ſequenda eſſe, & amplectenda. Sic autem prius illud accipio quaſi idem de animo quoque reſpondiſſes. Nam eadem eſt illius quæ præſtantis ſoli ratio, vt præferēdus is videatur, qui virtutem ex ſeſe quaſi fructum ſponte natura proferat abſque negotio ac labore. V. Non repugno. G. Iam igitur illud etiam largiris, beluarum animum aptiorem eſſe, & perfectiorem ad gignendam virtutem, quam ſine imperio, ſine doctrina, tanquam ager neq; ſubactus neque conſitus, vnicuique in ſuo genere conuenientem proferat, & ipſius naturæ vi perficiat. V. Et quæ tandem virtus eſt, o Grylle, cuius etiam beluæ ſint participes. G. Et quæ tandem, qua non longe vincant mortalium omnium ſapientiſſimum? Intuere primum, ſi placet, fortitudinē, quæ tibi tollit animos. Magnificum enim quiddam & præclarum eſſe cenſes, ſi audacis atque vrbium euerſoris titulo celebrere: cum tamen, vir nocentiſſime, dolis & fraudibus, homines ad ſimplicē & generoſum belli modum aſſuefactos, ignaros impoſturæ & mendaciorum, calliditate circumuentos viceris, improbitatemq; honeſto vocabulo velaris, cum virtus improbitatem nullo modo admittat. At vero beluarū certamina cum inter ipſas, tum contra vos, vides quam ſint expertia fraudis, quamq; ſimplicia: vtq; ſeſe propugnent, ac defendant, maxime fretæ ſuis viribus ac robore? idque faciunt neque coactæ legibus, neque metu actionis deſertæ militiæ: ſed ipſa natura duce vinci timent, animumque infractum atque inſuperabilem ad extremum vſque ſpiritum retinent. Nec enim eas ſuccubuiſſe putandum eſt proſtratis corporibus: neque deſpondent animos, ſed præliis immoriuntur. Quin etiam robur & iracundia decedens e multis iamiam moribundis, ſeſeque colligens in vna aliqua parte corporis, reſiſtit interficienti, palpitat, indignatur, donec tanquam flamma quædam oleo deficiente prorſus extincta intereat. Non ſupplicant, non commiſerationem mouent, non deprecantur, non ſeſe victas eſſe

Fortitudo Vlyſſis inſidioſa.

Fortitudo beluarum.

Magnanimitas beluarū & libertatis amor.

confitentur. Neq, etiam ſeruit leoni leo, nec equus equo propter fortitudinem: quemadmodum homo homini, ſeruitute ignauiæ cognata, æquo animo acquieſcens. Quaſcunq; autem feras, homines laqueis aut dolis ſubegerunt, adultas ſaltem: illæ nec cibo guſtato, & ſiti conſtantiſſime tolerata, necem ſibi ſumma cum voluntate conſciſcunt. Pulli earum quidem & catuli per ætatem flexibiles adhuc & teneri, multis adhibitis delinimentis atque illecebris fallacibus, per præſtigias voluptatum, quæ contra eorum naturam ſunt, tandem decepti ac victi, cicurari ſeſe patiuntur, ſiue id effœminari potius eſt. Feras igitur maximo eſſe robore animorum præditas, eoque naturali: hominum autem audaciam præter naturam eſſe, vel ex illo maxime perſpicuum eſt. Nam in beluarum genere, eadem eſt maris & fœminæ fortitudo, ſiue quid operis faciendum, ſiue ea quę procreata ſunt defendēda ſint. Nonne de Crommyonia ſue audis, cui ſexus fœmineus minime obſtitit, quo minus Theſeo plurimū negotii faceſſeret? & Sphinga illam non adeo ſapientia iuuiſſet, ad Phycium in edito loco ſedentem, ac ænigmata & griphos nectentem, niſi robore ac fortitudine Thebanis longe præſtitiſſet. Ibidem alicubi etiam de Telmeſſia vulpe cuius aſtuta celebratur improbitas audis, & in vicinia de ſerpente, quæ cum Apolline de oraculo Delphico certarit. Æthen autem rex veſter, optimo conſilio acccepit a Sicyonio illo, qui cupiebat immunis eſſe a militia. Quis enim non malit præſtantem equam, victoriæque cupidam, quam virum ignauum? Ipſe porro pardales & leænas ſæpe vidiſti, quæ fœmellæ cum ſint, nihil de impetu ac ferocia & robore maribus concedunt: longe aliter quam tua vxor, quæ te foris militante, ipſa domi ad focum deſidet, hirundinibus ignauior contra eos a quibus & ipſa & res familiaris per iniuriam petitur, quamuis Lacæna ſit. Quorſum igitur mulieres Caricas & Mæonidas afferam in medium? Nam vel ex his perſpicuum eſt, viros

Fœmellarū inter beluas eadem fortitudo qua marium.

Crommyonia ſus.

Sphinx.

Vulpes.

Serpens.

Equa.

Penelopes ignauia.

viros non a natura habere fortitudinem, ſiquidem illa mulieres deſtituuntur. Itaque vos coacti legibus, neque vltro neque volentes, ſed ſeruili quadam conſuetudine & probris & opinionibus aduentitiis adducti, vel impulſi potius, fortes eſſe meditamini, laboreſque & pericula ſuſcipitis & ſuſtinetis, non quod id ſine horrore ac metu fiat: ſed quod alia pluſquam illa formidatis. Nam quemadmodum ſociorum tuorum primus quiſque leuiſſimum remum occupat, non quod deſpiciat alium grauiorem, ſed quod eum fugit & auerſatur: ſic qui plagam ſuſtinet, ne vulnera accipiat, & in aciem defenſionis cauſa deſcendere mauult quam ignominioſo genere ſupplicii occidi: non is illa fortiter aggreditur, ſed ab aliis trepide ignauiterque refugit. Vnde apparet, veſtram fortitudinem nihil eſſe aliud niſi prudentem timiditatem: audaciam vero metum ſcientiæ ſociatum, qua alia per alia defugiantur. Denique ſi fortitudinis laudem feris præreptam cupitis: qui fit vt poetæ veſtri, ſi quem, vt præclare ſuo munere functum, in prælio celebrare volunt, comparationes de apris, lupis atque leonibus afferant, non autem virorum impetu leones atq; vrſos ornatiores reddere ſtudeant? Inde illud nimirum eſt, quod quemadmodum veloces ventis, formoſoſque Diis ſimiles (ne quid omnino ad laudis amplitudinem poſſit adiici) eſſe prædicant, ſic egregios bellatores cum præſtantioribus cenſent eſſe comparandos, iis videlicet quæ per contemtum bruta vocatis animalia. In cauſa eſt autem, quod iracundia ceu color atque acies ſeu cos eſt fortitudinis, cui feræ in certaminibus habenas omnes laxant. Veſter autem impetus, ratione temperatus, veluti vinum aqua infuſa, ſic diluitur, & euaneſcit in periculis, nec ſat nauiter inſtat atque vrget. At ſunt etiam e vobis, qui in pugnis omnino repudiandam cenſeant iracundiam, eaque reiecta ſobrie vigilanterque dimicandum; quos equidem ſalutis habere rationem non nego, verum ſi audaciam de-

Virorum coacta fortitudo.

Poetarum imagines ſumta a feris.

Iracundia cos fortitudinis.

fenſioni vindictæque neceſſariam ſpectes, quid abſurdius? Nam qui conuenit vos naturam quaſi in iudicium vocatam, ream agere, quod corporibus veſtris neque ſtimulos addidit, neque vos dentibus armauit, neque aduncis vnguibus inſtruxit, cum ipſi inſita animis arma reprimatis atque abiiciatis? V. Papæ Grylle, quam acutus mihi ſophiſta fuiſſe videris, qui nunc e roſtro ſuillo ſuggruniens, inſtitutam quæſtionem tam egregiis argumentis confirmaris? At cur non ordine de temperantia tibi dicendum eſſe cenſuiſti? G. Quo exſpectabam fore, vt tu hæc quæ dicta ſunt, prius reprehenderes. Tu autem, vt video, de temperantia ſtudes audire, tum quod pudiciſſimæ mulieris maritus es: tum vero, quod exemplum eſſe continentiæ te ipſum cenſes, ob ſpretum Circes concubitum. Neque vero iſta re vlli animalium, ſi continentiæ ratio habeatur, es præferendus, quæ relicto congreſſu præſtantiorum, amatorias illecebras & voluptates in ſuo quæque genere conſectantur. Nō igitur mirum eſt, ſi, quemadmodum Mendeſius in Ægypto hircus cum multis & elegantibus concluſus mulierculis, abhorrere ab illarum amplexibus fertur (nam capræ ſunt, quarum ille amore magis deperit) ſic & tu conſueta inuſitatis præferens, ſortis humanæ memor, cum Dea in eodem dormire lecto recuſas. At Penelopes modeſtiam cornices innumerabiles glotiendo ridebunt, atque deſpicient: quarum nulla eſt quin poſt coniugis obitum, nedum ad breue tempus, ſed totas nouem ætates hominum vidua maneat. Itaque tua Penelope a ſingulis cornicibus nouies vincitur. Enimuero quoniam intellexiſti me ſophiſtam eſſe, ordine quodam in diſputando progrediar, & temperantiæ definitione conſtituta, & cupiditatibus in genera diſtributis. Eſt igitur temperantia, modus atque ordo quidam cupiditatum, „ qui vt accerſitas atque ſuperuacaneas tollit: ita „ neceſſarias non vltra id quod ſatis eſt, quodq; decet, „ euagari patitur. Appetitionum autem immenſum

Continētia Vlyſſis eleuatur.

Mendeſius caper mulierculis capellas præfert.

Cornices Penelope modeſtiores.

Temperantiæ definitio.

quoddam eſſe pelagus, te non præterit. Nam cibus & potus, & ſecundum naturam, & neceſſarii omnino ſunt? At rei venereæ illecebræ, etſi earum initia a natura proficiſcuntur: tamen cum etiam ſine illis non incommode viui poſſit, naturales ex eo quidem, non etiam neceſſariæ ſunt appellatæ. Earum vero colluuies, quæ neq; naturales, neque neceſſariæ ſunt, ſed extrinſecus ab inani opinione atque neglectu & ignoratione decori honeſtique ſeſe affuderunt, parum abeſt quin veſtro in genere naturales eiecerit atq; exterminarit: perinde vt in rebuſpublicis fieri ſolet, cum indigenæ & ciues ab aduenarum & inquilinorum multitudine opprimuntur. At peregrinis affectibus in animis beluarum nullus patet aditus, nulla conſociatio datur: earumque vita procul ab omnibus vanis opinionibus, tanquam a tempeſtuoſo mari, diſſita atque remota eſt: aliena prorſus a veſtra illa (ſi Diis placet) elegantia & luxuria. Temperantiam igitur, vt quæ neque cognatis atque inſitis, neque adſcititiis & peregrinis cupiditatibus violatur, conſtantiſſime retinent atq; tuentur, & a naturæ præſcripto ac legibus non aberrant. Me quidem non minus olim, quam te nunc, aurum ita reddebat attonitum, vt nihil cum illo ducerem comparandum: argentum & ebur in ſui pelliciebat amorem ac admirationem: quarum rerum copiis vt quiſque maxime abundabat, ita maxime a me prædicabatur & beatus & Diis carus, ſiue ille Phryx eſſet, ſiue Car Dolone abiectior, aut infelicior Priamo. In eo erant omnes cupiditates meæ ſitæ: adeo vt cæterarum rerum, quæ multæ atque vberes erant, nullum in vita fructum perciperem: orbatusque mihi viderer, ac deſtitutus maximis in vita bonis. Itaque (nam memini) cum in Creta te vidiſſem veſte ſplẽdida, cuiuſmodi ſoletis in feſtiuitatibus vti, exornatum: neque prudentiam admirabar, neq; virtutem tuã, ſed exquiſitam ac inſolitam tunicæ ſubtilitatem, purpureiq; palii molliciem, inque ſola pulcritudine mentem

Appetitiones neceſſariæ, Naturales, Superuacuæ.

Bruta ſuperuacuis appetitionib. carent: in neceſſariis naturam optimam ducem ſequuntur.

Auaritia humana, & vanitas.

Veſtis maior admiratio, quam hominis.

& oculos cum ſtupore defigebam. Erat etiam in ipſa ex auro fibula, neſcio quid ludicrum, ſumma (ni fallor) arte tornatum. Conſectabar igitur te, muliercularum plane more attonitus. Nunc autem reiectis atque expurgatis inanibus illis opinionibus, aurum & argentum perinde vt cæteros lapides, cum cōtemtu prætereo. Lænis autē tuis, mollibusq; tapetib. profecto ſomni capiendi cauſa nihilo libentius indormire velim, quam profundiſſimo & molliſſimo cæno. Huiuſmodi enim accerſitæ cupiditates nullum habent in noſtris animis domicilium: ſed noſtra vita vt plurimum neceſſariis & naturalibus cupiditatibus & voluptatibus acquieſcit. Iis autem quæ non illæ quidem neceſſariæ, ſed naturales tamen ſunt, neq; ſine ordine, neq; citra ſatietatem ingurgitamur. Et hæ quidem recenſendæ primum erunt. Propria igitur illa, & non accerſita voluptas, quæ e rebus odoratis percipitur, olfactumq; halitu mouentibus, præterquam quod vtilitatem & gratuitam & ſimplicem habet, etiam nonnihil confert ad cibos diſcernendos. Nam lingua dulcium & acrium & auſterorum iudex & eſt & dicitur, quando ſapores cum vi dignoſcendi commixti confuſique fuerint. Noſter autem olfactus ante ſapores, vniuſcuiuſq; rei vim diiudicans, multoque accuratius quam regii prægustatores diſcernens, conuenientia quidem & accommodata intro admittit, aliena vero repellit, & ne quidem attingi patitur, ne forte guſtui moleſta ſint: ſed defert & accuſat eorum vilitatem, antequam lædatur. Cætera nobis moleſta non ſunt, quemadmodum vobis thymiamata, & cinnamoma, & nardi & foliata, & calani Arabici: quæ præclara ſcilicet vnguentariorum arte mollita, & in vnum coacta, vos multo argento emungunt, cum nihil inde conſequamini præter effœminatas, puellares & prorſus inutiles delitias, viroque indignas ſuauitates. Vnguentorum autem, tametſi hæc ratio ſit, non illa tamen mulieres ſolum corrupit omnes, ſed plurimos e viris etiam:

Sus lutum tapetibus præfert.

Bruta in naturalibus cupiditatib. modum ſeruant.

Odores.

Sapores.

Vnguentariorum curioſæ artes.

lam: adeo vt ſuas vxores auerſentur, niſi vnguenta & paſtillos olentes acceſſerint. At apros, ſues, & hircos capræ, & reliquæ fœmellæ ſui generis mares ad ſe inuitant ſuis propriis odoribus: redolenteſque purum rorem & prata, & herbas, ad ſuas nuptias conueniunt, ob communem beneuolentiam. Neq; vero fœmellæ faſtidio, fraudibus, impoſturis, negationibus cupiditatem prætexunt atque contaminant. Mares autem œſtro atque cupiditate inflammati, non pretio laboris & ſeruitii, ad opus procreationis: ſed ſine dolo, ſine mercede, & non intempeſtiue accedunt. Appetitus enim rei Venereæ certo anni tempore, tanquam in plantis germina, ſic in animantibus excitatur, & poſt mox exſtinguitur. Neq; enim fœmella concepto fœtu ſe iniri patitur, neque mas eam ſolicitat vlterius. Adeo parum apud nos voluptati tribuitur, naturæ autem omnia. Vnde non compertum eſt hactenus inter pecudes, mutatis naturæ legibus prauaque inflammante cupidine, a mare marem a fœmella fœmellam eſſe appetitam. Cuiuſmodi multa inter vos, apud eos etiam qui ſingularem grauitatis & ſanctimoniæ ſpeciem præ ſe ferunt, deprehenduntur. Nam omitto nihili homines: quid Agamemnon? Nonne Bœotiam peragrauit, vt Argæum ſe fugientem venaretur, ceſſationiſque cauſam in mare & ventos falſo tranſtulit? Deinde præclarus ille, præclare admodum in Copaide palude ſeſe tinxit, vt amoris videlicet ardorem reſtingueret, atque cupidine liberaretur. Neque aliter Hercules, ſocium imberbem perſequens, non conſecutus eſt Argonautas, delectos ex omni Græcia, claſſemque deſeruit. In tholo autem Ptæi Apollinis veſtrum aliquis (qui haud dubie fructum aliquem Achilleæ formæ tulerat, inſcripſit, Formoſus Achilles: cum is iam filium haberet. Eam inſcriptionem adhuc exſtare audio. At ſi gallus gallum, penuria gallinarum conſcenderit: viuus exuritur. Id enim augur neſcio quis, dirum omen atque portentum eſſe dixit. Atq;

Procreationis appetitus.

Brutorum nulla prepoſtera libido.

Agamemnon.

Argæus.

Hercules.

Hylas.

Achilles.

Gallus gallinaceus.

ita homines ipſi confitentur, temperantiam pecudibus magis eſſe familiarem, neque illas ſtudio voluptatum vim facere naturæ. Veſtras autem effrenatas libidines, ne lege quidem adiutrice, natura intra limites cohibet, quo minus tanquam torrente quodam incitatæ cupiditates frequenter eruant atque proturbent omnia, & ius naturæ abuſu rei venereæ ſanctiſſimum violent. Etenim & viri congreſſi ſunt cum capris, ſuibus & equabus: & mulieres, maribus brutis inſano furore ſe proſtituerunt. Nā ex iſtiuſmodi nuptiis Minotauri illi veſti ſunt, & Aegipanes. Inde etiam, vt ego quidem opinor, & Sphinges & Centauri exſtiterūt. Enimuero fame adigente, canis interdum hominem deuorat, deguſtat volucris. At coire cum homine nulla vnquam beſtia conata eſt: multas quidem beſtias hominum laſciuia præter ius & fas ad talia perpetiēda coegit. Qui cum in iſtiuſmodi rebus ita futiles & nequam ſint, planeque nihil imperare ſibi poſſint: multo magis in neceſſariis cupiditatibus longo interuallo ſuperantur. Sunt autem illæ, cibi potuſq; appetitio: quorum ſuauitate nos nunquam, niſi cum neceſſe eſt, fruimur. Vos autem qui voluptatis ea in re quam naturalis vſus ſtudioſiores eſtis iuſto iudicio multis & grauibus morbis pœnas datis: qui omnes tanquam vno ex fonte ex repletione & crapula ſcaturientes, corpora variis & impuris humoribus inundant. Nam primum omnium vnicuique generi animantium, vnum quoddam cibi genus aſſignatum eſt, veluti tribus quædam: aliis herbæ, radices aliis, nonnullis etiam fruges. Quæ vero carniuoræ ſunt, eæ ad nullum aliud paſtionis genus ſeſe conuertunt, neque infirmiores eo defraudant: ſed & leo ceruum, & ouem lupus non impedit, quo minus, vt eorum natura fert, paſcantur. Homo autem, vt eſt gula & ſtudio voluptatum præceps, nihil non tentat, nihil non deguſtat, perinde ac ſi cibum ſibi proprium & congruentem nondum cognouiſſet: ſolus omnium, omni ciborum genere ventrem

Monſtra ex peruerſa libidine orta.

Hominum in victu luxuria, morbis caſtigatur.

Homo feras omnes ſanguinaria crudelitate vincit.

ventrem indomitum diſtendit. Nam & carnibus vtitur, non quod neceſſitas aut penuria cogat (ſuppetunt enim ſemper pro anni temporibus, vel ex arboribus vel ſeminibus, quæ colligat, quæ accipiat, quæ decerpat, tantaquē illarum rerum copia eſt, vt nullo ſit labore fere opus, valetudoque curari optime poſſit) ſed quod delitiæ rerumque neceſſariarum faſtidium, etiam cum ſcelere cibos a natura ſua abhorrentes aggrediantur, & laniatu pecudum ſeſe polluāt, qua in re homo ferarum atrocitatem longe crudelitate ſuperat. Nam ſanguine, cæde, carnibus, miluii, lupi, dracones victitant, homines delicianṫur. Deinde homo omni genere animātium vtitur, non vt feræ plurimis abſtinet, cum paucis'ue, vt illæ, ob victus neceſſitatem bellum gerit: ſed neque volucre, neque natatile (vt in vniuerſum dicam) neque terreſtre mites illas veſtras (ſi diis placet) atque hoſpitales menſas effugere poteſt. Verum illud fortaſſis præclarum eſſe ducitis, quod ſingulari artificio cibos conditis & paratis: id quod negatū nobis ſit. Atqui, Vlyſſes, beluarum prudentia, inutilium & inanium artium nullum vlli relinquit locum. neceſſarias autē, non aliunde acceſſitas, nō mercede edoctas, non meditatione glutinatas, non ſpeculationibus inter ſeſe tenaciter compactas, ſed ipſa ex ſeſe velut familiares & inſitas ac natiuas profert. Nam Ægyptios quidem omnes audimus eſſe medicos: ex genere autem animantium ſingula non medicinæ tantum in ſe artem habent, ſed & ad paſtum quærēdum inſtructa ſunt, & ad fortitudinem, & ad venationem, & cuſtodiam ſui, & ad muſicam, quatenus vniuſcuiuſque natura capax eſt. Vnde enim nos (porcus intellige, quod hic ſophiſta porc⁹ eſt) didicim⁹ in morbis, cancrorum gratia, ad fluuios accedere? Quis teſtudines docuit, vt ſi de vipera ederint, origanum arrodant? Quis Creticis capris monſtrauit, ſi ſagittis ictæ fuerint, vt dictamno arroſo cuſpides telorum eiiciant? Nam ſi id quod verum eſt, confiteri volueris, doctricem harum rerum

Condimēta.

Prudentia brutorum.

Vide huius auctoris librū, vtra animalia prudentiora ſint: terreſtria ne an aquatilia?

Natura ante præſtantior.

& magiſtram naturam eſſe: prudentiam beluarum ad principium ſummæ auctoritatis & ſapientiæ reuocabis. Quam ſi prudentiam aut mentem vocandam eſſe non cenſueris, iam diſpiciendum erit, vt tanto honeſtiore & magnificentiore nomine appelletur, quanto eius vis reipſa maior, pulcrior & admirabilior elucet. Non illa quidem indocta aut inerudita: ſed a ſeipſa docta, & nullius indiga, longum valere iubens, non ob infirmitatem, ſed ob robur & perfectionem naturalis virtutis, emendicatam ab aliis per diſciplinam ſapiendi ſtipem. Iam quibus in rebus animalia per delicias aut ludum ab hominibus ad diſcendum & meditandum, ducuntur, illas ipſas res, quamuis naturæ corporis repugnantes, tamen quadam vbertate ingenii perdiſcunt. Non enim dico iam de catulis, qui ad feras inueſtigandas aſſuefiunt, & pullos equinos ad ſaltandum: ſed & corui loqui diſcunt, & canes per circos agitatos tranſſiliunt. Equi autem & boues in theatris mirabilem in modum & recumbunt & ſaltant, & ſtant & mouentur: eaque diſcunt & meminerunt, quæ ne homines quidem ſine ſingulari ſtudio & labore pręſtare poſſunt. Etſi autem talium rerum nulla prorſus vtilitas eſt: docilitatis tamen & ſolertiæ ſunt argumentum euidentiſſimum. Quod ſi perſuaderi tibi non poteſt, nos diſcere artes: audi iam vt eas etiam doceamus. Nã & perdices in profugiendo pullos docent occultare ſeſe, & glebam obiicere pro ſe pedibus, in tergum reſupinatos. Ciconias iuniores in tectis vides, vt adultæ conantes ſubuolare adiuuent, & quaſi volatus præmonſtratrices ſint. Luſciniæ pullos ad cantum inſtituunt, qui ſi minores, capti, & ab hominibus nutriti fuerint, deterius canunt, tanquam intempeſtiue ludum egreſſi. In hoc itaque corpus ingreſſus, miror rationes illas, quibus mihi ſophiſtæ perſuadebant, omnes animantes, vno homine excepto, rationis & mentis expertes eſſe. V. Nunc vero, Grylle, tu aliter ſentis? & cum oues, tum aſinos

Vt homines, ita etiam beſtias, aliis alias acutiores eſſe.

participes

participes eſſe rationis aſſeris? G. Iſtis ipſis igitur, optime Vlyſſes, colligendum eſt, beluarum naturam rationis & intelligentiæ non expertem eſſe. Nam quemadmodum arbor vna non eſt magis aut minus inanimata quam alia (omnes enim pariter ſenſu carent) ſic ne animalium quidem aliud alio hebetius & tardius videretur, niſi omnia ſimul ratione atque intelligentia prædita eſſent, ſic tamen, vt illa in aliis illuſtrior, in aliis obſcurior conſpiciatur. Illud enim cogitandum eſt, quorundam ſimplicitatem & ſtoliditatem, aliorum calliditate & acrimonia deprehendi. nihilo ſecius, ſi cum vulpecula, lupo & ape, aſinum & ouem conferas, quám ſi Polyphemum tecum, aut cum Autolyco auo tuo Corinthium illum Homerum. Nec enim cenſeo tantum inter beluam intereſſe, quantum homo ab homine, ingenii, cogitationis & memoriæ vi ſuperatur. V. Atqui vide Grylle, ne ſit nefas & violentũ, rationem iis tribuere, quibus notitia Dei nulla inſita eſt. G. Proinde non dicemus, o Vlyſſes, te cum tanta tamque immodica ſapientia ſis præditus, Siſyphum parentem habuiſſe.

Dei notitiã eludit porcus.

Viſum eſt, propter argumenti ſimilitudinem adiicere locum Theodori Gazæ, ex præfatione in hiſtoriam Animalium.

At vero in contemplandis animalium moribus exempla ſuppetunt omnium officiorum, & effigies offeruntur virtutum, ſumma cum auctoritate naturæ omnium parentis, non ſimulatæ, non commentitiæ, non inconſtantes & labiles: ſed vere ingenuæ atque perpetuæ. Quis enim tam peruerſa natura hoſtis ſui generis eſt, quin emendetur & mitigetur, cum nullum animal occidi a ſui generis beſtus videatur? Quis tam in parentes impius, ne cum ciconiæ auis aut meropis pietatem erga parentes intelligat, pientior efficiatur? Quis adeo inhu-

manus, illiberaliſque eſt, quem oſſifragæ benignitas in pullos aquilæ non faciat benigniorem? Quis tam piger, iners & ſegnis eſt, quin excitetur ad vitæ munera, cum formicarum aut apum labores atque induſtriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cum non ſolum leonis animum inuictum cogitat, ſed etiam reguli auiculæ, quæ cum aquila pugnat, certatque de imperio? Quis principem bonum non colat atque obſeruet, cum, ſi rex apum in itinere aberrauerit, omnes eum inquirere, odoratuque ſagaci perſequi, donec inuenerint, cognitum habeat: geſtari etiam regem a plebe, cum volare non poteſt: & ſi perierit, omnes diſcedere? Nunquid parum exempli ad boni principis ſiue deſiderium, ſiue obſeruantiam datur? Quis princeps non ad clemētiam facile inuitetur, cum reges apum armari quidem aculeo, ſed eo nunquam vti intelligat? Quæ fides, quis amor in canibus? Quanta in elephantis manſuetudo? Quæ in anſere verecundia? Quantum ſtudiū ornatus ac polituræ in pauone? Quanta opera vocis amœnæ, ſuauiſque in luſcinia? Quid de iuſtitia apum dicam, quæ colligūt quidem ex iis, quibus aliquid dulcedinis ineſt, ſed ſine vllo fructuum detrimento? Quid de caſtitate elephantis, qui quam impleuerit coitu, eam rurſus non tangit? Aut columbæ, quæ neque coire cum pluribus patitur, neque coniugium iam inde a primo coitu initum deſerit, niſi vidua, aut cœlebs? Diſciplina autem & eruditio elephanti, quem non faciat ſtudioſiorem? Omnino nulla pars vitæ humanæ eſt, quæ non ſuorum officiorum exempla commodiſſime hinc accipiat. Nam, vt omittā artes illiberales, quæ & ipſæ ingeniis animalium non parum iuuantur, valetudinis exempla quæſo vnde commodius peti quam ex animalibus poſſint? Loca pro temporis conditione ſolent illa mutare: non plus edunt aut bibunt, quam ſibi ſalubre ſit: non diutius dormiunt, quam ratio valetudinis poſtulat: modum mouendi, quieſcendique ſeruant: nouit ſua quodq; medicamen-

medicamenta: viuit ſua quodq; ſorte contentum, & gaudet. Hæc late a medicis præcipiuntur. At vero exempla, in quibus vis maior quam in præceptis eſt, ab animalibus certiora præbentur.

Finis II. Tomi Epicteti.

Hieronymus Wolfius Lectori S.

QVia Græci cognatarum rerum vocabulis abundant & in iis ſubtiliter diſtinguẽdis nonnunquã elaborãt: in eas interpres anguſtias, propter Latini ſermonis egeſtatem (quam, vt Cicero ambitioſe negat, ſic Horatius ingenue agnoſcit) ſæpe redigitur, vt quo ſe vertat, ignoret. Neq; enim totidem verba ſuppetũt, & crebræ circuitiones permoleſtæ, neq; ſatis propriæ ſunt, & quicquã præterire nefas ducitur. Quod idem cũ in hoc Opere mihi accidiſſet, ea cõuerti quæ potui: quæ nõ potui, Græca reliqui. Quæ quia perpauca ſunt, vt ὁρμὴ καὶ ὄρεξις, *quæ Cicero appetitum & appetitionẽ vno vocabulo appellat: vt* αἵρεσις καὶ προαίρεσις, *& verba, vnde nomina ducta ſunt, vt* αἱρεῖσθαι καὶ προαιρεῖσθαι, ὀρέγεσθαι καὶ ὁρμᾶν, *& id genus alia nõnulla: huius mei facti veniã a lectore impetratã velim, præſertim cũ arguta magis illæ diſtinctiones quam neceſſariæ videantur. Iam quia* αὐταγαθότητες *& alia Platonica, itemq;* ταυτότητες *&* ὁλότητες, *& neſcio quæ alia monſtra vocabulorũ huic operi inſerũtur: aut obmuteſcendũ mihi fuit, aut licentia Græcorũ verborum vel contra Latini ſermonis conſuetudinẽ imitanda. De mendis Græci codicis hic nihil dico, quod de iis in Annotationib. cuiuſq; capitis coniecturas noſtras, vt & quo pacto eæ voces quas Græce inſeruimus, explicari queant, expoſuimus, liberum cuiq; ſuum iudicium relinquentes. Audendum certe ſæpe fuit, aut præclarum hoc & lectu digniſſimum opus abiiciendum. Quod quamuis antea Græce Latineq; fuerit editum: tamen vel quia diſtracti libri omnes ſunt, vel quod noſter quoq; labor ſtudioſis hominibus profuturus eſſe videbatur, neq; vllæ me difficultates, neque calumniæ inuidorum (quas multiplices & peracerbas fore prouideo) a iuuanda re literaria deterruerunt. Hæc te candide lector præmonitum volui.*

ANNOTATIONES IN PROOEMIVM SIMPLICII.

KAI` τῆς αὐτοῦ τελευτῆς.] Cum in Arriani Epicteto, qui tertius huius noſtri Operis tomus erit, nudæ tantum diſputationes & præceptiones deſcribantur, de vita vero & obitu Epicteti fere nihil contineatur: illud Arriani opus Maſgaleno cuidam, aut Meſſalino fortaſſis dedicatum, cuius Simplicius hic meminit intercidiſſe exiſtimo. Id enim Opus quod adhuc exſtat, & a nobis olim conuerſum, nunc demum edetur, non Meſſalino, ſed Lucio Gellio cuidā, ab ipſo Arriano dedicatur.

τὰ καιριώτατα.] Opportuniſſima, ea quæ maxime ad rem faciunt. Poſſet etiam legi κυριώτατα, principalia, præcipua.

πολὺ δὲ τὸ δραστήριον.] Multum efficaciæ & acrimoniæ habēt. Lector crebris interrogationib. veluti ſtimulis quibuſdam excitatur & vrgetur ad confeſſionem. Frequentes ſunt ὑποφορὰ & ſubiectiones tum ipſius Enchiridii, tum quatuor Arriani librorū, quos in tertium & poſtremum tomum reiecimus. In quibus diſtinguendis quia negligentiſſimi fuerunt Græci librarii: lapſus in procliui eſt, eoq; venia paratior interpreti eſſe debet.

ὑπευθυνθείη.] ὑπεύθυνος eſt reus, is cui rationes referendæ ſunt. εὐθύνειν & εὐθύνεσθαι vſitata ſunt, ſed ὑπευθύνειν me alibi legere non memini. Fortaſſis ἀπευθυνθείη, corrigetur. Aut ſi ὑπευθυνθείη rectum eſt, minatur ſuppliciū contumacibus. Cauſam (inquit) dicēt apud inferos. Apparet enim Simplicium fuiſſe Pythagoricum, atq; τὴν μετεμψύχωσιν, ac potius τὴν μετενσωμάτωσιν probaſſe: vt qui & initio huius Operis, & ſub finem, animi æternitatem, & præmia atque ſupplicia poſt obitum ſtatuerit.

ὑπομένον, τὴν τοῦ σώματος χρώμενον ἢ διὰ τοῦτο.] Vno codice per quam deprauato ſum vſus, Venetiis apud Sabianos 1528 edito. Quare ſæpe diuinare cogor, neq; ſcripturã alicubi ſequi poſſum. Operam autem dedi, quantũ fieri potuit, ne coniecturę meæ vel a ratione Grammatica, vel a ſenſu auctoris aberrarent. Lego igitur hic, τοῖς τοῦ σώματος, vel τὸν τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ, ᾧ διὰ τοῦτο: cui homini propter hoc inſtrumentum, corpus ſcilicet.

τὴν λογικὴν ἀδύνατον αὐτὴν τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἄλλων παθῶν.] Lego τὴν λογικὴν δύναμιν, ἀήττητον τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν.

καὶ τὴν ἐκείνων χρεῖαν.] Lego χρῆσιν, vſum alienarum rerum ad proprium bonum eſſe referendum: hoc eſt, curandum vt menti ſeruiant. Verba ſic ordinanda ſunt, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τῶν ἐκείνων ἀναφέρουσαν, ſcilicet τὴν λογικὴν ψυχὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν. Animus rationis particeps eatenus cęteris rebus vtitur, quatenus virtuti ſeruiunt. Si quis χρεῖαν mauult, non obſto. Sed illud videtur melius.

Μεμερημένως.] μερίζω dicitur, non μερέω, quod ſciã. Legendum igitur aut μεμερισμένως, diſtincte: aut, quod malim, μεμετρημένως, moderate, certo modo.

τοὺς πειθομένους καὶ ἐργαζομένους τὰ λεγόμενα.] Eos quibus hæc perſuadentur eſſe vera, & qui præcepta exſequuntur. Cum hi omnibus ſeculis pauciſſimi aut nulli (Chriſtianos martyres diuina conſtantia præditos excipio) fuerint: pauciſſimi aut nulli erunt calamitatis omnis expertes & beati.

δειχθέντας τοὺς.] Legendum τοῦ ἐπαγγέλματος.

χωριστὴν ἔχει τὴν οὐσίαν αὐτῶν.] Malim αὐτοῦ, vel αὑτοῦ, naturam ſuam habet ſeparabilem. Sed ſi αὐτῶν legis, ſic ordinabis verba: ἡ λογικὴ ψυχὴ ἔχει τὴν οὐσίαν χωριστὴν αὐτῶν, ſcilicet τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν. Mentis ea natura eſt, quæ a corpore & brutis affectibus ſeparetur. hoc eſt: Aliud quiddam eſt mens, aliud corpus: aliud teſta, aliud cochlea quam teſta continet.

ἀπολαμβανόντων, τὸ οἰκεῖον.] Lego, καὶ τὸ οἰκεῖον. Et paulo poſt, ἔτι.

οὗτος οὖν πρὸς τὸν καθαρτικῶς.] Lego, vt & ſententia & conſtructio poſtulat, οὔτ' οὖν. Facit quatuor vitæ ge-

nera, quarum a poſtrema nos, quam plane repudiat (quam recte, ipſe viderit) ordiemur. Primum genus eſt eorum, qui ſe ex animo & corpore conſtare putant, & corpus non minimam ſui partem iudicant, & eius commodis atque neceſſitatibus ſeruiunt Excedunt illi fortaſſe modum in ea re, & corp' magis quam animũ, ac ne ipſum quidem corpus recte curant, atque in ſtirpes & pecudes degenerant. Sint hi ſane vitioſi, nec idonei Stoicæ doctrinæ auditores. Sed hi tamen ii ſunt, qui quacunque de cauſa (ideo ſcilicet quod e re ſua id eſſe putant) curent, vt & Epictetus & Simplicius habeant quod edant, quod bibant, quo veſtiantur, quo a tempeſtatum iniuriis tegantur. Imo id quoque curant, ne deſit carta, calam', atramentum, ſine quibus magnifica iſta dicta literis mandari, & ad noſtram ætatem propagari minime potuiſſent. Sit ergo hæc fex infima plebis. Sed tamen ſine huius opera nec ipſe Epictetus, quamuis Iro pauperior, vixit. Fictilem enim illam lucernam, de qua tertio huius operis Tomo agitur, a figulo emit. Obolum, quo illam emit, procedit monetarius: dedit autem Epaphroditus herus, aut auditor atque amicus aliquis, aut labore manuum ipſe quæſiuit Epictetus. Itaque Iouis ille filius, non modo compotor, ſed & conſors deorum immortalium, fodit agrum, irrigauit hortum, deſcripſit Chryſippi libellos, aut alia fecit. Cur? Vt haberet obolum, vnde non reſtim, ſed lucernam emeret: eamque fictilem, quo minus eſſet periculi a furibus, qui ianuam clauſam fortaſſe non effregiſſent, ſed apertam ideo eſſe crediderunt, vt cuilibet eius domunculæ opibus ſuo arbitratu frui liceret. Diſputat alibi, pituitam boni eſſe conſulendam, quod manus præſto ſint quibus abſtergatur: cur non furibus etiam fores oppoſuit, ne ingrederentur? Aut ſi candelabrum nihili fecit: cur annis fere 1500 poſt, nobilis ille philoſophici cãdelabri fur, & eius quidem ferrei, nec inelegantis, celebratur? Sed hactenus infimo generi hominũ (εἷς γὰρ κἀγὼ εἰμὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων) vtcunque patrocinari viſum eſt. Etſi enim hæc non ad vulgi contemtum, ſed ad ſtudioſos admonendos & docendos pertinent:

nent: tamen quia plerunq; fit, vt adoleſcentes falſa eruditionis & virtutis opinione inflati, homines indoctos & contemnant, & odioſe inſectentur: non inutile duxi hæc afferre in mediū. Alterum genus eorum eſſe dicit, qui corpore vtantur vt inſtrumento. Animus faber eſt. Is ſua cauſa facit omnia: malleū & incudem ſua cauſa curat, dum & quatenꝰ eis eſt opus. Tertii ſunt οἱ καθαρτικῶς ζῶντες, qui (vt opinor) animum ab inſcitię & vitiorum ſordibus repurgare ſtudēt: qui, an corporis inſtrumentū prorſus negligant, affirmare nō poſſum. Poſtremi ſunt οἱ θεωρητικοί, vni contemplationi deditis. Sed hi an vt cicadæ rore paſcantur, ignoro. breui certe perituros exiſtimo, niſi aut ipſi labore ſuo quæſierint quo alantur, aut opera infimæ fecis hominum ſuſtententur. Ad hæc vitæ genera rectius intelligenda, pauca libet ex Angeli Politiani Epicteti defenſione aſcribere. Triplex (inquit) apud Platonem virtutum eſt gradus. Sunt enim ſupremæ omnium, quas vocant exemplares: quales in ſapiente requirimus, in Deo ſtatuimꝰ. Quas ſequuntur, purgati animi dicuntur: quales in eo eſſe philoſopho volumus, qui ſe ab omni corporis labe contagioneq; auocarit. Vnde & in Protagora Plato idem, cuius mihi dulciſſimum in ore verſatur nomen, emoriendum ei eſſe dicit, qui ſit philoſophus euaſurus. Tertium eſt virtutum genus, quas purgatorias vocant: quales in continente eſſe ſtatuimus, negamus in temperante. Has ſibi virtutes is iure vindicet, qui rationis participem animum vere hominem eſſe ſibi perſuaſerit, quique neque corpus animæ eſſe partem iudicet, neque ad hominem perficiendum concurrere ipſum arbitretur: ſed eo quaſi inſtrumento vtendum, animum induxerit. Nam qui aut paria aut ſuperiora corpori tribuat: cum non magis eſſe hominem putandū eſt, quam bruta illa, quæ vocemus animantia: quæ natura (vt egregie Saluſtius inquit) prona ac ventri obedientia finxit. Animi ergo (vt idem inquit) imperio corporis ſeruitio magis vtimur: vt quo vno a beluis differamus, quoque vno ſubſtantia conſtet hominis, id nobis liberum ſeruemus.

Corpore autem ipſo non quidem vt parte aliqua animo adiuncta, ſed vt inſtrumento vtamur. Hunc Epictetus hominem inſtituendum accepit. Neq; enim vel ille ſapiens his præceptis indigebat, qui ſe iampridem in libertatem vindicauit,

Quiq; metus omnis, & inexorabile fatum.
Subiecit pedibus, ſtrepitūq; Acherontis auari.

Neque cum eo ſibi eſſe negotium putat, qui a ſua tantopere natura degenerauit, vt ſit in brutorum numerū referendus.

ὅλως εἶναι βούλε) τῶν κρειττόνων: Omnino eſſe vult præſtantiorum.] οἱ κρείττονες hic videntur intelligendi dii: vt ſit ſententia, τὸν καθαρτικὸν diuinam vitam æmulari & totum pendere a numine. Malim ὅλος, hoc eſt, & animo & corpore.

ἑαυτῆς νομιζούσης.] Lego νομίζουσι.

οὐδὲ ὄντως.] Lego ὁ δέ.

περιθρυλλουμένου ἀνακτήσασθαι.] Sed quomodo nobilitas illa amiſſa ſit, non explicat. Videtur & Iſocrates naturæ humanæ corruptionem intellexiſſe: quum extrema parænesi ſcribit: μόλις γὰρ αὖθις ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείας διὰ τῆς φύσεως ἁμαρτίας ἐπικρατήσειν.

προσδοκάζει τὴν ἑαυτοῦ.] Lego καὶ ταύτην.

ἐ οὐχ ὡς μέρει συντεταγμένῳ.] A συντείνομαι, vna intento. Sed forte legendum συντεταγμένῳ, coniuncto quaſi in eadem acie collocato.

οἱ λόγοι πρέπουσι.] Aut ῥέπουσι tendunt, inclinant: aut τρέπουσι, impellunt.

γινώσκων τε.] Lege γινώσκειν.

εἰς ὑπόθεσιν λαμβανέ.] Fortaſſis ὡς.

λαβὼν ἐκ τῆς ἐνεργείας.] Ab actione ſeu efficacia. Malim ἐναργείας, ab euidentia: hoc eſt, iis rebus quæ ſub ſenſus cadūt. Sed iam omiſſis verbis, ad rem ipſam veniamus, & quid virium habeant ſiue Platonicæ ſiue Socraticæ iſtæ rationes de artifice & inſtrumento, videamus. Ac Platoni quidem & Socrati, Epicteto item & Simplicio, cæteriſque philoſophis ſua, per me quidem, conſtet, & conſtabit, vt debet, auctoritas. Nobis autem quaſi quidam ingenii luſus, quamuis in re ſeria, concedatur: & is quidem exemplo Platonis, qui niſi luſiſſet toties, nunquam tot abſurdis opinionibus occaſionem præbuiſſet. Sic igitur fere in Alcibiade

biade priore diſputat Platonis Socrates, quem ſibi multa falſo tribuiſſe, ipſe aliquando lectis eius Dialogis exclamaſſe fertur. Diuerſa ſunt, quorum diuerſa munera ſunt, atque effectus, & diuerſis appellanda nominibus. Nam quia ignis vrit, aqua humectat, candor viſum diffundit, nigredo contrahit, ſanitas vires & formã tuetur, morbus deſtruit: eadem eſſe qui poſſunt? Iam vero animi & corporis quã diuerſa officia, & fere contraria reperiuntur? Animus ſentit, viuit, viget: corpus ſtupet, torpet, mortuum iacet. Animi imperium eſt, ſeruitium corporis: animus artifex eſt, corpus inſtrumẽtum: animus hoſpitem repræſentat, corpus domicilium: animus eſt qui hominẽ faciat, ac pene dixerim Deum: corpus ſi non ſtirpem, at pecudem. Corpus per ſe immobile, animi arbitratu agitatur. Et hæc non confingi pro noſtra libidine, ſed ab ipſa rerũ natura ſpectanda proponi, atque adeo palpanda manibus, quis eſt qui hominem viuentem & actuoſum, contraq; defuncti cadauer intuens, negare audeat? Quod autẽ arthritici, mutilati, vincti, debilitati, corpus vt volunt mouere loco non poſſunt, aduentitiam id habet cauſam: aut ab externa vi, aut a prauis & deficientibus humoribus, aut ob inopia natiui caloris ortam, non a natura conſtitutã. Nec id aliud eſt, quam ſi debilis faber prægrandem malleum aut clauis affixum tollere nequeat, quem ſolutũ alius, & viribus præditus, facile tolleret.

Quæ quum ita ſint, aliud eſſe corpus, aliud animum, eſt ſtatuendum, & animo deberi hominis appellationem, tanta prȩſtãtia ornato. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος τὸ ὁρώμενον, vt alio loco ait Plato. Nec enim ipſe homo: ſed hominis ſiue domicilium, ſiue ſepulcrum, ſiue veſtis & quaſi concha incurrit in oculos. Plauſibiliter hæc, & magnifice, nec ſine probabili ſpecie dici videntur iis, qui quis dicat potius, quam quid dicatur, & quam vere, conſiderant. Mens fabro, corpus malleo, alteriue inſtrumento comparatur. Sed quæ iſta ſimilitudo eſt, ſi propius intueare, nec in vno, quod conſentire videtur hæreas: ſed complura quæ diſſentiunt, ob oculos ponas? Nam malleus quidem a fabro ſine dolore & muti-

latione abiici vel in ardentem fornacem poteſt: manus pars inſtrumenti humani, nec ſine mutilatione corporis, nec abſque animi dolore ſecari & vri poteſt. Eſt enim longe arctior & interior corporis cum animo coniunctio & neceſſitudo quam fabri & mallei. Sed hæc eſt fortaſſis plebeii hominis ratio: illa vero num philoſophi eſt, eadem immortalitatis dignitate pecudum animas donare, qua hominum? quum & illæ motum ac vitam ſuis corporibus afferant:& nonnullæ hominis imperium veritæ, ſuos reprimant impetus & cupiditates? An vero menti & rationi tantum dominatus iſte eſt aſcribendus? Deinde ſi corpus ab homine ſeparaςis, homo ne erit ſoluta & libera mens: an genius quidam,& numen? Num mens ea quæ agit, extra corpus agit, & ſine ſenſu & adiumento corporis? Nullæ ne ſunt in ratiocinãdo cerebri partes? Nullæ cordis & ſanguinis in affectibus functiones? Non ea corporis & animi copulatio eſt, vt ancipiti ſæpe victoria de imperio decertent, vt vtrumque afficiat alterum, modo vincat, modo vincatur? Nam quo quiſque melior eſt artifex, an non eo diligentius inſtrumenta ſua curat? Secare cultri vſus eſt, ſectio artificis vtilitas. Qui vt acutiorem habeat cultrum, & cote opus eſt, & theca vbi recondatur. Sic, vt animus valeat, valere corpus eſt opus: vt corpus valeat, victu & cultu ſalubri, ad quem parandum δεῖ δὴ χρημάτων. Omnino pluribus rebus fragilitati humanæ vel ad mediocrem felicitatis vmbram eſt opus. Qua de re olim, quum in Ariſtotelis Ethicis diſputationem de felicitate primum legerem, paucos verſiculos luſi, quos aſcribere viſum eſt:

σῶμ' ὑγιὲς, βίος αὐτάρκης, φιλότητες ἄπλαστοι
ἠΐθεοι δ' οἱ παῖδες πειθομένη τε δάμαρ.
εἰρωνή, νοῦς ὀξὺς, ἀκήρατος ἐκ κακότητος,
ἔμπεδος εὐσεβία, γράμμασιν εὐδόκιμος·
μή τι Ἀριστότελες, τὸν ἔχοντά γε ζῶντα πλέον δεῖν
ἀρνήσαιο δρόμους ὀλβιοδαιμονίης:

Qui valet inter opes modicas, cum coniuge dulci,
Pignoribusq; probis, in ſtudiisq; bonis.

Inter

*Inter amicitias firmas & cō-
moda pacis,
Et ſine flagitiis, & pietatis
amans.
Hic, niſi fallor, erit felix, mo-
diceq; beatus:
Quod probat eximius do-
ctor Ariſtoteles.*

Num igitur multitudo male facit, quod fundos & reditus ſuos curat? quod valetudini dat operam? quod ſuis conſulit vel ad poſteritatem? Non opinor. Sed in eo peccat, quod nimis magnum ſtudium multamque operam in hoc confert, nec a malis interim artibus abhorret, neglecta fere mente, quæ vt non ſola hominem abſoluat (labaſcunt enim profecto iſtæ ſiue ἀκυρολογίαι, ſiue hyperbolæ) at hominis præcipua pars eſt, & quidem talis, in qua felicitas & ſummum in terris bonum magna ex parte collocetur. Verum eſſe hoc vel abſque ſubtilibus rationibꝰ, quotidiana exempla docere poſſunt. Quis enim non videt, ſuauius & beatius viuere non doctos modo homines, re tenui & otio literato fruentes: ſed etiam opifices & agricolas pleroſque, ſua ſorte contentos, naturamque ſequentes ducem: quam eos qui in ſumma potentia, copiis rerum omnium, & deliciis ac voluptatibus circumfluentes, niſi cœlum & terra illorum moribus & cupiditatibus inſeruierint, cœlum terræ (ſi poſſent) miſcerent, infinita & inexplebili auiditatis ſiti æſtuantes? quam vt reſtinguant, vi, dolo, ferro, veneno, omni ſcelere graſſari, & (vt poeta ait)

*Flectere ſi nequeunt ſuperos,
Acheronta mouere*

non dubitant. Quid tali animo miſeriꝰ & ſceleratius? Quid ea mente melius & beatius, quæ Deo & naturæ parere ſtudet? Ad quod ſtudium, ſi a nimia corporis & rei familiaris cura homines reuocare philoſophi conantur, & in iis extenuandis, quæ plerique ſupra veri fidem exaggeramus, modum excedunt, animique viribus nimium tribuunt: probanda eſt eorum voluntas, & boni conſulenda orationis inſolentia, lectorum vtilitati ſeruiens. ἀπάθειαν illi poſtulant: ab iniquis philoſophiæ licitatoribus μετριοπάθειαν ægre impetraturi: rerum externarum contemtum exigūt, vix id conſequuturi, vt intra naturæ limites iis appetendis reſiſtamus. Illud

certe conſtat, ſuo quemque malo præcepta hæc contemturum: maximo ſuo commodo, quoad potuerit & licuerit, ſequuturũ. Conſtat & illud, in eo vehementer aberraſſe a ſcopo philoſophos, quod ſolidam felicitatẽ in terris & hac caduca vita quæſiuerũt: quę omnis e cœlo petenda eſt, vt vnicũ diuinæ liberalitatis munus: nec vlla hominis induſtria, in hac animorum caligine & infirmitate, parabilis. Sed hæc hactenus.

ANNOTATIONES, Ad Cap. I. Pag 7.

Ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα λέγει.] In nobis illa eſſe dicit, quorum domini ſumus, & quorum poteſtatem habemus. Hæc enim in vnoquoq; eſſe dicimus, quæ non ab alio habet, quæque ab alio impediri nequeunt. Sic verba Simplicii ſe habent, quæ nõ annumeranda cenſui, quod Græcum loquendi modum tantum declarant, quid τὸ ἐφ' ἡμῖν ſignificet. Dicunt & Latini, Quãtum in me erit: pro, quantum potero. Nolim tamen dicere, hæc res in me eſt: pro, in poteſtate mea, vel, arbitrii mei eſt. Cicero dicit, aliquid ſitum eſſe in aliquo, aliquid eſſe in poteſtate alicuius, poteſtatem alicuius rei in aliquo eſſe ſitam, in alicuius poteſtate ſitum eſſe aliquid, &c. Ariſtoteles προαίρεσιν definit ἑκούσιον προβεβουλευμένον, περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν: &, βουλευτικὴν ὄρεξιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, voluntarium aliquid antegreſſa deliberatione, de reb. agendis, quę in noſtra poteſtate ſitæ ſunt, & appetitionem rerũ quæ in nobis ſitæ ſunt cum deliberatione.

ταῦτα δὲ ἐπ' αὐτῷ,] Lego, ταῦτα γὰρ.

οὐ γὰρ δυνατὸν ἔξω κινεῖσθαι τὴν αἵρεσιν.] Non poteſt foras moueri voluntas. Non ſatis aſſequor quid ſibi velit. Nam ſi dicit voluntatem extra corpus non prominere ita, vt cochlea extra teſtam prominet: quis neſcit? nam alioqui cerneretur. Propendere tamen voluntatem, & quaſi cõiungi cum re extra ſe poſita, animaduertimus.

ἡ αἵρεσις αὕτη.] Malim αὐτὴ, non hæc, ſed ipſa.

κἂν παρ' ἄλλου τινός.] Videtur prius membrum omiſſum, cuiuſmodi fuerit: κἂν δ' ἀφ' ἑαυτῶν ἐννοήσαντες: Siue id ipſis in mentem venerit, ſiue ab aliis acceptum fuerit.

δοξάσομεν δὲ.] Fortaſſe δοξάσομεν

ξάσομβμ γε ὅλως, emphaſis eſt in verbo ψοφεῖν, quo ſignificat, hominem non dare ſine mente ſonum, ſed quid loquatur intelligere. Confuſior hic locus eſt, & mendi ſuſpicione non vacat. Quare lector interpreti veniam dabis. οὐκ ἐς' ἀπ' ἔργων μὴ καλῶν ἔπη καλά, inquit Sophocles. Sic corrupti codicis non poteſt elegans eſſe conuerſio. (μθμον.

ἐριθισμένον.]. Lego ἠρεθισ-

ὑπόληψις καὶ λογικὴ τις.] Lego, ὑπόληψις ἡ λογικὴ: vel ὑπόληψις λογικὴ.

ἀνακινεῖται πάντως ἔκκλισις ἢ ὄρεξις, ἐπακολουθεῖ δ' ἡ ὁρμή.] Commouetur omnino declinatio aut deſiderium, comitatur appetitio. Cicero τὸ αἱρετὸν rem expetendam dicit: ὁρμὴν & ὄρεξιν, appetitum ſeu appetitionem, interdum deſiderium. Tria igitur hæc, αἵρεσις, ὄρεξις, ὁρμή, vni Ciceronianę appetitioni reſpondent. Sicut idem σωφροσύνην, εὐταξίαν καὶ εὐκοσμίαν, vno modeſtiæ nomine interpretatur. Sum igitur animi dubius, ὄρεξις ne an ὁρμὴ appetitio ſit vertendum. Vtraq; certe vox animi commotionem ſignificat. Sed credam' Simplicio, & ὄρεξιν propenſionem ſiue inductionem animi, & deſiderium: ὁρμὴν impetum, impulſionem animi, ſeu appetitionem vertamus.

προτίθεται τῆς ἐκκλίσεως] Videtur legendum, τῆς τε ὀρέξεως καὶ τῆς ἐκκλίσεως. Sed ingenue fateor, me nec Stoicorum, neque Simplicii rationem ſatis intelligere, tam paruo diſcrimine lethi, vt Poetæ verbis vtar. Quod ſi ὄρεξις καὶ ἔκκλισις τὴν ὁρμὴν καὶ ἀφορμὴν antecedit: qui poſſunt ὁρμὴ καὶ ἀφορμὴ primi eſſe animorum motus?

πολὺ τὸ ἑτεροκίνητον.] Huic contrarium eſt τὸ αὐτοκίνητον. Significat iram & cupiditatem cieri a corporis humoribus. Qua de re præclare diſputat Ariſtoteles in Procemio τῶν φυσιογνωμονικῶν, & Galenus cum alibi, tum in eo libello quo probare inſtituit, animi affectiones corporũ temperiem ſequi.

καὶ ἐνέργειαν ἐνεργειῶν.] Lego ἐνεργῆ.

αὐτ' ἀρχή.] Lego ὑφὲν, αὐταρχὴ, quæ Platonica eſt compoſitio, frequentiſſima in Parmenide. quanquam nõ tantum αὐτάνθρωπον, ſed etiam αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ibi διαιρέτως legitur.

ἀνάγκη δὲ καὶ δύναμιν.] Scilicet τὴν αὐταρχὴν, neceſſe eſt ipſum principium eſſe potentiſſimum.

ὅσα τε ἐν οἷς.] Lego, *ὅσα τε καὶ ἐν οἷς.*

ὅπερ ἐστὶν ἡ μία.] Lego *ὅπερ γάρ.* Ad rem ipſam quod attinet, qui Porphyrii quinque voces didicerit, ex indiuiduorum, ſpecierum, generum & differentiarum ratione, ea quæ hic dicũtur, non ignorabit.

Ἐ τὰ ὅμοια πρὸ τῶν ἀνομοίων παρήγαγεν.] Similia producere ante diſſimilia. *τὰ ὅμοια*, ſcilicet *ἑαυτοῦ*: Deus ſibi ſimilia procreat prius, quam diſſimilia. De ordine creationis, & rerum conditarum dignitate loqui videtur. Beati illi ſpiritus ſunt Deo ſimiliores, quam homo, aliæue res corporeæ.

ἀφωμοιωμένον.] Lege per *ω*, in ſecunda ſyllaba.

καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς οὐ διαστηματικῶς, οὐδὲ πολιτικῶς] Nullũ noui politicum motum in Phyſicis. Fortaſſe legendum, *καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς κινεῖται οὐ διαστηματικῶς, οὐδὲ τοπικῶς.* Mouetur ab eo principio, non ratione interualli aut loci, &c.

ἐν τῇ μονάδι.] *ἑνὰς καὶ μονὰς* idem eſſe videntur. Nam & quod vnum, ſolum: & quod ſolum, vnum eſt. Scipio cum ſolus erat: ſui ipſius reſpectu erat etiam vnus in eo loco, in quo erat. Etſi autem in ratione loquendi communi, vnum & ſolum nonnihil differunt: tamen *μονάδα* nõ habeo quo pacto vertam, niſi vnitatem. Niſi quis forte ſolitarium numerum dicere malit, aut ſolitatem comminiſci.

παρειργμένον.] Lego *παρηργμένων*, vel *παρηγμένων.* Et paulo poſt, *οὐκ ἐνδεῆ τοῦ ἀγαθοῦ*: & *αὐταγαθότητες καὶ αὐταγαθὰ* & *ἐνιδρῦσθαι*, omnia *ὑφεν.*

ἐφεστάναι.] *ἐφιστάναι*, ſuſtinere ſeſe, & conſeruare. Niſi forte *ὑφιστάναι*, eſſentiam ſibiipſi tribuere.

ὑποβᾶσα τοῦ αὐτοκινήτου.] Ipſam animam dicit eſſe *αὐτοκίνητον*, quæ vtiq; ſeipſa inferior eſſe nequit. Legendum igitur *τοῦ ἀκινήτου*, eius quod non mouetur, & in eodem ſtatu permanet.

καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἴδιαι.] Lego *αὐτῆς*, ſcilicet *τῆς ἀκινήτου οὐσίας.*

ἥτε ἔφεσις, καὶ ὄρεξις, καὶ ὁρμὴ καὶ αἵρεσις.] Iterum hic nobis hæret aqua, & in arctum noſtræ coguntur copiæ. Sed vt quimus, quando vt volumus non licet. *αἵρεσιν* (vt a poſtremo ordiar) electionẽ hoc loco vix auſim dicere, licet apud Ciceronem ſit: Quorum ex electione virtus poſſit exſiſtere. Ne optio quidem

quidem placet, nec voluntas ſatis. αἵρεσις eſt id quod amplectimur, & in agendo ſequimur. Delectus vocabulū videtur ferri poſſe. Apud Iſocratem αἱροῦμαι παραλιπεῖν, decreui prætermittere: prætermittam, παραλείψω. μᾶλλον αἱροῦμαι, potius volo, malo, præopto. δυοῖν αἵρεσις ἐστιν, Alterutrum faciendum eſt, optio datur e duobus alteriuſutrius. ἔφεσιν verti ſolicitudinem. Si quis mauult, cupiditatem reponat. cætera, vt ante. Qui aliquid habet melius, eo vtatur. Cognata vocabula ſunt, de quibus mouendam controuerſiam Galenus non cenſet.

ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται τῶν ψυχῶν.] At primæ quidem animæ. Ordo hic eſt. 1. αὐτοαρχὴ, Deus vnus, auctor omnis boni. 2. αὐτοαγαθότητες ἀμετάβολοι, per ſe bonitates immutabiles. Sic fortaſſe dicit ſanctos genios, Dei miniſtros, qui Platoni ſunt θεοὶ νεώτεροι, dii iuniores, quibus mundi & hominis creationem aſſignauit: quod a principe illo Deo nihil mutabile, nihil interiturum procreari fas eſſe videatur. 3. αἱ πρῶται τῶν ψυχῶν, primi, vel principes animi. Hi qui ſint, nec Simplicius declarat, nec ego coniectura diuinare poſſum: niſi forte heroas aut inferioris ordinis genios intelligat. 4. αἱ ἀνθρώπων ψυχαὶ, humani animi facile mutabiles. Plato enim non hoc tantum dicit, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος τὸ ὁρώμενον, hominem non cadere ſub aſpectum oculorum: ſed illud etiam, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῶον εὐμετάβολον φύσει, hominē eſſe animal ſuapte natura immutabile.

ὑπὸ τῶν αὐταγαθῶν.] Lego ὑφ' ἓν, & mox, pro κἂν ἔχον τι, κἂν ἔχουσί τι.

τάχα οὐκ ἂν εἴη προαίρεσις ἐκείνοις.] Hæremus & hic. Nam neque præelectio, neque prælatio probatur. Sententia eſt: προαιρεῖσθαι, quum e duobus alterum, aut e multis aliquid præferre ſignificet: non poſſe hæc de beatis illis geniis dici, qui non multa, ſed vnum ſummum bonum Deum propoſitum habeant, ad quem vnicum eorum deſiderium feratur.

εἰ μή τις αὐτὴν προαίρεσιν.] αὐτὴν ſcilicet τὴν τῶν πρώτων ψυχῶν διάθεσιν, καλῇ προαίρεσιν. Niſi forte quiſpiam affectionem illam principum animorum appellet προαίρεσιν.

ὅταν δ' ἀδυνατήσωσι προ

τὴν ἀναστροφὴν διὰ τὸ καὶ τὴν πρὸς τὸ κάτω.] Et ſententia & conſtructio poſtulat vt legatur, πρὸς τὴν ἄνω στροφὴν, ad ſupernam cõuerſionem: &, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ κάτω.

τῶν καθ' αὑτό.] Lego αὐτῶν.

οὐκέτι ἀναντίθετον lege. Et paulo poſt, σκιαγραφίας: & συγχύσεις ἡ ἀπατηλή.

προηγούμενόν τε πάντως.] Videtur addendum, & συνακολουθοῦν, vel παρεπόμενον, moleſtiam & antecedẽtem & ſequentem.

τὸν ἐν τῷ πίνειν ἡδόμενον.] Legi etiam poſſit τὸ ἡδόμενον, pro τὴν ἡδονὴν: ſicut poſtea ἀναγκάζειν τὸ ὀρεγόμενον, pro τὴν ὄρεξιν, aut certe τὸ ἔχον τὴν ὄρεξιν. Paulo poſt, οὐκέτι ἡδέα, ἀλλὰ & προσκορῆ φαίνεται & ἐναντία. & paulo poſt λύπη.

ἡ αἵρεσις εὔλυτος ᾖ.] Cum expedita fuerit: hoc eſt, non affixa brutis & corporeis cupiditatibus.

πρὸς τὴν διαίρεσιν τὴν ἐφ' ἡμῖν οὖσαν.] Ad diuiſionem quæ in nobis eſt. Malim, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων, diuiſionem eorum quæ in noſtra poteſtate ſunt.

ἐπειδή τινες ἐνίστανται μηδὲ εἶναι.] Lego, ἐπεὶ δέ τινες ἐνίστανται, μηδὲν εἶναι.

πάσας ἢ μὴν τὰς.] Lego ἡμῶν.

τὰ ἤδη ῥηθέντα περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν.] Lego ῥηθέντα Verba ſic ordinanda ſunt: περὶ τῆς τάξεως τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῆς αἱρέσεως.

τῆς ἀναγκαίας αὐτοῦ ὑποστάσεως.] ſcilicet τοῦ ἐφ' ἡμῖν.

αὐτόματον καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν.] Lege, τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ὡς ἀδυνάτου ἡ ἐπιβολὰ ἐοῦς.] Lege ἀδυνάτου. Et paulo poſt ὠφελῆσαι, pro ὠφελεῖσθαι: & mox ὠφελίμων.

τὰς κατορθώσεις ἐν ἡμῖν λέγομεν.] Lego, ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγομεν. Mox ἁμαρτωλάς, &, ἀναγκαζομένην καὶ οὐκ αὐτεξούσιον.

εἶχεν αὖ καὶ τὸ ψευδοδοξεῖν αὐτὸν, καὶ εἰ πάνυ τις αὐτὸν.] Prius αὐτὸν videtur redundare: & pro καὶ εἰ, legendum εἰ καὶ: & pro ὑποθοίητο, ὑποθεῖτο, vt ratio Grammatica poſtulat. niſi forte recentiores ſcriptores veterũ Grammaticorum inflexiones mutarint.

τὰς γὰρ ὀρέξεις.] Malim γοῦν. Et paulo poſt, τὰς ἐξ εἱμαρμένης. & infra, αἱ πρὸς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐνστάσεις. Et paulo poſt, πρὸς μὲν τὸν ἀπὸ τῆς ἐνδείας.

ὅμως οὐκ ὀρέγονται.] Tamen non appetunt. Apud poetas tamen Tellus κατὰ προσωποιΐαν orat Iouem, vt exoneretur improbis hominibus: & ſitiunt herbæ, & prouer-

prouerbio ὄμβρου δ᾽ ἐρᾷ γῆ, καὶ ὄμβρος γαίας: Imbrem amat terra, & terram imber. Mox lege, τῶν σωμάτων ὑπερεχόντων, vel ὑπερανεστηκός.

τὴν ἔνδειαν ἐκείνων ἠγουμένη.] Videtur legendum ἐκείνων οἰκείαν ἡγουμένη συνορέγεται ἐκείνοις ἠναγκασμένως.

τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν.] ἑαυτοῦ lege, ſcilicet τῆς λογικῆς ψυχῆς.

τοῖς μὲν γὰρ χείροσι.] Fortaſſe, τοῖς μέν γε.

ἀλλ᾽ ὡς μείζονος ἀγαθοῦ τὴν ἐπέραν.] Videtur addendum, ὡς μείζονος ἀγαθοῦ ἐφιεμένη, τὴν, &c.

λέγουσι μέν τοι ἀληθές.] Malim μέν τι, dicunt quidem aliquid verum. Sic Plato α. πολιτειῶν: καὶ λέγουσι μέν τι, οὐ μέν τοι γε ὅσον οἴονται.

οὐ γὰρ ὡς ἐπεγεῖρον τὴν ψυχὴν κινεῖ εἰς ὄρεξιν, τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ὑποδοχὴν ἐπιτηδείαν, δι᾽ ἧς ἐκκαλεῖται τὸ πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι.] Sic legendus eſt hic locus: & τὸ ὀρεκτὸν ſubaudiendum in verbis κινεῖ, προτεῖνον ἐκκαλεῖται. Res appetenda, inquit, prouocat illa quidem appetitum, excitatum conuenientia ſui cum appetitu (nam potus ſiti, fami cibus conuenit) ſed appetitus nihilominus per ſeſe mouetur. τὸ πεφυκὸς πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι, ſcilicet μόριον τῆς ψυχῆς: eam animi partem, cuius ea natura eſt, vt ad rem appetendam extendatur: hoc eſt, αὐτὴν τὴν ὄρεξιν. Res appetenda excitat ſuis illecebris appetitum.

βίαιος ἐπὶ τῶν.] Addendū, βίαιος οἷα ἐπὶ τῶν.

ὅταν ὡς πρὸς ὀρεκτόν τι φέρεσθαι δοκῶμεν, ὀρεκτὸν, πλέον δὲ ἔχον.] Alterum ὀρεκτὸν abundat. niſi forte legendum. τοῦ δ᾽ ὀρεκτοῦ πλέον ἔχον.

διὰ τὴν περὶ τὸ εἴδωλον τοῦ ὀρεκτοῦ εὐπορίαν.] Ob copiam in ſimulacro appetendæ rei. Lego ἀπορίαν, ob perplexitatem. Res, inquit, adeo ambigua, perplexa & anceps eſt, vt bona ne an mala ſit, ſtatui non poſſit.

εἴδωλον μόνον ὀρεκτόν.] Lego ὀρεκτοῦ, ſimulacrum appetendæ rei. Verba ſic ordinabis: εἴτε παρακέχρωσθαι εἴδωλον μόνον ὀρεκτοῦ, an fucatum ſit ſimulacro tantum appetendæ rei.

ἔτι δὲ μᾶλλον.] Scilicet ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι: Atque illud magis etiã in noſtra poteſtate eſt. Niſi forte legas, ἔδει δὲ μᾶλλον, oportebat potius.

πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, τοῦ τὴν ὄρεξιν τοῦ ὀρεγομένου. καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὑπολαμβάνοντος, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ὀρεκτὸν καὶ ὑποληπτὸν φέρεσθαι κατὰ φύσιν, μὴ εἶναι ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ οὕτως ἢ ἐναντίως φέρεσθαι· ὥσπερ οὐδὲ, &c.]

Sic compleri hunc locum, & ſententia & ratio ſyntactica poſtulat. Nam librarii incuria omiſſa fuerunt verba: *τοῦ*, *τὴν ὑπόληψιν*, *τοῦ*, & *φέρεσθαι*.

ἡ δὲ αὔωθεν πάντα.] *ἡ αὔωθεν ἀνάγκη*, primogenia, vel diuinitus impreſſa neceſſitas, intelligi poteſt. Malim tamen, *ἡ ἔνδοθεν* interna, vt ſit idem quod *ἡ συνυπάρχουσα*.

οὐ μὲν τοι οὐδὲ τοῦτο χρὴ κρίνειν.] Lego *τούτῳ*. ſequitur enim, *τοῦ διώκεσθαι*.

τοῦ ἀγαθοῦ ἀεὶ ἔχουσιν αὐτῶν.] Malim *ἔχονται αὐτοῦ*, ſuo bono ſemper inhærent.

τὰς τάξεις ἡμῶν.] Lego *πράξεις*.

οὐκ αὖ ὑπὸ τῶν κινουμένων αἰτίων ὑφίστασθαι λέγοιτο.] Non dici poſſit a mobilibus cauſis conſtitui: hoc eſt, animi natura & ortus non poteſt ad aſtra referri, quum animus æque careat ortu vt aſtra, pariq; dignitate ſit. *ὑφίστασθαι* pro vrgeri, vel coerceri ſi quis intelligere mauult, non impedio. Sed Simplicius hoc verbum declarat, quum ſubiicit: *ὅτι ἐστὶ τὰ ἄστρα ἄλλοτε ἄλλον ὑποστατικά*. Hinc fit etiam *ὑπόστασις*. Quare *τὸ ὑφίστασθαι*, effici atque affici, conuerti.

τὸ δὲ ὄργανον οἰκεῖον παρέχεται τῇ χρησομένῃ ψυχῇ.] Inſtrumentum producitur animo cõueniens, qui eo eſt vſurus. Hoc phyſiognomonicæ artis fundamentum eſſe videtur, quod tamen a Pythagoræa illa ſiue *μετεμψυχώσει*, ſiue *μετενσωματώσει* pendet: qua illi fingunt animos in corporibus nõ humanis tantũ, ſed & beſtiarum, neſcio quorum ſcelerum, velut in carcere, dare pœnas.

τὰς ἐν τῇ τέχνῃ ὀρέξεις.] appetitiones in arte. Fortaſſe *πράξεις*, actiones.

δυνατὰ διαγινώσκειν.] Pro *δύναται διαγινώσκεσθαι*. Paulo poſt, *οἱ γὰρ πρότερον* &c. & mox, *χρησομένης*.

ἐν ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις.] In malis rebuſpublicis. Recentiores Græci *πολιτείαν* etiam de vno homine vſurpant: vt quum dicunt, *τὴν πολιτείαν τοῦ Γρηγορίου*. vt hoc de mala educatione poſſit intelligi. Sed quia hæc magna ex parte a publica diſciplina pendet, nihil eſt cur aliam quæramus interpretationem.

κεχρῆσθαι κατ' ἐκεῖνα.] Lego *καὶ κατ' ἐκεῖνα*.

τῇ προβολῇ τῶν ψυχῶν, τῇ κατ' αὐτὴν ἐρχομένῃ εἰς γένεσιν.] *τὴν προβολὴν* non accipio: *τὴν ἑκουσίαν προαγωγήν*, *ἢ αἵρεσιν*, voluntarium inſtitutum,

tutum aut delectum generis vitæ, de quo Platonis fabulam Tomo ſuperiore attulimus: ſed fatalem neceſſitatem, qua animis in corpora redeundum ſit. Vt ſignificet, qualis ſit animus, qui ob culpam neſcio quam corpus ſit ingreſſurus: tale etiam corpus certo ſtellarũ poſitu illi decerni.

ἐρχομένῃ εἰς φύσιν.] venienti ad ortum. Quia hoc obſcurius futurum erat, repoſui, qua corporibus inſeruntur: vel, in corpora demittuntur.

ὅλον γὰρ τὸ κολαστικὸν.] Lego, κατὰ τὸ κολαστικὸν.

καὶ φιλοσοφεῖν.] Lego, καὶ οἱ φιλοσοφεῖν δικαιοῦντες ἀγνωμονοῦσι.

αὐταί τε αἱ ψυχαὶ, καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς.] Fortaſſe, τόπον ὁ θεὸς αὐταῖς ἀφορίζει: cum ipſę ſua ſponte eligunt, tum Deus eis aſſignat locum, ipſorum moribus dignum. Significat, ipſos impuros animos conſentire cum diuina voluntate in vitæ genere deligendo. Sed delectæ vitæ rationem, ipſius animi eſſe peculiarem.

ὥσπερ τολμῶσι λέγειν.] Fortaſſe addendum τινὲς.

τοῦτο συμβαίνει τὴν τοιάνδε ἐκεῖθεν ἴσχειν ἰδιότητα ἀσυμμέτρως δεχομένων ἡμῶν.] Mirabilis eſt iſta ratio de ſuſceptione virium aſtrorum. neque video, quomodo locum habeat, niſi vitiorum pœnæ per alia vitia luendæ ſint, & ita flagitiorum null⁹ erit finis. Nam cum in maximo imbri iter facio, non mei arbitrii eſt modice madeſcere. imbris enim modus non a me eligitur: ſed dum in eo ambulo, neceſſario ſuſcipitur. Firmic⁹ & Manilius fatalem neceſſitatem humanorum operum atque euentuum ſtatuere videntur, ſuamque ſententiam hiſtoriis probare conantur, quæ quidẽ doctiſſimis quibuſq; improbatur. Poſſunt ergo verba hæc, δεχομένων ἡμῶν, nobis ſuſcipientib. intelligi de libera voluntate. quaſi dicat, eſſe penes nos, an inſitæ ab aſtris propenſioni velimus indulgere, an aduerſari. Vt ſit συμμέτρως δέχεσθαι, moderari cupiditatibus prauis, & appetitum rationi obedientem præbere: contraque ἀσυμμέτρως δέχεσθαι, indulgere prauis affectibus, & impetum corruptæ naturæ ſequi. Hanc ego Simplicii ſententiam eſſe puto, vt homo non nudo viatori in imbre ambulanti comparetur, ſed ei qui & penula & tecto ſe ab

imbri vindicare poſſit. Etſi eius qui bonam ſiderum vim ferre non poſſit, paulo poſt imbecillitatem cauſatur. Vt Virgilius:

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemq; igni, &c.

πόθεν οὖν.] Lego, ποθὲν, alicunde. Diſſimulat aſtrologiæ ſcientiam, cuius aut nõ ignarus, aut certe oppugnator non fuit, hic ſingulari & prudentia & pietate philoſophus.

εἰ ἄρα δυνατὸν ἐκεῖναι.] Fortaſſis εἰδέναι. Etiam ea quæ ſequuntur, mendi ſuſpicione non carent. Videntur enim quædam verba omiſſa. Durius certe cohæret oratio.

πᾶσα γὰρ κακία δι' ἀδυναμίαν συμβαίνει.] Omnis malitia ab imbecillitate oritur. Serpentes & diabolus a barbaris quibuſdam recens inuenti Orbis incolis, coli dicuntur ob nocendi vim. Eſt vero ea vis imbecillitas? an vero potentia & vis in recte ſentiendo & bene faciendo tantum cernitur?

ὅτι οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν αὐαιρῦντες, καὶ τὸ αὐτεξέσιον τῆς ψυχῆς. ἀγνοῦσι τὴν ὐσίαν τῆς ψυχῆς διὰ τούτου φθείροντες.] Sic diſtinguendum & legendum hunc locum exiſtimo. Nam τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ αὐτεξέσιον (niſi ego toto cœlo erro) ſynonyma ſunt: & pro αἰτίαν, legendum ὐσίαν, verbum ὐσίωται quod mox ſequitur, oſtendit. Et διὰ τοῦτο etſi locum habet, propterea: malim tamẽ διὰ τούτου, per hoc, ſcilicet τοῦ αὐαιρεῖν τὸ ἐφ' ἡμῖν. Sic igitur verba ordino: οἱ αὐαιροῦντες τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς: ἀγνοοῦσι, hoc eſt, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς: διαφθείροντες, hoc eſt, ἀγνοοῦσιν ὅτι διαφθείρουσι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς. Ignoſcat mihi lector velim, puerilem in modum ordinem Grammaticum perſequenti: quod ſcio magnos, vt habentur, interpretes, ſiue ex incuria, ſiue ex ignoratione huius ordinis, q. legitima diſtinctione commatum & colorum multum adiuuatur, ſæpe turpiter hallucinari ſolere.

τὴν ζωτικὴν ἐκτένειαν.] Vitalem extenſionem vel aſſiduitatem verti, vim vitalem, quæ in omnia mẽbra diffunditur, atq; in omnib. actionibus cernitur.

ἐκ τοῦ σωπίθεσθ.] Lego συγκαταπίθεσθ.

καὶ οὐκέτι ἔνδοθεν, ἀλλ'.] Diſtinguo & lego, οὐκέτι ἔνδοθεν κινουμένον· ἀλλ' ἔξωθεν, &c. Ab ἀλλ' incipit noua periodus, qua illius opini-

opinionis abſurditas declaratur.

καὶ ἔπαινον καὶ ψόγον.] Et laudationem & vituperationem tollunt. M. Manilius libro 4. Aſtronomicon negat hoc, his verſibus:

Nec tamen hæc ratio facinus defendere pergit,
Virtutemue ſuis fraudare in præmia donis.
Nã neq; mortiferas quiſquã minus oderit herbas.
Quod non arbitrio veniunt, ſed ſemine certo
Gratia nec leuior tribuetur dulcibus eſcis,
Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
Sic hominum menti tanto ſit gloria maior,
Quod cœlo gaudente venit, rurſusq; nocentes
Oderimus magis in culpam pœnasq; creatos:
Nec refert ſcelus vnde cadat, ſcelus eſſe fatendum.

Animoſa & magnifica eſt oratio hæc, quæ cœleſtibus decretis humana iudicia congruere iubeat. Sed Simplicius noſter tantam rem & ſimplicius & diſertius explicat, quam Firmicus & Manilius.

ὁ γὰρ τῶ αὐδὸ.] Lege ἄνδο τῶ.

οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν.] Imo idem eſt τὸ ἐφ' ἡμῖν, & τὸ αὐτεξούσιον. ſed ἑκούσιον, & τὸ ἐφ' ἡμῖν differunt. Lege igitur incunctanter, οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν: Neque enim id quod voluntariũ, & id quod in noſtra poteſtate ſitum eſt, ſunt idem.

καὶ τὸ ἑκούσιον συμμίγνυται τῷ ἀκουσίῳ.] Voluntarium commiſcetur cum inuito. Plato non abſimiliter· αἱ τῶν τυράννων, inquit, δεήσεις μεμιγμέναι εἰσὶν ἀνάγκαις. & Mimographus: Rogãdo cogit, qui rogat potentior.

ὅταν καὶ τὸ αἱρετὸν.] Malim, ὅταν γε τὸ, & mox, ἀναιρέτου. Apud aſtrologos ὁ ἀφέτης, eſt ὁ βιοκράτωρ: ὁ ἀναιρέτης ſtella, radius aut locus interfector. Sed hic τὸ ἀναίρετον τῷ αἱρετῷ opponitur.

παιδευτικὸς γὰρ ὢν] ſcilicet ὁ λόγος.

χρὴ ὑπεξ. καὶ.] Lego, χρὴ ὑπεξ., ἐξηγεῖται, καὶ. Et paulo poſt: τοῦ δ' αὐτεκίνητα. & mox ἐνέργειαι δ' αὐτῶν.

ὑπολαμβανόμεθα καὶ ὀργώμεθα.] ὀργᾶν vſitatum eſt, ὀργᾶσθαι, quod ſciam, non item. Quare legendum cenſeo ὁρμώμεθα, cum περὶ τῆς ὁρμῆς ſubinde hic verba fiant.

καὶ ἐπὶ τούτου.] Lego, εἴπη τύπου.

ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν.] In nobis ipſis eſt bonum noſtrum. Sic Chriſtus ſerua-

tor: Intra vos, inquit, eſt regnum Dei.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 2. Pag. 24.

Μάλιστα ἐν ζώταις ταῖς πολιτείαις.] In his præſertim rebuſpublicis, ſcilicet vbi nō deferuntur honores, ſed ambiuntur, vt olim Romę. Haud ſcio an pro ζώταις aliquid aliud legendum ſit. Nā ζηκταῖς non ſatis placet.

εἶναί φησι.] Pro φασὶ lego.

ὅπαν εἰς αὐτὸ βούληται.] Suſpecta lectio, ſed nihil occurrit melius. Paulo poſt lege, ὑπὸ τῶν ἄλλων ζηλῶται.

καὶ ἀνθρωπικά,] Et humana. Dubium, Chriſtianos ne an idololatras taxes.

ζωπυρίζεσθαι.] Hæc mutuari, aſciſcere, comparare. Alioqui χρῆσθαι τούτοις, his vti, cum datiuo.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 3. Pag. 25.

Ὀρέγεσθαι τινός.] Aut appetere aliquid. Obijci poſſit, irritum fore appetitum, niſi re deſiderata potiaris: neq; poſſe fieri, quin ea quæ naturæ accommodata ſint, deſideres. Sed ad hæc partim ſupra in loco de neceſſitate reſpōdit, partim poſt reſpondebit, vbi docet quæ expetenda ſint. Etſi profecto reſponſio illa de ieiunio, mihi non ſatisfacit. Nam vt biduū, triduumue, vltro quacunque de cauſa ieiunes: tamen niſi fame perire decreueris, fieri non poteſt, quin cibum & potū tādem animo etiā appetas: nec id vana opinione, ſed vero iudicio, & naturali.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 4. Pag. 26.

Ἐσμὲν καὶ οὐκ οἰκείου.] Lege, καὶ τοῦ οἰκείου & mox, δηλοῦς ἀποτυγχάνειν. & paulo poſt, τοῦ ἐπ᾽ ἄλλων ἐξουσίᾳ. & τυγχάνοντες τῶν αἱρετῶν, καὶ ἐκκλίνοντες

τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας.] Hoc eſt, τοὺς θεούς & mox, πάσχομεν δέ τι καὶ ἀλλόδεινόν.

εἰπὼν δὲ ὅσα κακὰ ἕπεται τῇ παραλλαγῇ.] Nō ſuperuacua ſunt hæc verba, vt initio putabam, ſed deeſt aliquid: cuiuſmodi ſit, νῦν φησὶν ἐὰν καλῶς τὰ οἰκεῖα, &c.

ὅτι ἀναγκάσει ἄλλος. εἴπερ ἐφ᾽ ἡμῖν.] Tria prima verba redundant.

ὥσπερ ὁ Πλάτων.] Sic reſtituendus videtur hic locus: ὥσπερ γὰρ φησιν ὁ Πλάτων, πᾶν ζῶν κατὰ φύσιν τοῦ ἡδέος ἀντέχεται, τὰ δὲ λυπηρὰ φεύγει. τῶν δὲ ἡδέων τὰ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν καὶ ὠφελίμοις οὐσίαις, τὰ δὲ τοῖς κακοῖς καὶ βλαβεροῖς.

βιβρῶς. Non multo poſt: μοχθηρῶν εἰς σώφρονας μεταβάλλειν.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 5. Pag. 28.

Ἀπαγγελμάτων.] Lege ἐπαγγελμάτων.

τροφαὶ.] Lege τρυφαί. Victus eſt neceſſarius, delitiæ vero ſuperuacaneæ ſunt.

ὡς δυνατὸν ὄν.] Lege, ὡς οὐ δυνατόν.

ἐπὶ οἴκου κτῆσιν.] Lego οἷον οἴκου.

ἐν τοῖς ἐντὸς δημοτικῶς.] Sententia poſtulat, ἐν τοῖς ἐκτὸς μὴ δημοτικῶς. Sequitur διὰ φρονήσεως ἔλλειψιν: ἢ τοῦτο μὲν, εἰ καὶ ἀτόπως, ἐρῶντος δ' ὅμως τὸ δέον πραχθῆναι τῶν δὲ ἀλόγων. Sic reſtituendus videtur hic locus: quem confuſio diſtinctionum, & omiſſæ particulę δ' & τὸ obſcurarunt.

δι' ἀπαιδευσίας] Malim δι' ἀπαιδευσίαν.

κατεξανισταμένων τῆς.] Obſeruent rudiores constructionē verbi compoſiti: pro, ἐξανισταμένων κατὰ τῆς κρίσεως.

ἀπειθὲς.] Lege εὐπειθές. & mox, πεφρασμένα: ſicut ſupra, τῷ μέλλοντι.

τὴν χρηστὴν ἀρετὴν αὐτῶν χρήσονται.] Malim κτήσονται.

διαγωγίας γὰρ.] Sic appellat opinor honeſtam diſciplinam, & vitam recte inſtitutam.

πάντων ἀποτυγχάνειν.] Lego πάντως. & mox, καὶ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ἔτι δὲ καὶ τῆς σχολῆς ἡμεῖς παραιρουμένη τῆς πρὸς τὴν τοῦ οἰκείαν ἐπιμέλειαν, &c.] Sic reſtituendus videtur hic locus. Diſtinctionum confuſio, adhibita conuerſione mea, facile tolletur.

μηδὲ αὐτὴν πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπὲρ.] Sic legendum cenſeo, pro πάντως, & ὑπό.

χρήσεται τῷ μέμνησο.] Pro τὸ. πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν, τὴν συνουσιωμένους ἔχουσαν ἀεὶ τοὺς τῶν ὄντων λόγους, καὶ σύμφυτον αὐτῇ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν.] Intelligit, opinor, prænotiones naturales, quibus ducibus ac veluti lumen præferentibus, verū inueſtigatur, vnicum mentis & deſiderium & pabulum.

ὅτι τηλικούτων ἀφιέμενον.] Sic lege.

ἐπὶ τοῦ ἐμμέτρου καὶ ἀσυμμέτρου.] ἔμμετρον, quod dimenſionē habet, quod certis modis & menſuris conſtat. ἄμετρον, immenſum, immodicum, ſine modo & mēſura. ἀσύμμετρον, quod proportione caret, ſiue modum excedat, ſiue citra reſiſtat. Puto le-

gendum, ἐπὶ τοῦ ἀμέτρου. Vtcunque ſit, declarat vocabulum οὐ μετρίως, attento lectori non obſcurum vel ſine commentario.

κίνδυνος τὸ ἀποπεσεῖν.] Poſſunt verba ſic ordinari: εἰ τὸ ἀποπεσεῖν τῶν οἰκείων ἀγαθῶν, ἐστὶ κίνδυνος. Si ſuis bonis excidere, periculum eſt. Alioqui genitiuo iungitur, κίνδυνος τοῦ ἀλῶναι, periculum captiuitatis aut damnationis.

ἄναλκιν φῶτα.] Videtur legendum ἀγὼν, vel κίνδυνες ἄναλκιν, periculoſa negotia non patiuntur ignauiam.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 6. Pag 32.

Αἱ μὲν ὀρεκταί.] Lego ὀρεκτικαί. Mox, ὑπ', vel ἀπ' αὐτῶν.

εἰς ἀκριβῆ διάθεσιν τοῦ φαντασθέντος.] Sicut ſupra, τὸ διατεθῆναι, pro διανοεῖσθαι ἢ ὑπολαμβάνειν: ita hic διάθεσιν, pro διάκρισιν vel ἐπίσκεψιν ponere videtur.

εἰ δέ τις κενόν.] Lego εἴη δέ. & paulo ante, ἀναφέρονται.

ὅπερ ἀρεστὸν δοκεῖ.] Lego ὅπερ ἀρεστὸν θεῷ δοκεῖ.

καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διακρίσεως.] Fortaſſe διαιρέσεως.

διὰ τὸ εἰδοποιὸν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας αὐτεξούσιον.] Significat, ſublata libertate voluntatis, tolli etiam naturā hominis: nec inter hominem & beſtiam, quæ naturę ſuæ impetu fertur, quicquā intereſſe.

αὐθαίρετον ἔχειν ἔμελλε.] Vtinam etiam αὐταρκές. Facile concedi poteſt, bonum animi in animo eſſe, ſed corporis bonum in corpore eſſe reor: & tum demum bene habere hominē, ſi ſit mens ſana in corpore ſano, ꝓpter arctiſſimam corporis atque animi neceſſitudinem. Animus cogitando & diſcendo alitur. corpus cibum, potū, exercitationem, ſomnum, & alia deſiderat, quibus animus per ſe facile careret.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 7. Pag. 33.

Καὶ ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως.] Lege ἐκκλίσεως. & mox ᾧ ἂν τύχῃ, legēdum videtur, ὃ ἂν ἐκκλίνῃ.

τὸ τοῦ φεύκτου.] τὸ videtur commodius omitti.

ὅπως Σωκρατικὸς ὁ λόγος.] Vide vt Socratica ſit oratio. Quia Socrates συγκατέβαινε τοῖς προσδιαλεγομένοις, accommodabat ſe captui eorum cum quibus diſſerebat, & ſententias eorum cum interrogando elicuiſſet, confutabat.

μετὰ τῶν ἐπὶ τό.] Lege, μετά-

γον ἐπὶ τό. Et paulo poſt, εἰς τοῦτο τίθενται.

διαφέρουσι δὲ, ὅτι οἱ μὲν σπουδαῖοι. In eo autem differũt, quod boni & ſapientes. Vide Iſocratis oratione de Pace, vbi loc⁹ hic exponitur. Item Paræneſis epilogum.

τῶν ὄντων καὶ εἰλικρινῶς.] Lege ὄντως, aduerbialiter.

συνῃσθημένον αὐτοῖς] pro ὑπ' αὐτῶν, vel τῶν ὀρέξεων αὐτῶν συνῃσθημένων.

τῶν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, lege. & paulo ſuperius, ὠφελοῦνται.

αὖ ἐκκλίνῃς ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν, &c διότι.] Quia hæc durius cohærent, particulam ἐπειδὴ omiſi.

ὅλως φησὶ τούτων ὀρέγεται καλόν.] Lege, ὅλως φησὶ τούτων ἐφ' ὅσον ὀρέγεσθαι καλόν.

οὐδὲν οὔπω σοι πάρεστιν.] τὸ οὐδὲν redundare videtur, niſi vehementius neget. Cæteri quidem codices id non habent. οὔπω σοὶ πάρεστιν, nondum tibi adeſt: hoc eſt, nondum aſſecutus es, didiciſti, cognouiſti, tenes. Sicut D. Paulus, τὸ μὲν ἐθέλειν μοι παράκειται. Sed quid Simplicio in mentem venerit, vt amphibolia luderet verbi παρεῖν, non intelligo. Sequitur enim εἰ παρῆν, ſi adeſſet res deſiderata, & ὡς οὐ παρόντος, tanquam ea res non adſit. Cum autem hic ſiue luſus, ſiue lapſus, ſiue etiam mendum codicis mihi non probaretur, aut (fatendum eſt enim) non ſatis a me intelligeretur: quæ in cõuerſione omiſi, hic reponam. Atqui ſi adeſſet: fortaſſe tempus appetendi iam præteriſſet. Nam appetitio eſt extenſio appetitionis ad rem appetendam, quaſi ea non adſit. In fine huius loci, ipſe interpretatur τὸ οὔπω σοὶ πάρεστι: pro, οὐκ ἐφικτικῶς ἐστί. Hæc inconſtantia me mouet, vt a Simplicio ſcriptum hunc Commentarium, ſed non ſatis emendatum fuiſſe exiſtimem: id quod hominibus ſtudioſis illis quidem, ſed pluribus rebus occupatis, aut immatura morte interceptis, ſolet accidere. Ac parum abfuit, quin idem & mihi in hoc Opere accideret.

τὴν μετὰ προθυμίαν] Aut μετὰ προθυμίας καὶ ὀρέξεως, aut κατὰ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν eſt legendum.

κατὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῆς ὀρέξεως προηγουμένην.] ὁρμὴ Stoicis prior eſt, ὄρεξις poſterior. Simplicio prior eſt ὄρεξις (vt ſupra monui) poſterior ὁρμή. Sed hic Stoicos ſequitur: & ſtatim poſt, ſeipſum: προηγεῖται γὰρ τῆς μὲν.

ὁρμῆς ὄρεξις. Quare ignoſcat mihi æquus lector, cum in hac arguta diſtinctione ipſe ſibi auctor non conſtet.

τῆς ὀρέξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλίσεως.] Fortaſſis ὡς καὶ τῆς. Ioannes Moibanus, Auguſtanus phyſicus, in Græcis literis & in philoſophia non minus quam in re medica, in qua præclare ſuo munere fungitur, verſatus, ὄρεξιν ſæpius ad ἐπιθυμητικὸν, ὁρμὴν ad θυμοειδὲς referri putat: & tamen a Galeno taxari nonnullorum ſuperſtitionem in diſtinguendis vocabulis, qui in libro de dogmatibus Hippocratis & Platonis eo in loco quem e δ. πολιτειῶν citet, conſulto Platonem variis ſynonymis vſum eſſe ſcribat, vt oſtenderet, de vocabulis non eſſe litem faciendam. Idem μεθ' ὑπεξαιρέσεως, modeſte, placide, continenter, vertendum cenſet.

ἐκκλύεἰ] Lege ἐκκλύει. & poſt, ἐπὶ τὰ εἰλικρινῶς ἀγαθά.

λιγότητι.] Lege λιτότητι καὶ νηστείᾳ.

οὐ χρὴ δόγματα, οὐδὲ τὰ φαντάσματα ποιεῖσθαι.] Lego ποιεῖσθαι, aut πεποιῆσθαι. & poſt, εὐλόγως, & συμφέρει, & ὅσῳ ἂν θρέψῃς.

μετὰ πεῖραν.] Poſt experientiam. Fortaſſe μετὰ πείρας, accedente experientia.

ὅτι δυνατὸν ἦν. Fortaſſe, ὅ, τι, vt ſit articulus compoſitus: Id quod fieri poterat.

ὑπὸ τῶν καλλιόνων τε ἔργων.] Fortaſſe λόγων τε καὶ ἔργων, honeſtiorib. dictis & factis Poſt. ἀπαιτεῖ.

καὶ εὐτυχεῖν καὶ ἀνάγκη.] Legendum, καὶ ἀτυχεῖν ἀνάγκη. & in fine, περὶ τῶν συμμέτρων.

ANNOTATIONES.

Ad Cap. 8. Pag. 41.

Καὶ τὸ δύω.] Lege τὸν δυνάμενον. & mox, διασώζειν pro διασώζεσθαι poſitum videtur.

τὸ ἐπισυμβαίνειν εἰωθότα lege.

κἂν συμβῇ ποτε τό.] Lege τοῦ ἐλπίζειν, ἀδιατρόπως αὐτὰ καὶ ἀκινδύνως ἐκδέχεται. Paulo poſt, ἀποτυχίας, & ἀγαθὴν ἐλπίδα. &, καὶ αὐτὸς ταῦτα τῷ Ἐπικτήτῳ λέγω, πλὴν τὸ μὴ προσθεῖναι τὴν μέθοδον, πῶς δεῖ γενναίως, &c. Negatio μὴ addenda eſt. Demoſthenes enim tantum præcipit, quid faciendum ſit: ſed quomodo ſit faciendum, non docet. Mox, τὴν εὐφορίαν lege. ἀφορία & εὐφορία hic non ſterilitatem aut fertilitatem, ſed τὸ ἀγεννῶς ἢ γενναίως φέρειν τὰς συμφορὰς ſignificant.

ᾧ ἐνίοτε συνίστη.] Poteſt ferri, ſed rectius eſſe puto συνέςι.

καὶ ἀποφανῆ τῷ κλιμακτῆρος.] Legendum ἀποφυγῇ. κλιμακτῆρα vero more aſtrologico appellat pericula κλιμακτηρικοὶ anni ſunt in genere ἑβδομαδικοὶ καὶ ἐννεαδικοί, ſeptimus & nonus quique, qui Saturno & Marti attribuuntur. Hos nonnulli ſcanſiles appellant Deinde quæque ſuos geneſis habet peculiares κλιμακτῆρας κατὰ τὰς τῶν ἀφετικῶν τόπων παρόδους, πρὸς τοὺς ἀναιρετικοὺς τόπους τε καὶ ἀστέρας καὶ ἀκτῖνας καὶ ὅρια. Sed hæc non ſunt huius loci.

ἐν ταῖς πράξεσι lege: &, μετὰ κινδύνων ἐλεῖαζ

ἡμῶν τῶν ὄντως ἡμῶν.] Prius ἡμῶν redundare puto. poſt, ἀπαλαιπώρως lege.

οἱ μῦνοικεῦς.] Fortaſſis ὁ μενοικεὺς Thebanus, Creontis filius. Fabula ſiue hiſtoria nota eſt.

γνωριμοτέρων] Lege γνωριμώτερον. & mox ἐλαττοῦσι.

ἔξεστι δὲ καὶ ἐπί τα μείζονα μεταβῆναι, ἐφ᾽ ᾧ. Aut legendũ ἐφ᾽ οἷς: aut ἐφ᾽ ᾧ pro διοῦ ἐπιρρηματικῶς accipiendum. Poſt, lege καὶ ζῶντα φέρειν, εἰ γένοιτο, μετρίως.

διατηρησάτω, ἐὰν καὶ τὸ τῆς, &c.

ἄκρῳ ἀμφω κτλ.] Lege, aut οὐ κτλ, aut παρὰ φύσιν.

ANNOTATIONES.

Ad Cap.9.Pag.44.

Καὶ ἐγκρίναντα.] Lego καὶ ἐγκρίναντες καὶ μετ᾽ αὐτῶν.

αὐτῶν δοκούντων.] Lego αὐτῶν τῶν δοκούντων.

Τὰ περὶ τὸν.] Lege τὰ περὶ τῶν πραγμάτων. Mox. καὶ δείκνυσιν οἷα πάντων τῶν δεινῶν δοκῶν δεινότατον.

πρὸς τοὺς ἑταίρους, Lege: & mox, ἐμφαίνων ἀλήθειαν, fortaſſe legendum ἐμφαίνων ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, & immortalitatem & veritatem declarans. Cæterum quod de conſtantia Socratis dicitur: Lucianus neſcio quid ſuſpicatur de eo molli ulculum commendante iudicibus ſuos liberos. Et fieri poteſt, vt diſſimularit mortis metum: & aliquo vanæ gloriolę choragio adductus, fuga ſalutem quærere noluerit Fieri etiam poteſt, vt diſcipuli & amici multa de eo confinxerint. Nam quod de pictoribus ſcribit Ælianus, lege eos fuiſſe iuſſos, imagines ciuium vt formoſiores veris pingerent: idem a ſcriptoribus etiam Græcis obſeruatum fuiſſe probabile eſt. Nec illi hac in re

mendacii crimen extimuerunt, cum putarent, id pietatis & grati animi eſſe munus. Et quia Stoici natura in primis nituntur: producant mihi aliquem qui præſens vitæ periculum, ſubito præſertim obiectum, natura nō exhorreſcat? Etſi autem ea præmeditatio, quam hic tantopere prædicat, illum horrorem nonnihil mitigat & lenit: tamen plane eum tollere nullo modo exiſtimo. De hominibus deſperatis, & numine afflatis, nō loquor. nam alteri a natura deſciuerunt, alteri naturæ infirmitatem ſuperarunt.

εἰ οὖν ὁ θάνατος μήτε τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι μήτε τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἂν εἴη κακόν.] Si vita non eſt noſtri iuris, ne mors quidem noſtri iuris erit. Deprauatus ergo hic locus eſt, ſic fortaſſe corrigendus: *εἰ οὖν ὁ θάνατος μὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλὰ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἂν εἴη κακόν.* Si mors non in poteſtate noſtra eſt, ſed alieni iuris, non erit malum. Quanquam ne ſic quidem mihi ſatisfacit. Mox enim, mortem concedit corporis eſſe malum. Fortaſſis autē innuit, mortem neq; ad viuentes neque ad mortuos pertinere, quod a viuentib. abſit, mortui vero nihil ſint: quo dilemmate quidam eluſit mortis metum.

καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι καὶ κρείττονα, Lege & ſupra, *διαφρατέον.*

ὡς οὐδέποτε τυγχάνει κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ.] Nec vnquam eſt homini malum. Idem tamen Socrates dicit, *ταῖς μὲν ἀγαθαῖς ψυχαῖς ἄμεινον, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον ἔσεσθαι.* Bonis animis fore melius, malis peius.

τὸν θάνατον ἑτοίμως καλοῦμεν] Vocamus quidem: ſed ſi veniret, imitaremur fortaſſis ſenem illum Æſopicum. Vix enim quiſquam ſana mente ſibi conſciſcit necem, ſed aut corporis aut animi dolorib. victus. Paulo poſt lege. *χρῆσθαι ἅπερ Ἐπίκτητος.*

Lege *διέκειντο δ' οὕτω πρὸς ἐκείνας τὰς ὀδύνας, οὐχ ὅτι οὐκ ὠδυνῶντο*, vel *ἠδύναντο*. Non multo poſt lege, *ὃς τῇ ἑαυτοῦ τῇ πόλει παρεχώρησεν, εἰπών.*

κράτης κρατεῖται χρημάτων ἀποστερεῖ & mox, *οὐδὲν τούτων δεινόν ἐστι.* & deinde, *χρὴ τὸ μένειν τὸν μέλλοντα*, &, *τὸ καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐφ' ἡμῖν οὖσι χρῆσθαι.*

καὶ πρὸς διάθεσιν lege: & *τοῦ παρασκευάσαι πρὸς αὐτά.*

ANNOTATIONES, Ad Cap. 10. Pag. 47.

Τοῦτο

TOύτο συνεχὲς τοῦ περὶ αὐτοῦ ἐστί, Lege. Et, ἐν κακῷ τινὶ εἶναι νομίζομεν.

καὶ τὴν τοῦ παιδευομένου ὁ μὲν γάρ.] Lege τοῦ πεπαιδευμένου.

καὶ τοῦ παραπλώσεως.] Lego περιπλώσεως: a περιπίπλω. & poſt (οὐ γὰρ αὖ ἑαυτοῦ, &c.

καὶ τυραννοῦνται τὰ πάθη.] Lege τυραννοῦντα, cum dominantur, tyrannidemque inuaſerunt. & mox ταύτην δ' εἶχεν.

ἁμαρτάνουσι μὲν ὅταν τινά.] Fortaſſis, μὲν ἐστὶν ὅτε τινά.

ἠκτημένων.] Lege ἠτλημένων, ab ἠτλάω. & mox ἐνεργοῦντος.

σφίζοντα] Fortaſſe σφύζοντα, vnde σφυγμὸς, per υ. & mox ἑλκύσαντες.

κατὰ ψυχὴν ἔννοιαν.] Fortaſſe ψιλήν.

οἱ δὲ φιλοχρήματοι ἁμαρτάνομεν.] Videtur addendū οἱ δὲ φιλοχρήματοι τὸν πλοῦτον θαυμάζουσιν. ἁμαρτάνομεν, &c. Et paulo poſt, περιοάλλοντας lege.

τεκμήρια μὲν τοι ἡμῖν ἐναργῆ, lege: & mox, τῶν τε πεπαιδευμένων. & infra τὸ μὲν ὠφέλιμον μὴ ὁρῶσι, πρὸς δὲ τὸ ἡδὺ ἐντεταμένη. Sic Terentius: Impenſe cupitis, conſulitis parum. Non multo poſt, legendum videtur pro αὐτοὶ εἰδότες, ἀλλὰ τὸν ἐπίστροφον: οὔτοι εἰδότες, ἀλλὰ τὸ ἀνεπίστροφον, οὔτε ἑαυτοὺς αἰτιώμενοι. οἱ δὲ ὀργιζόμενοι, καὶ τὸν παιδαγωγόν. Hunc locum ita eſſe legendum, auctoris ſententia conſiderata, quiuis Græce doctus facile intelliget, nec deprauationis occaſionem ignorabit, in manuſcriptis codicibus verſatus. Nam dum librarii celerius quam diligentius ſcribunt, characteres & notę facile confunduntur, quas indocti pro ſua inſcitia, ſæpe etiam negligentia, fortuito legendo, & temere imitando, mendis implent codices. Nec tamen deſunt, qui pro oraculis haberi velint, quicquid in vetuſto codice ſcriptum inuenerint.

καὶ τοῦ παιδὸς ἤδη κεκρατηκότα, lege. & mox, ἀπολαβόντα: & συμφωνεῖν αὐτοῦ, ſcilicet τοῦ παιδαγωγοῦ.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 11. Pap. 50.

ΕΠΙ τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τοῦ ἐκτός.] Paulo ante, ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν παραπίπτουσι δεινοῖς. Opponuntur igitur δεινὰ ſeu φευκτά, & αἱρετά.

ἡ ἔπαρσις οὐχὶ κουφότητα.] Lego & poſt pro ἀδρύσεως, fortaſſis ἀδρεώσεως: ab ἀδρὸς, vnde ἀδρεύομαι.

χρωμάτων.] χρημάτων lege.

ἀναφέρεται, οὐδὲ ποιεῖ.] Videntur hic deeſſe quædam verba, ſic fortaſſe complenda: ἀναφέρεται; ἀναφέρεται μὲν οὖν, ὥσπερ τὸ σκέπαρνον εἰς τὸν τέκτονα: οὐχὶ δὲ ποιεῖ τέκτονα αὐτόν. Poſt, χρώμενος ἀπόδη lege.

τὴν ὀρθὴν ὑπόληψιν.] ἔλεγε fortaſſis, aut ſimile verbum addendum.

ἐκεῖ τούτου νῦν, lege.

καὶ μὴ παραλλάττειν ἐν τῇ συμπλοκῇ αὐτῶν.] Non immutare aut diuerſum ſtatuere in earum complexione: hoc eſt, ea non confundere atque inuertere.

ἀγαθῶν ὄρεξις καὶ κακῶν ἔκκλισις, lege. ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος κακοῦ ἔκκλισις. Sententia poſtulare videtur ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος ἀγαθοῦ μὲν ὄρεξις, κακοῦ δ' ἔκκλισις. Et paulo poſt, κατὰ φύσιν καὶ ἐκκλίνειν, & προσενδείκνυσθαι, vno verbo.

καὶ ἡμῖν νομίζειν] Lego, καὶ μὴ νομίζειν. Hoc enim ſententia poſtulat.

καὶ ἐκκλίνειν ἐπὶ πολλὰ & τὰ ἔργα.] Lego, & ἐκκλίνειν: ἀλλὰ καὶ, & paulo poſt,

τοῦ τέκτονος ἀγαθὸν ἔργον.] τὸ ἔργον videtur redundare. Et ſupra καὶ τούτοις ὡς ἐστιν.] Fortaſſe καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἐστίν.

ὁ μὲν ἐν ταῖς.] Præcedit, ἡ κατὰ φύσιν τῶν φαντασιῶν χρῆσις. Ad quam vocem cum articulus referatur, legendum eſt ἡ μὲν. Multa in hoc capite diuinanda fuerunt: quare ſicubi coniecturæ noſtræ aberraſſe a ſcopo videbuntur, venia danda erit. τίς γὰρ μάντις ἐστ' ἀνήρ, ὃς ὀλίγ' ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 12. Pag. 53.

Οὐδὲν αὐτῶν οὐδέπερον.] Lege ἡμέτερον.

κώσεως.] Lege κτήσεως.

τῆς πρὸς θεὸν ἐπιστροφῆς.] Lege τ πρὸς ... ὸν.

ἀμπεχομένην.] Lege ἀμπεχομένῳ

οἷον ζωή.] Lege γυνή.

ἀπὸ τοῦ παντὸς προσδέχεσθαι.] Adde ἀπὸ τοῦ παντὸς κυβερνήτου προσδέχεσθαι. Sic poſtea quoque vox hæc deeſſe videtur. niſi forte τὸ πᾶν, hoc eſt vniuerſitatem rerum, pro deo ponat: quod minus placet.

δίδωται, τὰ μὲν ἀεὶ πρὸς τὸ ἡγούμενον.] Legendum δίδω, τεταγμένον ἀεὶ πρὸς τὸ προηγούμενον ἐφ' τον.

ὡς δυνάμενα το.] Addenda negatio, ὡς οὐ δυνάμενα το.

διὰ τὸ ἐμβριθὲς καὶ κλυδωνούμενον.] Quia: mali grauitas aut conſtantia ſit, non intelli-

intelligo. Quid vero ſi ἐμβυθὲς, παρὰ τὸ βύθον, legas? ob profunditatem & fluctuationem.

ἀπὸ τῆς φύσεως αὐάγειν.] Aut hæc verba redundant (nihil enim ad ſententiam faciũt) aut complura deſunt.

μυθοπλύσαι.] Lego, μυθοπλάσαι. Nam πλωειν μύθους dici non puto, ſed πλάττειν μύθους. Vnde etiã κορεοπλάσοι vel κορεόπλαθοι dicuntur.

τοῖς ἑαυτῶν.] Lege ἑαυτοῦ.

ἤδε καθόρμησις.] A καθορμίζω, ſcribendum per ι in penultima, καθόρμισις. Differunt enim ὁρμᾶν, ὁρμεῖν, ὁρμίζειν, vt & οἰκεῖν & οἰκίζειν: quæ cum ſimilibus, imperiti librarii ſæpe confundunt, & in re Grammatica non ſatis exercitati non animaduertunt.

εἰς τὸν προσήκοντα τόπον καὶ ἔθνος.] In conuenientem locum & nationem, &c. Qui diuina prouidentia ſe eo in loco & ea conditione natum eſſe intelligit, impiis & ſtultis querelis abſtinet: quales vulgo audiuntur eorum, qui ſe in locupleti & nobili familia non eſſe natos indignantur.

προδέτως] Lege προσδοκώδεις. Et ſupra πλοῖον lege, pro πλεῖον.

οὐδ' οὐ παρέργον καὶ παιδοποιΐας.] Videtur addendum, γάμου καὶ παιδοποιΐας.

καθὼς καιρὸν ἀπιέναι χρή.] Per tempus, tempeſtiue, id eſt, matura ætate. Sententia eſt: Coniugium non eſſe differendum vſque ad ingraueſcentem ætatem, viribus iam imminutis, & morte inſtante.

ἀρχίτως ἀπελθεῖν.] Sic diſcedere, vt à nemine retinearis, vt nihil te remoretur, vt ipſa ſatietas talium rerum mortem tibi faciat leuiorem.

ἀλλ' ὅλως.] Malim ὅλος, etſi parum refert.

τὸν ἐνζῶντα χωρίς.] Malim ἐντεῦθεν. Etſi me non fugit, aduerbia loci diuerſæ ſignificationis ſæpe permiſceri, ſiue id librariorũ culpa, ſiue ſcriptorum incuria fiat. Hinc ἐκεῖσε pro ἐκεῖ apud Iſocratem ſæpe legitur, & id genus alia multa.

τοῦ καιροῦ ἐνεστῶτος.] ὁ ἐνεστὼς πόλεμος eſt bellum iam conflatum aut geſtum, non imminens aut impendens. Sic ὁ ἐνεστὼς καιρὸς, tempus quod iam adeſt.

ὀπισθοβαρής.] Retro oneratus, ſarcinis onuſtus. His enim vxorem, liberos, familiam, opes comparat: quas res ſunt qui etiam Compedes appellent.

τῷ γέροντι καθήκει.] Cũ tan-

ta vitæ ſit incertitudo ac fugacitas: nulla ætas ſecura, aut caducæ huius vitæ rebus nimis affixa, ſed ad emigrationem perpetuo parata eſſe debet. Optima autem præparatio ad mortem, eſt animus in Deum intentus, & omnis aduerſus homines officii conſcientia.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 13. Pag. 55.

Τῶν δὲ ὐδὲ πάρεργον] Lege οὐδ' ὡ πάρεργον, vt eſt in Epicteto ipſo, & poſt in Simplicii quoque commentario.

λοιπὸν παραδίδωσι καθ' ὡς.] Videtur addendum, λοιπὸν κανόνας παραδίδωσι, deinceps regulas tradit.

ὡς τοῖς ἀπὸ τοῦ παντὸς γινομένοις ἀρέσκει.] Lego ἀρέσκεσθαι, ſcilicet ἡμᾶς. Vt nos acquieſcamus in iis quæ a natura rerum decernuntur

τῶν ἀφρονούντων.] Lege εὖ φρονούντων.

καὶ ἐκπλώσεις. Poſſunt exilia aut ruinæ ciuitatum intelligi. Sed ἐκπυρώσεις, quæ τοῖς κατακλυσμοῖς opponuntur, videtur eſſe rectius. Mox, φθορὰς παιδίων & poſt, σκιὰς μόνας & ἀστειοτέρους, quos Ariſtoteles χαρίεντας appellat.

κἂν μυρία ἐπὶ μυρίοις ἀπομνύμεθα, ſi iuremus, ſacramento contendamus, non ſatis placet: nec tamen occurrit aliud melius, niſi ἀπομνηκώομεν, aut ἀπομνημονεύωμεν non diſpliceat.

τοῦτο μὲν ὂν ἀλλ' ἐν ταῖς.] Fortaſſe τοῦτο μὴ ὂν ἐν τοῖς πράγμασι, vel, ταῖς πράξεσιν ἀλλ'. Tale certe aliquid ſententia poſtulat.

περιοχῶς δὲ καὶ ὑλικώτερον ὑπ' ἀλλήλων.] Elementa a ſe inuicem, vt poſtea ipſe declarabit, afficiuntur, & animantium corpora cibis, potionibus, aere, mutuaque violentia. Hoc niſi dicit Simplicius, non ſatis quid ſibi velit aſſequor. Mox lege, κυρίως ὑφίστασθαι. Sæpe. n. errore librarii tertia perſona præſentis indicatiui pro infinitiuo hic legitur.

καὶ τὸ ἀρχήν.] Vel, εἰς τὸ ἀρχήν: vel, quod magis probo, ἐς ἀρχήν, abſque articulo.

καὶ πλεονεκτούντων ἀλλήλοις διὰ τῶν νόσων.] Sanitas eſt temperies quædam humorum & qualitatum, morbus redundantia vel penuria. Sed hæc accuratius tractent medici. Cæterum πλεονεκτεῖν plerunque abſolute capitur: aut cum genitiuo perſonæ, & accuſatiuo aut datiuo rei iungitur. Quare pro ἀλλήλοις fortaſſe legendum ἀλλήλων, vt apud Iſocratem in Parænesi:

neſi: οἱ δίκαιοι τῶν ἀδίκων, εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ' οὖν ἐλπίσι γε σπουδαίαις ὑπερέχουσιν. & apud Platonem, πλεονεκτεῖν χρήμασι. Mox lege, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἐναντίων πλεονεξίας ἀπαλλάττεται.

ἀποδέδοται] Malim ἀποδίδοται τῇ αὐτοῦ ὁλότητι. Vnumquodq; ſuo toti reſtituitur. Libet aſcribere pereruditos Euripidis verſus, declarandi huius loci cauſa:

> Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
> ἐνταῦθ' ἀπῆλθε. πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
> τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. οὐδὲ γὰρ κεκτήμεθα
> ἡμέτερον αὐτό, πλὴν ἐνοικῆσαι βίον μόνον.
>
> *At vnde corp⁹ intrauere, ſingula*
> *Eo recedūt. Spiritus namq; æthera,*
> *Corpusq; terram repetit. Haud id mancipi*
> *Vlli datur, ſed incolentis vſui.*

δι' ἀντανίσωσιν τῶν ἐν τῷ παντὶ στοιχείων.] Ob mutuam adæquationem elementorum vniuerſitatis, ne ignis aut aqua redundet.

καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μερικῶν ζώων καὶ ἡ φύσις Coniunctione tranſpoſita, ſic legendum cenſeo: καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν μερικῶν ζώων ἡ φύσις.

καὶ ἀποσκαίμμετα.] Lege, καὶ ἀποσήμματα.

καὶ τὴν ἀξίαν κατ' ἐκεῖνά τε καὶ μετ' ἐκείνων, lege: non κατ' ἐκεῖνα δέ.

καθ' ἐρριζομένα.] Vel, κάτω ἐρριζωμένα: vel ὑφὲν, καταρριζωμένα, a καταρριζόω.

τῶν τῇ ὀρέξει καὶ ὁρμήν.] καὶ ὁρμῇ lego, niſi malis καθ' ὁρμήν.

ζωὴ τῶν ἀλόγων ψυχὰς μέσας οὔσας τῶν ζώων, τῶν τε καταρριζομένων.] Lego, τῶν φυτῶν τῶν, &c.

κινούμενον ὅλον ὁ λέων.] Malim ὡς, vel οἷον, ὅταν ὁ λέων.

πρὸς τῇ κατὰ τὴν εἱμαρμένην διαθέσει.] Videtur aut ſubintelligendum, aut deeſſe participium, cuiuſmodi fuerit δοθέντα, vel ἀφωρισμένον, vitā a fato aſſignatam.

χρὴ γὰρ τὰ μεταξὺ εἶναι ὄντα ἑκατέρῳ πρὸς τῶν ἄκρων κοινωνεῖν.] Lego, τὰ μεταξὺ εἶναι ὄντα ἑκατέρῳ πως τῶν, &c.

καὶ τὴν ἀξίαν ἔχει πρὸς τὴν προαίρεσιν.] Malim, παρὰ τὴν προαίρεσιν, &c.

τὸ ἀλγεῖν ἐν τῷ σκέλει μένειν.] Poſſit etiam legi, τὸ ἀλγοῦν. Sententia eſt, dolorem non pertingere ad animum, ſed in corpore reſiſtere. Sic Poſſidonius apud Ciceronem 2. Tuſcul. Nihil agis dolor: quamuis ſis moleſtus, nunquā te confitebor eſſe malū.

καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις νομίζουσι.] Lego, καὶ τὰς τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις, ἰδίας vel οἰκείας νομίζουσι.

καὶ χρὴ τὴν δὲ ἡδονῆς ὄρεξιν καὶ γλυκυθυμίας κακωθεῖσιν τῆς πρὸς σώματα.] Puto legendum, κακωθεῖσαν ψυχὴν, διὰ τὴν πρὸς σώματα &c.

ἐν ἐκείνοις ζητήσασα lege. &, πρὸς τῷ βλαβερῷ καὶ λυπηπορῶν περαθῇ.

ἀπολάβοι ζώτης] Lege ἀπολαύοι, per υ, non β.

οὐδεὶς γὰρ ἥλιος οὔτ' ἰσχυρότερός ἐστιν.] Aut τὸ οὔτ' redundat, aut alterum inciſum deeſt.

καὶ βιωτικῶν περιστάσεων.] Poſſunt cum omnes vitæ calamitates in genere, tum penuria rei familiaris ſeorſim intelligi. Poſt, ὑπῆρξεν αὐταῖς lege.

συνειθίζοντο δι' ὅσως.] Malim ὁμοῦ vnaq; conſueſiunt. Mox τὴν ἐνζῶσαν ἡδονήν.

ὑφηδόμενος] Forte ὑπερηδόμενος.

μετὰ τὸ καὶ ἄλλο πάθος προσλαμβάνειν τὸ πάθος.] Fortaſſe μετὰ τὸ δ. ὥσπερ τοῖς ἰατροῖς, &c. διὸ καὶ.] Male cohærent. Ratio Grammatica poſtulat, ὥσπερ δὲ, οὕτω καὶ.

ὅστις περιάπτεται ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτοῖς.] Malim ὅστις περιάπτεται τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρακολουθεῖν. Mox, τοῦτο μὲν ἀρχὴν lege.

ἵνα μὴ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμεθα.] Lego, ἵνα μὴ τῇ ἀργίᾳ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμενοι καὶ νεκρωθέντα.

δι' ἀτονίαν τοῦτο πάχον.] Si id illi ex imbecillitate contigerit. Veniebat in mentē, δι' ἀπονίαν, ob intermiſſum laborem, poſſe legi. Sed repudio coniecturam. Mox, ἡγοῦν πρὸς πάλην, & ταῖς πληγαῖς συνεθίζεσθαι.

ἀγλυφῶν.] εὐγλυφῶν lege. Sæpe α & ευ oſcitantia & imperitia librariorum permutantur, cum repugnantia inter ea ſit maxima. Et paulo poſt, ἢ τὸν ἐφ' ἡμῶν Σαλούστιον. Scribunt alii Salluſtium, Horatium imitati: alii Saluſtium, ſimplici L. quod rectius opinor, ſiue a ſale, ſiue a ſalute deriuetur. Et mox, πεπυρακτωμένον ἐπιθέντα γυμνῷ τῷ μηρῷ.

εἰς λιτότητα ἄκρω.] Vel ἄκραν, vel ἄκρως.

τὴν πρὸς τὰ φοβερώτατα ἄγνοιαν.] Lege ἀγωνίαν. Reliqua leuiora errata ſic corrige: ἐμβάλλειν, καταπέμπων, γίνονται, ταῖς ψυχαῖς, διεφάνη, φοβερώτερα, αἱρεῖσθαι.

τὴν δὲ τῆς φύσεως.] Lege τὴν τε.

ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώμασιν, ὡς σώ-

μασιν

μασιν ἀναισθήτοις.] τὸ ὡς σώμασι redundare videtur.

τοὺς δὲ λιμοῖς.] Cũ paupertatis ante mentionem fecerit, hic pro fame peſtilentiã reponendam cenſeo. τοὺς δὲ λοιμοῖς ἢ σεισμοῖς ἢ ἐπικλύσεσι: per υ non per η.

τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τούτων οἴομαι τυγχάνειν.] τὸ οἴομαι redundare puto.

δέδεικται, καὶ φαίνεται πολλαχοῦ ἐναργῶς αὐτῇ.] Suſpecta lectio, nec tamen quid melius in mentem venit. Sicut & paulo poſt, τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, niſi καὶ præponatur.

κατεφρόνησεν αὖ τοῦ φθαρτοῦ τὴν φύσιν.] Pro κατὰ τὴν φύσιν, vel τῇ φύσει.

τί οὖν τὸ ἄριστον τῆς νόσου κακίας.] Sic puto legendũ, τί οὖν; τὸ αἴτιον τῆς νόσου καὶ κακίας τῇ ψυχῇ, ἐκ τῶν προτ. &c.

αὐτὸ ἀγαθόν.] Addendus videtur articulus, αὐτὸ τἀγαθόν.

ὅπερ διὰ τοῦτο ἀρετὴ καλεῖται.] Scilicet quaſi αἱρετή, optabilis, expetenda. Alii παρὰ τὸν ἄρην, a Marte: alii quaſi ἀρεστὴν, placitam dici putãt. Ego ne hæc verba omitterem, virtutem non a viro, ſed a vi deduxi: vnde etiam vir dictus videtur.

οἱ μοχθηροὶ πέμπονται.] Lege μέμπονται, a μέμφομαι.

ὡς κύριοι μὲν ὄντες τοῦ μὴ εἶναι τοιοῦτοι.] Vt qui poſſent non eſſe tales. Dubitari poteſt de iis, quorum ingenia rudiora ſunt, quique ab ineunte ætate inter nefarios homines educati recta inſtitutione caruerunt. Sed eſt illud fortaſſe τὸ κολαστικὸν τῆς θείας ἀγαθότητος εἶδος, de quo ſupra dictum: & ſtulti a pecudibus nihil diſtare putantur.

οὐκ αὖ οὖν αὕτη ὑγεία.] Fortaſſis, οὐκ αὖ ὑγίεια.

ἢ ἀκέραια ἀγαθὰ εἶναι ἀπό.] τὸ εἶναι redundat: vt & mox, καὶ τὰς παρατροπὰς οὐχ ὑποστῆναι, τὸ οὐχ delendum.

ἀλλ' ἀγαθὰ εἶναι ἐποίει καὶ τοῖς νοοῦσιν αὐτά.] τὸ ἀλλ' & αὐτὰ redũdare, aut corrupta eſſe videntur.

ἀλλὰ παρυποστῆναι τοῖς οὖσι.] Lege παρυποστῆσαι.

καὶ ἔδει μὴ τὰ πρῶτα μόνον καὶ ἀκέραια.] Hæc fortaſſe cauſa fuit Ariſtoteli, cur diuinã prouidentiam orbe lunæ terminaret. Hinc & Epicurei tam Dei prouidentiam, quam animorum immortalitatem ſuſtulerunt: quod tanta eſſet perturbatio, miſeria, imbecillitas, improbitas vitæ humanæ. Sed aliud docent ſacræ literæ, quæ & ſupplicium improbis minantur, & lapſum angelorum etiam tradunt.

τῆς μόνης φανείσης ὁπωσοῦν κακίας.] Quæ ſola vtcunque malum viſa eſt. Ne animi quidem vitia prorſus eſſe mala contendit, ſecus quam Theologi.

ὡς ἀναγκαῖον αὐτό.] Scilicet τὸ κακόν. nam *κακία* antecedit.

συγχωρήσῃ] *συγχωρήσαις* & ſententia & conſtructio poſtulat.

ἢ καταπυκνωπίζεται lege.

τῶν ἐρωμένων.] *τῶν ἀγαπωμένων.* Sic ea vocat quæ adamantur, non amaſios aut amicas.

ἤπερ τὸ τελέως καὶ αὐτεξουσίως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς παρυφίσταται.] Puto legendum, ἢ *αὐτεξουσίως κακόν,* &c. *παρυφίστασθαι.* Facilius concedi queat, id eſſe, quod nullo modo ſit, quam perfectum & arbitrarium animi humani malum. Sed vnde illa coacta ſiue ignorantia ſiue malitia ſit, non explicat: vt nec D. Paulus, qui diſputatione interrupta, ſcrutatores diuinorum arcanorum obiurgat.

ἡ αὐτοκίνητος καὶ αὐτεξούσιος οὐσία τῶν ψυχῶν.] Quia vero plerique omnes hac libertate ad perniciem & ſuam & aliorum abutuntur: quid dicas? Cur puero gladium, aut potius furioſo? Sunt hæc arcana Dei, nullo humano ingenio explicabilia: niſi quis illud forte probet.

Ludit in humanis diuina potentia rebus.

Sed hunc ludum riſumq; Dei Socraticum, ſacræ literę deteſtantur.

εἶναι ἂν ἕλοιτο ἀνθρώπων καὶ τῶν τῆς] Puto legendum, *οὐκ ἂν ἕλοιτό τις ἀνθρώπων, τῆς γε τῆς ἀνθρωπίνης.* Ad rem ipſam quod attinet, ſi quis cruciatus inferorum conceſſerit, quorum teſtimoniorum plenæ ſunt ſacræ literæ, quis non malit vel ſaxū vel nihil omnino potius eſſe, quam æternas ſcelerū, eaſque intolerabiles, dare pœnas? Nemo mihi, certe quidem, vnquam perſuadebit, vt malim in cruciatu eſſe, quam nihil eſſe: variorum morborum carnificinas expertus, vt alias ærumnas & moleſtias taceam. & poſt ipſe Simplicius confitetur, ipſum eſſe ideo expeti quod bonum ſit.

ἀγαθὰ λέγομεν ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ.] Bona dicimus in ordine quodam boni. Verba ſubobſcura ſunt: ſed puto eū velle, ſtirpes & animantes ſuo loco eſſe bonas. Sed quę continenter ſequuntur, ita vel obſcura vel deprauata ſunt, vt ea me non aſſequi fatear.

ſatear. καὶ τῇ περὶ ἄλληλα ἐφέσει παρὰ τῶν ἀφορισμένων: Et deſiderio ſui mutuo a ſeparatis vel deſtinatis. Sed ſi diuinare liceat, ſic reſtituendum cenſeam hunc locum: καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄλογα ἀγαθὰ λέγομεν, ἀλλ' ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῇ περὶ ἄλλα ὑφέσει παρὰ θεοῦ ἀφωρισμένα: Et ſtirpes & animantia bona dicimus, ſed ordine quodam boni, & remiſſione erga alia, diuinitus deſtinata. hoc eſt: Deus ſtirpes & animalia deſtinauit ad bonos vſus, ſic tamẽ, vt ſuo loco bona eſſent, & inferiora bona cęteris. Hanc ſententiam in conuertendo ſequi melius eſſe duxi, quã ea ſcribere, quæ nec ipſe nec alii intelligerent. Paulo poſt lege, οὔτε κωλύσαι δυνατὸν τὴν αἵρεσιν.

καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔχει τὴν ἀρχήν.] Malim, καὶ ἀφ' ἧς. niſi hic nouam periodum incipias: quod fieri poteſt.

ἐπίστησεν.] Lege ὑπέστησεν.

ῥοπὴ παρυφισταμένη, ἔχει παρατρεπομένην δύναμιν ἐνδέδωκε.] ῥοπὴ παρυφισταμένη, φύσιν ἔχει παρατρεπομένην: δύναμιν ἐνδέδωκε.

οὐ περὶ τοῦ Ἐπικτήτου ῥηθέντα μόνον λόγον.] Lege, οὐ πρὸς τὸν Ἐπικτήτῳ μόνον ῥηθέντα, &c.

περὶ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποστάσεως.] Lego ὑποστάσεως. Et poſt, ἀρεσκομένους, & ὡς τὰ ἐκτὸς, & σκληρότερα τοσούτῳ, & ἀφεληθῆναι, & ἄτοπ' ἀπαίδευτοι ὄντες ζητοῦμεν ἀκολουθεῖν ταῖς ἡμετέραις ὀρέξεσι.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 14. Pag. 69.

ΟΤΙ ἀφόρως δεῖ φέρειν lege. Et, ὡς καλῶς ἐμπόδιον εἶπε. &, προαιρέσεως δ' οὔ. &, τούτων μὲν οὐδέν.

τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἐκκλίνειν.] Lege παρὰ φύσιν. Et mox pro ἠνάγκασε, malim ἀναγκάσατε. & pro ἐφιλοσόφησε, ἐφιλοσόφησαν, cum & cætera verba pluralia ſint.

αὐτὴ τῆς ἀπορείας.] Lege, εὐπορείας ἠλλάξαντο, ὡς γὰρ ἐκεῖ ἀγαπᾷ τρέφων.

ἀπὸ ζωῆς προφέρων τοὺς λόγους.] A vita proferens ſermones: hoc eſt, oratio eſt vitæ conſentanea.

οὕτως εἰσὶ δεκτικοί.] Lego ὄντως, id eſt, τῷ ὄντι εἰσὶ δεικτικοί, oſtendunt generoſos animos. Aut δηκτικοί, a δάκνω, mordẽt generoſos animos: hoc eſt, τὸ κέντρον ἐγκαταλείπουσι. δεκτικοὶ non video quẽ ſenſum habeat, ſi conuerteris recipiunt, admittunt.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 15. Pap. 70.

EXtremo verſu lege, ὑπὸ μὲν τῶν ἰδίων.

ὅτι τὴν ψυχὴν ποιήσας τὴν.] Senſus & conſtructio poſtulare videtur, ὅτι τὴν ψυχὴν ἐποίησεν ὁ θεὸς τὴν ἀνθρωπίνην

καθ' ἑκάστη πρὸς ἃς δυνήσεται.] Suſpicor legendum, καθ' ἕκαστα παρ' ἃς: vel, δι' ὧν δυνήσεται. Et pro διαβαίνειν, malim διαμένειν. niſi forte placeat, διαβαίνειν τὴν γένεσιν, tranſire generationem, & incolumis ad ſuam originem reuerti

ὑφ' ὧν κινεῖται μὲν.] Lego ἐφ' ὧν. ſicut poſt, ἐπὶ δὲ τῶν τελείως πεπαιδευμένων.

τὸ παθητὸν ὅπερ ἐν ἡμῖν παιδικὸν καθέστηκε τελέως καὶ ἀναμφισβητήτως ἀποκέκλιται τῷ λόγῳ. Sic corrigatur hic locus.

μερίζεται γὰρ τοῦτο.] Videtur deeſſe, θανατοῦται γὰρ καὶ μερίζεται, Occiditur enim & diuiditur. Sequitur enim, ζῶον δὲ μένει καὶ ὁλόκληρον, viuum manet & integrum. Quid vero ſi μελεΐζεται, vt apud Homerum, ἀλλὰ διὰ μελεϊστὶ τεμὼν, membratim diſſecatur.

αὐτοῦ ἀμυωτήριον.] Lege αὐτῆς. & mox, οὔτε θλίψιν, addendum φέρει, vel ſimile verbum. Et poſt, ἀνέχεσθαι δεῖ. Deinde, ὠφελεῖσθαι πάντως ἐστί, περιφανῶς. Cætera errata, vt τῷ πάθει ἡμέτερα καταγιγνώσκεις, & αὐτοῦ ὡς οὐδὲν, & δεῖ ἐννοοῦντας, & κρατοῦντας, facile a quouis hoc modo corrigi potuiſſent.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 16. Pag. 73.

Τίνων τὰ ὅπως.] Lege, ἵνα καὶ ὅπως.

ἐστὶ δὲ πρόχειρον.] Malim ἔσται. Et mox, διακειώμεθα, ſubiunctiuo: vt διακειοίμεθα optatiuo modo.

ἐπ' ἰδίῳ.] Lego, ὡς ἐπ' ἰδίῳ. &, καὶ δυσχεραίνων ἐπ' αὐτῇ. Et poſt, χρῆσθαι αὐτοῖς ὡς ἀλλοτρίοις.

δίδοται] Malim, δεδόσθαι τῷ ἀφαιρουμένῳ.

ἐδίμησε.] Lege ἐδίδοσαν.

ὅτι οὐ μόνον ἡ ἔννοια τὴν ἑαυτῆς διάθεσιν.] Quod nõ modo cogitatio ſuam affectionem, &c. Obſcura videntur hæc minus attentis Sed hęc ſententia eſt: Vt oratio ab animi affectionibus proficiſcitur: ſic animi affectiones oratione excitantur.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 18. Pag. 74.

Ἀκούω.] Malim ἀκούει.

ἐστὶ δὲ ὁ λόγος πρὸς τοὺς ἔτι πεπαιδευμένους.] Lege, ἔτι μὲν παιδευομένους, ὕστερον δὲ.

καὶ τῆς ἑξῆς.] Fortaſſis ἐκτὸς.

τὴν ἐν ἑαυτοῖς.] Malim τὴν τε ἐν.

παρα-

παρασύρωσι.] Lege παρασυρῶσι, vt ſit ἀόρ. 6. paſſiuus. Et mox εἰσδέξωνται.

σφίζει.] σφύζει per υ. vnde σφυγμὸς apud medicos, pulſus.

ἀπολείπεται συχνῶς.] Adde ὅτι συχνῶς.

ἐπιλαβόμεναι.] Lege ἐπιλαβομένῳ, ſcilicet τῷ λόγῳ. Nec enim ad ὀρέξεις referendum eſt.

τὸ πεπαιδευμένον μὴ ἀποχωρῆσαι.] Lego, τὸ παιδευόμενον μὴ ἀπορῆσαι.

ζώσοντα τοῦ.] Lego, σώζοντα, καὶ τοῦ παιδὸς ἐπιμεληθῆναι: οὐδὲν τούτου λίαν καίριον.

Καὶ τὸ παῖδα ἀνάγκη περιορᾶν.] Et ſeruum neceſſe eſt negligi: Poteſt hoc vtcunque ferri. Sed τὸ ἀνάγκη redundare videtur.

ἐν αὐτῇ τῇ κρίσει.] In ipſo iudicio. Non placet, ac ne συγκρίσει quidem. Quid vero ſi χρήσει?

καὶ τῆς δυνάμεως.] Annotauit Varinus, τὸ καὶ ſæpe redundare apud auctores. Recte ille quidem. Sed videtur ſæpe etiam prius membrū orationis ante καὶ deeſſe: vt hic fortaſſis omiſſum eſt, τῆς τε φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δυνάμεως.

τὸ ἐν τῇ τοῦ ἐλαίου.] Fortaſſis τοῦ τε ἐν τῇ τοῦ.

οὔτε δ' ἐκείνων ἔτι προσκόψαι.] Fortaſſis, οὔτ' ἐπ' ἐκείνων, ſcilicet τῶν συμμέτρων. Poſt, τοὺς ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξαμένους lege.

ἀπὸ τῶν μιαρῶν.] μικρῶν lege.

οὐχ ὑπακούσῃ.] Verbū hoc vſurpatur de iis qui alienas fores pulſantibus reſpondent. Hic, obaudire aut non parere ſignificat.

τὸ ἐμὲ παρασχεθῆναι.] Malim ὥστ' ἐμέ.

ἀνελπίστως προσπίπτοντα.] Addendum videtur, ταράττειν πέφυκε τὴν ψυχήν.

ἐπὶ σύγκρισιν.] Fortaſſe, τὴν σύγκρισιν: quanquam ne hoc quidem ſatis placet.

μετὰ τὸ γενέσθαι.] ſcilicet τὴν μείωσιν.

ὅτι καλοῦντος.] Malim καλοῦντα.

ὅτι οὐ πάντως.] Malim, ὅτι ἢ πάντως οὐχ ὑπακούσῃ, ἢ ὑπακούσας οὐ ποιήσῃ τὸ προσταχθέν, καλῶς ἔχον ἐπ' ἀμφοῖν τὸ τῶν προστεταγμένων ὑπακούειν. Cū autem ipſe Epictetus ponat, μηδὲν ὧν σὺ θέλεις: per incogitantiam puto Simplicium τῶν προστεταγμένων inculcaſſe: vt eſt interdum curioſior, &, vt Aſian⁹, verboſior, nimiſq; lectorum ingeniis diffidens.

προσήκει δ' οὐδὲν παραγίνεται.] Malim περιγίνεται.

τίς δὲ σὺν ἂν ἔχων.] Fortaſſis ἑκών, vltro.

τ͂ ἀδιαφόρου.] Malim ἀδιαφόρως.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.18.Pag.78.

Οὕτως.] Lege, ἀνόητον ὄντως ἀπολειφθῆναι, vere amentem relinqui, vel permanere.

τὰ καθ' ἑαυτόν.] Lege, καθ' ἑαυτοὺς.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.19.Pag.79.

Ἔχει τὴν ψυχὴν.] Lego ἕλκει. & mox, κενὴν δόξαν. & χαυνοῖ.

ἡμῶν γὰρ δόκησις.] Lege, ἡ μὲν γὰρ δόκησις.

τότε γάρ φησι.] τὸ γὰρ redundat.

περιποιήσειν παρ' ἀνθρώποις τιμὴν.] Inſignem apud homines honorē. Malim παρ' ἀνθρώπους, honoratiorem eſſe humana conditione, diuinos honores meruiſſe.

μορίου τ͂ τις.] Particula, Aliquis. Latini fere neutro genere, vt Satyricus:

Aude aliquid breuib. Gyaris & carcere dignum.
Si vis eſſe aliquid. Probitas laudatur, & alget.

περίσπουδον μὲν.] Fortaſſe, σπουδὴ μὲν περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, καταφρόνησις δὲ τ͂ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

οὐ ῥᾴδιον τῷ πεπαιδευμένῳ.] Lege, τῷ παιδευομένῳ. & mox οὐκ εἶπεν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.20. Pag 80.

Περὶ τὰ ἀνόητα.] Lego ἀδυνάτα. vel ἄλυπα. ἀνόητα hic locum habere non videtur.

τὸ ἀλλότριον πολυπραγμονεῖν lege.

σπουδῆς ἄξιον τὸ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι.] Lego, σπουδῆς τε καὶ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι.

τὰ σαθρά.] ἐ σαθρὰ lego.

καὶ ὅταν οἰκέτην.] Lege, καὶ τὸν οἰκέτην.

ὅπερ ἐστὶ.] Malim ὥσπερ ἐστὶ.

κακία ψυχῆς πλημμελῶς ἐνεργεῖν.] μὴ καὶ ζῆν.

καὶ ἀποτυγχάνον.] Lege ἀποτυχόντα.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.21.Pag.81.

Καὶ ἂν ὀρέγεσθαι.] ὀρέγεται. καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐπ' ἐκεῖνα.] τὸ ἐπ' redundat.

τοῖς ἀκολάστων.] ἀκολάστοις lege.

ἀποπεπωμένον.] ὑποπεπωμένον.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.22.Pag.83

Ὅλως γίνου.] Malim ὅλος.

πεπηγμένως ἄκρα.] πεπηγμένος.

τούτων ὑπὸ] τούτων τ͂ ὑπὸ.

ἐπ' αὐτὸν θερμαινόμενος.] Fortaſſis ὑπ' αὐτ͂.

καὶ τὸν διογένην γενέσθαι.] Alii referũt: Niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe vellẽ.

οἱ ὑπερελθόντες τοῦτον.] Fortaſſe τούτων, vel ταῦτα.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 23. Pag. 84.

EΠιδεικτικόν.] Lege ἐπιδεκτικόν, ab ἐπιδέχομαι, non ab ἐπιδείκνυμι.

οἷα πράγματα σπουδῆς ἄξια νομίζειν.] Lego νομίζει, aut σπουδάζοντα, καὶ τὰ τοιαῦτα πράγματα σπουδῆς ἄξια νομίζειν.

τοῖς ἐκτός.] Malim ἐπὶ τοῖς ἐκτός.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 24. Pag. 86.

Καὶ συμποσιάρχῃ lege. Et αὐτός τε τὰ παρόντα.

καὶ τὴν ἐκ τοῦ.] Lege, ἑαυτοῦ μέτρον ἕκαστος καὶ ἀπέχεται καὶ μεταλαμβάνει. Alia ſunt Lapitharum noſtrorum τῶν κυπελλομάχων conuiuia, in quibus id præclarum habetur, ſi neque pes neq; caput officium faciat. Edere quidem nemo cogit: ſed niſi biberis ex aliena libidine, non raro periculũ, odium certe quidem paratum eſt ſemper. Nec alia ratio melior, ea quę velis vel reſciſcendi vel conficiendi (vt audio) in conuentibus Imperii, quam ſtrenue certandi poculis. A quibus ſtatim in ſenatum itur, & de republica, de religione, de incolumitate patriæ præclaras ſententias dicunt ii, qui neque mentem neque linguam incolumem habent. Et miramur res noſtras indies ruere in deterius, ac periculum eſſe ne vel externa vi, vel inteſtinis diſſidiis oppreſſi concidamus?

ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστὶν ἐκκλῖναι.] Lego πενίαν ἐκκλῖναι. quæ vox, vt & ſupra καὶ ἀπέχεται, librarii oſcitantia videtur omiſſa.

τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, ἢ τὸ κακὸν ἐν τούτοις οὐκ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι ἡμῖν. Deprauatus haud dubie locus, ſic fortaſſe reſtituendus: καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ἐν τούτοις ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ λαβεῖν, ἢ μὴ λαβεῖν. ὡς πρότερον ἐλέγετο, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι καὶ τῇ χρήσει &c. Vidẽtur enim verba tranſpoſita eſſe. Sententia certe quidem tale aliquid poſtulat.

διατεθλῶσαι.] Videtur omiſſum ἐπὶ τούτοις.

ANNOTATIONES.
Ad Cap 25. Pag 89.

EΓκλίνοντα.] Inclinantẽ. Lege ἐκκλίνοντα, etiam in iis quæ ſequuntur.

ἢ ζηλοῖ ποτε.] Fortaſſe ζηλοτυπεῖ.

καὶ ἐπὶ τούτῳ φθόνος.] Legen-

dum aut ὃ ἐςὶ ἔςι, aut ὃ ἐπὶ τέτῳ φθόνος, vt ſubintelligas γίνεται, hæc eſt inuidia, vel in uidia inde exſiſtit.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.26. Pag 91.

ATελεῖς.] Lege εὐτελεῖς. Et mox ὑπερεχόντων, pro ὑπαρχόντων. & paulo poſt ἀφαιρεθῶσι.

νομίζοντες.] νομίζοντας.

ἀλλὰ μὴν ἅμα γε.] Lacuna hæc fortaſſis explebitur: ἀλλ' ἅμα μὲν ἡσυχάσας ἐν τῷ μεταξὺ, ἅμα δὲ, &c.

ἑξῆς συμπλέκειν.] Lego δεῖ συμπλέκειν. Et mox προσεννοεῖν, λέγοντα, θάνατος δὲ καὶ φυγή.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.27. Pag.93.

Αὐτὰ χείρονας.] Malim αὐτοὶ

διὰ συμπαθείας.] Lego, διὰ συμπάθειαν.

καὶ τὴν ἐντὸς.] Locũ hunc ſic reſtituendum & diſtinguendum cenſeo: καὶ τῶν ἐντὸς ἀπεσπασμένον, τοῦ ὑγιεινοῦ μεγέθους (ſcilicet τῆς ψυχῆς) ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, τῇ κατὰ φύσιν διαθέσει τῶν ἐντὸς ἑπομένου, καὶ δι' ὅλου γινομένου ὁμαλῶς, καὶ συνεχῆ τὴν κρᾶσιν πρὸς τὰ ἐντὸς τῶν ἐκτὸς διασώζοντος, παραγγέλλει.

τοῦ ἐπιβεβλοῦσαν.] Suſpectum mihi hoc verbum eſt, nec tamen occurrit melius.

αἱρέσεως.] αἱρέσει lege.

ἔννοιαν φιλοσοφίας.] Fortaſſe περὶ φιλοσοφίας.

θαυμάσωσι καὶ αὐτὸ τὸ φιλοσοφίας κάλλος, καὶ μέγεθος ἐν τῷ πρότερον καταγελωμένῳ ὁρῶντες.] Incertum eſt, an τὸ κάλλος καὶ μέγεθος ad verbum θαυμάσωσι, an ad participium ὁρῶντες referatur. Mihi placet θαυμάσωσι abſolute poni. & pro καὶ, legi αὐτό γε τὸ φιλοσοφίας, &c. Mirabuntur, quippe qui in eo ipſo, &c.

ἐπὶ κοθόρνῳ ῥόπαλον ἐπιχειρήσας.] Alludit opinor ad Bacchum Ariſtophanis in Ranis, qui Herculis habitu deſcendit ad inferos.

καὶ ἐπιπονουμένης.] Si ipſius auctoris interpretationem ſequimur, ſordida vitæ ratio intelligenda erit, quæ omnem elegantiam aſpernatur.

καὶ ἀνοήτων ἡ πληθείς.] Sententia poſtulare videtur, τῷ γέλωτι τῶν ἀνοήτων ἡ πληθεὶς.

διόπερ τὴν.] Lege διόπερ οὐ τὴν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.28. Pag 95.

ΔΙόπερ τὴν τοῦ τυχόντος.] Addenda negatio.

εἶναι

εἶναι καὶ διαφαίνοιτο.] Lege εἶναι, εἰ. Et poſt, pro διαφθορὰν, lege διαφορὰν.

σταυροῦ φαίνει] Lego, σταυτοῦ φαίνει, φησὶ καὶ ἱκανόν ἐστι μήποτε δέ.

ὅταν εἴπῃ τὸ παρακούσασθαι] Malim, ὅταν εἴπῃ τι τὸ παρακούσασθαι.

ANNOTATIONES.
Ad Cap 29. Pag 98.

Οὕτως ἄχρηστοι.] Legendum, οὕτως εὔχρηστοι πρὸς τὸ πᾶν εἶεν ἔργον, ὡς οὐχ ὑπὸ λιμοῦ.

ἀπὸ τούτων φέρουσι.] Videtur addenda coniunctio, ἀπὸ τούτων οὖν, vel τοίνυν φέρουσι τὰς ἐνστάσεις, ἃς διαλύει νῦν.

καὶ λύειν δυνάμενος συλλογιζόμενος] τὸ δυνάμενος, pro δυνατῶς, durum eſt. Quid pro eo legendum ſit, non occurrit.

ὅταν παρῇ.] Fortaſſis, ὅταν περὶ ᾖ.

εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει] Fortaſſis συνυπάρχει, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον συναναιρεθήσεται.

τὸ μὲν τυχεῖν.] Lege τὸ μὴ τυχεῖν.

ἔοικε δὲ τὸ μὴ δύνασθαι.] Locus ſuſpectus obſcurior certe, quam vt a me ſatis intelligatur, ob neſcio quam σύγχυσιν καὶ ἀνακολουθίαν, καὶ περιττολογίαν.

σιῶ.] Lege σιωπῶ.

καὶ μετὰ ἐμαυτόν.] τὸ μετὰ redundat.

κακῶς τῷ.] κακῷ, vel κακῶν τῷ ἐσχάτῳ.

ἐκεῖνο μὲν.] ἐκεῖνος μὲν.

αὐτῷ γὰρ τὸ δέ.] Lego αὐτοὶ δέ.

ἐπασώμενον.] ἐπαγόμενον.

ἀδύνατον μὲν καί.] Sententia poſtulat, δυνατὸν μὲν οὖν διά.

μετὰ πολλῆς ἐνεργείας.] Fortaſſis ἐναργείας.

χρησιμώτερόν τι παρέχειν.] Legendum, χρησιμώτερόν τι παρέχεις.

εἰ γὰρ κατὰ πόλεμον.] Lege εἰ τόν.

ἐπὶ δήλῳ.] ἐπὶ δηλίῳ μάχῃ. Delium autem oppidulum Bœotiæ.

καὶ τῶν ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη.] Cuius iniquitatis eſſet, decies mille ciuium conſeruatorem proſcribere, & arcere celebritate Olympiorum? Puto igitur legendum, καὶ ἐν ὀλυμπίοις ἐκηρύχθη, vel ἀνεκηρύχθη: In Olympiis proclamatus eſt, præconio Olympico ornatus.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 30. Pag. 104.

Τὰς λοιπὰς ἐνστάσεις lege. Et προσαγομένας.

ἄλλα δὲ ἰδίᾳ μᾶλλον lege. Et paulo poſt τῶν τὸν καλλίονα βίον αἱρουμένων.

χαίρειν σε δεῖ φησίν.] Lege δεῖ φησίν.

τουτέστιν ἡ ἐν τῇ δυνάμει.] Nō aſſequor quid hęc verba ſibi velint, nec occurrit vt emendanda ſint. Mox βουλομένη & συγχωρέσῃ, & ἐξέφηνεν, & δύναμιν ἔχων, & καὶ πάσης δυνάμεως, & λειπομένη, & δύνηται.

πάντα ἀγαθυνει, & ὅσα βούλεται.] Aut redundat hoc inciſum, aut legendum καὶ οὐχ ὅσα βούλεται.

ἐπὶ τοῦ αὐτοὺς μὴ τυχεῖν lege. Et ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν, & τὸ φυτᾶν, & τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, & αὐθ' ὧν πωλεῖ.

ἐνεργῶς.] Quid ſi ἐναργῶς:

ANNOTATIONES, Ad Cap. 31. Pag. 102.

HN εἶδε βούλημα.] Lege ἦν εἶπε. Et ὡς κοινοτέρου λόγος.

μὴ τὸ πρᾶγμα παρέπεσεν ἐκεῖνον, φυσικὸν ὄν.

ἀλλ' οὐ τὸ ζῆν.] Fortaſſis & οὕτω ζῆν ὡς ἀεὶ συνισταμένου, ſcilicet τοῦ σώματος τῇ λογικῇ ψυχῇ, vt cohæreant hæc συμπάθειά τε ἄλογος καὶ τὸ οὕτω ζῆν.

διαλυθέντος.] διαπηθέντος.

οὕτως αὐτὸν περιχαρῶς.] Sententia poſtulat περιχωδῶς, aut λυπηρῶς.

καὶ τῆς συνηθείας καὶ τοῦτο χαρισμοῖ τὸ πολὺ παραιτητέον.] Fortaſſis καὶ τοῦ τῆς συνηθείας καὶ τούτων χωρισμοῦ, τὸ πολὺ παραιτητέον. vt alludatur ad illud, πλησμονὴ ἁπάντων.

ANNOTATIONES, Ad Cap 32. Pag. 109.

ΠΕρὶ τ.] Lege ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως.

διορθωθείς.] Malim διαφραθείς.

εὐσεβείας.] Lege ἀσεβείας, vt & mox ἀπειρίας.

εἴτε ἀρχὴν τις λέγοι.] Apparet alterum membrum a librario prætermiſſum, cuiuſmodi fuerit, εἴτε ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι.

οἱ ὑπὸ μιᾶς αἰτίας πρὸς ἀμφοῖν οὔσης.] Videtur addendum verbum περιέχοιτο aut ſimile.

τοῦ μέλανι κοινὸν ἔχοντα.] Lego ἔχοντι.

κατὰ ζῶντα.] Malim κατὰ ζῶντα.

περὶ πάσης ἰδιότητος.] Suſpectum mihi hoc nomen eſt. Nec tamen aliud diuinare audeo.

οἷα δὲ ὄντα.] Lege καὶ ὄντα, cū interrogatione poſt ἀκολουθεῖ: Et poſt, ἐξαγίσων.

καὶ σῶα.] Lege ζῶα.

μετὰ τοῦ δηλοῦ.] Lege δειλοῦ.

αἱ γαῖαν τε.] Lege οἱ. Et mox ἀξίωσι, & ὁποίους, & ἐξέφηνεν ἐκ χερταιοῦ λίθου.

ἀνάγλυφος.] Superne ſculpto vel cœlato. Fortaſſis ἀγλύφου, rudi & impolito.

ὅπως

ὅπως δ' ἂν ἔχοι τοῦτο.] Videtur locus eſſe mutilus: mihi certe obſcurus eſt & dubius, vtrum τοῦτο ad κακὸν referatur, an vero ad τὸ ὑπὲρ ἄμφω ὄν.

γίνεσθαι ὡς ἐν γῇ.] Fortaſſe addendum, καὶ ὅτι ὡς ἐν γῇ.

πῶς δὲ δυνατὸν ἦν τὸ ἐναντίον.] Si ſubintelligitur εἰσελθεῖν, malum bono contrarium intelligo: aut quid τὸ ἐναντίον vocet, non intelligo, niſi forte aliquid deſit.

τὴν μέλλουσαν ἀποστολήν.] ſcilicet τῆς ψυχῆς præſcire miſſum a bono iri ad ſe animas irruptionis metu.

πόσῳ δὲ ἦν κάλλιον.] Scilicet τῷ ἀγαθῷ. Quanto præſtitiſſet vt bonum pateretur conteri malum? Pro ἑαυτοῦ lege αὐτοῦ, cum bonum non poſſit vincere malum.

ἐνδείκνυνται.] Lege plurali numero. Et mox συγκινήσεσι παρεμπεπλεγμένα τινα. Et τὰ ὑπὸ τοῖς παρεμπλέγμασιν.

ὡς τοιοῦτον ἐπιόντα.] Fortaſſis ἐπιὸν αὐτό. Et mox ἀσέβεια, & ἀνέπλασαν, & ἰσόληψιν αὐτήν.

ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήμασι.] Fortaſſis ἐγχειρήμασι. Et paulo poſt, ἑκουσίως ἑαυτό.

φθέγγοντες τὸ πῦρ.] Verba tranſpoſita ſunt. Lege φθέγγοντες τὸ καπνὸν εἰς τὸ πῦρ ἐμπεπλήκασι.

προτάττουσι τῶν λεγομένων.] Lego τῷ τῶν λεγ.

οὐχ ἑκουσίας ἀναμάρτητοι.] Aut addenda negatio οὐχ ἀναμάρτητοι, aut οὐχ ἑκουσίως ἁμαρτωλοὶ vel ἁμαρτητικοί.

καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἐστιν..] Fortaſſis οὐδὲν ἔτι. Sic & inferius.

βιαζομένης.] βιαζομένους.

κακὸν οὐδὲν ἀρχή.] Lege κακὸν, οὐδὲ ἀρχή.

ὁ παράγων τι ἐφ' ἑαυτοῦ.] ἀφ' ἑαυτοῦ.

ἐνοοῦσιν ἥντινα.] Malim ἐνοοῦσι ἵνα προηγουμένην ἔχον ὑπόστασιν.

οὐσίαν ἄμικτον τῇ ἑαυτοῦ.] Videtur omiſſum participium, οὐσίαν ἄμικτον ἔχον τῇ ἑαυτοῦ φύσει.

εἰ γὰρ οὐ προηγουμένη.] Lego εἰ γὰρ ἦν.

καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται.] τί γὰρ legendum. Et mox τοῦ ὄντως ἀγαθόν.

ἀλλὰ παρυφίσταται τῷ ἀγαθῷ.] τὸ ὑφίστασθαι de rebus bonis, & certo fine a Deo conditis. τὸ παρυφίστασθαι, quæ præter finem auctoris vltro exſtiterunt, nec vtilia & neceſſaria, ſed ſupravacanea & noxia ſunt. Difficile eſt verbo vno hunc ſenſum exprimere: ſed quia melius non occurrit, acceſſionem verti τὸ παρυφιστάμενον.

τὸ δὲ σκιάσῃ.] Lego σκάσῃ, a σκάζω.

περὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτό.] αὐτῷ lege.

διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγίειαν.] Fortaſſis διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν ἢ ὑγίειαν τοῦ ζώου.

καὶ ὅλως τὸ δι' ὃ γίνεται ἡ ἐνέργεια.] Niſi repetatur τέλος ἐστί, non intelligo quid ſibi velit.

ἐπιλαμβάνει δέ.] Lego ἐπισυμβαίνει δέ.

ᾧ συνέστι τὸ ἀγαθόν. Fortaſſe τι ἀγαθόν

ἡδονῆς γάρ τις ἐφιέμενος καὶ ἐπιθυμῶν.] Legendum puto, ἐφιέμενος μοιχεύει. Et mox τοῦ φαινομένου αὐτῷ.

διὰ τὸ κακόν.] Lege τῷ. Et τὸ συνὸν αὐτῷ κακόν.

τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον.] Puto legendum, τί ἂν εἴη τὰ αἴτιον, τὸ αἴτιον γὰρ ζητεῖ ὁ λόγος. Mox τοῦ θεοῦ, &c.

ἀγαθοῦ ὄντος οὐδὲ τὰ μέσα μόνα κατὰ τούτων.] Fortaſſe, μετὰ τούτων. Etſi hęc verba prorſus omitti poſſent abſque detrimento ſententiæ.

καὶ ἀδρανῆ καὶ μηκέτι.] Fortaſſe legendum, καὶ ἀδρανῆ τῶν ἐσχάτων μηκέτι. Etſi ne ſic quidē ſatis intelligo. Id quidem dicere videtur: niſi aliqua extrema eſſent eorum quæ nunc prima & media ſint, eam fore conditionem, quæ ſit extremorum.

πεφυκυῖα δι' ἐν τούτου.] Lego ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ κατὰ σχέσιν, habitudine quadam ſeu affectione: vt conuenientia quædam ſit inter animam & hunc terrenum locum, cuiuſmodi eſt inter marem & fœminam.

ἀπαλλάττεσθαι.] ἀπαλλάττεται.

μύχης.] μάχης.

οὐδὲ ἔχει.] οὐδὲν ἔχει.

καὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα τῶν ὑπὸ σελήνην σωμάτων οὐδὲν ἔχει κακόν.] Puto legendum, τὰ μὲν ἁπλᾶ τῶν ὑπὸ σελήνην. Simplicia corpora, id eſt elementa.

πρὸς δὲ τὸ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν.] Fortaſſis πρὸς δὲ τὸ τῶν ὅλων ἀγαθόν.

ἢ ἔχομεν.] Lego ἣν ἔχομεν ἀδιάρθρωτον περὶ τοῦ κακοῦ. Et mox, μὴ ὂν αἱρετόν.

καὶ δευτέραν.] δευτέρας.

καὶ εἰκότως συνοῦ.] Fortaſſe εἰκότως, ὡς καὶ αὐτοῦ.

ὅταν ἐθέλῃ ταύτην ἀρχὴν ἔχειν.] Legendum, ὅταν ἐθέλῃ ταύτην ἀρχὴν ἔχει.

φύσιν μὲν ἔχειν.] ἔχει lege.

συμπληρωθέντα.] συμπληρωθέντι lege.

τοῦ καθαρωτέρων.] τῶν.

καὶ ἀποπαθεῖν.] Lege ἀποπατεῖν per τ. ὡς ἄλογόν τι ζῶον.

κίνημα τηλικοῦτον.] Motū tantum. Sic τὰ ἀφροδίσια vocat. Nam ſi κύημα legas, ad mulieres

mulieres tantum pertinebit. Mox παρεγίσρου.

πληκτικὸν ἡδονῆς.] Lego διὰ τὸ πληκτικὸν τῆς ἡδονῆς.

οὔτε τῷ κρείττονι.] Lego οὔτε ἐν τῷ κρείττονι καθ' αὑτὸ ὄντι, χώραν ἔχον, οὔτ' ἐν τῷ χείρονι ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντι.] Sententia eſt, malum eſſe coniunctum quiddam, non ſimplex, Nam τὸ καθ' αὑτὸ εἶναι, & ἐφ' ἑαυτοῦ μένειν idem valent, vt opinor, quod τὸ μόνον ἢ ἁπλοῦν εἶναι: idque arguit verbum συμπλακῆναι, quod ſequitur.

ἀλλ' ὅταν τὸ κρεῖττον, &c. ἀναδέξηται. τοῦτο δὲ πάσχει.] Diu me torſit hic locus, donec animaduerti, τὸ ἀναδέξηται finire πρότασιν, & τοῦτο δὴ legendum in apotheſi. Verti autem totam periodū propter obſcuritatem περιφραστικῶς, quo ab omnibus intelligeretur.

αἱρουμένη τὸ αὐτεξούσιον αὐτῆς] Lege διὰ τό.

καὶ ἐπ' οὐδενὸς ἔνδοθεν.] Sententia poſtulat ἔξωθεν, ſicut ſupra ſæpe ſcriptum eſt. Et mox ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν τὸ κρεῖττον ἐκλέγεται, ποτὲ δὲ τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ κρείττονος. Poſt, κατὰ προαίρεσιν ἰδιάζετο.

ἀλλ' ὡς φαινομένου μέν.] Conſtructio poſtulat ἀλλ' ὡς φαινόμενον μὲν ἀγαθὸν, κρυπτὸν δέ. Quia præcedit, non ὀρέγεται. ſed αἱρεῖται.

ὁ θεὸς αἰτίας ἀναίτιος.] Sententia poſtulat κακίας, aut ἁμαρτίας.

αὐτῇ.] αὐτὴ αὖ αἰτία.

αἵρεσις ἐφ' ἡμετέρου πεφυκῦα.] Lego ἔργον ἡμέτερον, vel certe ἐφ' ἡμῖν πεφυκῦα.

ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἢ ὡς μέγα.] Apparet prius membrum incuria librarii omiſſum. Lego igitur ἀπὸ τοῦ κόσμου ἢ ὡς μὴ ἀγαθὸν, ἢ ὡς μέγα τι κακὸν οὖσαν.

καὶ οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο φυτόν.] Nemo ſtirps eſſe malit. Pendet hæc ſententia ab illo dicto, Præſtare male eſſe quā non eſſe. Ego vero haud ſcio an aliqui non malint non modo ſenſus omnis expertes, ſed & prorſus nihil eſſe, quā aut hic perpetuis morborum doloribus excarnificari, aut poſt obitum æternas improbitatis dare pœnas, cum vtriſque malis infiniti ſint obnoxii.

προηγουμένας.] προηγουμένως. Reliqua q[…]uis facile corriget, vt ἐνδέξαιτο, πρότασιν.

τὸ λυφθὲν τοιοῦτον.] Fortaſſis τὸ ληφθὲν τοιούτως, vel τοιοῦτον ὄν.

ANNOTATIONES, Ad Cap.35. Pag.127.

Πολλὴν ὀργίαν:] Corruptus hic locus eſt, ſic vtcunque reſtituendus, πολλὴν ἐνάργειαν ἡ σύγκρισις ἄλλους ἐπιτρέποντος, πρὸς ἐμὲ ἐπιτρέποντα καὶ τοῦ σώματος, &c.

ἐνεργοῦς συγκρίσεως.] efficacis. Malim ἐναργοῦς, illuſtris: Et in fine, τὸ τὰ κατ' ἀξίαν.

ANNOTATIO, AD Cap. 34. Pag. 128.

Nihil in hæc Capita exſtat Simplicii, ſiue ipſe perſpicua eſſe putarit, ſiue oſcitans librarius prætermiſerit, ſiue codex iniuria temporis mutilatus ſit: quod quidem eſt veriſimilimum.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 35. Pag. 129.

Καὶ αὐτῇ τῇ τῆς.] καὶ αὐτὴ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀποδιδοῦσα.

περὶ τῶν ἐν τοῖς καλῶν.] Fortaſſis περὶ τῶν ἐντὸς καλῶν, de interiore pulcritudine, de animi formoſitate: aut certe aliquid deeſt.

ὡς καθόλου μέρη] Malim εἰς μέρη διελεῖν.

καὶ οὐ ταῦτα.] Lego καὶ ὅτι οὐ ταῦτα.

μετὰ θεὸν καὶ ὁλότητα] Fortaſſe μετὰ θεὸν τῆς ὁλότητος ἡμῶν.

Συναγωγῆς.] συναγωγός.

περιαιρετικῶς ὅμοιοι ὄντες.] Fortaſſis ἀνόμοιοι. Niſi in eo dicat illos eſſe ſimiles, quod vterque alterum perditum cupit.

ἀγωρεύσαντος.] Lego ἀγοράζοντος.

συντεταγμένως μὲν κατὰ περιαιρετικήν.] τὸ συντεταγμένως intelligi poteſt, quia neuter ſine altero eſſe poteſt. Illa vero coniunctio habet diſſimilitudinem & diſcrimen, quod fugiens antecedit, fugans ſequitur: hic corripere, ille effugere conatur, vt apud Homerum Hector & Achilles, de quibus ait: πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγ', ἐδίωκε δὲ πολλῷ ἀμείνων.

χρέσιν ἀνομοίως ἀνομοίαν, lego: vt & ſupra, pro διαφέρουσις ὡς τὸ πέρυσι, legendum διαφερόντως ὡς τὸ πέρυσι.

ἢ τὸ ἀρχόμενον] Lego καὶ τό.

οὐκέτι φίλον.] Malim οὐκέτι φίλῳ εἶναι βουλομένῳ.

κατὰ θεὸν τοῦ εἶναι.] Poteſt intelligi, voluntate Dei. Sed malim μετὰ θεόν, poſt Deum primam cauſam. Mox lege ἐτράφημεν, & διανεισάμενοι.

ὑπερέχοντα.] Legendum videtur, ἀπαρέσκοντα.

ἀλλαχθέντες δὲ τὴν θείαν.] θεὸς pater, θεῖος patruus. Voce τοῦ θείου, niſi fallor, oſtendere vult, patres olim θεοὺς fuiſſe dictos: ac θεοῦ nomen abolitum ob religionem,

gionem, θείου tamen remanſiſſe.

φανδίειν.] φονδίειν.

ὅτι τοιούτους εἶναι.] Lego οὐκ τοιούτους εἰκὸς.

καὶ συντυχεῖν ἐλθεῖν πρὸς αἰρησόμενος.] Fortaſſe προαιρούμενος. Et mox τὸ μὲν ἐκεῖνον.

οὐ γὰρ κύριος.] Lego οὐ γὰρ ἐκείνου κύριος εἶ, τοῦτο δὲ σπούδαζε καλῶς. vel κατὰ λόγον τὸ σοί.

ὡς θεοῦ προστάττοντος lege. Et poſt, καὶ ἵμεια καὶ χρειώδη.

τὰ γὰρ διὰ στερεότερα καὶ στατερότερα.] Fortaſſe legendum, τὰ γὰρ δὴ αὐστηρότερα καὶ σκληρότερα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὰ δυσκίνητα καὶ παράθερμα. niſi forte pro διὰ στερεότερα, placeat, διάψυχρα aut δραστικώτερα, etſi id τῷ παράθερμα nō opponitur.

καὶ ἔλαττον.] Sententia poſtulat, καὶ ἔχαττον πότερον ὑπὸ τῶν ἀλόγων ἄρχεται παθῶν ἢ ὁπωσοῦν. Et paulo poſt, πότερον πρὸς τὰ καλά.

ἐπιτήδειοι.] ἐπιτήδειοι, ἀλλὰ καὶ αἱ τὸ ἀγαθόν. Paulo poſt, ἀμείβεται.

Συναγόρητ.] Fortaſſe συνεγείρεται, Et mox, καὶ μεταδιδόμενα πολλαπλασιάζεται, καὶ ὥσπερ ἀπὸ πυρείων.

τὰ δὲ ὠφέλιμα.] Lege ταῦτα. Et mox, ἐνουσα.

τὸ ὀρθὸν ἥξει.] Lego ἕξει.

οὕτω κεχρῆσθαι.] Fortaſſis οὕτω δεῖ χρῆσθαι.

ἐφ' ἡμῶν.] Lego ἀφ' vel ὑφ' ἡμῶν. Poſt lege πρωτείων τε παραχωρεῖν ἡδέως, ὡς ἑαυτοῖς παρακεχωρηκότων.

ἔχειν πρὸς αὐτὸν νομίζειν ἢ πρὸς τὸν ἑαυτῶν, ἀπόντος δὲ lege. & mox, ἵνα δὲ συντέμω. Poſt, καὶ σώματι καὶ τοῖς ἐκτὸς ἔνεστι οὐ τῇ τῶν ὄντων ζητήσει.

Et mox, ἀπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον πλεονεκτημάτων. (ἀρετή.

Et mox, μία τις ὁλοτελὴς

Poſt, πάρεισιν αὐτοῖς. Et, τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρεπτομένων.

καὶ τὰς δυσημερίας δὲ. lege,

καὶ τὰς λοιπὰς φροντίδας.] Fortaſſe τὰς δὲ λύπας καὶ φροντίδας.

κατὰ τὸ αὐτὸ προσῆκον.] Eadem officii ratione ſeruata: Fortaſſis αὐτῷ, vt eum decet: vel, quatenus id ei conuenit.

ἀλλ' οὐκ ἐπιθήγοντες.] ἐπιθήγω eſt exacuo, incito, τὸ παρορμῶ. ἐπιθιγω, tango. Fortaſſis eſt heteroſis generis, pro ἐπιθηγόμενοι.

τῆς ψυχῆς οὐσίας.] Malim τῆς ψυχικῆς

ἀδυνατεῖν τοῦ πρὸς. Fortaſſis ἀδύνατον πρὸ τοῦ πρὸς.

ὅς ἡ] Lege ὅση δύναμις.

τὸ ἥμισυ τοῦ ἐναντίου.] τὸ ἥμισυ τὸ ἑαυτοῦ lego. Nota eſt Ariſtophanis fabula de binorum corporum ſectione, vt mutuo amore frui poſſent, e Platonis conuiuio.

τῇ κἂν ἐν ὀλίγοις.] Vel in paucis. Quid ſi κἂν ἐν λόγοις: vel in verbis, & oratione amicitiam cernere: quia ſequitur, e vita ſublatam eſſe.

ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς.] Malim ἀπό.

τῆς τε τῶν ἀγαθῶν διαγωγίας αὐτῶν.] Verba τῶν ἀγαθῶν videntur redundare: niſi forte legendum ſit, τῆς τε τῶν παίδων διαγωγίας, αὐτὸν κατά.

παραφαίνεται] πατέρα φαίνεται legendum.

ἡ δὲ διὰ συμμαχικῆς.] Malim ὁ δὲ διά.

ὁ δὲ γείτων, ἐὰν καὶ πολίτης ᾖ.] At vicinus ſi ciuis etiam fuerit. Ferri poteſt hæc lectio, quod & hoſpites & inquilini vicini eſſe poſſunt. Sed quid ſi (vt ſupra etiam factum eſſe oſtendi) inuerſus ordo verborum ſit, & ſic legendum: ὁ δὲ πολίτης ἐὰν καὶ γείτων ᾖ. At ciuis ſi etiam vicinus fuerit.

τυγχανόμενοι, οὕτω.] Puto legendum, τυγχανόμενοι ἔχοντες, οὕτω.

ἐπί τινος ἐπιπέσεως.] Lego μετά τινος.

καὶ μετὰ λαμβάνοντα.] Lege ὑφὲν, καὶ μεταλαμβάνεται. niſi cætera etiam verba in participia mutaris, vt legas φυλάττοντα, μεταδιδόντα, μεταλαμβάνοντα: quia ſequitur, συνηδόμενον καὶ συναγωνιζόμενα.

ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις.] τὸ αὐτῶν redundare videtur: & pro βοηθήσαντα, malim βοηθήσοντα.

ἀπὸ τῆς παρὰ τὸ στρατηγόν.] Malim περί.

οὐ μόνον ὑπουργεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖν] ὑπουργεῖν obſequi, ἐνεργεῖν nauare operam, & capere laborem, interpretor: quanquam ὑπουργεῖν pro πείθεσθαι poni videtur.

πρώλείων τε.] Lego πρωλείων τε. Poſt, παραδοὺς: & δεῖται τῶν παρ' ἡμῶν.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 36. Pag 141.

Leuicula quædam errata ſic corriges. ζημιᾶν ἐν αὐτοῖς, & εἴκειν αὐτοῖς, & καὶ ἀγαθῆς προνοίας γινομένης, & καὶ δικαίας καλῶς θαῦμα.

ἐπὶ μὲν γνώσεως.] Prolixa periodus: cuius alterum membrum eſt τῆς δὲ ζωῆς, quam de induſtria incidi.

ὑπείκειν καὶ πείθεται.] Lege ὑπείκει: & mox, γνώμης, & μήτε ἐγκαλύσης.

τῆς δὲ ζωῆς διαιρέσεως πρὸς τό.] Fortaſſis εὖ καὶ ὁσίως.

ζητούμενοι.] Malim ζητοῦμεν. Poſt, ὀρεγόμεθα, & ἀποτυγ-

πογχαίνοντας, καὶ περιπίπτοντας.

καὶ οἱ ἔμπειροι. Et periti. Lege ἔμποροι, mercatores.

καὶ τοὺς μὲν ὅλα.] Fortaſſe καὶ τοὺς τὰ ὅλα. Sin τὸ μὲν non redundat, membrum alterum deeſt: cuiuſmodi fuit, οὐκ ἐννοοῦσι δὲ, ὅτι ἀδυνάτων ἐφίενται: Accuſant illi quidem deos, ſed nō cogitant, ea ſe deſiderare, quæ fieri non poſſint.

τὴν ἔγκλισιν.] ἔκκλισιν lege.

ἐξέτεινεν ἀναγκαίως.] Fortaſſis ἐξέτεινεν ἑαυτὸν, ἀναγκαίως. Mox, πολλοῖς δὲ ἐκκλίνων.

δυσαρεστοῦντας ὑπὸ.] Fortaſſis ὡς ὑπὸ, vt ſupra. Et poſt, ἐξῆς περιτίθησι.] Malim περιτίθησι.

ὧν τὰς νομίμους καὶ ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν.] De ceremoniis & ſacrificiis Iudæorum loquitur, vt opinor. Nam Numæ Pompilii & Lycurgi, aliorumque legislatorum commentis hoc tribuere alienum videtur a Simplicii prudentia.

ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς.] Corruptus locus, ſic fortaſſe reſtituendus: ἔξωθεν, τάς τε φανερὰς καὶ ἀφανεῖς κηλῖδας ἀποτρέποντας.

τὴν τῶν ἐκτὸς.] Lego, καὶ τῶν ἐκτὸς.

ἐπιτηδείων γινομένων.] Lego ἐπιτήδειοι γινόμενοι.

καὶ αὐτὸ τῆς θείας.] καὶ αὐτὰ legendum.

ἀπηλλάχθαι καὶ διὰ.] καὶ redundat.

ἔπαυσε τῶν τοιούτων πολλάκις ὁσίων καὶ οἱ.] Puto legendum ἔπαυσε διὰ τῶν τοιούτων πολλάκις, καὶ οἱ προσφέροντες.

ἀφωρισμένοι τὸ ἀνθρώπινον εἶδος.] Poſterius εἶδος redundare videtur.

ἀπὸ θεοῦ.] Malim ὑπὸ. Et mox, δίχα αἵρεσιν ἑνὸς ἀποτεμνόμενοι. Et, καὶ χρόνοις ἄλλοις.

διὰ τῆς απείρας.] Lege πείρας.

καὶ τῇ τῶν ἐσθιομένων.] Fortaſſe θυομένων.

καὶ ὅτε τὰ μὲν θεόν.] Corruptus locus. Sententia poſtulare videtur, καὶ ὅτε κατ᾽ ἀξίαν, vel τεταγμένως τὰ περὶ θεὸν ὀργιάζεται, δήλη γίνεται ἡ ἐν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις. Poſt, lege τῶν συμφερόντων.

πάντα δέ φασι.] Lege φησι, ſcilicet Epictetus.

ὑπήλακται.] ὑπήλλακται, ab ὑπαλλάττω.

ὥσπερ κυρτὴν εἰς συμπλήρωσιν.] Fortaſſis ὥσπερ κυρτῷ, vt in fine legatur τοῦ ποιοῦντος, omiſſo verbo ἦν: aut eo retento, legendum κυρία, &c. τοῦ ποιοῦντος ἦν.

ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἀστείως.] Hoc alii codices non habent.

ὑπολαπ͂όμεθα.] Scilicet τῷ θεῷ. fortaſſis ἐπιτείνόμεθα, cũ ſequatur, καὶ ἀδρυνόμεθα.

οἱ τὸ θεῖον πϱειστῶς.] Lego οἱ εἰς τὸ θεῖον.

κατὰ τὸ παρὸν.] Lego, καὶ τὸ παρὸν.

καταθυμοῦσι.] Lege καταθυμοῦσι.

ἄνθρωποι δὲ πρὸς τοῦτο.] Lege πρὸς τοῦτο.

ποτὲ μὲν ἀγαθοὺς δοκοῦντας, ποτὲ δέ.] Pro δοκοῦντας, aut ἀτυχοῦντας legendum, aut δοκοῦντας ἀτυχεῖν.

ποτὲ δὲ κακοὺς ἐν ἑαυτοῖς ὄντας.] Aut τὸ ἐν ἑαυτοῖς redundare, aut deprauatum eſſe videtur.

ἐπιπλήττουσί με.] Lego ἐκπλήττουσί με.

Σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τοῖς. οὐ γὰρ.] Lego, ſententia ſic poſtulante, ἐστὶ τις. οὐδὲν γάρ.

ὑφίσταται αἴτιον καὶ σκοπὸν ποιεῖ.] Fortaſſis, ὑφίσταιτό τι αἴτιον καὶ σκοπὸν ποιοῖ. ἀλλ' ὅτι τάξιν, ὅτι ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν ἡ τῶν τοιούτων ἀεὶ φύσις φυλάττει.

τὸ καταπαύειν.] Lego τὸ κατὰ πᾶσαν κίνησιν, ἀκίνητον ἵστησι μᾶλλον: quod omnis motionis eſt expers, ſiſtit potius. Sed hac ratione duo ſtatuentur principia, niſi fallor: Deus immobilis, & cœlum per ſe mobile, a quo cætera omnia cieantur. Ipſe appellat τὸ αὐτοκίνητον καὶ αὐθυπόστατον.

ἐφ' ἑαυτοῦ γίνεται.] ὑφ' ἑαυτοῦ lego.

Στιλβὴ τὴν πάντα.] Lege τὰ πάντα, & mox, ἄρξαιτο.

οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἄρξαιτο ἂν τὸ αὐτοκίνητον, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου.] Fortaſſe τὸ κινητὸν, vel κινούμενον, vel ἑτεροκίνητον. Ego, mobile vertere non dubitaui. Quod ſi cui diſplicet, librarii ταυτολογίαν reponat: Non aliunde orietur per ſe mobile, niſi a per ſe mobili.

ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντος.] ὄντα lege.

πρωτουργὰ εἴδη.] Formæ primum efficaces, quæ primam & principem efficiendi vim habent. Poſt, ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ lege.

τὸ πρῶτος κινοῦν.] Lege πρώτως aut πρῶτον.

καὶ λόγους ἔχουσα ἐαυ τῇ.] Fortaſſis ἐν ἑαυτῇ.

πρὸς ἐκεῖνό τε μεταβάλλουσι.] Malim ἐκεῖνό γε, niſi alterum participium deſit.

διὰ τὰ σώματα κινοῦσι.] Lego τὰ ἴδια σώματα.

ἄτοπον γὰρ τὸ μέν.] Malim τὸ τὰ μέν.

καὶ ὑφεστῶτος καὶ ὑφισταμένου.] Puto legendum actiue, καὶ ὑφιστάντος καὶ ὑφισταμένου. Sententia certe quidem id poſtulat.

τὸ τέλος

τὸ τέλος ἀμετάβλητον.] Lego τελέως.

τῆς πρώτης κινήσεως.] Fortaſſe πρώτως.

μὴ μόνη τὰ τοιαῦτα.] Fortaſſe τὰ τοιαῦτα, vel τοιαῦτα τὰ τοιαῦτα.

ἐκστατική ἐστι ἑτεροποιός.] Fortaſſe διαστατική καὶ ἑτεροποιός. δῆλον γοῦν ὅτι·

τὸ δὲ ποτὲ μὲν τάδε νοοῦντος.] Quia ſequitur ποτὲ δὲ χρονίως, fortaſſe legēdum τοῦ ποτὲ μὲν ταχέως, vel ταχείας.

καὶ μὴ στῆσαι.] Fortaſſe καὶ μὴ πρότερον στῆσαι. Cętera deprauata ſic corrige, ὅσα γὰρ τοῦτο. Et, καὶ χρὴ τὸ ἐπί. Et, ζητεῖν, & περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντες. Et, εἰδέναι βεβαίως.

ἐν τῇ τοῦ παιδὸς ψυχῇ.] In pueri anima. Sententia poſtulat, ἐν τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ. In anima vniuerſi, ſeu mundi.

ἀσύγκειτον.] ἀσύγχυτον.

ἀνάγκη γὰρ περὶ τῶν πολλῶν.] Legendum fortaſſis περὶ τῶν πολλῶν ἓν εἶναι τὸ αἴτιον, διὸ καὶ τῶν πολλῶν ἕκαστον ἕν ἐστιν.

οὐδὲ πάντα ἐφίσταται] Lege οὐ δέ.

ὁμοφυὲς πρὸς τὸ ὅλον.] Aut ὁμοφυής, aut mox ἀνώνυμον etiam legendum.

δυσχεραίνει καὶ πράγματι.] Lege τῷ πράγματι. & mox ὑφ' ἑαυτήν.

καὶ τοῦ φυσικοῦ.] Lego ψυχικοῦ.

εἰσὶ γάρ τινες εἶναι.] Fortaſſis οἴονται γάρ τινες vel εἰσὶ γάρ τινες οἱ νομίζοντες εἶναι τὰ θεῖα, τοιαῦτα.

ἀγνοοῦντα ὅτι ἡ χρή.] Lego ὅτι χρή.

διὰ σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν (ἀποφυγόντων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, εἰ δύναται μὲν, οὐ βούλεται δέ.] Verba his incluſa lineis redundant.

ζώων ὑπάρχει.] Lego ζώων οὐδενὶ ὑπάρχει.

καὶ πρὸς ἀνάγκην lege & κρατοῦσιν ἐκείνων.

ἀνὰ καὶ τῶν μικρῶν.] Fortaſſis ἀνάγκη. vel ἅμα, &c. προνοεῖ. Infra lege ἐπιμελοῦνται. Et. οὐδενὶ σχολάζειν ἄλλῳ. Et, ἤθει μένει, καὶ ἕως ἂν οἱ νόμοι.

ποίαις συντέτακται ψυχαῖς.] Lego τύχαις. ἕκαστος γὰρ ἡ ψυχή ἐστι.

τῷ εἶναι ἐκείνην.] Aut aliquid deeſt, aut hæc verba redundant.

ἐφήπλωται.] ἐφήπλωται Et mox, ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ.

ἀποτυγχάνει ποτὲ ὀρεγόμενος.] Fortaſſis ἀποτυγχάνει οὔτε ὀρεγόμενος, οὔτε περιπίπτει ἐκκλίνων.

ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος.] Non video quorſum τὸ ὡς ἄνθρωπος pertineat. Neque enim homo vel Deus eſt, vel beſtia. ſed hoc fortaſſe dicit, quatenus a natura ſua non recedat homo. Quod

ſequitur τοὺς παρὰ φύσιν ὡς ἀνθρώπους διαζῶντας, pro τοὺς παρὰ φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην.

ἀπολίθεται.] ἀπολίθηνται.

καὶ τροφαῖς.] Fortaſſe τρυφαῖς. (go ἢ ἀεί.

ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλὺ καὶ ἀεὶ.] Le, πρὸς τὴν χεῖραν.] χρείαν.

αἱ μὲν κολαστικῶς, αἱ δὲ κατὰ τιμωρίαν.] τὸ κολαστικὸν refero ad caſtigationem vitandi mali cauſa in poſterum: τὴν τιμωρίαν vero, pœnam ob admiſſum facinus irrogatam.

ὑπομνηθῆναι, εἶν lege.

ἀλλὰ δεῖτο.] Lege ἀλλὰ δὴ τὸ τρίτον τῷ Σωτῆρι. Prouerbium ſatis notum eſt.

καὶ τοῖς ὑπὸ τοιούτοις] Puto legendum καὶ τοὺς ἐπὶ τοιούτοις τυχαῖς πεπραγμένους.

ὁ θεὸς αἴτιος ὡς.] Lego αἴτιος ὁ, ὡς.

τοῖς ἀδικοῦσι συνεργῶν.] Lege καὶ συνεργῶν.

καὶ τοι τὶς αὖ μέτριος ὢν ἔλοιτο τοὺς ἐπιμελουμένους πολεμίων προδοίη αὖ αὐτοῖς.] Plane corruptus locus, ita fortaſſe reſtituendus, καὶ τοι τὶς αὖ μέτριος ὢν στρατηγὸς ὑπερδοκούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων προδοίη, &c.

ὅπερ οὐδὲ νυσὶ] κυσὶ lege. Et mox. οὐκ αὐτῶν δηλονότι.

Καὶ εἰ μὲν προσῆκον.] προσῆγον lege, a προσάγω. Et poſt, ἐπλημμέλησαν.

οὔτω λεγόμενος, οὔτε ὅσιος.] Videtur legendum οὔτω λεγόμενος, οὔτε ἀληθὴς οὔτε ὅσιος, &c.

ὡς νοσοῦντες τότε δι᾽ αὐτοὺς.] τὸ δι᾽ αὐτοὺς etſi intell gi poteſt, eos vel ſua culpa ægrotare, vel ſponte ſe curandos tradere, tamen non ſatis placet.

ἐπηρεασθέντας.] ἐπηρεασθέντας lege.

καὶ αὖ τελέως.] Lego ἕως αὖ τελέως καθαρθῶμεν. καὶ δεῖ ταύτῃ.

Ἐ ἡ αὐτῷ γινόμενον.] Conſtructio & ſententia poſtulat, καὶ ἑαυτοῖς γινομένους δίκην. Sicut apud Xenophontem, ὁ κῦρος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐγίγνετο Σάκας. Poſt, ἀντιστοιχοῦντας lege Et, Ἐ ἐν πᾶσι καὶ ἐν ἄδου, τέλος ἔχει τὸ μεταβληθῆναι τὴν ψυχὴν, ἐπὶ τοῖς ἑαυτῆς ἀτυχήμασι.

ἐάν τις ἑαυτῷ.] Malim ἐὰν γάρ τις.

καὶ κνιπκώτεραι.] Legendum aut νυκτικώτεραι, a νύττω: vel δηκτικώτεραι, a δάκνω, acrius pungunt aut mordent. Paulo poſt, ἀθεέων lege.

ἢ ὄντα ἵνα προνοεῖν.] Lego ἵνα καὶ προνοεῖν. mox, μὴ εἶναι μᾶλλον ἢ κακῶς.

καὶ προνοεῖ καλῶς.] καὶ προνοεῖ, καὶ καλῶς καὶ δικαίως τὰ πάντα καθηδύνει.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Ad Cap 37. Pag 167.

MH παραχρηματίσαντες αὐτό.] Fortaſſis μὴ παραχρηματίσῃ, εἴπας αὐτό.

τίς γὰρ μαντεύσεται.] Lego, μαντεύσεται.

τὸ δὲ μή.] Conſtructio poſtulat, εἰ δὲ τὸ μή.

τῶν ἀποσχάλλοντα.] τὰ ἀποδαίνοντα lege.

ὁ γὰρ τῷ συμβουλεύοντι.] Lego θεῷ, vel τῷ θεῷ συμβουλεύοντι. & mox, pro τῇ ἰδίᾳ βουλῇ, omnino legendum τῇ θείᾳ βουλῇ, vel potius συμβουλῇ.

καὶ εἰ πλαστέον.] πλευστέον lege.

κατὰ νοῦν ἐκφεύγει.] Lego ἐκβαίνει.

δῆλος ποιεῖ.] δῆλος lege.

γνώσεως γνῶσις.] γνώσεται γνῶσις.

πίστιν μὲν οὐ ποιεῖ.] Lego πίστιν μὲν ἐμποιεῖ. Sic enim ſententia poſtulat, vt Terentius: Non Apollinis magis verum, atq; hoc reſponſum eſt. Et Hermogenes, τῶν ἀδυνάτων cenſet τὸ ψεύδεσθαι τὸν πύθιον.

ἀλλὰ τοῦτο εἶδος.] ἄλλο lege.

διὸ καὶ ἠρώτησαν.] Fortaſſis, διὸ εἰ καὶ ἠρώτησαν τινες.

οὐχὶ περιτεύσαντες.] Malim οὐχ οἱ πειρατεύσαντες. De animorum immortalitate conſultum Apollinem reſpondiſſe Lactantius narrat, ὅτι οὐχ ὅσιον θάνατον ψυχῆς καταγνῶναι: Nefas eſſe quaſi capitis damnare animam, hoc eſt, mortalem ſtatuere. Exſtat & oraculum verſibus expoſitum, quod & Græcũ, & a me conuerſum, ſubiungere viſum eſt:

ἀθάνατος ψυχὴ κ' οὐ χρήματος,
 ἀλλὰ προνοίης,
ἡ μετὰ σῶμα μαρανθὲν ἅτ' ἐκ
 δεσμῶν θοὸς ἵππος.
ῥηϊδίως προθορεῦσα, κεράννυται
 ἀέρι κούφῳ,
δεινὴν καὶ πολύτλητον ἀποστέρ-
 ξασα λατρείην.
σοὶ δὲ τί τοῦδ' ὄφελος; ὁπότ' οὐδ'
 ἔτι ταῦτα δοκεῖς.
ἢ τί μετὰ ζωοῖσιν ἐὼν περὶ τῶν μα-
 στεύεις;

Morte carens animus, non res
 tua numinis eſt res,
Corpore qui pereunte leues
 miſcetur in auras.
Sicut fortis equus, quem dura
 lupata coercent,
Effugiens celeri pede, ſeruiti-
 umq́ perofus
Triſte, laboriferumq́. Sed hæc
 tibi cura quid affert.
Vtilitatis homo? Quid viuẽs
 talia quæris?
Ipſemet experiere, vbi nõ eris
 amplius idem.

Hic humanam curioſitatem obiurgat Apollo, quaſi vero non plurimum noſtra interſit ea cognitio. Iis autẽ verſibus, quibus Polyt̨ cui-

dam reſpondit Apollo Mileſius, æque immortalitas animorum aſſeritur, ſed eorum diſcrimē tolli videtur. Sunt autem hi:

ψυχὴ μὲν μίξεις οὐ δεσμοῖς
πρὸς σῶμα κρατεῖται,
φθαρτὰ νοοῦσα πάθη θνηταῖς
ἀλγηδόσιν εἴκει.
ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτέην, μετὰ
σῶμα μαρανθὲν,
ὠκίστην εὕρηται εἰς αἰθέρα πᾶσα
φορεῖται,
αἰὲν ἀγήραος οὖσα, μένει δ' εἰς
πάμπαν ἀτειρής.
πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε
πρόνοια.

Vincla tenent animam dum
corporis, obruta curis
Mortales alit affectus, ceditque dolori.
Aſt ſimul interiit ſtratum
lacrymabile corpus,
Mox reſoluta volat ſuper ardua culmina cœli,
Atq; expers ſenii, perq; omnia
ſecla ſuperſtes
Illabefacta manet. Deus hoc
ſanciuit ab æuo,
Conſilio nutuq; ſuo qui cuncta gubernat.

ἢ ἀδεῶς μὴ ἐπιμιμνῄσκας.] Fortaſſis ἢ ἄλλως. Nam quę ſecuritas eſſe poſſit inter latrones, non video.

προσδοθέντα.] προσδόντα lege.

καὶ γὰρ ἐν τούτῳ.] Lego καὶ γὰρ τὰ ἐν τούτῳ. Et mox, τὸ τοιοῦτον ἐστιν ἐπισημαινόμενον.

ANNOTATIONES.
Ad Cap 38. Pag 172.

Καὶ κατὰ μέρος.] Fortaſſe τὰ κατὰ μέρος.

καὶ μὴν τοῖς ἔξωθεν.] Sententia poſtulat καὶ μή.

ἔλεγεν οὖν καὶ Σωκράτης.] Xantippe vxor hoc de Socrate ſuo prædicaſſe fertur, ſe nunquam eum vel hilariorem vel triſtiorem vidiſſe domum redeuntem. Quid ergo ſi pro ἔλεγεν, legas ἐλέγετο γυνῶ; Videtur enim glorioſulum, ſi ipſe conſtantiam ſuam prædicet.

διὰ τὸ μίαν τὴν αὐτήν.] Malim μίαν καὶ τὴν αὐτήν.

τῆς καθ' ἑαυτῆς.] ἑαυτοὺς lege. & mox, συνίστατον, & συναγαγεῖν.

τὸ πλέως, ἀνημμένον.] Ab ἀνάπτω fieri puto, incenſum, inflammatum, flagrans. Nā ἀνειμένον hic minus quadrare videtur, ab ἀνίημι, nec ἀνηγμένον placet.

ἐρῶσαν τι.] ἐρωτῶντι lego.

τὸ διαβαίνειν.] Fortaſſis τοὐναντίον τὸ διαβαίνειν.

συνεφέλκονται δὲ καὶ συμπίπλησι.] Fortaſſe συνεφέλκονταί τε καὶ συντυγχάνουσιν.

δῆλόν ἐστι διὰ τί δὲ μάλιστα.] Corrupt⁹ locus, nec in mentē venit quomodo reſtituēdus. niſi forte ſit legendum, διὰ τί δὲ, ſcilicet εἶπε, μάλιστα

μὴ

μὴ περὶ ἀνθρώπων, φέρονται ἢ ἐπαινοῦνται ἢ συγκρίνονται;

εἴπερ ἀρχὴν τῷ φιλοσοφεῖν.] Fortaſſis εἴπερ κατ' ἀρχὴν, vel ἀρξάμενος.

αὖ ποιείτω.] Fortaſſis αὖ ποιοῖτο, modo optandi. Nec enim τὸ αὖ imperatiuo, quod ſciam, iungitur: & ποιεῖσθαι λόγους vſitatius eſt, quam ποιεῖν.

ἐπιτρεπῶς.] ἐπιῤῥεπῶς. & mox, ἀναχαιτίζει. ἐπεὶ ἔλεγε σὺ μάλιστα. etſi malim ἀναχαιτίζει. καὶ λέγει δὴ μάλιστα.

λόγοις. ἰδιόν τι.] Lege λόγοις, καὶ ἴδιόν τι. & mox, οὐ μόνον δέ φησι τὸ λέγειν. & in fine, εἰ δὲ ἀπολειφθῇς, ab ἀπολαμβάνω, non ab ἀπολείπω.

ANNOTATIONES.
Ad Cap 39. Pap. 175.

Χανύμενος] χαυνούμενος. καὶ συγκεχωρημένον.] Fortaſſe συγκεχυμένον confuſum, quanquam nec hoc placet.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 40. Pag. 176.

Ὑπὲρ τοῦ ἢ πατρίδος.] Fortaſſis ὑπὲρ γονέων ἢ. Nam ὑπὲρ θεοῦ non ſatis placet. Et paulo poſt τὴν διὰ θεοῦ μέσου γινομένην ὁμολογίαν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 41. Pag. 176.

Αἱ μὲν τῶν λοιπῶν.] Corruptus locus, ſic fortaſſe reſtituendus ex ſenſu: αἱ μὲν γὰρ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἑστιάσεις ὥς τε τροφαὶ καὶ πόσεις, καὶ τὰ ἐν συμποσίοις τερπνὰ, πάρεργα ποιοῦνται, λόγων δὲ, &c.

τὸ ἐπιεικῆ τε.] Lego τὸ ἐπιεικῆ ὥς ἔξω, &c.

κατεπείσης.] κατεπείσης: ἐντεῦθεν.

ἀγεννηρείας τοῦ.] Fortaſſe, τοῦτ' ἐστι, γεννηρείτω τὸ περισκελὲς.

ἑαυτῷ ἐκδοὺς.] Lego ὁ ἑαυτοῦ.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 42. Pag. 177.

Leuicula errata ſic corrige: καλὸν ἦν, & ὀλισθαίνειν. Et, ἢ τέμνεσι τὸ κατὰ φύσιν τρεφόντων τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὥς ἐπιτρέπεσθαι. Et, τὸ ζῶον.

περὶ ὃς θαυμαίνεσθαι ἢ παξάμενας.] Inſignes fuiſſe coquos apparet. Paulo poſt lege τρυφώντων.

ἐπωφιλής.] ἐπωφελὴς καὶ ἡδίων ἔσται. & δίαιτα.

τὸ δὲ τοὺς ἐν τῇ δύσει ποταμοὺς.] Cordubenſes pelles & coria noſtra ætate in pretio ſunt. Sed ex vltimo Septentrione merces huius generis longe pulcriores afferuntur. De quibus igitur occidentalium fluminum animalibus loquatur, me non intelligere fateor.

ἢ τῶν μονιμωτάτων παρ' ἡμῖν. Materias maxime durabiles: non male conuenit.

Nam ſericũ facile atteritur, aurum nec igni cõſumitur. Quid vero ſi τιμιωτάτων, pretioſiſſima metalla.

ἀπὸ ποικίλων.] Videtur deeſſe λίθων.

διαφόρους ἔχων καταγωγάς.] Diuerſa cõclauia, tempeſtatib. ſcilicet accommodata. Vnde Luculli iocus, ſe prudentia non vinci a ciconiis, quæ pro anni tempore mutarent locum.

οὔπω γὰρ.] Lege οὔπω γὰρ.

τοῦ οἰκέτου.] Lego, τοῦ οἰκέτου χρηστέον.

αὐτάρκως.] αὐτάρκως καὶ ἐργάζονται.

ἄμα μὲν ἀθλίπτως.] Abſq; afflictione: hoc eſt, ne laboribus atterantur. Rectius hoc videtur, quam quod in mentem veniebat ἀθρύπτως, abſque deliciis.

ἰδίᾳ λογίσασθαι.] Sententia poſtulat, ἰδίᾳ λαλῆσαί τινι.

ἐχθροὶ πάντες.] πάντως lege: & τρέφειν τρυφῶντας & καλλωπιζομένους.

συμμετρημένη.] Legendum aut συμμετρουμένη, aut συμμεμετρημένη.

ἢ νοσοῦντος.] νοσοῦντα. & δι' ἀσχολίαν, & καὶ οὐδὲν ἄλλο, & ὡς τὸ ὕδωρ ῥεόμενον.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 43. Pag. 180.

Η πᾶσα τοῦ λόγου.] Malim τοῦ λόγου.

ὑποστέλλεται δῆλον.] Puto legendum, ὑποστέλλεται πεφυκόσι, δῆλον ἐκ τοῦ & τὴν περὶ τροφὴν ὄρεξιν.

ἐμπιπλαμένοις.] ἐμπιπλαμένοις. & addendum fortaſſe καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν σφριγῶσιν] ὅμως ἠρέμου συνεθισθέντων ἐγκρατεύεται διὰ, &c.

ὡς ἐπ' αὐτῆς.] Lego ὡς ὑπ' αὐτῆς τεχθεῖσαν τῆς φύσεως.

ὧν νόμιμον.] Quæ permiſſa ſunt legibus. Epictetus habet ὡς νόμιμον. Poſt ἐπαχθὴς lege.

ἔτι βαρούμεθα.] Lego, ἔτι μᾶλλον βαρυνόμεθα.

διὰ τὸ τὸ ἀνταγωνιστὴν.] Malim διὰ τὸ τό.

ἔξω εἶναι.] Lego τείνειν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ μήτι τὰ ἀπέχεται τῶν, &c.

οὕτως δέ.] Lego οὕτω δὲ τοῦ ἐλεγχομένῳ συμφερομένους.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 44. Pag. 182.

Ε οικετεύειν.] Lege τείνειν. Et mox ἀπαγγελίαις.

καὶ κενόδοξον αἰτιᾶται.] Verbum hoc parum facere ad ſenſum videtur, nec tamen occurrit melius.

τοῦ θυμοῦ αἰνίγματα.] Fortaſſe κινήματα.

δῆλός ἐστιν εὑρίσκειν.] Legendum, ὁρίσκειν.

δι' ἑαυτὴν.] Malim δι' αὐτὴν δεδοξῶσμένη. Et mox μετριώτερα. Et αὕτη περιέχεται.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 45. Pag. 184.

TΙμωρημένοις.] Lege τιμωρημένης. Refertur enim ad ἑορτῆς.

ὡς τῷ ἐκτὸς τοῦ ἔξω, τούτε ὄντα.] Lego ὡς τῶν ἐκτὸς ὄντα. Nam cætera verba redundare videntur.

μὴ σεμνὸν μὲν ὅτως ὡς σοφοῦ.] Videtur, τὸ σεμνὸν probare: hoc eſt grauitatem, ſed ſine ſeueritate immodica.

ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένων τῶν λόγων.] Hæc verba vel deprauata eſſe, vel aliunde huc irrepſiſſe videntur. Nec enim video quid ad inſtitutum faciant. Et mox eadem repetuntur, ſi non ex ſuperuacaneo, tamen obſcure, vt mihi videtur.

ἐν τῇ θέα τῶν.] Fortaſſis τότε, pro τῶν.

ἢ εἰ τοῦ ὅσα.] Fortaſſe ἢ τούτων ὅσα.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 46. Pag. 185.

ΠΟτὲ δὲ πάτρια πόλεων.] Inſtituta vrbiũ. Quid ſi περὶ πόλεων, de vrbibus? quod eſt generalius.

μήτις εἰς.] μήτε εἰς.

τῷ δημώδους.] τοῖς τῆς δημώδους.

κόσμον.] κόσμιον. & ſupra πιθανῶν. poſt πάντως δέ.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 47. Pag. 186.

MΕγαλοφροσύνης lege. & καθαρσίυσαν διελέχθη.

τοῖς λόγοις ἐνίοτε.] Fortaſſe τοῖς ὀλίγοις, vel ἀλόγοις. Ad rem quod attinet, docet Simplicius, quemadmodũ catuli leonum tractãdi ſint, vt & ipſos emendes, & ab eis non lacereris. Quis enim fructus eſt eius orationis, quæ & auctori perniciem affert, & aliorum animos non emẽdat, ſed irritat atq; exaſperat?

πάντως δ' οἶμαι τῷ τοιούτων.] Fortaſſe τὸ τοιοῦτον.

τὰ μὲν κακὰ τῷ πράγματος.] Videtur addendum πάσχων, aut ſimile aliquod verbum. Paulo poſt προσθεῖναι, & καίτοι πολλοῖς.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 48. Pag. 187.

TΑ' συμβησόμενα δυσχερῆ.] ἐλόμενοι γὰρ, lege. Et paulo poſt, μεταμελόμεθα.

καὶ γὰρ] Lego ἢ γὰρ. Et poſt, καὶ οὐ καλῶς χρωμένων. &, μεγάλα αὐτὰ νομιζόντων.

ἀκολουθότερα δέ.] Fortaſſis

λυτότερον, minus placet. Fortaſſis etiam ἐντυγχανομένων legendum.

ἐνταξιν.] ἔντευξιν.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 49. Pag. 188.

TOὺς ἐν ὑπεροχῇ.] Vel τῆς, vel πρὸς τοὺς ἐν ὑπεροχῇ, περὶ τῆς.

ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος.] Quidam codices habent ὁ τόπος, quod ad ὀλισθηρὸς magis conuenit. Deinde lege συμβουλεύει, & αὐθάδης, & κεχαυνωμένος, & ἐπιπλήξεις, & φανήσῃ.

ἐπαινούντων.] Lege ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων, ἐὰν οἷόν τε ᾖ, φησί, μετάγε τοῖς σοῖς λόγοις τοὺς τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον· ἐν τούτῳ δέ, ἐὰν δύνατόν ᾖ, καὶ ἐπιπλῆξαι κελεύει· καὶ ἐκεῖ μὲν εἰ μὴ δυνατὸν μεταγαγεῖν, σιώπα φησίν, ἐνταῦθα δὲ καὶ δῆλος γίνου δυσχεραίνων.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 50. Pag. 190.

KΑτ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν μόνον τῆς.] Fortaſſe κατ' αὐτὸν μόνον τὸν καιρὸν τῆς ἐνεργείας.

ἐν τῷ αἰσθητῷ εἶναι.] Fortaſſe ἐν τῷ αἰσθητῷ μόνῳ.

ἀβλαβῆ τε καὶ ἄπληκτον.] Innoxiam & tranquillam: hoc eſt, neque corpus neque animum percellentē. Quid vero ſi ἄληκτον; durabilem, conſtantem, perpetuam. Paulo poſt ἐπὶ τῶν ἄλλων, & περιμενέτω, & ἐπιτευγμένη.

ἐὰν γὰρ τούτης ἀποκαθαίρῃς τὴν σύγκρισιν.] Suſpecta lectio, nec tamen quid venit in mentem. Me quidem nō ſatis, quid ſibi velint hæc verba, intelligere fateor: niſi forte legas σύγκρουσιν impetum, concitationem, æſtū. Hanc ego lectionem retineo, donec ſe melior offerat. ἐνέργειαν τῆς ἥττης licet vertas, vim & efficaciam victoriæ de ſe partæ. Sed & ἐνάργειαν legi poteſt, vt procliuis eſt literarum α & ε permutatio.

πλὴν τῇ φαντασίᾳ ἀπολελαυκέναι.] Fortaſſis τοῦ ἀπολελαυκέναι οὐκ ἔχει τι λόγου ἄξιον ἡδονή. δηλοῖ ἡ μνήμη, &c. videtur enim ineptum dicere ἡδονὴ οὐκ ἔχει ἡδονήν.

οἷον διά.] Legendum οἷον τῶν ἀφροδισίων διὰ παιδοποιΐαν.

καὶ ἀγαγόν.] καὶ ἀγωγόν, aut potius ἐπαγωγόν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 51. Pag. 192.

TOῦ τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ lege. & τούτην εἶναι τίθεται. & φυγεῖν δεῖ τὴν πρᾶξιν. & τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ. & πρὸς δὲ τοῦτο, & ἀποφέρεσθαι.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 52. Pag. 193.

TO δ' ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερον ἐστιν, lege. Et infra ὡς ὅταν εἴπω, & ὡς ἐναργὲς καὶ, & συμπεπλεγμένων.

ἐπὶ γένου τούτου συμπεπλεγμένου.] Malim ἐπὶ γένου τοῦ συμπ. Et mox, pro ἀναιρεῖται malim συναναιρεῖται. Poſt ἀπαξίαν. διαφορᾷ γάρ. Et, ἐν ἑτέρᾳ.

ἀνορεξίαν.] Fortaſſis ὄρεξιν. Nam ἀνορεξία non maxima, ſed lautiſſima queque deligit.

περὶ τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυχῆς.] Addendum fortaſſe, βλέπει τῆς ψυχῆς.

ἐπὶ πάσης.] Malim πάσας.

ἀλλήλοις.] ἀλλήλους.

τὴν πλεονεξίαν, εἰσηγούμενος.] Fortaſſe φυγὴν, vel εὐλάβειαν εἰσηγούμενος.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.53. Pag.194.

TO τῶν ἡμῖν σύμμετρον ἄριστον.] Fortaſſis συμμέτρων. aut τῶν delendum, & ſubiungendum ἐστὶν.

ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται.] Videtur interponendum ὄφελος ἐπιγίγνεται, & περὶ τοῦ ἀσχημονεῖν. Et, παραινοῦμεν.

διαιρεῖν ἑαυτήν. ὡς ἄλλην οὖσαν τῶν ἀλόγων παθῶν.

καὶ τὴν ἐν βίῳ.] κατὰ τὴν ἐν βίῳ.

ὥστε μήτε τοῖς.] Aut legendum μὴ τοῖς, aut alterum membrum deeſt. Poſt lege, τὴν δὲ διαστροφήν.

ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ζώῳ.] Malim ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ. Poſt lege, ἐὰν γὰρ ἐφ' ἑκάστου παραφυλάττωμεν ἑαυτοὺς ὥσπερ οἱ βαδίζοντες. & poſt, ἐπανορθούμεν. κἂν γὰρ μικρὸν ὑφέντες. & παρατηρεῖν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.55. Pag.196.

KATA τὴν ψυχήν.] ψιλὴν videtur ſenſus poſtulare.

δὲ πρὸς δόξαν.] τὸ πρὸς δόξαν ἢ τρυφήν.

τῆς δὲ κτήσεως μέτρον τὸ σῶμα,] Sententia poſtulat, τῆς δὲ χρήσεως.

τὴν χρείαν.] Lege εἰς τήν.

εἶτ φησὶ.] εἶτα φησὶ πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. τοιαύτη δὲ ἦν.

αὐτὰ ἱμάτια.] Lego περιἱμάτια.

χρείας κτ.] Lego, χρείας

tamen cuiuſmodi ſit,nō occurrit) aut hi genitiui mutandi in nominatiuos, hoc modo: ἡ ἐκτροπὴ, καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα τῇ ἐκτροπῇ πολυδεὴς ἔνδεια, καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ θλίψις. Appellat autem ἐκτροπὴν, deflexionem & aberrationem a præſcripto naturæ. Ptolemæo in Apoteleſmaticis ἐκτροπὴ eſt, cum infans ex vtero materno in lucem editur, duo hominis initia conſtituenti, τὴν τε σποράν ϗ τὴν ἐκτροπήν.

ἡ ζῶν ὀργὴν ἐκτοῦσα φύσις.] Fortaſſe κτῆσις.

δι' ἁπλῆς τ̃ τούτων.] Fortaſſe διὰ τῆς ἁπλῆς οὐ τούτων κτήσεως, vel διὰ τὸ ἁπλῆς ἢ τ̃ ζώων κτήσεως, &c.

παράδειγμα ἐὰν καὶ τὸ μέγεθος.] Mutilus locus & deprauatus, ſic fortaſſe reſtituendus: παράδειγμα περιείληφεν, ὅτι ἐὰν μὴ κατὰ τὸ τ̃ ποδὸς μέγεθος ληφθῇ, κἂν μὴ κατὰ τὸν κραλλωπισμὸν, &c. Declarant hoc quod dicit Simplicius, Hiſpanicæ mulierculæ: quæ quo grandiores appareant, iis vtuntur cothurnis, vt niſi ſuſtentententur ab aliis, incedere non poſſint.

διδάσκοντε.] διδάσκοντα φυλάττειν, καὶ πρὸς διηγήσωνται ἡμᾶς ἀποδυθαύοντα. Nota: εἴη διδάσκοντα καὶ ἀποδυθαύοντα, pro διδάξειεν ἂν καὶ ἀποδυθαύσει. Sicut ἦν λέγων, pro ἔλεγε, noto Græciſmo.

ANNOTATIONES, *Ad Cap 56. Pag 197.*

Lege γαμεῖν, & βίον, & περὶ γυναῖκας.

ἐκεῖναι περὶ ζῷστο.] Malim πρὸς τοῦτο. & ϗ ἐν τούτῳ πάσας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας.

ANNOTATIONES, *Ad Cap.57.Pag.198.*

Οὕτως οἱ ἀφυεῖς lege. & deinde σημεῖον ἀφυείας. Et, τῆς γὰρ τεχνίτης. Et, τ̃ χρωμένης αὐτοῖς.

ANNOTATIONES, *Ad Cap.58.Pag.199.*

Εἰ μὴ καὶ αὐτοῦ ὁμοίως φαίνοιτο.] Aut aliquid deeſſe, aut hæc verba redundare, aut pro αὐτοῦ legendum eſſe ἄλλο videtur. Poſt lege, νῦν ἔχων.

ἡ δὲ ἀπάτη τ̃ ψυχῆς καθ' ἥν.] Videtur legendum, τῆς ψυχῆς βλάβη ἐστὶ καθ' ἥν. Poſt, βεβλαψαι lege.

ἀνάγκη δὲ τοῦ δοκοῦντι ἀκολουθεῖν.] Quaſi vero motus animorum a ratione auerſi, reprimi non poſſint? Nimis hic argutantur noſtri philoſophi, ſi dicere fas eſt, hiſq; argutiis omnem ſuam doctrinam euertunt. Si.n. id quod

id quod mihi videtur, ſequēdum eſt: hoc vtiq; mihi videtur, conuitio conuitiū, vulnus vulnere penſandum eſſe, nec tolerandam iniuriam, contra quam ipſi præcipiunt. Si enim hoc in alio valet, in me cur non valeat? Sed recta inſtitutio ſcilicet hominem eruditum a plebeio diſtinguit. Philoſophi enim eſt rationem ſequi, non appetitum. Valere igitur hæc debent ad moderandam vindictæ cupiditatem, non ad impunitatem improborum.

τὸ ἀληθῶς συμπεπλεγμένον.] Alii codices omnes habent *τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον.* itaq; legit Politianus, qui vertit, verum coniugatum: & Naogeorgus, qui verum complicatum. Eandem & ipſe lectionem in primi Tomi editione ſecutus, verteram, Inuoluta veritas: id eſt, res vera illa quidem, ſed ignota, cuiuſmodi ſuperioribus ſeculis fuit nouus orbis. Sed nunc libenter aſſentior Simpli-

ANNOTATIONES,

Ad Cap. 59. Pag. 200.

Τὴν τοῦ ἀδίκου lege. Et poſt, εἰ δεῖν ἐνθυμεῖν, aut addita negatione μὴ ἀθυμεῖν, & πρὸς ἅπαντα βουλόμεθα. & ἀγαμία, & εὐγένεια.

τῶν ψυχῶν παθῶν.] Lege ψυχικῶν.

τότε πολυσχιδές.] Multiformes occupationes. Vnde vulgo dicitur, cui nihil ſit negotii, ducendam eſſe vxorem, aut ædificandam nauē, aut laceſſendam aniculam. Sed rectius videtur *τὸ πολυδεὲς*, qua voce & ſupra eſt vſus, vt neceſſaria eſſe multa intelligas marito, cum τὸν μόνον ὄντα καὶ κακὴ τύχη τρέφει. Mox, καὶ ἡ ἀτεκνία δεῖ. nam εὐ & α (vt ſupra quoq; monui) ſcriptorum vitio ſæpe permutantur, cum tantum interſit.

συμπάσχειν] Significat hic amare, & carum habere potius, quam vicem alicuius dolere. Vnde συμπάθεια & ἀντιπάθεια.

ὅλον τι.] ὅλον περὶ τι.

ruptiſſima eſt diſciplina, vel nulla potius, peni magis dediti, quam dictioni. Sed ſententia poſtulat, περὶ λέξιν.

σπουδὴν ἐκφέροντες.] Fortaſſis εἰσφέρουσιν.

εἰ μὴ ἄρα.] εἰ μὴ ἄρα τὶς ἐπιμελῶς ἀχθεὶς ἐκ παιδὸς διὰ τῶν ἐγκυκλίων λόγων, αὐτοφυῆ καὶ μὴ ἐπιτετηδευμένην, &c. Poſt lege ὑπομνημάτων, & λέγοι

ἀλλὰ τό.] Lego, ἀλλὰ δίκαιον εἰπεῖν, ἡ ἐμὴ λέξις, &c. Poſt ἀναστεῖλαι. εἰς παράδειγμα δέ. & τὴν ἐπίπληξιν.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.61. Pag.203.

Μήτε ἐπαγνεῖν, lego.

καὶ κλέπτων ἐνίοτε δικαιοποιεῖ.] Vt ſi furenti gladium, febricitanti vinum ſurripias.

ὡς τὸ καλόν.] Fortaſſis, ἕως τοῦ σκοπόν.

οὐ γὰρ εἰ καιμὰν.] τὸ ταχέως, Simplicium retuliſſe non ad breuitatem lauationis: ſed ad præproperum balnei ingreſſum, ex hiſce exemplis morbi & lucubrationū colligo. Quam recte, ipſe viderit.

ὥσπερ προσκυνῶν καὶ προσκυνεῖ]Ex Hippocrate legendū, πρὸς κυνὸς καὶ ὑπὸ κυνὶ.

ἢ τὸ φανὲν ἢ κακῶς ἢ καλῶς λέγοντας.] Ferri poteſt, vt κακῶς λέγωσι. Malim tamen ἢ κακὸν ἢ καλόν.

ἄλλας μὲν φαντασίας καταληπτικὰς καταλαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.] Fortaſſe καταληπτικὰς λαμβάνειν, vt Simplicius legit, vel καταληπτικῶς ἔχειν, pro κατειλῆφθαι. Tu vide Lector, vt ſententiam auctoris recte accipias: quæ eſt, ne incognita pro cognitis habeas, & e certo concludas incertum. Cuiuſmodi fuerit hoc: Vuolfiꝰ poſt Angelum Politianum, poſt Angelum Caninium, poſt Thomam Naogeorgum, poſt Iacobum Scheggium, clariſſimos & doctiſſimos viros, Epictetum conuertit. Hæc eſt φαντασία καταληπτική. conſtat enim eum hoc feciſſe: conuerſio in ſenſus atque in oculos incurrit, ipſe fatetur, publicauit, exſtat opus, in manib. eſt. Sed ſi attexueris: Eſt ergo vel intolerabili arrogantia, qui ſe illis doctiorem putet: vel maleuolentia inſigni, qui lucubrationes tantorum hominum abolere cupiat: vel maxima impudētia, qui alienis plumis ſeſe ornet: vel Corœbo ſtultior, qui actū peioraq; melioribus ſubſtituat. hæc ſi dicas, inique cenſor, & maligne

maligne lucubrationũ mearum æſtimator, ἐπίσχειν iubebo te, καὶ διασκέπτεσθαι, καὶ μὴ συναρπάζεσθαι ὑπὸ τῆς καταληφέναι. Nec enim iſtæ φαντασίαι καταληπτικαὶ ſunt, ſed εἰκαστικαί, μᾶλλον δὲ εἰκαῖαί τε καὶ ψευδεῖς. Neque enim ſe confert doctiſſimis viris Vuolfius, quos magnifacit & colit, nedum anteponit. Sed Epicteti enchiridiõ puer adhuc legit, amauit, edidicit. Multis annis ante Scheggium & Naogeorgum conuertit Enchiridion, Arrianum inchoauit. Idq; fecit erudiendi ſui ipſius cauſa potiſſimum, vt maior eſſet inter ſcribendum animi attentio. Deinde ceteris codicib. diſtractis, noua editione lectores allicere voluit: grati animi memoriam erga viros præſtantes & præclare de ſe meritos, teſtari voluit. Et quia Græci codices erant corruptiſſimi: eis & inter ſeſe collatis, & ſagacibus coniecturis adhibitis, multa loca deprauata correxit. Vt autẽ integrum quaſi corpus Epi-ctetæ doctrinæ conficere-

lucubrationes abolere poſtulet? Abſit. Prodeſſe cupit ſtudioſorũ cœtui Vuolfius, non præſtantium virorum gloriam obſcurare: quod neque vellet, ſi poſſet: neq; poſſet, ſi vellet. Et eo fortaſſe magis prodeſſe potuit, quod hi tãti viri ante ipſius editionem, iiſdem in operibus elaborarunt. Hæc de me ſcribenda cenſui etiam contra Epicteti præceptum, οὐ παρὰ μικρὸν ἡγούμενος, κατὰ τὸ καλὸν ἰσοκράτην, τὸ παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις εὐδοκιμεῖν. μᾶλλον δὲ, τὸ μὴ ἀδοξεῖν παρὰ τούτοις.

ANNOTATIONES, Ad Cap. 62. Pag. 204.

Καθαίρειν.] purgare. Poſſit & καθαιρεῖν legi. deſtruere, euertere.

ὥσπερ διὰ τούτου καὶ ψεῦδος ὄν.] Fortaſſe ὥσπερ καὶ διὰ τούτου. ψεῦδος οὖν.

φαίη τις.] Lego, φαίη τις, ὁ προκόπτων, εἰ τό. Poſt δρασήριοι lege. & , μὴ μόνον δὲ φησιν. &, διαλέγωνται.

τοῦ ἀπολλοδώρου.] Puto legendum, ὥσπερ ἱπποκράτης τῆ

δεικνῦσαι τά.] Fortaſſe δεικνύναι χρὴ τά. & δείκνυσι τοῖς ποιμέσι.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 63. Pag. 206.

TOύτεσι μή.] Fortaſſe οὗτός ἐςὶ μή. Poſt, τὸ ἐπίτινι πλεονεκτήματι, & κατ' σαυτὸν ποίει.

ἀλλ' ὑπακούσῃ καὶ σκληρότερον ἐπιτάττοντι, lege.

Διάφερε πονίαν.] Legendū: aut διὰ φερεπονίαν, ſi referatur ad οὐκ ἀναγκάζεται: aut δι' ἀφερεπονίαν, ſi ad τὴν ἐλευθερίαν προΐεσθαι. Quia laboribus aſſueuit, non cogitur: vel, amittere libertatem cogitur, quia nō aſſueuit laboribus.

ANNOTATIONES.
Ad Cap. 64. Pap. 207.

ANθρώπους παραλαμβανούσας, Lege. & μηδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ.

ὧν ὅλον.] Lego, ὧν ὅλων ἑκάστος μετέχει, ἐκείνου οὐ μέρος μόνου τῇ μεταλήψει, ἃ καὶ διὰ Poſt, ἃ συμφέρει ἡ χρεία, lego. Et mox διὰ τὸ ἄτομα εἶναι καὶ ταῦτα οὐ δυνατὸν ὅλου ἑκάστου μετέχει. μειοῦται γὰρ τῇ μεταλήψει, διὸ περὶ ταῦτα διάφοροι αἱ κρίσεις, καὶ ἴδιαι ἑκάστων, καὶ αἱ μάχαι, καὶ αἱ στάσεις.

ἐφεκτὸν.] Non ab ἐπέχω: ſed ἐφετὸν, ab ἐφίεμαι legendum, εἰς κρείττω.

καὶ ἀπὸ συστάσεως.] Addendum videtur ἐπιθυμίας, vel ὀρέξεως. Mox, ἅτε κεκαθαρμένος. & κακὸν γὰρ ἐν αὐτῇ, & πρὸς ὄν.

κατ' καιρὸν δὲ τοῦ διδασκάλου.] Lego, & ἐγκλείσεις, & καταδέξηται.

τοῦ γοῦν συντόμως.] Fortaſſis, ἐςὶ γοῦν. Sed ne hoc ſatis placet.

κινητά] Fortaſſe κινήματα.

μάθλης δὲ ὁ ἐκλεκτός ἐςι τοῖς μεμαλαγμένοις δέρμασιν ὅμοιος ὤν.] Sic puto legendum hunc locum quem tamen non intelligo, etſi pro ἐκλεκτὸν legas ὁ ἔλεγχος vel ἐχθρός. Ne autem nihil dicerem, ſic verti: In quibus arguendis remiſſiores & leniores ſumus. Suidas ex Ariſtophanis interprete, μάθλης ἰδίως ὁ μεμαλαγμένος λῶρος καὶ ἔκλυτος.

ANNOTATIONES,
Ad Cap. 65. Pag. 210.

TO τοῦ ῥήτορος lege. & τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθόν. Sequitur ζητῶν ὅτι βούλεται εὑρεῖν. quæ verba redundare videntur, ac legendum eſſe, τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τίς ἐςι. Poſt lege, ἐνόησα, & ἴσχυσα & καὶ οὔπω σεμνόν. & ἐπὶ τοῦ ἐξηγήσασθαι. & τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ μετέχω.

καὶ νοῆσαι καὶ.] Fortaſſe κἂν

νοῆσαι

νοῆσαι δυνάμει ὦ αὐτός. Et, ἐξετελέσθη.

ANNOTATIONES, Ad Cap.66. Pag.211.

ΩΣ' ἀσεβής.] Malim ὦ ἀσεβές.

τὰ πάντα ἐπίσταται.] Fortaſſis ὑφίσταται, aut συνίσταται. Mox ἀκατεργασμένων; & τῆς χρήσεως αὐτῶν.

μὴ ἐπιστρέφει τά.] Lego κατὰ τά.

ANNOTATIONES. Ad Cap. 67. Pag.213.

ΑΚοῦσαι τῆς τυχόντα.] Fortaſſe τῆς ἀκοῦσαι τυχόντα. Mox, ἀργίας πρόφασις. & τὰ βέλτιστα ὦ πλεῖστα. Et, καὶ τέλος.

ἐπὶ φιλοσοφίαν προειληφώς.] Fortaſſis ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ προσειληφώς.

ἀλλ' οἷς.] Lege ἄλλοις. Et ἐλπίδα μὲν κενήν.

τούτων ἀρχή.] ἀρχὴ lego. Initio monui, Pythagorice de anima ſentire Simplicium. Quare dicit, vitam quam in terris degimus, pendere a deſcenſu animæ in corpus: & aſcenſum ad cœlos, a vita

καὶ ἐπίπονον.] κἂν ἐπίπονον μὲν εἶναι τι, κἂν ἡδὺ προσαχθῇ, vel προσλειχθῇ. Et κἂν μικρὸν, μὴ καταφρονῶν. Et, παρατρέχειν αὐτό. & ἢ ἀποκηρύττεσθαι. οὐδὲν γάρ ἐστι λοιπὸν, ἐνεστηκότος τοῦ ἀγῶνος.

ἢ πλεῖστα αὐτῷ.] ἢ πλεῖστα αὐτοῦ μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ πρότερον, ὦ ἔτι μᾶλλον ἄλλου, καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον αὐξανομένης τῆς ἀτονίας, &c.

Σημεῖον ὁπόση.] Fortaſſe ὦ ὁπόση. & ἀπροσεκτότερον.

καταφαίνεται.] κατεφαίνετο.

ANNOTATIONES. Ad Cap 68. Pag 215.

Τὴν τε ζωτικὴν lege. & τὶ δὴ τὸ ἀληθὲς & ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο μεταβαίνειν ἀναγκάζηται. & ὅτι συλλογισμὸς δι' ἐναργῶν προτάσεων τεχνικῶς συντεθειμένων συναγόμενος, καὶ τινες αἱ ἀναπολόγητοι προτάσεις. Niſi forte αὐταῖς προτάσεσι dixerit, cuius nulla ratio poſtulanda ſit.

αὐτῇ λέγοντι] Lege λέγοντι.

τὸ μὲν ψεῦδος.] Fortaſſis addendum ἐν λόγῳ.

περιποιεῖσθαι, δι.] Lego ὅτι

κὴ τὸ τρίτον παραδοθέντα ſententia poſtulat.

κὴ ἀμεθόδως.] ἐμμεθόδως ſententia poſtulat.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.69.Pag.216.

Παιδευτικοὺς λόγους lege. & συμβουλεύει.

ἐξ ἀπὸ τῆ ἀναγῆ.]Diogenes Laertius, κλεάνθης φανίου ἄσσιος. Eſt autem Aſſus vrbs Troadis, Sarcophage lapide nobilis.

δείσματα τῶ ῥωμαίων συγκλήτου πρὸς.]Lego δεῖγμα.& ante πρὸς videtur deeſſe μεγαλοπρεπείας aut ſimile nomen.

ἀναλθέντα.] ἀναπεθέντα, & ἐν τάξει φοιτώσης.

φησὶ μόνον ὅτι.] Lege φησὶν,ὡ μόνον καλὸς ἔσομαι, ἀλλὰ & οἰμώζων. Et poſt,ἀποτῶντα. Et, καὶ τὰ ὅλα οὕτως ἀπελεῖ μέρει.

καὶ ἵνα ἵμλὼ. In codice lacunula eſt, quam nunc quidem diuinatione explere non poſſumus.

ANNOTATIONES,
Ad Cap.70.Pag.217.

Ἀλλὰ κὴ ζῶον αὐτὸ τὸ.]Lego ἀλλὰ κὴ ζῶν οὕτως, τὸ ἀπὸ. Et κὴ τῶ χλεύων. Et προστεθέντων. Et, ὅτι ὁ τὸ ἀγαθὸν. & εὐχλὼ δὲ ἐπὶ τέλει. & ἐπ' αὐτῆς.

κὴ τὸ τρίτον κὴ σωτηρίαν.] Fortaſſe κὴ τὸ τρίτον τῆς σωτηρίας,vt ſupra etiam. Et τελέως. & ὀμμάτων.

F I N I S.